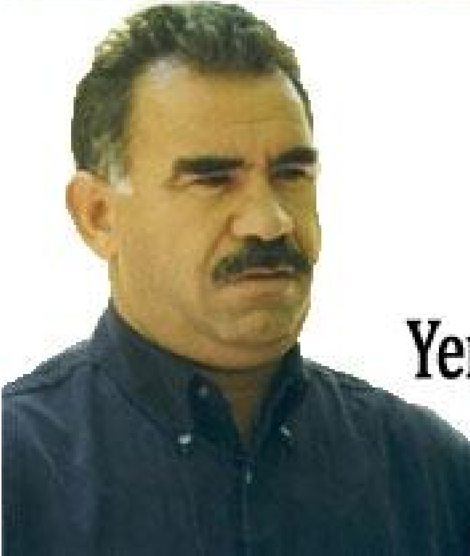

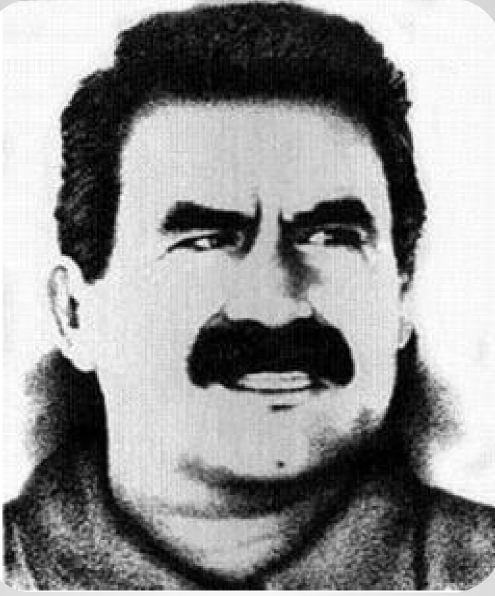
Şubat-Mart-Nisan 2010
Yıl-5 Sayı-45

PKK'de Eskiyi Yakıp Yıkmak ve Yeniden Yapmaya Yol Almak Romansı Bir Yaşamdır

İÇİNDEKİLER...

"Ben benim, ben evrenim, öncesi-sonrası, yakını-uzağı olmayan zaman ve mekânım!"

KOMÜNARDAN...

Merhaba

Dergimizin 45. sayısıyla yine birlikteyiz. Bu birliktelik anı, özgürlük mücadelemiz açısından da önemli olmanın ötesinde kader belirleyici bir dönemi göstermektedir. Önderliğimiz bu dönemi "PKK tarihinin 4. Aşaması olma özelliklerini taşımaktadır." diye değerlendirdi: 1973-1984; 1984-1993; 1993-2010 Newroz'una kadarki dönem ve Newroz sonrası gelişmelerle birlikte adı konulacak olan 4. Dönem.

İşte biz de KOMÜNAR olarak böylesine kader belirleyici bir döneme 45. sayımızla girerken dergimizi bir bütün olarak 'Toplumsal Yaşam' konusuna ayırdık. Toplumsal Yaşam konusunun alt başlıkları Önderlik tarafından belirlendi Bunlar:1-Tarih, 2- Zekâ, 3- Dil, 4- Tarım, 5- Kadın, 6- Ahlâk ve Politika konuları olmaktadır. Elbette bu başlıklar dışında da toplumsal yaşamı anlatmak için ele alınması gereken başlıklar vardır. Ancak biz Önderliğimizin belirlediği çerçeveye bağlı kalarak bu konuları ele aldık. Yanı sıra demokratik siyaset ve halk devrimlerinden İngiliz Devrimi'ne dair yazılar yer almaktadır.

Kader belirleyici bir dönem ya da Önderliğimizin deyişi ile 'Özgürlük mücadelesinin 4. Aşaması' önümüze çok kapsamlı görevler koymaktadır. Ve bu görevlerin yerine getirilmesi yüksek bir tempo gerektirmektedir. Bunun için de özellikle toplumsal yaşam konusunda ideolojik netliğe sahip olmamız zorunlu olmaktadır. Çünkü 4. Aşama denilen bu süreç, sadece Kürt sorunu değil bölge sorununa yaklaşımda da tüm güçlerin kendi çözümlerini bir biçimde yaşamsallaştırmaya çalışacağı dönemi ihtiva etmektedir. Yani tartışma ve çatışmaların yanı sıra uygulamaların da önemli oranda devreye konulacağı bir aşamaya girmiş bulunuyoruz. Statükocu ya da BOP yanlısı güçlerin neleri yaşamsallaştırdığı ya da yaşamsallaştıracağı gelinen aşamada belli olmuştur. Klasik inkar-imha savunucuları önemli oranda etkisizleşirken, onların var olan gücü BOP taraftarlarınca değerlendirilecektir. Yani bir politika devre dışı kalırken, o politikayı yürüten güçler de devre dışı kalmayacaktır. Geriye bizim ne yapacağımız kalmaktadır.

Teorik olarak Önderliğimiz olması gerekenleri belirtti. 'Fikirlerin mantığı' olarak ideolojimizi 'yaşamın tanımlanması ve düzenlenmesi' konusunda derinleştirdi. Önderliğimizin netleştirdiği bakış açısı toplumsal yaşamı anlama ve bu yaşamın ortaya çıkarılmasında önümüze başarılması gereken büyük görevler koymaktadır. Bu görevi yerine getirme de 'şu an'da gerçekleşmelidir. "Bir insanın fikri neyse zikri de odur" deyimi doğal olarak da bizi fikir üzerinde yoğunlaştırmalıdır. Bu yoğunlaşma şimdi toplumsal yaşam üzerine olmalıdır.

Kader belirleyici anlar, fikirlerin toplumsal yaşamda hayata geçtiği anlardır. Söz konusu olan Kürt sosyal yaşamı olunca, bu konu daha da ciddi olmaktadır. Belirlenen başlıklar bütünlüklü ele alındığında toplumsal yaşama ilişkin doğru bir bakış açısı oluşur. Toplum özünde bunlardan oluşmaktadır. Bu başlıklardan sadece birinin ele alınarak diğer başlıkların görmezlikten gelinmesi ciddi problemlere neden olur. O zaman geçmişte ve günümüzde yaşananlar gibi kapitalist moderniteye karşı olma adı altında onun yedek lastiği durumuna düşülür.

Önderliğimizin sık sık bahsettiği ve mutlaka yaşamsallaştırılmasını istediği 'Siyaset Akademileri' işte bu kader belirleyici sürecin temel fikir doğrultusu rolünü oynamak durumundadır. Toplumsal gerçekliklerin inşa edilmiş gerçeklikler olması gerçeği, bu akademileri toplum açısından olmazsa olmaz kılıyor. Toplum ancak bu akademilerin yapacağı zihniyet çalışmalarıyla devletçi sistemin olmaktan kurtulabilir. Toplum ancak bu şekilde kendisinin olabilir. Ele aldığımız konular toplumun zihniyet dönüşümüne katkı sunmak amaçlıdır.

Özellikle anayasa tartışmaları, baskın seçim olasılıkları, siyasal soykırım saldırıları ve askeri konsept projelerinin yoğun olarak işlendiği bu dönemde, siyaset akademilerinin neden gerekli olduğunu anlamamak; ya körlük ya da bilinçli boşa çıkarıcılık olarak değerlendirilmelidir. Özgürlük mücadelesini tasfiye adımları giderek daha güçlü atılmak istenecektir. Ama 15 Şubat ile birlikte başlayıp 8 Mart ile devam eden, üç Kürt'ün sömürgeci devletlerce şehit edildiği Newroz etkinlikleri ile doruk noktasına tırmanan Kürt halkının Önderliğini ve özgürlüğünü sahiplenmesi, geçmişte olduğu gibi bugün de tüm oyunları boşa çıkaracaktır. Özellikle Newroz'da ortaya çıkan halk iradesi, düşman olanların bile dudaklarını uçuklatmışa benzemektedir. Amed, İstanbul ve Şam Newrozları gelmiş geçmiş en büyük katılımlı Newrozlar olmaktadır. İstanbul Newrozu bu anlamda Önderliğimizin 'Türkiyelileşme' çağrısına verilen olumlu yanıt biçiminde ele alınarak bu, acil bir örgütlülüğe dönüştürülmelidir. Amed, Van ve Kürdistan'ın diğer parçalarında gerçekleşen Newrozlar Kürt ulusal birliği için güçlü bir zemin oluşturmaktadır. Kürdistan'ın her parçasında yaşanan özgürlük tutkusu güçlü bir öz savunma ve politik çıkış yapma zemini olarak görülmelidir. Önderliğimizin son dönemlerde belirttiği Rus ve Fransız devrim anlarının resmini vermek anlamına geliyordu NEWROZ. Şimdi biz Özgürlük Savaşçıları olarak bu resmi gördük. O zaman gereklerini bir an önce yerine getirme görevimiz var. Bu görev en yüksek tempo ile yerine gelmelidir.

2622 yıl önce Demirci KAWA'nın çekici ile dövülerek çelikleşen özgürlük bilinci, Mazlum DOĞAN'ların, Mahsum KORKMAZ'ların, Zekiye ALKAN'karın, Rahşan DEMİREL, Ronahi ve Berivan yoldaşların ışıklı yolunda ve Şehitlerin özlemlerini gerçekleştirme iddiasının adı olan Önderliğimizin öncülüğünde her zamankinden daha fazla gerçekleşme olanağına kavuşmuştur. Kahraman Kürt halkının Önderliğine, Şehitlerine ve Partisine olan sarsılmaz bağlılığı, bu olanağın en temel zemini olmaktadır. Bu zemin bizleri 'fikri ve zikri bir olan' özgürlük savaşçıları olarak görmek istemektedir. KOMÜNAR fikir ve zikir birliği için üzerine düşen görevi yerine getirmeye devam edecektir.

2010 yılının Önderliğimiz ve Halkımız için özgürlük yılı olması dileğiyle…

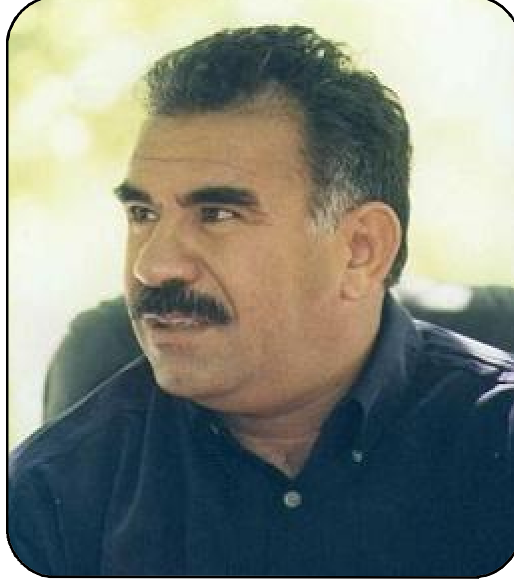
Yoldaşça Selam ve Saygılarımızla

POZİTİVİZM ÇAĞDAŞ PUTÇULUKTUR

Abdullah ÖCALAN

Yakın döneme kadar hükümranlığını sürdüren pozitif bilimlerin hiç de lanse edildikleri gibi anti-metafizik ve anti-din perspektifli olmadıkları, en azından metafizik ve din kavramları kadar dinsel ve metafizik bir boyut taşıdıkları açığa çıkmakta ve tartışılmaktadır. Avrupa sosyal bilim hegemonyası, uzun süre katı pozitivist metafizikle bu gerçeği yadsıyarak, belki uygarlık hegemonyasına hizmet etmiştir. Ama sosyal bilimde de büyük kargaşaya yol açmıştır. Bilim esas olarak 'kendini bilmek'se, sanıldığının aksine, en çok da sistemin resmi ideoloji olarak benimsediği pozitivizm bu gerçeklikten uzaklaştırıcı rol oynar. Çok eleştirdiği din ve metafizik aşamalar, belki de pozitivizmden daha fazla bilime yakındırlar. Tabii ki başta insani bilimler. Kaldı ki, tabii bilimler denilen disiplinlere de derinliğine bakıldığında, onlar da son tahlilde insani bilim kategorisinden sayılır. İnsanlık tarihin hiçbir aşamasında bu denli zincirlerinden vahşice boşalmamıştı. Yine bu denli kıskıvrak bağlanmamıştı. Doğa ve toplum üzerine bu denli iktidar icrasına girilmemişti. Bunlar ancak pozitivist din ve metafizikle gerçekleşir oldu.

Pozitivizm dinsel niteliğini olguculuğundan alır. Özü itibariyle pozitivizm için olgu en temel gerçekliktir. Olgusal olmayan gerçeklik yoktur. Hâlbuki araştırmalar ve felsefe (bir bütün olarak) olgunun algıyla aynı olduğunu (yani olgu=algı) göstermektedir. Algıcılık ise, en basit zihni işlemdir. Nesnenin en yüzeysel gözlemlenmesi sonucu oluşup kaba bilgilenmenin (bilimsel olmayan en yanılgılı bilgi türü) yöntemidir. Olguyu olguculuk haline getirmek, nesneye temel gerçeklik rolü bahşetmektir. Paganizmin (putçuluğun) temelinde de aynı yaklaşım vardı: Nesneyi tapınma konusu

yapmak. Bu durumda pozitivizm istediği kadar din başta olmak üzere metafiziğe saldırsın, kendisi de nesne hakikatçiliği nedeniyle en kaba materyalist bir din haline gelmiştir; yani nesnelci putçuluğun modernitedeki yeni bir türevi, temsilcisi olarak metafiziktir. Pozitivizm özden, derinlikten yoksun, yüzeysel, olguları ölçüp biçmekten ötesini görmeyen, çıkarları gereği görmek istemeyen bir yapıya sahiptir. Pozitivizmi 'bilimcilik' kılıfıyla sunmasına rağmen, tarihin en putperest (Heykel bolluğu, bu sınıf döneminde çığ gibi büyümüştür) sınıfıdır. Görünüşte laik ve dünyevidir, özde en dinci ve hayalperesttir. Buradaki dinciliği, bağnazlık derecesinde 'olgucu' inanç ve düşünceleridir. Olguculuğun asla gerçeğin bütünlüğü olmadığını biliyoruz. Sözde laikliği, özde ise laik karşıtlığı en hayali projeleri (bir nevi ahiretlik projeler) toplumun önüne utanmadan habire sunmasıdır. Hem de en yüzeysel halidir.

'Olguculuk' olarak tercüme edebileceğimiz bu din, bizzat insan zihniyetinin ürünü olma karakterinden ötürü zaten metafiziktir. Olguculuk (pozitivizm), toplumsal yaklaşım söz konusu olduğunda, bir nevi çağdaş putçuluktur. Putçuluk, anlamsallığını yitirmiş tanrısallığın boş çerçevesidir. Bir dönemler toplum için büyüleyici, kutsal bir işlevi olan bir kavramsallık olarak tanrısallık bu işlevini yitirince, geriye putlaşmış hali kalır. Putlara ise anlambilimden yoksun kesimlerin tapınması anlaşılır bir husustur. Onlar putun işlevsellikten kaynaklandığını bilmedikleri gibi, tersine putçuluğun anlam üreteceğini, eski yüceliğe, kutsallığa erişeceğini sanmakta ya da gafletinde bulunmaktadır. Anti-put dinleri bu bağlamda çözmek hayli aydınlatıcı olacaktır. Olguculuğa mahkûm pozitivistlerin çağdaş putçuluklarından şüphe etmiyorum. Çağdaş putçuluk da diyebileceğimiz bu modern putçuların en iyi 'tüketim nesnelerine bir put gibi sarıldıklarını' bizzat modernizm sahasındaki filozoflar söylemektedir.

İnsanın zihniyet itibariyle metafizik karakterli bir varlık olduğunu bu amaçla yöntem konusunda uzunca işledim. Pozitivizm, farkında olmadan, bu olguculuğun eski dönemin en sığ 'putçuluğu' olduğunu göremiyor. Olguculuk = putçuluk ideamı önemle ileri sürüyorum. Olguculuk bir gerçeği yorumlayış biçimi değildir. Ne kadar tersini iddia etse de, olgulara dayalı bilimin felsefesi de değildir. Çünkü böyle bir felsefe olamaz. Göze çarpan, kulağı titreten her görüntü ve ses olgudur. Her hissediş de olgudur. Evren gerçekliğinin bunlardan ibaret olduğunu hangi çılgın veya cahil idea edebilir? Ne yazık ki, modernite olguculuk üzerine inşa edilmiş bir yaşamın resmidir. Bilinçli olarak 'resmidir' kelimesini kullanıyorum. Çünkü modernite yaşamın özüyle değil, en yüzeysel biçimiyle ilgilidir.

Metafiziğin önemini inkar eden kesim materyalist âlemi, maddi uygarlığı, son dönemde rasyonalite ve pozitivizmi bayrak edinerek saldırıya geçmiştir: Metafizik kokan her şey hastalıktır, aldatma aracıdır, toptan reddedilmelidir. Fakat sonradan daha iyi fark edildi ki, özellikle kapitalist modernitenin sahip olduğu rasyonalite ve pozitivizminin 'faşist sürü', 'robot-mekanik insan' ve 'simülasyondan' ibaret yaşam algılamalarına yol açarak, çevreyi de yok ederek bir tarihsel toplum yıkımına yol açması söz konusudur. Fizik yasalarına aşırı bağlılık, toplumun yıkımı ve çözülüşünden kendini alıkoymamaktadır. 'Bilimcilik'in en kötü metafizik olduğu da böylece kanıtlanmış oluyordu. Eğer toplumsal yaşamın bir anlamı varsa tabii! 'Bilimciliğin' en sığ materyalizm olduğunu, iktidar ve istismarın en iyi eğitilmiş uzmanı olduğunu, dolayısıyla bilerek veya bilmeyerek kendini en çok aldatan konumunda tutarak metafiziğin bu en tortu biçimini temsil ettiğini önemle belirtmeliyim.

Metafiziğe karşıtlık pozitivizmin en cahilce saldırılarından biridir. Metafizik oluştuğundan beri (insan oluşumu) insanlık için bir zarurettir. Sadece devlet etrafında örülmüş uygarlıklar için değil, tüm insanlar için, hatta zihni gelişkin hayvanlar için bile ihtiyaçtır. Hiçbir insan tam bilgiyle, bilimle, haydi diyelim pozitivistlerin diliyle bilimcilikle donanmış olarak ne geçmişte, ne de günümüzde donanma yeteneğinde değildir. Bu imkânsız olmasa bile, zihni gücü buna yetmez. Elinden metafizik dünyasını alırsanız veya yıkarsanız, ölüsü elde kalır. Ya da hiçbir kural tanımayan çılgın insanlar (Batı toplumu bu olguya çok tanık oldu) ortaya çıkar. Yine olan bu oldu. Kaldı ki, olgular gerçeğin gerçekten her şeyini değil, genelgeçer yanını teşkil eder.

Pozitivist olgucular toplumu bilimsel olarak tanımladıklarını iddia etmelerine rağmen, pozitivist olguculuk toplumun gerçek akışını en az tanıyan düşünce okuludur. Toplumu tarihsiz, kaba materyalist bir yığın gibi yorumlayarak, en çarpık, eksik bir tanımıyla en tehlikeli toplumsal operasyonların yolunu açarlar. Toplumsal mühendislik kavramı pozitivizmle bağlantılıdır. Bunlar dıştan müdahaleyle topluma istenilen şekli verebileceklerini sanırlar. Modernitenin de resmi anlayışı olan bu yaklaşımlar, toplumun içinde ve dışında yürütülen iktidar ve istismar savaşlarının meşru gerekçelerini oluştururlar.

Konuyu biraz daha açımlarsak; bilim gibi pozitivizm (bilimcilik) de en kaba olguculuk felsefesidir. Olgu, gerçeğin görüntüsüdür; pozitivizmde ise gerçeğin kendisidir. Olgu olmayan hiçbir şey gerçek değildir. Kuantum fiziği, astronomi ve biyolojiden, hatta düşüncenin öz olarak kendisinden biliyoruz ki, gerçek, azami olarak göze görünen olayların ötesindeki âlemlerde cereyan eder. Gözlemlenen ve gözleyen ilişkisinde gerçek (hakikat) en sırlı bir mahiyete bürünmüştür ki, hiçbir fiziki ölçeğe ve tarife sığmama noktasındadır. Pozitivizm bu derinliğin inkârı olarak, en çok ilkçağdaki putçuluğa (paganizm) benzemektedir. Put bir olgu olarak görünüm kazandığı için, paganizm ile pozitivizm arasındaki ortak bağı yansıtır.

Pozitivizm en az ortaçağ teolojisi kadar zihinler üzerinde tahribat yarattı. İnsan toplumlarının büyük manevi dünyasının farkında bile olmadı. Metafizik dünyanın sonu geldi deyip, milyonlarca yılın birikimi olan insani kutsallıkları çöp sepetine attı. Tam bir cehalet hareketi idi. Hz. Muhammed'in Ebu Cehil için kullandığı söz veya unvan tam da pozitivistler içindir: Toplumbilimi açısından çağdaş Ebu Cehiller. Din dışılık (laikos) ve olguculuğun (pozitivist felsefe veya din) kaba materyalizmle ("İnsan zihni ayna gibidir. Sadece yansıtır") birlikte kapitalist tekellerle yakından bağlantılı ideolojik örgüler olduklarını çok iyi kavramak gerekir.

Pozitivizm en az ortaçağ teolojisi kadar zihinler üzerinde tahribat yarattı. İnsan toplumlarının büyük manevi dünyasının farkında bile olmadı. Metafizik dünyanın sonu geldi deyip, milyonlarca yılın birikimi olan insani kutsallıkları çöp sepetine attı. Tam bir cehalet hareketi idi.

Pozitivizm ile Gerçekleşen Sosyalizm değil, Küresel Kapitalizm Oldu

Pozitivistlerin en büyük günahı, toplumsal gerçeklikleri fiziki gerçeklikler gibi olgular niteliğiyle aynı kategoriye koymaları olmuştur. Toplumsal olguyu değişmez gerçeklikle bir tuttuğumuzda, büyük yanılgılar içeren toplumsal paradigmalara kapıyı ardına kadar aralamış oluruz. Ekonomiye pozitivist açıdan baktığımızda, bu sakıncaları görmemek mümkün değildir. O zaman milliyetçilikler nesnel gerçeğin ifadesi olarak anlaşıldığında, değişik konumlarda da olsalar, felsefi bakımdan aynı olan Hitler ve Stalin konumuna düşersiniz. Bu ikisi de, yani tüm pozitivistler de, kaba materyalistler de toplumda kabul ettikleri gerçeklere mutlak olgu değeri vermekten kurtulamazlar. Para konusunu son derece nazik kılan bir etken de topluma bu pozitivist yaklaşımla bakan anlayıştan gelir: Parayı tam gerçek saymak. Dolayısıyla onun aracılığıyla el değiştirme, giderek gerçek algılamasına dönüşür.

Pozitivist bilim anlayışıyla, diğer bir deyişle paradigmasıyla geliştirilmek istenen toplumsal bilimler tamamen çıkmaz içinde kalmıştır. Aksi halde bu denli yükselen sömürü ve savaş olgusunu izah edemeyiz. Bilim adamı topluma karşı bir din adamı veya ahlakiyatçıdan daha az sorumlu olamaz. Madem bilim; mitoloji, din ve felsefeye karşı daha yüksek bir anlam gücüdür, o halde neden kendi devrimini yapıp (17. yüzyıl) zaferini sağladığı halde, bu üstünlüğünü eşi görülmemiş savaş ve sömürü olgularına karşı gösteremedi? Bilimin iktidarlaşması buna neden olarak gösterilebilir. İktidarlaşan bilim özgürlüğünü kaybeder.

Bilimi en gelişkin anlam yorumu olarak tanımlarsak, bu kadar hızla iktidarla bütünleşmesi ya bilim adına bir yenilgidir ya da bilim diye tanımlananın ciddi bir anlam sorunu vardır. Bu sorunu pozitivizmle bağlantılandırmak istedim. Kendisi çok eleştirmesine rağmen, pozitivizmin din ve metafiziğin de gerisinde, en kaba materyalizmle iç içe bir din ve metafizik olduğu, pozitivist bilimler denen disiplinlerin sorumsuzluk (Sömürü ve savaşa karşı bir şey yapmadılar. Kendi sorunları saymadılar. Daha sonra iktidarın bilimi idiler) düzeyinden açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bundan çıkarılması gereken en önemli bir so-

nuç, bilimin yeniden bir anlam yorumuna şiddetle ihtiyaç duyduğudur. Bilimin yeni bir paradigmatik devrime ihtiyacı vardır. Yorum gücümü anlam yeteneğimin uygulaması olarak bu çalışmada sınadım. Sonuçlar bu sınamayla ilgilidir.

Pozitivizmin en büyük tahribatı toplumbilimi alanında olmuştur. Pozitivistlerin bilimsellik adına fizikte olduğu gibi toplumsal konuları da indirgemeci bir anlayışla nesnelleştirmeleri, altından çıkılması zor sorunları doğurmuştur. Her ne kadar postmodernizm denilen kesimler pozitivizmi eleştirip Avrupa merkezli sosyal bilimi reddediyorlarsa da, bu yaklaşımların kolayca liberalize edilmesi ve daha anti-hakikatçi olan bir anti-Avrupacılık olarak biçim kazanması mümkündür. Sosyal bilimin kriz halinden yararlanarak bu postmodern araştırmalar toptan reddedilmese de, son derece eleştirel yaklaşmak önem taşır. **Modernist pozitivizmin evrenselci, ilerlemeci, çizgisel yöntemi ve perspektifi ne denli saptırıcı ise, birçok postmodernistin aşırı göreci (izafi) döngüsel yöntemi de benzer sapmalara açıktır. Pozitivist toplum anlayışı hem aşırı göreciliği, hem de aşırı evrenselciliği bağrında taşıyan en kaba model olarak anılmaya değerdir.**

Pozitivist sosyal bilim bu konuda toplumu doğadaki diğer nesneler gibi nesnelleştirerek genel bir yanıtla cevaplandırmak konumundaydı. Bilimsel sosyalizm bu bilim anlayışının sol yansıması olarak şekillenmiş olup daha katı ve olgucuydu. Katkı niteliğinde toplumu üretim tarzlarına göre bir sınıflamaya tabi tuttu. Evrenselci düz çizgisel ilerlemeci pozitivizm sanki mutlak doğrularmış gibi algılanıp uygulandı. İlkel, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist-komünist şekillenme böyle ortaya çıktı. Bunda biraz da kadercilik vardır. Ne de olsa er geç sıra sosyalizme gelecekti. Bu, dogmatik yanı açık bir yaklaşımdı. Tüm sosyal eylemliliğe bu zihniyetle yaklaşmanın sonuçları zannedildiğinden çok daha ağır olmuştur. Gerçekleşen sosyalizm değil, çok eleştirdikleri ama farkında olmadan en çok hizmet etmek durumunda kaldıkları küresel kapitalizm oldu. Rus devlet kapitalizminin sisteme en az asırlık ömürler kazandırması herhalde bu gerçeği doğrular niteliktedir. Pozitivist bilimcilik ideolojisi özellikle felsefi varyant olarak liberalizme güçlü katkı sundu. Doğal bilimlerin güçlü itibarından yararlanan pozitivist ideoloji, hem sağ hem de sol ideolojileri etkilemede başat rol oynadı. İdeolojilere kolayca bilimsel etiket olarak takılıp muazzam saptırmalara yol açtı. Özellikle tüm sol ideolojik çıkışlara damgasını vurdu. Reel sosyalizm bu konuda başı çekiyordu. Kapitalist modernizmin tuzağına pozitivist bilimcilikle düşüldü. Sağda ise, faşizm gücünü pozitivist bilimcilikten alan en önde gelen akım konumundaydı. Böylelikle pozitivizm liberalizme en aşırı soldan en aşırı sağa kadar bir yelpazede ideolojik seçenekler sunuyordu. Gereken her mekân ve zaman koşullarında liberalizm bu seçenekleri kendisine eklemleyip kullanmakla sistemin yapısal krizlerini aşmada azami olarak yararlanmış oluyordu.

Çok büyük bir acı ve öfkeyle belirtmeliyim ki, yüz elli yılı aşan çok soylu bir mücadelenin 'bilimsel sosyalizm' adına başından beri yitirmeye mahkûm kaba maddeci bir pozitivizmle yürütülmesi büyük bir talihsizlik olmuştur. Şüphesiz bu tutum altında çokça mücadele ettikleri 'sınıfsallık adına'lık yatmaktadır. Ama bu sınıf, sandıkları gibi kölece proleterleşmeye direnen işçiler ve diğer emekçiler değil, modernite içinde çoktan erimiş, teslim olmuş 'küçük-burjuva' sınıfıdır. Pozitivizm tam da bu sınıfın kapitalizme körce bakışının ve içi boş tepkisinin ideolojisidir. Toplumsal yaşamın gerçekte nasıl oluştuğundan habersiz, her zaman kısır tarikatçılığın zemini olmuş bu kent soylu esnaf sınıfı, ideolojik olarak hâkim resmi düzen tarafından en kolay elde edilen toplumsal kesimdir.

Ortaçağdan beri, hatta tüm uygarlık tarihi boyunca zihinlerimize yüklenen imgesel yaklaşımlardan kurtulmadan, pozitivist dalganın zihinlerimizi adeta esir alması kaçınılmazdı. Bu durum aşırı tekrarlayıcı, içi boş, kuru bir retoriği (söz ustalığı, cambazlığı) gerçek sanmaktan öte bir gelişmeye fırsat tanımadı. Es-

kiden "İmam ne derse doğrudur"un yerine, "Öğretmen, filozof ne derse doğrudur" tekerlemesi geçti. Zihin verimsizliğimizin temelinde bu gerçeklik yatar. Dolayısıyla kendi toplumsal doğamıza ilişkin tek bir yorum yapma hakkından bile yoksun kaldık. Bu çok vahim bir durumdur. Kendi kendine beyinsel körleşme ve esarettir. Dinsel dogmatizm hiç olmazsa geleneğin bir nevi taşıyıcı gücüyle bazı tarihi gerçekleri anımsatır. Pozitivizmde bu da yoktur. Gerçeklerimizle aramıza kocaman bir yabancılaşma bendi örer. Batı'nın ideolojik hegemon gücü olarak, bir nevi silah sıkmadan (beynini kullanmadan) teslim almaya benzer. Açık ki, bu dogmatizmi kırmadan, genelde resmi uygarlık, özelde kapitalist modern paradigmayı kırmak mümkün olamadı. Dolayısıyla özgür yorumlama gücüne erişilemedi. Şu düşüncemde ikna olmuş durumdayım: İdeolojik silahlar askeri silahlardan daha fazla yasaklayıcı rol oynar.

Dolayısıyla zirvesine Avrupa modernitesinde erişen, genelde bilimin özelde sosyal bilimin üzerinde yükseldiği bu nesnelliğin genel felsefesi olan ve halen tüm şiddetiyle devam eden pozitivizm, kapsamlı eleştiriler temelinde tarihin çöp sepetine atılmadan, anlamlı bir sosyal bilim paradigması (köklü antiuygarlıkçı bilim felsefesi) geliştirilemez. Avrupa merkezli bilimin, özelikle sosyal bilimin çok parçalanmış ve hakikati yitirme tehlikesi de bulunsa, olumlu kazanımlarını ve hakikat paylarını anlamak ve özümsemek şarttır. Pozitivizm ne kadar eleştirilip aşılmak durumundaysa, açığa çıkarılmış hakikat paylarının özümsenmesi de o denli benimsenmek durumundadır. Hakikat araştırmasında toptan anti-Avrupacılık en az toptan Avrupacılık kadar olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Kapitalizmin Kutsal İdeolojisi Olarak Pozitivizm

Kapitalist modernitenin ilk büyük devriminin zihniyet alanındaki özne-nesne ayrımına dayalı felsefi-ideolojik devrim olduğu önemle kavranmak durumundadır. Modernitenin ideolojik devriminin öne çıkardığı kavramların başta gelenlerinden olan ulusallık boşuna seçilmiş bir kavram değildir. Bu kavram kapitalist teolojinin ana ilkesidir. Ulusallık ve daha da geliştirilecek ulus-devlet en önemli tanrısal kavram, hatta yeryüzündeki tanrının kendisi olacaktır. Pozitivist teolojinin Akropol'ündeki en büyük tanrı kesinlikle ulusallık ve ulus-devlet olarak yerini alacaktır. Diğer modernite tanrıları önem sırasıyla sisteme yaptıkları katkılarıyla orantılı yer tutacaktır. Pozitivist teoloji sözde 'bilimcilik'le ulus ve ulus-devlet olgusunu abartıp dinsel ümmet olgusu yerine ikame edince, bu sefer din ve mezhep sorunları ve çatışmaları yerine ulusal sorun ve çatışmalar geçmiştir. Hem de daha kanlı savaşlar ve soykırımlarla dolu bir sürece yol açarak. Dolayısıyla pozitivizmin kapitalizmin kutsal ideolojisi olduğunu çok iyi bilmek gerekir.

Kapitalizmin zihniyet tanımlanması çeşitli açılardan yapılabilir. Başta yapılması gereken eklektik, her kalıba giren, aldatıcı riski yüksek, bir yandan en katı dinsel dogmalardan daha dogmatik, en soyut felsefelerden daha saçma, spekülatif, putçuluğun bile asla düşmediği kadar sığ putçuluk olan pozitivizm ve liberalizm olarak tanımlamaktır. Pozitivizmle bilimi iğdiş edip inanç ve ahlak dünyasına karşı çıkarırken, liberalizmle de toplumun canına okuyan, bireyciliği soykırıma kadar tırmanan ulus-devletçi tanrıya dönüştürmüştür. Hiçbir dini zihniyet kapitalizm zihniyeti kadar savaş, baskı ve işkence doğurmadı. Hiçbir toplum bireyi kapitalizmin zafer kazandığı toplumdaki birey zihni kadar sorumsuz, çıkar düşkünü, zalim, soykırımcı, asimilasyonist, diktatör doğurmadı.

Kapitalist modernitenin bilimi, pozitivist yapısıyla kendisine çok güvendi. Büyük olgusal keşifleri her şey sandı. Mutlak hakikati olguların yüzeysel bilgisinden ibaret saydı. Sonsuz ilerleme sürecine girildiğinden emindi. Fakat burnunun dibindeki çevre felaketini öngörmemesi neye yorumlanabilir? Savaş başta olmak üzere, son dört yüz yılın tüm tarihi aşan bütün toplumsal felaketleri hakkında köklü çare öngörmemesi, pratikleştirmemesi neye

yorumlanabilir? Toplumun tüm gözeneklerine iktidar olarak sızmış savaşı engellemesini bir yana bırakalım, doğru tespit etmemesine ne demeli? Açık ki, tekel egemenliğinin azami hegemonik çağında bilim, sanıldığının aksine ideolojik kuşatmayı en çok yaşayan ve sistemin hizmetine en iyi uyum sağlayan yapısıyla bu sorulara cevap veremezdi. Yapısı, hedefi ve tarzı sistemi meşrulaştırma amaçlı olarak ilan edilmiş, düzenlenmiş bilim, dinler kadar bile etkili olamadığını göstermiştir. Fakat ideolojik olmayan bilim olmadığını da anlamak gerekir. Önemli olan, hangi toplumun ve sınıfın ideolojisi olarak bilme ve bilim olduğunu fark edip ona göre konumunu belirlemektir. Ekoloji en yeni bilimlerden biri olarak bu çerçevede konumunu belirlerse, sadece çevrenin değil, toplumsal doğanın da ideal çözüm gücü olabilir.

Söylenmesi gereken, kapitalizmin tüm düşünce biçimlerinden tıpkı mal, para spekülasyonundan kâr-sermaye sağlama gibi istifade etmesidir. Tüm düşünce formlarını tartıya vurarak çıkarına olanları yeni felsefe veya din okulları biçiminde istifleyip, liberalizm ve pozitivizm adı altında piyasaya yeniden sürmüştür. Daha hazin olanı, yeni bir kumaş gibi müthiş bir kâr oranıyla satmayı, yani hakîm zihniyet durumuna getirmeyi, taşırma ustalığını veya kurnazlığını sergilemeyi başarmıştır.

Modernitenin tüm bilimsel yapısına damgasını vuran pozitivist felsefeyi yorumlayınca, uygarlık-iktidar-bilim ilişkisinin içyüzünü daha iyi açığa çıkarabiliriz. Pozitivist felsefenin kesin nesnel olgulardan yola çıktığını, bunun dışında hiçbir bilimsel yaklaşıma yer vermediğini biliyoruz. Yakından bakınca, nesnelerin ilişkisi olarak bilimin tüm eski puta tapıcılardan ve metafizik güçlerden daha putçu ve metafizikçi olduğu kavranacaktır. Bu konuda tarihsel diyalektiği kısaca hatırlatırsak daha çok aydınlanırız. Nasıl tek ve soyut tanrılı dinler, paganizmi (putçuluk, bir nevi olguları tanrısallaştırma dini) eleştirme temelinde ortaya çıkıp kendilerini şekillendirmişlerse, pozitivizm de bir nevi karşı atak olarak yeni putçuluk biçiminde ortaya çıkmıştır. Din ve metafizik eleştirisi, yeni putçuluk (Olgulara dayalı hakikatçilik kesinlikle neo-paganizmdir) olarak, neo-metafizik olarak şekillenmiştir. F. Nietzsche'nin bu gerçeği ilk tespit eden filozoflardan olması son derece önemlidir ve değerlendirmeleri hakikat araştırmalarında katkı niteliğindedir. Nesnel olgu denilen kavramın hakikatten uzak bir kavram olduğunu belirlemek büyük önem taşır. Olgular kendi başına hakikate ilişkin ya hiçbir anlamlı bilgi sunmazlar ya da sundukları kadarıyla çok yanlış sonuçları beraberinde getirirler.

Olgular eğer karmaşık bağlantıları kapsamında anlam bulamazlarsa, ya hiç bilgi sunmazlar ya da en yanlış sonuçlara yol açabilirler demiştik. Fizik, kimya, biyoloji olgularını bir tarafa bırakalım. Yalnız bir toplumsal olgu örneği üzerinde durarak yol açtıkları sonuçları yakından görelim. Pozitivizme göre ulus-devlet bir olgudur. Onu oluşturan bütün öğeler de birer olgudurlar. Binlerce kurum, milyonlarca insan hepsi birer olgudur. Aralarındaki ilişkileri de katınca resmi tamamlamış oluruz. Pozitivizme göre bilimsel kavramı oluşturduk demektir. Artık mutlak bir hakikatle karşı karşıyayız: Ulus-devlet hakikati. Pozitivizm bu tanıma bir yorum olarak bakmaz. Mutlak hakikat olgusu olarak bakar. Diğer tüm toplumbilim olgularına da bu anlayışla bakar. Tıpkı birer fizik, kimya, biyoloji olgusu gibi bunlar da birer olgudur. Hakikat tanımlaması böyledir. Görünüşte masum, hiç tehlike içermeyen bu yaklaşımın hiç de öyle olmadığını, özellikle etnik temizlik-soykırım hareketlerinde bütün dehşetiyle fark etmeye başladık. Hitler'den tutalım sözde en ılımlı ulus-devlet liderine kadar hepsi, yaptıklarının bilime göre son derece doğru (pozitif bilimlere göre) olduğunu, ulus gerçeklerini arındırdıklarını, daha homojen bir ulus oluşturmanın sadece hak değil, doğal evrim yasasına uygun bir gelişme olduğunu söyleyeceklerdir. Esas aldıkları bilime göre doğru söylüyorlar. Onlara bu gücü pozitif felsefe ve bilimleri vermektedir. Nitekim tüm modernite dönemi bu pozitivist anlayış gereği sınırsız vatan, millet, devlet, etnisite, ideoloji, sistem savaşına girişti. Çünkü bu

kavramların hepsi kutsaldı ve uğruna sonuna kadar savaş gerekirdi. Bilindiği üzere bu anlayış sonucunda tarih kan banyosuna dönüştü. Görünüşte masum pozitivizm, özünde kanlı çehresi böyle sırıtıyordu.

Hakikat Parçalayıcısı Olarak Pozitivizm

Ulus-devletin teokratik ve teolojik unsurları, üzerinde daha önemle durmayı gerektirir. Hegel, ulus-devleti yeryüzüne inmiş tanrı olarak tanımlarken, salt simgesel bir değerlendirme yapmış olmuyor. Ulus-devleti tüm çağlar boyunca tanrı adına biriktirilmiş fikirlerin bir gerçekleşmesi olarak yorumluyor. Bunu anlamak için sadece Fransa Devrimi'ne yol açan fikirler toplamını incelemek yeterlidir. Pozitivistler ulus-devletle egemenliğin tanrıdan alınıp ulusa devredildiğini söylerken ne denli tanrıcılık yaptıklarının farkında değildirler. Çünkü egemenliğin kendisinin ne olduğundan habersizler veya doğru açıklanmasını yapmak çıkarlarına uygun düşmüyor. Egemenliğin kendisi tarih boyunca hiyerarşik ve devlet iktidarlarının toplamı olarak tanrı (efendi) adına toplum üzerinde yürütülen tekelci tahakküm ve temelde sağlanan artık-ürün ve değerler sömürüsüdür. Tanrısal kaynaklı egemenliğin kendilerini efendi (Rab demektir) kılmış insan kaynaklı olduğu çözümlemeyi gerektirmeyecek kadar açıktır. Kalkıp da Fransız Devrimi ile birlikte "Tanrı kaynaklı olmaktan çıkıp ulus kaynaklı oldu" demek sosyal bilim adına en büyük sahtekârlıktır. Pozitivizm bu sahtekârlığın mucididir.

Pozitivizm ulus-devleti bilim ve sanatın somutlaşmış hali olarak yansıtmaya büyük özen gösterir. Kapitalist modernite bu yüzüyle en büyük yalanı dolaşıma sokmuş olur. Ne kadar olgusal, nesnel, bilimsel olduğunu ısrarla iddia eder. Ulus-devlet tüm gücünü bu propagandaya adar. Muazzam büyüklükte bir akademik dünya inşa eder. Tarihte hiçbir tanrı ve dinin (kral ve meşruiyeti) gerçekleştiremediği mitoloji ve propagandası bu modernite döneminde oluşturulup pazara sunulur. Tüm ahlâkî ve politik gözenekleri tahrip edildiği gibi, anlam odakları da tahrip edildiği için, bu çağdaş mitleri ve propagandaları yemeyecek bir beyin ve yürek kalmamış gibidir.

Anlaşılmadıysa biraz daha açıklayalım. Dünya'da günümüzde yaklaşık iki yüz ulus-devlet vardır. Hepsi yukarda belirttiğimiz kurum ve vatandaş kitlesiyle ilişkiler yekûnuyla karşı karşıya gelirse, en az iki yüz tanrılı, binlerce mabetli, sınırsız tarikatlı bir düzen veya hercümerçlik durumunun doğması kaçınılmazdır. Çünkü temsil ettikleri tüm olgular kutsal ve uğruna ölmeye değerdir. Dikkat edelim, karşımızda gerçek toplumsal doğayı yansıtan ahlaki ve politik toplumdan ad düzeyinde bile bahis yoktur. Gerçekten saldırıya uğraması halinde uğrunda ölünecek bir gerçek varsa, o da ahlaki ve politik toplum gerçekliğidir. Ulus-devlette ise, herkes kendi kendine oluşturduğu ve oluşturulup önüne sunulan olgu putları adına savaşmaktadır. Eskinin putlar uğruna savaşımından bin kat daha azıtmış bir putlar uğruna savaşlar dönemiyle karşı karşıyayız. Sonuç sermaye ve ulus-devlet tekellerinin azami kâr kanununun işlemesidir; mutlu azınlığa firavunların bile yaşamadığı yaşantıların peşkeş çekilmesidir. Modern yaşam denilen, pozitivizmin bu gerçeğinin, daha doğrusu gerçekleri katletmesinin sonuçlarından başka bir şey değildir. Bugün sanal toplum çağına eriştik. Hiçbir gerçek, sanal toplum kadar olguculuğu açıklayamaz. Olgucu toplum sanal toplumdur. Sanal toplum olgucu toplumun gerçek yüzü, yüzünün ötesinde hakikatin ta kendisidir. Olguların anlamsızlığı (daha doğrusu kan banyosu, hayali toplum, tüketim toplumu anlamında anlamsızlık anlaşılmalı) sanal toplumla zirve yapıyor. Medyatik toplum, şov

Bugün sanal toplum çağına eriştik. Hiçbir gerçek, sanal toplum kadar olguculuğu açıklayamaz. Olgucu toplum sanal toplumdur. Sanal toplum olgucu toplumun gerçek yüzü, yüzünün ötesinde hakikatin ta kendisidir

toplumu, magazinel toplum hep nesnel, olgucu anlayışın, pozitivizmin açığa çıkmış hakikatidir. Bu da aslında hakikatin inkârıdır.

Konumuz gereği fazla incelemeye gerek duymadan, benzer sonuçları daha da sıralayabilirim. İslam, Hıristiyan, Musevi, Budist, kapitalist, sosyalist, feodal, köleci toplum kavramları aynı yaklaşımın gerçekleridir. Pozitivizmin metafizik yüzü burada da karşımıza çıkıyor. Evet, İslam toplumu, kapitalist toplumu aynı yaklaşımın sonucudur. Yani bunlar olgu kavramlarıdır; başka deyişle yakıştırma, görüntü kavramlarıdır. Aynı şey ulus aidiyetleri için de söylenebilir. Alman, Fransız, Arap, Türk, Kürt ulus kavramları pozitivist karakterde birer hakikattirler. Özde ise, hakikatin silik görüntüleridir. Peki, gerçek, hakikat nedir diye sorulabilir. Bence cevap basittir. Toplum gerçeğinde doğal olan ahlaki ve politik toplum hakikati ile bunu sürekli aşındırmak isteyen uygarlık hakikati vardır. Bunun dışındaki sıfatlar, isimler hiç gerçeği temsil etmez demiyorum. Özünü değil, görüntüsünü, basit ve sık değişkenli formunu temsil eder diyorum.

Örneğin Arap ulus gerçeği diyelim. Çok zayıf da düşmüş olsa, Arabistan denilen mekânda ahlaki ve politik özellikleri olan bir toplumla, bu toplumun sırtından binlerce yıl sulta sürmüş ve günümüzde çürüme noktasına getirmiş iktidar gerçeği dışında Araplık çok az şey ifade eder. Binlerce farklı, çelişkili, hatta can düşmanı Arap vardır. Yani binlerce çelişkili hakikat! Pozitivizme göre böyle olması gerekir. Ama çok iyi biliyoruz ki, Arap gerçeği özde bu olmasa gerekir. Daha anlaşılabilir bir örnek ağaçlardır. Bir de ağacın olgu olarak binlerce dalı ve sayılamayacak kadar çok yaprağı vardır. Eğer ürünü bilinen ve değerli olan bir ağaçsa, ona göre anlam bulur; dallarına ve yaprağına göre değil. Pozitivizm hepsine aynı ağırlığı verme körlüğüdür. Evet, dallar ve yapraklar da gerçektir. Ama anlamlı gerçek değillerdir. Bir tiyeğin, bir kilo üzümün değeri, anlamı vardır. Ama bir yaprağının ancak bir görüntüsü, özünü yansıtmayan, biçimsel görüş kazandıran bir olgusal gerçekliği vardır.

Bilimlerin olguya boğulması, her gün yeni bir bilimsel disiplinin doğması, hepsinin kendini aynı ağırlıkta hakikat sayması bilimsel krizin ana nedenidir. Sistemle bağını başta da belirledik. Hakikatin özne-nesne, biz-öteki, beden-ruh, din-bilim, mitoloji-felsefe, tanrı-kul, ezen-ezilen, hâkim-mahkûm vb. sürekli ve gittikçe derinleşen biçimde karşıt ikilemler halinde parçalanması, özünde ahlaki ve politik toplumla onun üzerinde kurulu uygarlıkçı tekel şebekelerinin yarattığı aşındırma ve sömürgeleştirme eyleminin sonucudur. Kapitalist modernite bu uygarlık ikilemini sınırsızca çoğaltıp derinleştirerek, toplumu bugünkü dağılma ve çürüme noktasına getirmiştir. Bunda sistemin işbirlikçi biliminin de büyük payı vardır. Kriz, ideolojik özle araçsal yapılanma arasında can çekişme noktasına gelince, farkına varılan hal oluyor. İşsizlikle, savaşla, açlık ve yoksullukla, baskı ve kırımla, eşitsizlik ve özgürlüksüzlükle kendini ezici çoklukların etinde, ruhunda çığlıklara dönüştürmesi oluyor.

Pozitivizmi eleştirirken bazı yanlış anlamalara düşülmemesi konusunda uyarma gereği duyuyorum. Birincisi, olguların hiçbir değeri yoktur, gerçeklikle bağı yoktur gibi yaklaşım içinde değilim. Sadece oldukça sınırlıdır diyorum. Olgusallığın bir felsefe düzeyine taşındığında büyük sakıncalara yol açacağını belirtiyorum. Avrupa düşünce sisteminde bu durumun fazlasıyla açığa çıktığını vurguluyorum. İkinci husus, belki bir nevi Eflatunculuğa kaydığım yönünde bir eleştiri getirilmesi olacaktır. Özün belirleyici olduğunu söylerken, özellikle ağaç örneğinde bu eleştiri beklenir. Fakat belirtmek istediğim 'ağaç' fikri, ideası değildir. Toplumca ağacın ihtiva ettiği gerçekliği belirtmek istiyorum. Faydacılıkçı bir yaklaşım da sunmuyorum. Sadece gerçekliğinin ancak ahlaki ve politik toplumca belirlenmesi gerektiğini söylüyorum. Bir bireye veya gruba çok faydalı olabilir. Ama eğer ahlaki ve politik toplumca aynı biçimde yorumlanmıyorsa, gerçek fayda değeri yoktur demek istiyorum.

TARİH OLARAK TOPLUM EVRENİN KENDİ FARKINA VARMA HAMLESİDİR

"Tarih olarak toplum. İnsan topluluklarının milyonlarca yıl süren, zorlu mekânlarda çok acılı geçen ve büyük mücadele isteyen çabaları sonucunda daha gelişkin tekil topluluklar oluşturulmuştur. Bazı mekânlar ve dönemler toplumsal sıçramalarda belirleyici olmuştur."

Modernist paradigmanın bilim yaklaşımında fizik merkezi bir rol oynar. Fizikteki gelişmelerden yola çıkarak diğer tüm bilimler fizikteki gelişmeleri 'yasa' kabul ederek bilimsel olmaya çalışır. 'Doğayı bilmenin bilimi' olarak tanımlanan fizik, oluş'un görünen yüzüyle ilgili olarak 'gerçek'e ulaşmaya çalışır. Özellikle dinsel dogmatizme karşı bir çıkış olan ve insanı bilginin öznesi haline getiren Rönesans sonrası gelişmeler, bilimsel düşüncenin hâkim olmasını sağlamıştır. O güne dek bilgiyi tekelinde tutan, toplumu sürüleştirmek suretiyle yönetenlere karşı kazanılan her mevzi bilime olan inancı ve güveni arttırmıştır. Ulaşılan teorik sonuçlar pratikte sınanınca ve buna paralel teknikte de gelişmeler olunca, insanlar artık eski tanrı inancının yerine özü pozitivizm olan bilimi koymuşlardır. Bilginin kaynağı olarak görülen doğadan edinilen bilgiler 'evrensel yasa' olarak kabul edilerek bu yasalar toplum ve insana da uygulanmıştır. Özellikle Fransız Devrimi'nden sonra yaygınlık kazanan toplumsal mühendislikler de bu pozitivist yasacı anlayış temelinde gerçekleşmiştir.

Toplum bilim olan sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilen Auguste Comte, pozitif bilimlerle insan ve toplumun da açıklanabileceğini vurgulamak için toplum için 'fizik toplum' tanımlaması yapar. Pozitivizmin kurucusu olan Comte'a göre toplumun görünmeyen şeyleri, en genel anlamda manevi kültür sosyoloji dışıdır, ilgilenmeye değmezdir ve gerçekler le ilişkisi olmayan bir şeydir. Bu görüşün temelinde fizik biliminin ulaştığı 'bilimsel' verilerin topluma ve insana uyarlanarak insan ve toplumunun yasalarına ulaşılmaya çalışılması yatmaktadır. Bu yönüyle insan ve toplum, birinci doğanın araştırılmasından elde edilen sonuçlardan hareketle tanınmaya çalışılır. Fizikteki gelişmeler o denli ileri gitmiş ve ona inananlar o denli iddialı olmuşlardır ki evrenin tüm yasalarını açığa çıkardıklarından emin olmuşlardır. Yani geçmişin tanrısının yerini yeni dönemde fizik ve fizikçiler almıştır. Her şeyi bilen, kadere hükmeden tanrısal görüşün yerini, her şeyin bilgisine varan, evrensel ve mutlak yasalara ulaşan, geçmişi ve geleceği bilebilen fizik bilimi ve onun klasik dönemine damgasını vuran Newton alır.

Modernist paradigmanın bu fizik merkezli yaklaşımı son derece sakıncalıdır. Farklı sakıncaları bir yana, her şeyden önce insan ve toplum gibi evrensel akışta daha gelişkin olan oluşumlar kendilerini daha geriden takip eden ve insana göre donanımsız olan şeylerle açıklanmaya çalışılmıştır. Evrimsel akışta geride olanın işleyiş esasları (insan öncesi doğa), daha gelişkin olana (insan ve topluma) uyarlanmaya çalışılmıştır ki, bunun yanlış sonuçlar vermesi kaçınılmazdır. Zaten gerçekleşen de bu olmuştur. Artık birinci doğayı da yeterince izah edemediği her geçen gün daha iyi anlaşılan pozitif bilimlerdeki formülasyonlar, toplum ve insan gerçekliğini doğru bir şekilde veremez. Bu çabaların gelinen aşamada pek sonuç vermediği ve insanlığa büyük kaybettirdiği yeterince anlaşılmış durumdadır. Hâlbuki esas olan insan ve toplum gerçekliğinin doğadaki hiçbir şeyle aynılaştırılamayacağı ve benzeştirilemeyeceğidir.

İnsan ve toplum gerçekliği 'evrensel bir hamle' sonucu gerçekleşen ve bilinebildiği kadarıyla evrenin en yetkin halidir. Diğer canlı-

lar ya da evrenin diğer bileşenleri evrensel tarihin bir parçasını ifade ederken, insan evrensel tarihin bütününü ifade eder. Evrimsel akışta her oluşum kendine kadarki evrensel tarihi içinde taşır, diğer deyişle her oluş kendine kadarki evrenin bir ifadesi, dile gelmesidir. An'da gerçekleşen evrenin kendisidir. Evrensel akış devam ederek insanlaşmaya doğru evrildiğinden, birinci doğa bileşenleri evrensel tarihin kendilerinden sonraki dönemlerini ifade etmezler. Yeni olanda yaşarlar, ama 'yeni'nin aynısı değildirler, 'yeni' yani doğal evrimsel akışta kendilerinden sonrası, onlardan daha donanımlı olarak devam eder.

İnsan niteliğindeki 'oluş' sadece bir insan değildir, insanın tüm öncesidir, yani evrenin tarihidir. Önderliğimizin "Big-bangdan beri evrene yayılan gerçekliklerin toplamı" olarak tanımladığı 'insan'da dile gelmeyen, insanın içermediği hiçbir evrensel oluşum yoktur. Yani evrenin tümü insandadır. Zaten bu nedenledir ki insan için aynı zamanda 'mikro kozmos' yani 'küçük evren' tanımı yapılmaktadır. Evrene dair ne aranırsa insanda aranmalıdır ve insanda vardır. Taoizm'de geçen "Tao taşta uyur, çiçekte rüya görür, hayvanda uyanır, insanda uyandığının farkına varır." özdeyişi evrensel akışı ve insanın kapsayıcılığını çok özlü bir şekilde vermektedir. Uyandığının farkına varan insan, hem uyumayı hem rüya görmeyi hem uyanmayı hem de kendi ayırt edici özelliği olan uyandığının farkına varmayı içinde taşır. Taşta, çiçekte, hayvanda ve insanda gerçekleşen evren olurken, hepsinde de evren farklı bir nitelikte gerçekleşir. İnsandaki gerçekleşme niteliksel bir sıçramadır ve muhteşemdir.

Evrimsel akışta her oluşum kendine kadarki evrensel tarihi içinde taşır, diğer deyişle her oluş kendine kadarki evrenin bir ifadesi, dile gelmesidir. An'da gerçekleşen evrenin kendisidir

İnsan-Evren Diyalektiğinde Parçalayıcı Yaklaşımlar

İnsan dışında evrende kendi oluşumunun farkında olan herhangi bir varlık yoktur. Kendindeki evreni açığa çıkarma, kendini tanıdığı oranda evreni tanıma ayrıcalığı sadece insana hastır. Evrensel bir oluşum olan insanı, bu farkındalık yetisi ve kapasitesi sayesinde tüm bilmelerin kaynağı haline getiren de bu gerçekliktir. Bu, evrensel oluşum açısından bir hamle niteliğindedir. Yani evren insanlaşarak yeni bir aşamaya geçmiş oluyor. Bu aşama, kendini düşünebilme ve kendi farkına varma yetisidir.

Yanı sıra zamanın oluşturucu etkisini en yetkin halde insanda görebiliriz. Çünkü zamanın tümü insanda dile gelmektedir. İnsanda atom altı dünyadan tutalım tüm canlılık dönemlerini gözlemlemek mümkündür. Bu nedenledir ki Önderliğimiz "kozmosu ve kuantumu bilmek istiyorsan kendini bil!" dedi. İnsandaki bu gerçeklik nedeniyledir ki evrenin tüm gelişim aşamaları ana karnındaki dokuz aylık sürede gerçekleşir. Ananın yaptığı, esasında evrenin milyarlarca yıl boyunca oluşturduklarını dokuz aylık sürede gerçekleştirmektir. Bu bir yanıyla ana şahsında insanın kapasitesinin ve farklılığının bir nişanesi olurken, öte yandan yaratıcı olması itibariyle ana'yı evrenle aynılaştırır. Ana ile evren arasındaki en temel fark, oluşum hızlarında yaşadıkları farklılıktır. Yani zamanlarının farklı olmasıdır. Evrenin milyarlarca yılda gerçekleştirdiğini ana yine evrenin bir parçası ve devamı olarak daha kısa sürede yapmaktadır. İşte bu durum ana şahsında insanda gerçekleşen niteliksel farklılaşmayı ve potansiyeli ortaya koymaktadır.

Bir niteliksel sıçrama olarak insanın oluşumu kaba anlamda yedi milyon yıl öncesine kadar gider. Bu şu anlama gelmektedir: Kendisine 'homo' yani 'insan' denilen türe yeryüzünde yedi milyon yıldır rastlanmaktadır. Ancak bu, insan ömrünün yedi milyon yılla sınırlı olduğunu göstermez. Yoğunluk kazanmış bir varlık olarak insanın yaşı evrenin yaşıdır. Bu açıdan gerçek anlamda insanı bilebilmek için evreni, evreni de bilebilmek için insanı bilmek gerekir. Bu yönüyle evreni bilmeye

dair her girişim özü itibariyle insanı bilme çabası iken bunun tersi de doğrudur. İlk insanlar henüz doğanın bağrından çıktıklarından ve onlarda doğanın işleyiş esasları işlediğinden doğa-insan arasındaki bu ilişkiyi bilmektedirler. İnsan-doğa bu dönemde bir bütündür. Ancak zamanla bu içiçelik ve bir olma bilinci çarpıtılacaktır.

Hiyerarşiyle başlayan toplumsal yarılma, toplumdaki parçalanmaya paralel olarak insan-doğa ilişkilerinde de bir parçalanma ve kopmanın gerçekleşmesinin zihni alt yapısını oluşturmuştur. Hiyerarşinin açtığı yolda gelişme imkânı bulan ve kent, sınıf ve devlet üçlüsüne oturan uygarlık döneminde toplum-doğa tamamen birbirine yabancı ve karşıt şeyler olarak ele alınmıştır.

Önderliğimizin 'özgürlükten geriye kalan posa' ola-rak tanımladığı uygarlık döneminde egemenlerin köleleştiren düzenlerini meşrulaştırmaya yarayan mitolojiyle insan-doğa ilişkisi tümden bir yabancılaşmaya sahne olmuştur. Doğal toplumdaki ana-çocuk ilişkisi şeklindeki doğa-insan ilişkisi yerini düşmanlık ilişkisine bırakmıştır.

Yoğunluk kazanmış bir varlık olarak insanın yaşı evrenin yaşıdır. Bu açıdan gerçek anlamda insanı bilebilmek için evreni, evreni de bilebilmek için insanı bilmek gerekir. Bu yönüyle evreni bilmeye dair her girişim özü itibariyle insanı bilme çabası iken bunun tersi de doğrudur

Yanı sıra ana ile çocuk yer değiştirmiştir. İnsanı geliştiren, yaratan bir doğanın yerini doğayı insan da dâhil tüm bileşenleriyle birlikte yaratan bir egemen insan motifi almıştır. Sümer mitolojisi aynı zamanda devleti yöneten krallar olan tanrıların doğayı (bitkileri, hayvanları, suları, dağları, yeri-göğü ve nihayetinde insanı) nasıl yarattığına dair söylencelerle doludur. Kendilerini insanların ihtiyaç duyacağı her şeyin yaratıcısı olarak gösteren egemenler böylelikle insanları kendilerine tamamen bağımlı hale getirmiş oluyorlardı. İlk uygarlık olan Sümerlerde kurulan bu düzen daha da güçlenmiş olarak halen devam etmektedir. Bu ideolojik formülasyonun sadece Sümerlerle sınırlı kalmayarak devletçi sistemin zihni örgüsü haline geldiğini gözettiğimizde, durumun vahameti daha iyi anlaşılır. Nitekim devletçi sistemin yarattığı olumsuzlukları aşma iddiasıyla ortaya çıkan tek tanrılı dinler de dâhil pek çok kalkışma, devletçi sistemin bir devamı olmaktan hatta onu daha da derinleştirmekten kurtulamamıştır.

Aynı yolun yolcusu olan tek tanrılı dinler insan-doğa ilişkisindeki yabancılaşmayı daha da derinleştirmiştir. Doğayı gerçeklikler dünyası (yaşanılan ve asıl olmayan yer) ve idealar dünyası (ahret ve gerçek yaşam yeri) olarak ikiye bölerek doğayı tüm kutsallıklarından arındırmışlardır. Doğanın ve canlı olmanın en temel özelliği olan yaratıcılığı tümden soyut bir tanrıya ait kılmışlardır.

Günümüz verileriyle ömrü 14-20 milyar yıl olarak hesaplanan uçsuz bucaksız evren, tanrı tarafından altı günde hiyerarşik bir şekilde yaratılmıştır. Hiyerarşinin tepesine de evrene ve onun içindekilere efendilik yapsın diye insan yerleştirilir. İnsanlar içinde de erkek kadının hâkimi kılınmıştır. Doğa kendisinden gelinen yer değil de tüm zenginlikleriyle tanrı tarafından insana sunulan bir nimet haline getirilmiştir. İnsanlar onu diledikleri gibi kullanacaktır. Üzerinde yaşanılan evren gerçek olmayıp ilk insan çifti(Adem-Havva)'nin tanrısal buyruğa uymaması sonucu çarptırıldıkları cezayı çektikleri ve sınandıkları bir yerdir.

Bu zihniyetin evreni canlı görmesi, evrenin yaratıcı özelliğini keşfetmesi mümkün değildir, çünkü tek yaratıcı güç tanrıdır ve her şey onun yaratımıdır. Donanımsız, sahte ve herhangi bir niteliği olmayan bu dünyadan bir an önce göçmek ve 'gerçek dünya'ya gitmek en gerekli olanıdır. Her şeyi tanrıya, ruhani olana bağlayan ve insanları diğer dünya aldatmacasıyla bu dünyanın egemenlerine karşı koyamaz hale getirerek sürüleştiren dinsel dogmalara karşı gerçekleşecek olan bilimsel dü-

şünüş de olması gerektiği kadar doğadaki canlılığı tespit edemeyecektir. Özellikle Rönesans döneminde doğayı canlı ve tanrıyı doğanın tümüne yayılmış olarak gören çıkışlar olsa da zamanla bu yaklaşım yerini bu defa bilimsel düşünüş adına cansız doğa anlayışına bırakacaktır. Devletçi zihnin ördüğü soğuk ve gerçekdışı düşünüş tarzı böylece devam edecektir.

Bilimsel düşünüşün mekanistik dönemi diye adlandırılabilecek bu dönemde evren bir makine gibi ele alınacaktır. Evrenin kendisi tanrı tarafından yaratılan muhteşem bir makine olarak tasarlanacaktır. Bu mükemmel makine yani evren, içinde hareket edeceği yasalarla birlikte tanrı tarafından yaratılacaktır. Buna göre evrenin her bileşeninin nasıl hareket edeceği önceden tanrı tarafından zaten ona içerilmiştir ve kimin ne yapacağı bellidir. Hareket yasaları belirlenmiş herhangi bir şeyin belirlenmiş olanın dışında hareket etmesi, özgür davranabilmesi bu nedenle de yaratıcı olması mümkün olamaz. Zaten makinelerin de özgür ve yaratıcı olmaları beklenemez. Önderliğimizin 'Çağdaş Levh-i Mahfuz' dediği durum tam da budur.

Gelinen aşamada doğrulanan, devletçi zihniyetin parçalayan, özne-nesne ayrımına tabi tutarak egemenliği meşrulaştıran zihniyeti değil de ahlaki ve politik toplumun birbirini tamamlayan, doğayı canlı gören ve animizm olarak tanımlanabilecek olan komünal zihniyeti olmuştur. Bu yönüyle "geçmiş daha gerçektir"

Bilimsellik adına evrenin cansız ve bir makine olarak tasarlanmasının çok önemli sonuçları olacaktır. **Makinecilik (Mekanizm, Kartezyencilik) doğadan tüm öznelliği almayı ve nesneleşmeyi gerektirir. Tanrı tarafından yaratılan evrene nasıl hareket edeceği önceden kodlandığından ve bu yasaların dışına çıkmak mümkün olmadığından doğada herhangi bir canlılık, yaratıcılık emaresi de olmayacaktır. Nasıl ki makinenin parçaları arasında herhangi bir varoluşsal ilişki yoksa evrenin bileşenleri arasında da herhangi bir ilişki mevcut değildir.**

Bu değişmez, birbiriyle bağlantısız ve özü itibariyle tamamen nesneleştiren evren anlayışı zamanla değişmeye başlayacaktır. Birbirinden bağımsız olarak Darwin ve Wallace dünyanın farklı yerlerindeki canlıları inceleyerek, canlıların yaşam koşullarındaki değişim ve dönüşümlere paralel olarak kendilerinin de değişim ve dönüşümlere uğradıklarını belirleyeceklerdir. Hiçbir şeyin olduğu gibi kalmayarak sürekli değiştiği hususundaki bu yaklaşımları ifade etmek için de 'evolution' (evrim) kavramı geliştirilecektir. Araştırmaların derinleştirilmesiyle insan da dâhil olmak üzere evrenin tüm bileşenleriyle bir canlı organizma olarak sürekli değiştiği, dönüştüğü ve çevresindeki değişimlere paralel olarak her canlının kendisinde de değişim ve dönüşümü gerçekleştirdiği gittikçe ortaya çıkacaktır. Özellikle de kuantum fiziğindeki gelişmelerle artık 20. yüzyıldan itibaren doğal toplumdaki animizmi andıracak denli güçlü bir canlı evren anlayışı oluşacaktır. Sapkın zihniyetin başlangıcı olan hiyerarşiden günümüze geçen en az beş bin yıllık sürenin sonunda, kuantumdaki gelişmelerin ortaya çıkardığı en önemli tespit, doğanın muhteşem bir dengeyi barındıran bir canlılığa sahip olduğudur. Gelinen aşamada doğrulanan, devletçi zihniyetin parçalayan, özne-nesne ayrımına tabi tutarak egemenliği meşrulaştıran zihniyeti değil de ahlaki ve politik toplumun birbirini tamamlayan, doğayı canlı gören ve animizm olarak tanımlanabilecek olan komünal zihniyeti olmuştur. Bu yönüyle "geçmiş daha gerçektir."

İnsanlaşmamış Evren Dönemi

14-20 milyar yıl önce gerçekleşen Big-Bang (Büyük Patlama) ile açıklanan evrenin oluşumuna dair değerlendirmeler, her geçen gün daha da derinleştirilmektedir. Potansiyeli adeta her şeye yeten iğne ucu kadar bir enerji

yoğunluğunun patlaması ile evrenin oluştuğu ve genişlediği bilimce kabul edilen görüştür. Varlık-yokluk ikilemine oturan ve gerçekleşmek isteyen bir potansiyelin kendini var etmesi anlamına gelen evrensel oluşumun temel yapıtaşı enerjidir. Yani evren tüm bileşenleriyle enerjinin çocuğudur.

Doğadaki tüm değişim, dönüşümün buna bağlı olarak oluşun temel nedeni enerji-madde ve mekân üçlüsünün sabit kalmayarak sürekli değişmesidir. Oluş, özünde enerjinin bir halden başka bir hale geçmesidir. Bunun anlaşılır kılınması için bilim insanları bir gram H2O'nun yani suyun davranışını örnek gösterirler. Buna göre; enerji yoğunluğunun az olduğu bir ortamda moleküller birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğundan su yani H2O buz halindedir. Bu durumda moleküllerde hareketlilik görülmez. Ortamdaki enerji yoğunluğu arttırılırsa, moleküller arasındaki bağlar gevşer ve gram başına 80 kalorilik enerji bağlayarak su haline geçer. Bu kez moleküller hareket haline geçer ve enerji yüklenir. Enerji yoğunluğu yani sıcaklık artarsa, her bir derece artışına karşılık bir kalorilik enerji daha yüklenerek daha da hareketli bir hal alır. Buharlaşma aşamasına gelindiğinde gram başına 540 kalorilik bir enerji bağlayarak bu kez de buhar haline gelir. Böylesi bir durumda su molekülleri arasındaki bağlantı çok daha azalmış olur. Sıcaklığın daha da arttırılması durumunda H2O dağılıp kendisini oluşturan hidrojen ve oksijen atomlarına ayrılarak çok daha fazla enerjik olurlar. Enerji yoğunluğunun daha da arttırılması durumunda onlar da kendilerini oluşturan parçacıklara bölünürler. Tüm bu oluşlar gerçekleşirken, oluşun özelliğine göre mekânda da değişimler gerçekleşir. Buzdan H2O parçalarına ayrılıncaya kadar oluş'un her aşamasında o maddenin kapladığı yer farklılaşmıştır. Örneğin madde buz halindeyken farklı bir mekândadır, buhar haldeyken farklı bir mekândadır, atom altı parçacıklar halindeyken de farklı bir mekândadır. Dolayısıyla enerjinin yaşadığı değişimlere paralel olarak o şeylerin mekânlarında da değişimler gerçekleşir. Bu yönüyle mekân da mutlak ve aynı değildir.

Görüldüğü gibi görünen ve cismi olan bir madde(su) ortamdaki enerji yoğunluğunun arttırılmasına paralel olarak cisimsel özelliğini atarak enerjiye dönüşüyor. Tersi de doğrudur. Enerji de maddeye dönüşmektedir. Zaten Einstein'ın meşhur E=mc2 formülü ile sembolize edilen maddenin ve enerjinin dönüşümü yasası, bunu anlatır. Buna göre hiçbir şey yoktan var edilemez, vardan da yok edilemez. Gerçekleşen birbirine dönüşmedir. Madde enerjiye dönüşebildiği gibi enerji de maddeye dönüşmektedir. Bu, felsefe tarihi boyunca yapılan madde mi ruh mu tartışmasını da sona erdirmiştir. Gerçekte madde ve ruh aynı özün farklı yoğunluklarda gerçekleşmeleridir. Maddenin enerjiye dönüşebilmesi için enerji yoğunluğunun artması gerekli iken, enerjinin maddeye dönüşebilmesi için de tersinin yani enerji yoğunluğunun azalması gerekir. Maddenin nasıl enerjiye dönüştüğünü kısaca yukarıda su örneğinde ele aldık. Şimdi de enerjinin nasıl maddeye dönüştüğünü kısaca ele alalım.

Maddenin saptanabilen en küçük parçacıkları quark ve leptonlardır. Bu parçacıklar enerji yoğunluklarının azalması sonucu gerçekleşen tepkimelerle biraraya gelerek atom çekirdeğini oluşturan proton ve nötron gibi daha büyük parçacıklar oluşturur. Bu aynı zamanda ilk ve en hafif atom olan hidrojen atomunun oluşumu anlamına gelir. Ortamdaki enerji yoğunluğu biraz daha azalırsa bu parçacıkların biraraya gelmesiyle diğer elementler (demir, bakır, karbon, azot, uranyum vb) oluşur. Bu elementlerin de biraraya gelmesiyle doğada molekül denilen bileşikler (su, tuz, amonyak vb) oluşur. Bu moleküllerin de uygun koşullarda biraraya gelmesiyle organik yapılara doğru bir geçiş gerçekleşecek ve evren 'yaşam' ile tanışacaktır.

Su, karbondioksit, metan ve amonyak gibi moleküllerin uygun koşullarda biraraya gelmeleriyle daha büyük moleküller oluşacaktır. Bunların üçlü reaksiyonlarından da aminoasit denilen ve proteinlerin temel yapıtaşı olan organik moleküller oluşacaktır. Proteinlerin yanında şeker ve yağ moleküllerinin oluşumu gerçekleşecektir. 'Abiyotik devrim' olarak ad-

landırılan bu süreçle birlikte artık bilinen anlamda canlılığa rastlanmıştır.

Evrimde 'cansız' âlemden canlılığa geçişin nasıl gerçekleştiği uzun bir süre tartışma konusu olmuş ve evrim fikri bu nedenle önemli saldırılara maruz kalmıştır. Miller 20. yüzyılın ortalarında laboratuar ortamında gerçekleştirdiği deneyle evrim zincirindeki boşluğu doldurarak önemli bir başarıya imza atar ve pek çok tartışmanın önünü alır. Miller canlılığın dünyada görülmeye başladığı dönemin koşullarını laboratuar ortamında oluşturarak deneyini gerçekleştirir. Miller dönemin temel molekülleri olan su, karbondioksit, metan ve amonyağı bir cam tüpün içine koyar. Hava almayacak şekilde dış dünyayla temasını engeller. Sonra dönemin güneş ışığının yerine elektrotlarla tüpün içine elektrik enerjisi aktarır. Aradan bir süre geçtikten sonra normalde son derece cansız görülen su, karbondioksit, metan ve amonyak bileşiminin renginin gittikçe sarardığı ve suyun içinde aminoasitlerin temel yapıtaşları olan adenin, timin, guanin ve sitozinin oluştuğu saptanır. Defalarca tekrarlanan deneyden hep aynı sonuç alınacaktır. Bu deney, cansızdan canlıya geçişin nasıl gerçekleştiğini ortaya koyar. Deneyde suyun kullanılmasının nedeni ise ilk canlıların suyun içinde oluşmasıdır.

İlk canlıların görüldüğü 3-3,5 milyar yıl önceleri dünyamızın çevresi bugünkü gibi istikrarlı ve oturmuş bir atmosfere sahip değildi. Bu nedenle de dünyamız bugünküyle kıyaslanamayacak denli sıcaktı. Güneşten gelen frekansı yüksek ve canlı hayatı için öldürücü etkide bulunan ultraviyole ışınlarını tutacak bir ozon tabakası mevcut değildi. Bu da suyu canlılığa dair olası gelişmeler için son derece stratejik kılıyordu. Nitekim ilk canlılar suda oluşmuştur. Çünkü günümüzde ultraviyole ışınlarının gücünü azaltarak bu ışınları canlılar için tehlikeli olmaktan çıkaran ozon tabakasının rolünü o dönem su oynamıştır. Su gelen ultraviyole ışınlarının gücünü kırmış ve canlılığın oluşumu için uygun bir ortam oluşturmuştur. Dönem canlılığın tamamen suda olduğu bir dönemdir ve bu milyonlarca yıl böyle sürecektir. Ancak suda yaşayan canlılar, bildik canlılar değildir. İlk canlı hücresi 3,5 milyar yıllıktır. Henüz oksijenli solunum yapamayan, fotosentez yapmayan, çekirdeksiz olan bu hücreye hala rastlanmaktadır. Yoğurt mayasında ve çürümüş ortamlarda bu bakteri türüne rastlamak mümkündür. Tek hücreliden çok hücreliye geçiş yaklaşık 1 milyar yıl önceleri gerçekleşmiştir. İskeletsiz ve kabuksuz olan, herhangi bir koruyucu sistemi olmayan yumuşak gövdeli yaratıklardır, bu ilk canlılar. Solucanlar, yosunlar, süngerler ve ilkel ahtapotlar ilklerdendir. Literatürde bu canlılara "kabuksuz veya kavkısız omurgasızlar" denmektedir.

430 milyon yıl önce yaşamın denizden karaya doğru kaydığı görülür. Karada da ilkin yaşam kıyılarda gerçekleşir. Bu bir geçiştir esasında. Kıyıda ilkin sularda yaşayan yosunların kara versiyonları görülmeye başlar. Bu açıdan yosunlar karaların ilk canlılarıdır. Kara yosunlarıyla başlayan karaya geçiş daha çok bataklıklı yerlerde oluşur. Denizlerde günümüzden 400-350 milyon önceleri pek çok balık türünün ortaya çıktığı görülür. Tıpkı yosunlarda olduğu gibi bu balık türlerinin de kara versiyonları gittikçe oluşur. Bunların ilk örnekleri kurbağalardır. Kurbağalar da bu yönüyle karaya çıkan ilk hayvanlardandır. Yanı sıra bazı sürüngenler ve kanatlı böcekler de oluşmuştur. Böylelikle gittikçe kanatlı hayvanlara da rastlanmaya başlanmıştır.

225-65 milyon yıl önceleri sürüngenler çağıdır. Timsah, kertenkele, kaplumbağa ve dinozorlar bu dönemde yaşamıştır. Sürüngenlerden de sıcakkanlı hayvanlar olan memeliler türü doğacaktır. En büyük sürüngen cinsi olan dinozorların 60 milyonlu yıllarda yok olmaları beraberinde memeliler için uygun gelişme ortamı sağlar.

Memeliler bu tarihten itibaren oldukça çeşitlenerek otuz üç takım oluştururlar. İnsanlaşmanın henüz oluşmadığı dönem insan türü açısından primatlık dönemidir. İnsan primattan koparak insanlaşacaktır. Kendi içinde çeşitlilik gösteren primatların her birinin zamanla farklı şeylere dönüştüğü değerlendirilir. İn-

sana doğru evrimleşen primatın 'promisiyen' adında fare görünümlü ve ağaçta yaşayan bir canlı olduğu kabul edilmektedir. Zaman içinde ilerleyen bölümlerde belirteceğimiz nedenlerle bu primatın ağaçtan inerek hominidlerin (insansılar) gelişmesini sağladığı belirtilir.

Yaşı ortalama olarak 14-20 milyar yıl hesaplanan evrende insanın oluşumu, yaşı kabaca 5 milyar yıl olarak hesaplanan dünyada ve dünyada da yedi milyon yıl öncesine kadar uzanır. Bu şu anlama gelir: insan insan oluncaya kadar milyarlarca yıl geçmiştir ve öncesi olmasaydı, insan da onların bir toplamı olarak olamazdı.

Evrenin İnsanlaştığı Mekân: Doğu Afrika

İlk insanın dünyayla dolayısıyla evrenle buluştuğu mekân Doğu Afrika'dır. Yani evrenin insanlaştığı ilk yer Doğu Afrika'dır. İnsanın aynı veya farklı zamanlarda dünyanın farklı farklı yerlerinde mi yoksa bir yerde oluşarak oradan mı dünyaya yayıldığı konusu uzun süre tartışılmıştır. Gelinen aşamada insanlığın ortak bir atadan türediği ve bu atanın yaşadığı yer olan Doğu Afrika'nın da insanlığın oluşum mekânı olduğu üzerinde uzlaşılan bir husustur. Bu yer Kenya, Tanzanya ve Etiyopya arasındaki yöredir. İnsanlık buradan tüm dünyaya yayılmıştır. Bu gelişimde bu coğrafyanın nitelikleri ve yaşadığı değişim belirleyici bir rol oynamıştır.

Bilimin ulaştığı jeolojik verilere göre 8-10 milyon yıl önceleri Doğu Afrika'da literatürde 'domlaşma' denilen ve yerkabuğunun şişmesi, buna bağlı olarak yarılması anlamına gelen bir süreç yaşanmıştır. Bu yarılmanın sonucunda önemli çöküntüler, yeni ırmak ve göller oluşmuştur. Victoria, Kioga, Rudolf gölleri ile Omo ve Havvas ırmak sistemlerinden oluşan bu havza ilk insanların görüleceği yer olacaktır. Yeryüzünde gerçekleşen bu farklılaşmalar sonucunda kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan ve dünyanın en uzun graben(çöküntü) hattı olarak bilinen bir rift(iki kara arası yarık) oluşacaktır. Yüzey şekillerinde gerçekleşen bu değişimler beraberinde yörenin bitki örtüsünü yani florasını ve hayvan çeşitliliğini yani faunasını değiştirecektir. O güne değin ormanlık olan bitki örtüsü yerini savana denilen yüksek ota bırakacaktır. Ağaçlarda daldan dala atlayarak güvenliğini sağlayan ve ağaçta yaşamaya alışık maymunlardan olan bir tür gittikçe savana ortamına uyum sağlayarak insanlaşma yolunda mesafe almasını sağlayacak değişiklikler yaşar. Maymundan gittikçe farklılaşan ama henüz insan olamamış olan bu tür Australopitechus'tur.

Primatlarla insan arasındaki son halka olan Australopitechus'un beyin kapasitesinin yaklaşık olarak 400-500 cm3 olduğu hesaplanmaktadır. Savana ortamında kendini savunabilmek ve besin arayabilmek için bu türün gittikçe iki ayak üzerinde durmaya başladığı öngörülebilir. Henüz hominid yani insanımsı olan Australopitechus, homo yani insan değildir. Australopitechus insan ve insanımsılar arasındaki son ortak atadır. Ondan sonrası artık insan türünün ortaya çıkmaya başladığı dönem olacaktır.

İlk İnsan: Homo Habilis (Yetenekli İnsan)

Bu dönemlere dair tarihlemeler farklı olmakla birlikte Önderliğimizin toplumun tarihini yaklaşık olarak yedi milyon yıl olarak ele almasından hareketle biz de bu tarihlemeyi esas alıyoruz. Zira toplumsallık insan türünün var oluş koşulu olduğundan, ayrı bir toplumsallık ve insanlaşma süreçleri söz konusu olamaz. İnsanlaşma ve toplumsallaşma birlikte gerçekleşen hususlardır. Dolayısıyla insanın olduğu yerde toplum var demektir. İnsanın tarihi aynı zamanda toplumun da tarihi olmaktadır.

Beyin hacmi yaklaşık 650 cm3 olan Homo Habilis için 'yetenekli' nitelemesinin yapılmasının en büyük nedeni, bir taşı başka taşlara vurmak suretiyle onlardan kesici taş parçaları (yonga) elde etmesidir. Bu insan türü, sert taşları birbirine sürterek taştan değişik aletler üretmiş ve bunları kullanmıştır. Homo Habilis'in on civarında taştan yapılma alet kullandığı söylenmektedir. Homo Habilis henüz iki ayağı üzerinde durabilecek nitelikte olmayıp fiziksel olarak insan-primat arası bir noktadadır.

İkinci İnsan: Homo Erectus (Dikilen İnsan)

Yaklaşık olarak 1,5-2 milyon önceleri Homo Habilis'ten Homo Erectus'a doğru evrimleşme yaşanır. Artık iki ayağı üzerine durabilen bu türün beyin hacmi 900 cm3'tür. Homo Erectus'un taştan daha gelişkin aletler yaptığı ve kullandığı ortaya çıkan tarihi bulgulardan anlaşılmaktadır. Aşölyen El Baltası dönemin önemli bir aletidir. 50-60 civarında alet kullandıklarından bahsedilir. Homo Erectus yaklaşık beş yüz bin yıl önceleri ateşi de kontrole alarak kullanmıştır.

Homo Erectus'a kadar insan türü henüz dünyanın diğer yerlerine yayılmamıştır. İlk insan olan Homo Habilis Doğu Afrika ile sınırlı kalmıştır. Homo Habilis'e ait fosillerin tümü Doğu Afrika ile sınırlı olup, daha çok Kenya, Tanzanya ve Etiyopya arasındaki bölgede yoğunlaşmaktadır.

Homo Erectus döneminde Doğu Afrika-dan Afrika'nın başka bölgelerine olduğu gibi diğer kıtalara doğru da bir fiziksel göç gerçekleşmiştir. Doğu Afrika'dan dünyaya yayılma esas olarak Süveyş ve Doğu Akdeniz üzerinden Toros-Zagros kavisine doğru yapılan göçtür. Büyük Sahra ve Arabistan çölleri bu güzergâhı daha uygun hale getirmiştir. Bir diğer göç yolu olan Güney Akdeniz'den Cebelitarık Boğazı üzerinden İspanya ve Avrupa'ya yayılım gerçekleşir. Ancak bu güzergâh hem coğrafik koşullar olarak hem de besin sorunları nedeniyle Doğu Akdeniz hattı kadar verimli değildir. Göç için en ideal yol, hem besin kaynakları hem korunma olanakları hem de iklimi nedeniyle Mezopotamya üzerinden gerçekleşen güzergâhtır.

Mezopotamya toprakları Homo Erectustan beri insan türünü barındırmaktadır. Bu da, Verimli Hilal'de milyonlarca yıldan beri insan türünün yaşadığı anlamına gelir. Bunda en temel etken coğrafik elverişliliktir. Zaten coğrafyasının bu elverişliliği nedeniyledir ki mezolitik dönemden hemen sonra tarihin en büyük devrimi olarak tanımlanan Tarım ve Köy Devrimi'ni de gerçekleştiren coğrafya olacaktır.

Homo Sapiens (Düşünen ve Bilgili İnsan)

Homo Sapiens'e 'düşünen ve bilgili' gibi nitelemelerin yapılması önceki insan türlerinin bilgisiz ve düşüncesiz olduğu anlamına gelmez. Bu yönüyle başlık özü itibariyle gerçeği tam yansıtmaktan uzaktır. İnsanın olduğu yerde düşünce ve bilgi vardır. Belki ilk insanların beyin hacimleri günümüzdeki kadar gelişkin değildi, yine bilgileri, etraflarını değiştirme güçleri günümüz insanı kadar yoktu. Ancak aletleri düşünce gücüyle yaptıkları, ateşi düşünce gücü ve bilgiyle kontrole aldıkları, dahası gittikçe gelişen toplumsallığın her aşamasının düşüncenin ürünü olduğu açıktır. Düşüncenin yaratıcı özelliği kullanılmadan toplumsallaşmanın gelişmesi mümkün olamaz. Bu nedenle geçmiş insanın düşünen ve bilgili olup olmadığını tartışma konusu yapmak, en büyük cehalet anlamına gelir. Dönem insanının zekâsını nasıl işlettiğine ilişkin verilebilecek örnekleri çoğaltmak mümkündür. Hatta bırakalım evrenin en muhteşem bir gerçekleşmesi olan ve analitik zekâsı bulunan insanı, evrendeki en küçük zerrecikten tutalım tüm diğer bileşenlerde de bir canlılık vardır. Her şeyin kendisinden geldiği tespit edilen atom altı parçacıkların zihninden, seçiş yapabilmelerinden, sezgiselliğinden bahsedilmekte, bunu ispatlayan deneyler yoğunca yapılmaktadır.

Bilgi oluşturma ve bu bilgiyi gelecek kuşaklara aktarma canlılığın en temel özelliğidir. Canlılar âleminde her öğe nasıl oluştuğunun kaydını tutarak parçalarına ayrılma zamanı geldiğinde tuttuğu bu kayıtları kendinden sonrakilere (hücrelere) de aktarır. Böylelikle o türün tarihi boyunca edinilen bilgiler kendinden sonrakilere aktarılmış ve o türün genetik kodlaması oluşturulmuş olur. Yoksa her şeye sıfırdan tekrar tekrar başlamak zorunda kalınacaktı ki bu da büyük bir kısırdöngü anlamına gelecekti. Böylesi bir durumda da evrimsel gelişim gerçekleşmeyecekti. Bu aktarım işi gerçekleştikten sonra o türün her öğesi içinde yaşadığı çevresel koşulların değişim ve dönüşümünü de gözeterek kendinden de bir şeyler katarak kodlamasını tamamlar. O nedenle hiç-

bir yeni bir önceki gibi olmaz. Yine her canlı çevresinde gerçekleşen değişikliklere kayıtsız kalmayarak kendini de bu değişimlerle uyumlu hale getirmek durumunda kalır. Her canlı böyle yapmaması halinde neslinin yok olacağı bilinciyle hareket eder. Örneğin verem hastalığına neden olan bakteriler üretilen antibiyotikler karşısında ilkin çok dirençsiz kalmış ve antibiyotikler çok etkili olmuştur. Zamanla bakteriler yaşadıkları ortamda gerçekleşen bu değişimler nedeniyle kendilerini değiştirmeleri gerektiğinin farkına varmış ve bu antibiyotiklere karşı dirençlerini geliştirmişlerdir. Bu da ilk dönemlerde o çok etkili olan antibiyotiklerin zamanla etkisiz olmasını beraberinde getirmiş ve bakterilere karşı yeni antibiyotikler geliştirilmek zorunda kalınmıştır. Hatta en cansız gibi görünen şeyler bile etraflarında yaşanan değişimlere kayıtsız kalmaz. Bir taşın yaşadığı kimyasal çözülmeler, bir termometrenin değişen ısıya göre ibresinin değişime uğraması tüm bunlar her şeyin değişmekte olduğunu göstermektedir. Her değişiklik de yaşadığı niteliğe göre bir canlılık anlamına gelir. Dolayısıyla içinde hem duygusal zekâyı hem de analitik zekâyı barındıran bir varlık olan insan için düşünme ve bilgili olmayı evrimsel akışta üçüncü dönemi temsil eden Homo Sapiens ile başlatmak veya insansal gelişimde sadece Homo Sapiens'i öyle nitelemek yanlıştır.

Evrimsel akışta Homo Erectus'tan Homo Sapiens'e geçiş yaklaşık olarak iki yüz binli yıllarda gerçekleşir. Beyin hacmi 1400 cm3 olan Homo Sapiens de iki türe bölünür. Bunlardan biri Homo Sapiens Sapiens iken diğeri de Homo Sapiens Neandertal'dir.

İlk fosillerine Almanya'da Neander Vadisi'nde rastlandığından 'Homo Sapiens Neandertal' olarak adlandırılan bu tür, yirmi binli yıllarda ortadan kalkmış bir türdür. Sadece Avrupa ile sınırlı olmayıp pek çok değişik yerde de fosillerine rastlanmıştır. Güney Kürdistan'da Şanidar Mağarası'nda yüz binli yıllara tarihlenen ve ölülerini yaşadıkları yere gömdükleri anlaşılan kalıntıların da yine Neandertal insana ait olduğu saptanmıştır. Günümüz insanına göre daha tıknaz, daha kaslı, daha kısa olan bu türün üyelerinin alınları daha basık, elmacık kemikleri çıkıktır. Buzul devrine iyi uyum sağlamış olan bu türün taşlardan mızrak ve ok yaptığı avcılıkta uzmanlaştığı kalıntılardan anlaşılmaktadır.

Daha çok buzulların ve soğuk iklim insanı olan Neandertal zamanla ortadan kaybolur. Neandertal'in ortadan kaybolmasının nedeni tam olarak bilinemese de yapılan en gerçekçi ve yaygın değerlendirme, Neandertal'in buzul dönemine aşırı uyum sağlayarak özelleştiği, bu nedenle de değişen koşullara paralel olarak kendini değiştiremediği ve bunun da ortadan kaybolmasına neden olduğu şeklindedir.

Homo Sapiens'in diğer kolu olan Homo Sapiens Sapiens (düşünen ve bilgili insan) ise artık biyolojik olarak tamamen günümüz insanı haline gelmiş insandır. Günümüz insanına da Homo Sapiens Sapiens denmektedir.

İnsanlığın dünyaya yayılmasının Homo Erectus döneminde gerçekleştiğinden bahsetmiştik. Ancak bu yayılım dünyanın tümüne doğru gerçekleşen bir yayılım değildir. Daha çok Afrika, Asya ve Avrupa ile sınırlı olan bir yayılımdır. Amerika ve Okyanusya'ya ise yayılım Homo Sapiens döneminde gerçekleşir.

Würm Buzul Dönemi denilen otuz binli yıllarda kuzey yarımkürede kalınlığı 2-3 km'yi bulan buzullardan bahsedilir. Bu dönemde tüm Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika buzullarla kaplıdır. Bunun sonucunda ise deniz seviyesi günümüzdekinden yaklaşık olarak 130m daha düşüktür. Bu nedenle de Basra Körfezi, Ege Denizi ve Bering Boğazı gibi yerler kara haline gelmiştir. İşte insanların Amerika kıtasına geçişleri (yaklaşık olarak 20 binli yıllar) bu döneme rastlar. İnsanlar Asya üzerinden Bering Boğazı yoluyla Kuzey Amerika'dan Amerika kıtasına geçmişlerdir. İnsanlara ait bulgulara Amerika kıtasında bu tarihten itibaren rastlanmıştır. Yayılım bu kıtada kuzeyden güneye doğru zamanla gerçekleşmiştir. Aynı şekilde Asya'dan Avustralya'ya o dönemlerde yayılma gerçekleşmiştir. Böylelikle bilinen anlamda dünyanın tümüne insanların gidişi gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi insanın oluşumu tek tanrılı dinlerdeki gibi 'ol' demekle olan bir gerçekleşme değildir. Hominidlerin (insanımsıların)

görülmesinin ardından bile yaklaşık olarak yedi milyonluk bir evrim süreci söz konusudur. Günümüzde her ne kadar kültürel evrim gerçekleşse de insanın biyolojik evriminin gittikçe ağırlaştığı, neredeyse durma noktasına geldiği değerlendirilmektedir. Son kırk bin yıldır insanın biyolojik olarak tümden günümüz insanıyla aynı olduğu değerlendirilmektedir.

Gelişen toplumsallık, daha fazla kullanılan analitik zekâ insanların organlarında değişimlere neden olacak denli fiziğinin kullanılmasını gereksiz kılmıştır. Zira evrimleşme sürecinde insan da dâhil tüm canlıların organları ya işlene işlene farklılaşır ya da işlevsiz kalarak yok olur veya farklı bir şeye dönüşür. On binlerce yıldır insanlık biyolojisini ciddi düzeyde değiştirecek uğraşlara girişme ihtiyacı duymadan da yaşamını idame ettirebilmektedir. Bu da insanın biyolojik olarak evrim geçirmesini ya ortadan kaldırmakta ya da hissedilemez denli ağırlaştırmaktadır. Biyolojik olarak insan türü şimdilik ciddi bir değişimi yaşamıyor olsa da kültürel olarak muazzam hızda değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu da insanın yaratıcı potansiyelinden kaynaklanmaktadır. İnsan bugünkü anlamıyla hem biyolojik olarak hem de kültürel olarak insan oluncaya kadar büyük zorluklar yaşamıştır. Hatta Neandertallerde görüldüğü gibi yaşadığı döneme ayak uyduramadığından dolayı yok olan bir gerçekliği yaşamıştır.

Yeni Bir Mekân ve Gelişen Toplumsal Sıçrama

Mekân özellikleri çok büyük ölçüde değiştirici ve dönüştürücüdür. Nasıl ki buzun üzerinde yumurtadan civciv çıkarmak mümkün değilse, uygun koşullara sahip olmayan mekânlarda, o coğrafyada gerçekleşemeyecek olan gelişmeler beklenemez. Her toplumsal gelişme, kendi mekânsal koşullarını gerektirir. Örneğin milyarlarca yılı bulan evrende, bugün pek de kıymetli görülmeyen ve egemen sistemce adeta canına okunan Doğu Afrika'da insan tür olarak oluşmuştur. Bu, o dönemde bu mekânın koşullarının elverişliliğinden ve gerçekleşen değişimlerden kaynaklanmaktadır. Her oluşum, kendisi için en uygun koşullarda gerçekleşir. Yine insanın dünyaya yayıldığı dönemde en elverişli yol Doğu Akdeniz ve Verimli Hilal'dir ve bu mekân, Doğu Afrikadan sonra insanın ikinci toplanma yeri olmuştur. Çünkü koşullar elverişlidir.

Yine klan toplumunun aşılarak toplumsallığın daha üst bir aşamaya geçişi için gerekli olan koşulların oluşacağı yer de aynı mekânlar olacaktır. Tarım, hayvancılık ve yerleşiklik bu mekânın sunduğu olanaklar temelinde ilk defa burada gelişecektir. İlk etnik unsurların oluşumu, ilk simgesel dillerin gelişimi de bu mekânlarda oluşacaktır.

Mekânın etkisi sadece ilk insanların yaşamlarında belirleyici olmayacak, insan türünün komünal olan özünden bir sapma şeklinde gelişen uygarlık sürecinde de görülecektir. Örneğin uygarlık, uygarlığın kendisini dayandırdığı tüm birikimlere sahip olmasına ve neolitiğin yaratıcısı olmasına karşın, Yukarı Mezopotamya'da değil de yeni bir mekan özelliği taşıyan Aşağı Mezopotamya'da gerçekleşecektir. Neolitiğin eşitlikçi ve özgürlükçü yapısını derinlemesine yaşayan bir mekanda, eşitsiz ve özgürlüksüz bir sistem olan uygarlığın gelişmesi mümkün olmamaktadır.

Kapitalizm tüccar sınıfının öteden beri var olduğu, maddi-manevi birikimleriyle insanlığa on beş bin yıl aralıksız bir şekilde öncülük eden Ortadoğu'da değil de pek çok yeri yeni yeni uygarlaşan Batı Avrupa'da gelişecektir. Daha da arttırılabilecek olan bu hususların tümü bize insanlık tarihinde coğrafyanın toplumsal gelişimde çok önemli, hatta yer yer belirleyici karakterde olduğunu göstermektedir. Verimli Hilal'de gerçekleşenlerin insanlığı en fazla geliştiren en temel kültür yapıları olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İnsanların milyonlarca yıl yirmi-otuz kişiyi aşmayan ve evrensel çapta görülen bir toplumsal form olan klan toplumu halinde yaşadığı bilinmektedir. Klan formunda avcılık, toplayıcılık esas olup, daha çok evrimin doğal kuralları geçerlidir. Kendi kendine yeten, yaşamını güvenceye almış bir toplumsal gelişme henüz yakalanmış değildir. Her ne kadar hayvanlıktan niteliksel bir kopuş söz konusuysa da klanda hâlâ geçerli olan evrimin doğal ku-

rallarıdır. 'Avlayabildiğin, toplayabildiğin ölçüde yaşayabilirsin,' kuralı geçerlidir. Erkeklerin daha çok avcılık, kadınların da daha çok toplayıcılıkla uğraştığı klan formu özünde bir geniş aile görünümündedir. Dilin henüz simgesel bir karakter kazanmadığı daha çok beden ve ses dili diyebileceğimiz işaret dilinin hâkim olduğu zorlu bir süreçtir. Yaşam güvende ve güvencede olmadığından ve yaşam koşulları zorlu olduğundan insan nüfusu çoğalamamakta ve toplum daha ileri bir aşamaya geçememektedir. Bu şekilde insanlık tarihinin %98'ine tanıklık eden klan tarzı toplumsallığın son otuz bin yılı yeni gelişmelere sahne olmuştur.

Würm Buzul Dönemi denilen tarımın veya hayvancılığın henüz gelişmediği dönemde, insanın yaşamını sürdürebilmesi için, bölgenin beslenmeyi sağlayacak yabani bitki, meyve ve hayvan türleri bakımından zengin, su kaynaklarına yakın ve korunmaya elverişli olması gerekliydi. Tüm bu koşullara en elverişli yerler ekvatora yakın yerlerin yanında, orta enlemlerde bulunan deniz seviyesine yakın ovalarla, zengin bitki örtüsü ve hayvan faunasına sahip olan ırmak vadileri olabilirdi. Daha kuzeye gidildikçe yaşam daha çok mağara ve su kenarlarında sürdürülmeye çalışılacaktır. Buzul dönemi boyunca tüm bu nedenlerden dolayı çok sayıda insanın yaşamasına elverişli yerler olarak Nil, Fırat-Dicle, İndus, Ganj vb ırmak boylarıyla ekvatora yakın bölgeler öne çıkmaktadır. Bunlardan Fırat-Dicle arası olan Mezopotamya, diğer adıyla Verimli Hilal, Doğu Afrika Rift hattından sonra insanlığın yoğunlaştığı ikinci bölge olmaktadır.

Bölge dört mevsimin düzenli yaşandığı elverişli iklimi, zengin bitki örtüsü, çok zengin bir hayvan faunası, doğal barınma ve sığınma olanaklarının çokluğu, çok sayıda nehir ve akarsuya sahip olması gibi özellikleri nedeniyle Doğu Afrika Rifti'nden sonra insanlığın ikinci önemli yoğunlaşma alanı olmuştur. Bölgenin bu özgünlüğü onu göçler açısından elverişli bir konumda tutarken, diğer yandan toplumsallaşmada daha üst ve zengin aşamalara geçişin zeminini de oluşturmaktadır. Buzul devri sonrası olan Mezolitik dönem bir ara dönem özelliği taşımaktadır. On iki bin yıl önceleri yaşanan bir kuraklık sonrası daha önce doğadan toplama temelinde tanınan kimi bitkilerin artık ekilmeye başlanması, hayvanların evcilleştirilmesi, yerleşime geçilmesi benzeri gelişmeler sonucu, önemi ve büyüklüğünden ötürü Rönesans sonrası gelişmelerle kıyaslanan tarihin en büyük devrimi olan neolitik devrim gerçekleşmiştir. Büyüklüğü ve önemi onun toplumsallaşmayı, insanlaşmayı geliştirmesindedir.

"Bölgede asıl patlamanın neolitikle başladığına, yaklaşık on iki bin yıl öncesinden bu kültüre geçildiğine dair bolca kanıta rastlamaktayız. Tarım, Tarla ve Köy Devrimi olarak da adlandırabileceğimiz bu çağ, gerek insanlık gerekse daha dar anlamda uygarlık tarihinin (yazılı tarih) bir önkoşulu niteliğindedir. Kendi başına dev bir Kültür Çağıdır. Önemi henüz layıkıyla anlaşılmayan ve tarihte hak ettiği yeri bulmayan bu kültür üzerinde ne kadar durulsa o kadar yerindedir... O kadar icat yapılmıştır ki, saymakla bitmez. Tüm tarımsal, zanaatsal, ulaşım, barınma, sanat, yönetim, din alanlarında devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. Her alanda binlerce yeni olgu keşfedilip adlandırmalara konu olmuştur."

Bu dönemde insanlık gelişmiş, milyonlarca yıldan beri sürdürdüğü klan tarzı toplumsal formunda değişiklikler yapmanın alt yapısına kavuşmuştur. Klan döneminde yaşam garanti altında değildi, insanlar doğadan hazır bir halde eğer toplayabilir veya avlayabilirlerse yaşayabilirlerdi. İşte neolitik buluşlar insanları toplayıcılık ve avcılığa bağımlı bir halde yaşamaktan kurtarmıştır. Tarım ve hayvancılık yapıldığından insanlar kıtlıktan ve açlıktan doğan zorluklardan kurtulmuş, daha iyi yaşar hale gelmiş ve bu da insan sayısının artmasını sağlamıştır. Bu nedenle klan formundan kabile ve daha sonra da aşiret formuna bu dönemde geçilmiştir. Daha sonra gelişecek olan kavim (milliyet), millet (ulus) gibi formlar da bu zeminin üzerinden daha da büyüyen, genişleyen toplumun yeni formları olmaktadır. Bu yönüyle denilebilir ki neolitik, toplumsallaştıran ve insanlaştıran en temel bir devrimdir.

Hem biyolojik oluşumu hem de potansiyeli nedeniyle mikro kozmos olarak tanımla-

nan insanın denilebilir ki potansiyelinin en fazla açığa çıktığı dönem, bu dönem olmaktadır. Zira topluma hâkim olan zihniyet eşitlikçi ve özgürlükçü olduğundan; sömürü, baskı, tahakküm olmadığından, toplumun tüm bileşenleri birbirini tamamlama üzerinden hareket ettiğinden, yani toplum işleyen bir mekanizma olarak organik olduğundan, insanların potansiyeli toplumu geliştirmek için kullanılabilmiştir. Daha yoğunluklu olarak devreye giren analitik zekâ, doğanın ve buna bağlı olarak insan ve toplum olmanın komünal olan özünden bir kopuş söz konusu olmadığından, toplumsallaşmanın gelişmesi için çalışmıştır. Onun için neolitik devrim, *"Binlerce olgu, binlerce zihniyet devrimi ve ad demektir. Avrupa'daki zihniyet devriminden daha kapsamlı, orijinal ve yaratıcı çaba isteyen bir patlama söz konusudur. Bugün kullandığımız tüm kavram ve buluşların büyük çoğunluğunun bu dönemde yaratıldıkları tarihen tespit edilebilen bir husustur."*

Bu toplumdan kalan; din (inanç sistemi), ahlak, bayramlar, sevgi, saygı, dayanışma, yardımlaşma, komünalite vb toplumu toplum yapan ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasını engelleyen temel değerlerdir. Bu toplum bize gerçek insan ve toplum olmanın kriterlerini vermektedir. Bozulmamış ve komünal özünü her yönüyle gerçekleştiren, bu nedenle de insanlaşmada önemli mesafeler kat eden insan ve toplum gerçekliğini vermektedir. Ben-merkezci veya insan-merkezci olmadığından, her şeyi kendisi gibi canlı ve kutsal gören, doğayla sürdürülebilir bir uyumluluğu yaşayabilen bu toplum, bize ekolojik toplumun nasıl olması gerektiği sorusunun cevabını vermektedir. Cinslerin birbirini tamamlama ve toplumsallaşmayı geliştirme amaçlı tüm enerjilerini açığa çıkardığını, birbiri üzerinde herhangi bir şeyden kaynaklanan bir baskı ve tahakküm kurmadığını, uyumlu bir birlikteliğin olduğunu, olabileceğini göstermektedir. Cins, yetenek, tecrübe farklılıkları olsa da eşit olmayanların birbiri için var olma, toplumda kendini bulma ve gerçekleştirme gerçeği nedeniyle bir eşitlik yaratabileceklerini öğretmektedir. Yani eşitsizlerin eşitliğinin kurulduğunu, kurulabileceğini bize öğretmektedir. Belki de en önemlisi bize insanın, toplumun dayanışma ile var olabildiğini, var olabileceğini öğretmektedir. Bize toplumsallaşmanın insanın var oluş koşulu olduğunu, insanın zorlu doğa şartlarında kendini nasıl var ettiğini gösterirken öğretmektedir.

Eşitsizliğin, sömürünün, hâkimiyet ve tahakkümün, mülkiyetin olmadığı; komünalizmin, birbiri için yaşamanın, dayanışmanın temel yaşam felsefesi olduğu, kimsenin özne-nesne ayrımına tabi tutulmadığı, eşitsizlerin eşitliğinin sağlandığı, doğa ve onun tüm bileşenleriyle uyumluluğun görüldüğü, yarattığı değerler anlamında insan ve toplum olmanın özünü oluşturan bu döneme 'organik toplum', 'doğal toplum', 'ahlaki politik toplum' denmektedir. Önderliğimiz bunların tümünü de kullanmaktadır. Toplumsal sorunların görülmediği bu dönemi insan ve toplumun özünü oluşturması, bozulmamış insan ve toplum anlamına gelmesi, yarattığı değerler ve zihniyeti itibariyle esas almamız gereken kök toplum olarak ele aldı.

Bu kök toplum yarattığı değerlerin yanı sıra, toplumun komünal özünden bir kopuş sonucu gerçekleşen hiyerarşinin açtığı yolda oluşan, tarihin en büyük sapması ve laneti devlete ve onun değer(siz)lerine karşı da toplumun var oluş ısrarı olarak direnmektedir. Hiyerarşik devletçi düzene karşı mücadele eden tüm kesimlerin farkında olup olmadıklarına bakılmaksızın, esasında doğal toplumun birer temsilcisi olduğunu söylemek gerekir. Bunu etnisitenin varlığında ve devletli uygarlığa karşı yürüttüğü mücadelede, kadının erkek egemenliği karşısındaki duruşunda (Zira devlet esasında bir egemen erkek icadıdır. Devlet erkektir ve kadından başlamak üzere tüm toplum da karıdır veya karılaştırılmalıdır.), 'üst toplum'a karşı alt toplum(halk)un mücadelesinde, hiyerarşik devletçi sistemin merkezlerinde gelişen peygamberlik geleneği ve ezilen sınıfların her türden mücadelesinde vb görmekteyiz. Yani doğal toplum devlet ortaya çıktıktan sonra da demokratik toplum olarak köleleştiren devletli toplumun yanı başında varlığını ve mücadelesini sürdürmüştür. Zaten tarihin temel yürütücü gücü de bu olmaktadır…

İNSAN DÜŞÜNCESİ EN GENİŞ KULLANIM KAPASİTESİNE TOPLUMSALLIKLA ULAŞIR

"Tarih olarak toplum zekâ düzeyini gerektirir. İnsan türünün zekâ düzeyi toplumsallığını belirlemiştir. Toplumsallık da bu zekâ düzeyini zihniyet halinde çalışmaya, gelişmeye zorlamıştır. Toplumsal doğa, zihniyet düzeyi gelişkin esnek yapılardır."

Evrensel gerçekleşmenin son halkası olarak insanın ne olduğuna ilişkin arayış toplumsallaşmaya bağlı olarak gelişen insanlaşma sürecinin başından beri insanın en büyük arayışlarından biri olmuştur. Bu bir yandan insanın kendini bilme arayışı olarak şekil bulmuşken diğer yandan parçası olduğu evreni de bilme arayışı olarak gelişme göstermiştir. Bu yanıyla insanın evrenin özeti olduğuna ilişkin yapılan tanımlama anlam bulmaktadır. Mikro kozmos olarak kendini bilen insan, makro kozmosu yani evreni de bilir. İnsanın evrensel oluşum ve evrim zincirinde yeni ve en son halka biçiminde tezahür eden gerçekleşmesi toplumsallaşmasıyla başat bir seyir izlemiştir. Toplumsal gerçeklik ikinci doğa olarak anlam bulmaktadır. Dolayısıyla insan özü itibarıyla bir ikinci doğa yaratımıdır.

Kuşkusuz insan aynı zamanda bir biyolojik gerçekliktir. Birinci doğanın evrimleşmesinde "varlık", madde-enerji ikileminde vücut ve anlam bulurken, zamanla farklı fiziksel bileşimler ve etkileşimler sonucunda kimyasal bir niteliğe sıçrama yapmıştır. Varlık en son fiziki ve kimyasal bileşimlerin kombinasyonlarından biyolojik bir niteliğe sıçrama yaparak birinci doğanın kendini gerçekleştirme süreci yeni bir aşamaya geçer.

Evrensel oluşumdaki ilerleme kendi bağrında bir ikinci doğayı yani insanı gerçekleştirerek niteliksel bir aşamaya geçiş yapacaktır. Bu niteliksel aşamada, insan dediğimiz canlı türü ikinci doğa olarak toplumsallaşmanın bir yaratımı biçiminde gelişme gösterecektir. Buradaki gerçekleşme evrensel hamle karakterinde olacaktır. İnsanın farklı bir tür olarak ortaya çıkmasında en önemli faktörlerin başında insan zihniyetinin esnekliği gelir. Burada insan zihninin esnekliği derken kastedilen, insanın düşünerek iş yapabilme kapasite ve yeteneğidir. Kuşkusuz bütün canlı türlerinin bir düşünme kapasitesi vardır. Hatta bu özellik atom altı parçacıklara kadar indirgenebilir. Ancak insan türündeki düşünce, zekâ ve zihniyet yapılanması diğer canlı türlerinden nitelik olarak farklılık arz etmektedir. Bu da özgürce seçim yapabilme olanağının yüksekliği anlamına gelmektedir.

İnsan dışındaki diğer canlı türlerinde de zihinsel esneklik, dolayısıyla özgür seçim alanları vardır. Ancak bu alanları insan türüne oranla çok daha dardır. İnsanın zekâsında esneklik alanı oldukça genişlemiş bulunmaktadır. İnsan en azından potansiyel olarak sınırsız hareket etme kabiliyetine sahiptir. İnsandaki bu sınırsız hareket kabiliyetini aktifleştiren onun toplumsallığıdır.

Bunu bir örnekle açımlarsak konu daha iyi anlaşılacaktır. Dışarıdan bir müdahale olmadığı müddetçe bir bitki yeşerdiği mekânın dışında herhangi bir mekâna taşınıp orada ya-şayamaz. Bazı bitkilerin en fazla yapabildikle-ri hareket, geliştirdikleri mekanizmalarla tohumlarını bulundukları mekânların dışına taşırma esnekliğini göstermektir. Yine göçmen hayvanların hareket kabiliyeti, daha önceden içgüdüsel olarak ezberledikleri mekânlara göç etmek biçiminde tezahür etmektedir. Oysa insanlarda bu hareket esnekliği çok daha yüksektir. En azından toplumsallığın en gelişkin aşaması olan neolitikten bu yana insanlar korunma, beslenme ve çoğalma için, uygun görmedikleri mekânsal koşullardan dolayı göç et-

mek zorunda kalmamışlardır. Bunun yerine o koşulları değiştirerek kendi yaşamları için uygun hale getirmişlerdir. Bir yandan böylesi bir gerçekliğe sahipken diğer yandan geliştirdikleri teknikle uzayın derinliklerine gidebilecek denli geniş bir hareket serbestîsi kazanmıştır. Bu da insanın farklı bir tür olarak gerçekleşmesini izah eden toplumsallığını ve toplumsal yaşamını belirleyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir.

DÜŞÜNCE ve İNSAN

"Kendine bir anlam arayan tek varlık insandır" der Albert Camus. İnsan dışındaki bütün canlı cansız varlıklar yaşamı sadece kendi anlarını yaşayarak anlamlandırırlar. Başka bir deyişle anlam kapasiteleri sadece yaşadıkları anla sınırlıdır. Bu yüzden de insanın bir tanımını da anlam arayışçılığı biçiminde geliştirmek yanlış olmayacaktır. Bu arayış daha çok "ben kimim?" biçiminde tezahür etmektedir. İnsanın milyonlarca yıl süren evriminde ulaşılan düzey "bildiğini bilen insan" gerçekliğidir. Bu da düşüncenin kendi farkına varması anlamına geliyor ki insanı insan yapan en temel özellik bu olmaktadır. Bu farkındalığı yaratan, insan türünün toplumsallığıdır. İlk insanlardan günümüze kadar gelişen "ben kimim?" arayışçılığı işte insanın bu özelliğinin ve gücünün bir sonucu olarak gelişmiştir.

İnsanın bir tanımını da anlam arayışçılığı biçiminde geliştirmek yanlış olmayacaktır. Bu arayış daha çok "ben kimim?" biçiminde tezahür etmektedir. İnsanın milyonlarca yıl süren evriminde ulaşılan düzey "bildiğini bilen insan" gerçekliğidir

Tarihte boyunca birçok filozof ve bilim insanı, insanın zekâ ve düşünce gücünü anlamaya ve tanımlamaya çalışmıştır. Bu tanımlamalar geliştirilirken daha çok da madde-düşünce ikilemi üzerinden hareket edilmiştir. İdealist-materyalist felsefe tartışmaları biçiminde zuhur eden tartışmalar günümüzde bile devam etmektedir. Önder APO, evrenin böyle bir sorununun olmadığına dikkat çekerek, düşünce-beden ayrımının yaşamın inkârına en çok yol açan, felsefi hatta dini bir saptırma olduğunu belirtmektedir.

Düşüncenin genelde kabul gören tariflerine bir göz atmak konuya giriş babında hayli öğretici olacaktır.

Buna göre düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları incelemek, karşılaştırmak ve aralarındaki ilgilerden yararlanarak başka düşünceler üretmek işlemidir. Bu işlem sonunda, eskiden gerçekleşmemiş yeni olan bir durumun hemen kavranmasına "zekâ" denilmektedir. Eğer zihin belli problemleri tasarlar, onları kavramlarla anlatır ve bunlar arasında ilişkiler kurarsa, düşünmenin bu şekli "akıl" olarak tarif edilmektedir. Herhangi bir mantıksal yöntem kullanılmadan ruhsal algılama yoluyla yapılan düşünmeye bir başka deyişle zekâ ve içgüdünün beraberce düşünme aracı olarak kullanımına "sezgi" denilmektedir. Eğer düşünme, geleceğe ilişkin bir tasarı olarak oluşursa ortada sadece bir "hayal" vardır. İşte bütün bu işlemlerin sonucunda ortaya çıkan zihinsel ürünlerin bütününe "DÜŞÜNCE" diyoruz.

Bugün insanların kafalarını en çok kurcalayan soruların başında "Gerçekte vâr olan, düşünülen nesne mi, yoksa onun düşüncesi mi?" sorusu gelmektedir. Platon insan düşüncesini "içe dönük konuşma sanatı" olarak tanımlamaktadır. Ve PLATON'a göre asıl gerçek Düşünceler (İdealar) Dünyası'dır. Maddi Dünya bu idealar dünyasının, sadece, bizim beş duyumuzla algıladığımız bir yansımasıdır. Aristo'ya göre ise durum tam tersine; düşünce maddenin zihindeki algılanış biçiminden başka bir şey değildir.

Descartes, insanı her şeyden önce kendinden şüphe eden bir varlık olarak tasarladı. Böylece insanı salt analitik düşünceye zorladı. Sonunda "Düşünüyorum öyleyse varım!" de-

diğinde, insanı kendi gerçekliğini, akıl yoluyla ispat etmenin arayışına sürükledi. Ancak bunun da ötesinde analitik düşünceyi her şeyin merkezine koyarak özneleştirirken analitik zekânın dışında kalan her şeyi nesneleştirmiştir.

Anglo-sakson deneyci öğretisi, Johne Locke, David Hume, Stuart Mill gibi temsilcileri ile insan zihnini, doğuştan "boş bir levha"ya (tabula rasa) benzeterek, düşünceleri, sadece beş duyu organı ile algılanan dünya izlenimlerinin, solgun birer kopyaları olarak tarif etmişti. Öyle anlaşılıyor ki böyle bir tarif geliştirirken temel amaçları, insanlık tarihinin düşünce birikiminin ürünü olan insan zihnini, milyonlarca yılı bulan ahlaki ve politik örüntülerinden soyutlayarak yükselen kapitalizme açık hale getirmekti.

Immanuel KANT "Düşünce deneyimi aşar; öyle olunca da akıl, düşünce yoluyla sonsuzluğa açılır" diyerek düşünceye sonsuzluğun kapılarını açar. İnsan zihnindeki özgürlük aralığının genişliği Kant'ın bu tanımına uygun düşmektedir. Hegel evrenin anlamsız, dolayısıyla zekâsız olamayacağını; evrenin zekâsının (geist) olduğunu belirtir. Hegel'inki kadar olmazsa da birçok filozof bu görüşü paylaşır. Evrenin anlamsız zekâsız olabileceği düşüncesi gelinen aşamada tamamen geçerliliğini yitirmiştir. Aksine evrenin tıpkı bir canlı organizma gibi olduğu, bir zekâsının olduğu her geçen gün daha fazla kabul edilmektedir. Ancak bundan evrendeki bu zekânın, evrenin dışından veya onun üstünde bir güç tarafından verildiği sonucu çıkmaz. Aksine şimdiye kadar yapılan tüm araştırmalarda yaratıcılığın evrende aşkın değil, içkin olduğu yönündedir. Bu bile aşkın yüce ve yaratıcı bir gücü aramanın anlamsız olduğunu gösterir.

Klasik felsefe alanına giren çalışmalar içerisinde madde ve düşünce ilişkisine getirilen izahlardan en önde geleni, Leibniz'in düşünceye yaklaşımıdır. Leibniz insanın, maddesi ile şuurunun birbirlerinden ayrı düşünülemeyeceğini, yani bölünemezliğini, teorilerine temel dayanak noktası yaparak düşüncenin madde üzerindeki etkisini inkâr eden, düşünceyi maddenin bir ürünü olarak ele alan kaba materyalist açıklamaları çürütmektedir. Maddenin kendi içerisinde bölünebilirliği gibi bir özelliğin beyin ve zihin arasındaki ilişki için geçerli olmadığını fark eden Leibniz teorilerini bu gerçekliğe dayandırmaktadır. Beynin ve zihnin bölünmez bir bütün olduğu görüşü materyalist düşünce sahipleri tarafından aksi ispat edilemeyen bir sav olmuştur.

Burada ortaya çıkan en temel sonuç şu olmaktadır; insan düşüncesi salt maddesel bir etkinliğin sonucu olarak gelişmemektedir. Aynı zamanda düşünce de içinde oluştuğu maddeyi, yani beyni büyük ölçüde etkilemektedir. Örneğin; Londra'nın karmaşık trafiğinde taksi şoförlüğü yapan insanlar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre bu şoförlerin beyinlerindeki bellek kısmı, Londra'da yaşayan insanların ortalamalarından daha büyük ve fiziksel şekil olarak da küçültülmüş bir Londra şehir haritasına benzemektedir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır; düşünce de madde olarak beynin ilgili bölümlerini fiziksel olarak şekillendirmektedir.

BİR DOĞA MUCİZESİ: İNSAN BEYNİ

Beyin yapısı ve işlevselliği tam çözülemediğinden her dönem geçerli olan düşüncelerle izah edilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden beyin üzerindeki çalışmalar ve yoğunlaşmalar insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, son yıllarda büyük gelişmeler göstermiştir.

İnsanın diğer organlarından daha farklı olan beynin nasıl çalıştığına ilişkin bilgiler halen çok yetersizdir. Vücuttaki tüm organları kontrol etmekle sınırlı kalmayan beyin, duygularımızı, düşüncelerimizi ve hayallerimizi de belirliyor.

Tarihten Günümüze İnsan Beynini Tanıma Arayışları

Eski zamanlarda insan bilincinin ve duygularının kaynağının kalp olduğu düşünülüyordu. Sümer ve Mısır yazıtlarında beyin üzerinde değişik düşünceler ve değerlendirmeler mevcuttur. Eski Mısırlılara göre kalp hayatın özü, iyilik ve kötülüğün kaynağıydı. Ancak in-

san bedeni üzerinde araştırma yapılamadığından somut bir sonuca ulaşmaktan uzaktır. İlk olarak MÖ 450 yılında ALKMAEON adında bir bilim adamı, göz sinirlerini takip ederek beyinle olan ilişkisi üzerinden düşünce ve duyguların kaynağının kalp değil de beyin olduğunu ispatlıyor. Romalı gladyatörlerin doktoru olan GALEN isimli bir hekim, beynin dört farklı sıvıyı salgılayan bir organ oldu-ğunu ve tüm vücut işlevlerinin bu salgıların arasındaki dengelere bağlı olduğunu düşünüyordu.

Orta çağda Katolik kilisesinin insan vücudu üzerindeki çalışmaları yasaklamasından dolayı beyinle ilgili de hiçbir gelişme kaydedilemedi. Katolik kilisesine göre akıl 'tanrının evi'dir.

Her ne kadar bu tanımlamalar yetersiz ve yanlış da olsalar bir bütünlüğü ifade etmektedirler. O zamana kadar akıl-beden, madde,-ruh birbirinden fazla ayrıştırılmamıştır. Ancak Copernicus, Galileo, Descartes ve Newton gibi mekanik materyalistlerin ortaya çıkmasıyla bu düşüncede kaymalar oluşur, parçalamalar başlar.

Descartes dünyayı bir makineye benzetir. Ona göre bu dünyadaki canlı organizmalar da yalnızca özel tipte saatimsi ya da hidrolikli birer makinelerdirler. Bu düşünce tarzı, o zaman egemen olan düşünce tarzıdır. Beynin tanımlanması da bu düşünce tarzına göre olur. 18. yüzyılda Mekanik bilimi çok gelişir. Hatta 18. yüzyılda en gelişkin bilim mekanik bilimidir. Newton bu bilimin yasalarıyla evreni açıklar. Evren bu mekanik yasalarla açıklandığına göre, neden insan beyni de mekanik yasalarla açıklanmasın? İnsan beyni kendi kendine çalışan bir saat gibidir düşüncesi her geçen gün daha da benimsenir. Ancak Katolik Kilisesi bu düşünceye şiddetle karşı çıkar. Koyu bir Katolik olan Descartes da bu düşünceye katılır. Ve ölümsüz ruhun bir tezahürü olan beyni bir makineyle eşit tutmaz ve makineden ayırır. Beyni kutsal ruhla eşit tutar. Bu ayrım beden ve ruh ikileminin veya ayrıştırmasının da temelini oluşturur.

Beynin anatomisiyle ilgili ilk kitap 1664 yılında yazılır.

18. yüzyılda GALVANİ adında bir bilim adamı, insan hareketlerinin elektrik akımı sayesinde oluştuğunu ispatlar. Bu buluş, NÖROFİZYOLOJİ biliminin de temelini oluşturur.

James PARKİNSON'un 1817 yılında "Parkinson" hastalığını tanımlamasıyla beynin çalışma mekanizmaları üzerindeki araştırmalar hız kazanır. GAGE isimli bir demiryolu işçisinin kafasının ön tarafına 1848 yılında saplanan bir kazık, beynin işlevlerinin anlaşılmasında çığır açar. Beynin "frontal lob" olarak adlandırılan ön tarafına saplanan demir kazık, işçinin ölümüne yol açmamış ancak çok büyük bir kişilik değişimine neden olmuştur. Bu gözlem, beyin cerrahisinde önemli bir gelişmeye neden olur. Çeşitli davranış bozuklukları gösteren kişilerin frontal lobları çıkarılarak saldırgan ya da hastalıklı kişilik özellikleri tedavi edilmeye çalışılır.

19. yüzyılda elektriğin bulunuşuyla birçok düşünce yerle bir olurken, yeni düşünceler gelişir. Bu en fazla da beyin üzerindeki yorum ve değerlendirmelere yansır. Beyin ondan sonra elektrik şebekesi olarak düşünülür. İletişimin bir dalga gibi gelişmesiyle beraber yeni düşünceler, analojiler (benzetme) de geliştirilir. Telefon santrali bunlardan en fazla bilinenidir. Çocuklar için hazırlanmış bir ansiklopedide beyin şöyle anlatılır:

"Beynimizi büyük bir şirketin yönetim birimi olarak düşünün. O, burada gördüğümüz gibi bölümlere ayrılmıştır. Merkez ofisteki büyük masada tüm bölümlere telefon hatlarıyla bağlı olan Genel Müdür -kendi bilinciniz- oturur. Çevrenizde başyardımcılarınız vardır; görme, tatma, koku, duyma ve dokunma gibi Gelen Mesaj Amirleri (son ikisi merkez ofisin arkasında gizlidir). Bu amirlerin yanında da konuşmayı ve kolları, bacakları ve bedenin tüm diğer parçalarını kontrol eden Giden Mesaj Amirleri bulunur. Elbette, sadece en önemli mesajlar sizin ofisinize ulaşır. Kalbi, ciğerleri ve mideyi çalıştırmak gibi rutin görevler ya da kasların çalışmasının küçük ayrıntılarının gözetlenmesi Medulla Oblongatadaki Oto-matik İşlemler Müdürleri ve Beyincikteki Refleks İşlemleri Müdürü tarafından yürütülürler. Tüm diğer bölümler, bilimcilerin serebrum dedikleri şeyi oluştururlar."

İnsanı hayretler içinde bırakan bilgisayarların yapılmasıyla beyne ilişkin düşünceler yeniden değişmiş, yerini bilgisayarlara ilişkin düşüncelere bırakmıştır. İnsan beyni gelişmiş bir bilgisayara benzetilmiştir. Beyinde bilgi biriktiren yere bellek denir. Bundan hareketle bilgisayarlarda da bilgi depolama yerlerine bellek denir.

Beyin, neredeyse her canlıda vardır. Hatta beyni madde ve enerji ikilemi olarak düşündüğümüzde bunu cansız madde dediğimiz varlıklara da uyarlayabiliriz. Evrendeki birçok oluşum bu yönlü düşünmemize kapı aralıyor. İnsan beyninin kuantum düzeyinde çalıştığı söyleniyor. Daha doğrusu insan beyninin çalışma düzeni en iyi kuantum düzeyiyle ifade edilebilir.

Mikro ve makro evrenin orta yerinde duran ve iki evrenin bir özeti olan insandaki beyin veya zekâ, neden evrende olmasın? Bu cevaplandırılması gereken derin bir sorudur. Bu sorunun cevabı fiziki veya biyolojik olmaktan ziyade ontolojiktir. Ontoloji bu soruna daha derin ve doyurucu açıklamalar getirebilir. Daha doğrusu cevapsız kalan birçok sorun bu yönlü cevaplandırılabilir.

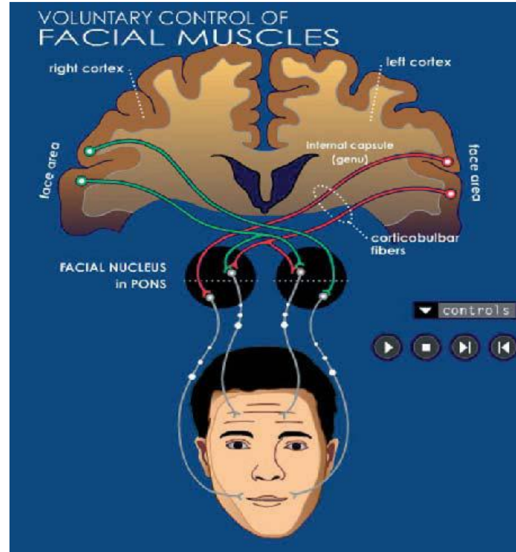
Evrenin oluşumunun temelini oluşturan itim-çekim, parça-dalgacık, enerji-madde ikilemleri, evrenin beyni veya zekâsı neden olmasın sorusuna yönlendirmektedir insanı. Bu ikilemleri böyle düşünmek, böyle anlamlandırmak birçok olumsuz ve yanlış düşünceden kurtulmanın yolunu açar. Bu, düşünce tarlamıza ekilen değişik ve zararlı otların ayrıştırılması anlamına gelir.

Biyolojik Olarak İnsan Beyni

Biyolojide 'saatin ibresini geriye döndürme' diye bir teorem vardır. Evrim bandı geriye doğru sarıldığında oluşumları yeniden anlamak mümkün olur. Bu biyolojik bir tür olarak insanın oluşumuna ışık tutmuş ve insanın biyolojik gelişimini açıklamıştır.

Bu çerçevede, insan beynine ilişkin yapılan bilimsel çalışmaların ortak sonuçlarına kalın hatlarıyla da olsa burada yer vermek, konunun aydınlatılmasında katkı sunucu olacaktır.

Geliştirilen deneyler göstermiştir ki, insanla deniz salyangozunun beyni arasında benzerlik, hatta akrabalık vardır. Özellikle deniz salyangozlarının da öğrenme ve bellek yeteneği olduğu keşfedilmiştir. Ancak insan beyniyle salyangoz beyni arasında niceliksel olarak büyük farklılıklar vardır. Nöronlar, beyin hücreleri içinde tek tür değil. İnsan beyninde 100 milyarın üstünde nöron hücresi ile bu sayının 10 ila 50 katı kadar da "glia" diye adlandırılan yardımcı hücre varken, deniz salyangozlarında bu oran oldukça düşüktür. Hatta birkaç binle sınırlı olduğu söylenmektedir.

Salyangozdaki bu hücrelerin de ağırlıkta beslenme, korunma ve çoğalma faaliyetlerini yönettiği belirtilmektedir.

Sert kafatası sayesinde en iyi korunan organ beyindir. İnsan beyni kıvrımlı bir yapıya sahiptir. Yaklaşık 2200 santimetrekare olan beyin yüzeyinin üçte ikisi, kıvrımların arasında kalmış bulunmaktadır. Bu kıvrımların arasındaki hücreler sayesinde, insan ince işleri yapmak üzere parmaklarını kullanıyor, dilsel ve matematik sembollerle haberleşebiliyor. Bunlara benzer birçok işlev insanı diğer canlılardan ayırabiliyor. Beyin hücrelerinin yoğun olarak bulunduğu dış kabuğa "korteks" deniliyor. "Gri cevher" olarak da bilinen bu kısım, yaklaşık 3-4 mm kalınlığındadır.

Beyin korteksi ve hemen altındaki doku, "lob" denilen çeşitli bölümlerden oluşuyor. Beynin, entelektüel işlevlerle beraber düşünme, planlama ve problem çözme ve konuşma yeteneği ile donatılmış ön kısmına "frontal lob", beynin "duyu korteksinin" bulunduğu ve organlardan gelen acı, ağrı gibi uyarıların algılandığı orta kısmına "parietal lob", görme merkezinin yer aldığı arka kısmına "oksipital lob" denilmektedir. Yine beynin yan kısmında yer alan "temporal lob" işitme, hafıza ve sanatsal yaratıcılıktan sorumludur. Birçok yetenekli sanatçının yaratıcılığında beynin bu bölümünü etkileyen epilepsi hastalığının büyük bir etkisi olduğu düşünülüyor. Beynin üst orta kısmında bulunan "motor korteks" denilen bölge hareket etmemizi sağlamaktadır. Kaslara giden sinyaller burada oluşuyor.

Bir bebekte bu %50 gibi büyük bir orandadır. Vücudun glikoz tüketiminin %20'si de beyinde gerçekleşir. Kalp tarafından pompalanan kanın beşte biri beyinden geçer.

Beyin hücrelerinin işlemesi elektrik akımı olarak gerçekleşmektedir. Sinirler bilgiyi elektriksel olarak iletirler. Bir sinirden geçen sinyal, bir elektrik dalgası biçiminde gerçekleşir; yani hücrenin gövdesinden sinir lifinin ucuna ilerleyen bir puls biçiminde. Demek ki beynin dili, sadece miktar açısından değil, frekans açısından da elektriksel uyarımlardan oluşur.

İnsan beyniyle ilgili bir diğer gerçek de insan beyninin çevreyle olan ilişkisidir. İnsanın yaşam tarzının beyinsel gelişimi üzerinde çok büyük etkisi vardır. İnsanın evrimleşmesi sürecinde bu durum çok açık bir biçimde göze çarpar. Bulunan fosiller üzerinde yapılan araştırmalar da bunu doğrular niteliktedir.

Milyon Yıl Önce	**Beyin Büyüklüğü**	**Form**
2.8	400-500cm³	Australopitechus
2.0	650 cm³	Homo Habilis
1.1	900 cm³	Homo Erectus
0.5	1.400	Homo sapiens

Beynin iç kısımlarında bulunan "hipokampus", bellekten sorumlu bölge olarak kabul edilmektedir. Bilgiler, uzak belleğe gönderilmeden önce burada 2-3 hafta bekletiliyor. Beynin tam ortasında bulunan "talamus" bir istasyon görevini görüyor. Vücuttan gelen tüm bilgiler buraya uğruyor ve beynin gerekli kısımlarına buradan gönderiliyor. Vücut ısısı ve iç organların (kalp, solunum sistemi, karaciğer vb.) çalışması gibi doğrudan bilincimizin kontrolünde olmayan bazı işlevlerin düzenlenmesi "talamus" tarafından gerçekleştiriliyor.

İnsan bedeninin aldığı besinin çok önemli bir kısmını beyin kendisine almaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırma çarpıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Beyin aynı zamanda uzak bölgelere besin taşıyan bir dolaşım sistemine de sahiptir. Yaşamsal önemi olan oksijen ve glikozu taşıyan kanın büyük bölümünü beyin çeker. Bir yetişkinin beyni vücut ağırlığının %2'sini oluşturmasına rağmen, beynin oksijen tüketimi toplam oksijen tüketiminin %20'sidir.

Evrenin bir özeti olan insandaki bu düzen evrende nasıl işliyor?

Tablodan da anlaşıldığı gibi insanın yaşam tarzının, beyinsel gelişimi üzerinde çok büyük etkisi vardır. İnsan biyolojik evrim geçirdikçe beyin hacmi de büyür. Ancak bu şu anlama gelmemektedir: Beyin hacmi büyük olanların düşünceleri veya zekâ seviyeleri de üstündür. Beyin hacmi normal insanlara göre küçük olmasına rağmen beynini daha fazla çalıştırdığından Einstein daha büyük ve yaratıcı düşüncelere ulaşmıştır. Yani, beynin iyi çalışması beynin büyüklüğüne bağlı değil, fazla kullanılmasına veya işlevselliğinin farkındalığına bağlıdır.

Görünen veya algılanan her madde bir enerji akışı yaratır. Bu enerji akışı, itim-çekim gerçekliğinde olduğu gibi karşıt kutbunu yaratır ve bu yaratımlar süreklileşerek devam eder. İşte bu durum beynin kullanılması de-

mektir. Yani sosyal ilişkileri zayıf, çevresine karşı ilgisiz ve kapalı olan, bu açığını da çeşitli yöntemlerle kapatmayan canlıların beyin kullanma kapasiteleri oldukça düşüktür. Toplumda çokça rastlanılan IQ'sü (analitik zekâ) yüksek olan birisinin başarısız olmasına rağmen, IQ'sü düşük olan birisinin başarılı olması bu gerçeklikle ilgilidir. Yani kapasite canlı varlığın biyolojik beyinsel büyüklüğüyle değil, onu kullanmasıyla ilgili bir durumdur. Burada çoğunlukla duygusal zekâ devreye girer ve başarıyı da getiren bu olmaktadır.

Yapılan arkeolojik, antropolojik ve değişik araştırmalar, insan evriminin biyolojik yanının durduğunu göstermektedir. Aynı araştırmalar evrimin toplumsal ve uygarlık boyutunda devam ettiğini ortaya koymaktadır. Canlıların biyolojik gelişimini gözlemleyen dikkatli bir gözlemci, günlük ve sürekli bir evrim ve değişiminin olmadığını fark eder. Canlıların biyolojik evriminin bazen hızlı, bazen yavaş, bazen patlamalı, bazen durağan olduğu bu araştırmalarca anlaşılmıştır. 40-50 bin yıl öncesine ait fosiller üzerinde yapılan araştırmalar da beyin hacminin fazla büyümediğini göstermektedir. Ortalama beyin hacmi 1.400-1.600 cm³ civarındadır.

Bizce doğruya yakın yorum, uygarlığın insan beyninin kullanılma kapasitesini fazla geliştirmediği, hatta giderek köreltiğidir. **İnsanlar bugün birçok şey üzerine eskiden daha az yoğunlaşıyor, daha az emek harcıyorlar. Yani insan beynine enerji akışı ve bu enerjinin karşıt kutbunu yaratarak yeni bir oluşuma gitmesi giderek zayıflıyor. Bunu en fazla geliştiren tüketici yaklaşımlardır. İnsanlar böylece sadece maddi şeyleri değil, beyinlerini de tüketiyorlar.** Herhangi bir iş yapılırken eskisi gibi düşünülüp tartışılmıyor, sosyal ilişkiler geliştirilmiyor, okuma alışkanlıkları giderek düşüyor. Tüm bunlar uygarlık sorunları olarak karşımızda duruyor. Uygarlık, yaşamı simülakr (kopya) bir hale getirmiş durumda. Bu yüzden eskiden insan beyninin yaptığı birçok iş, şimdi aletler, makineler, bilgisayarlar üzerinden yapılıyor. İşin önemli bir yönü de bu olmaktadır. Yaşam hiç olmadığı kadar ezber bir yaşam olmuş durumdadır. Yaşamın güzelleştirilmesi, daha da geliştirilmesi için beyinler hiç olmadığı kadar işlevsiz kılınmış durumdadır. Toplumsal sorunların çözümü için beyin hiç olmadığı kadar devre dışı bırakılmıştır. Toplum hiç olmadığı kadar düşünme, buna bağlı olarak yaratma gücü elinden alınmış bir haldedir. Egemenler tarafından yaratılan sürüleştirilmiş toplum gerçekliği tam da bu olmaktadır.

İnsan beyni sağ ve sol lobların toplamından oluşuyor. Lobları birbirinden ayırmak beynin yarısını devre dışı bırakmak demektir. Uygarlık, özellikle de sınıflı ve devletli uygarlık analitik zekânın, sol lobun bir ürünüdür

İnsan beyninde hafıza rolünü oynayan zekâ iki parçadan oluşuyor. İnsan beyninin sol lobu mantıkla, hesapla, matematikle ilgili şeyleri kontrol ediyor veya oluşturuyor. Bu yüzden son derece karmaşık ve işlemcidir. Yine çözümleyici yani analitiktir. Resmin bütünlüğü yerine parçalayıcıdır ve detaylar üzerine aşırı yoğunlaşır, çözümler geliştirir. Bundan kaynaklı olarak da esneklik kabiliyetine sahiptir. Sağ lob ise, yaşamın varlığı ile ilgilendiği için daha katıdır. Detay yerine resmin geneliyle uğraşır. Daha bütünlükçüdür. Araştırmalarda sağ lobun yaşamın genelini daha iyi fark ettiği görülmüştür. Örneğin müziğe daha duyarlıdır, ritme uyum sağlar bu yüzden de yaşamın anlamını kavramaya daha yakındır.

İnsan beyni sağ ve sol lobların toplamından oluşuyor. Lobları birbirinden ayırmak beynin yarısını devre dışı bırakmak demektir. Uygarlık, özellikle de sınıflı ve devletli uygarlık analitik zekânın, sol lobun bir ürünüdür. Mantıken, insanın gelişimine paralel olarak beyninin de gelişmesi gerekir. Ancak bir lob üzerinden gelişen uygarlık, nasıl ki toplumsallığı sakatlıyorsa insan beyninin gelişimini de sakatlar.

ZEKÂNIN TOPLUMSALLAŞMASI

Şöyle bir düşündüğümüzde mevcut sistem içerisinde beynin sadece bir lobunun kullanılmasına önem verildiğini ve diğer lobun hiç kullanılmadığını kolayca fark edebiliriz. Büyük bir kitle beynin matematiksel ve mantıksal olan sol lobuna önem vermekte, beynin hayal gücü, ritm, şekil ve yaratıcı düşünme gibi özelliklerine sahip sağ lobun fonksiyonlarına gereken önemi göstermemektedir. Uygarlığın bilgi üzerinde kurduğu iktidar, insanı temel yaratıcı özelliklerinden alıkoyması böyle bir sonuca yol açıyor.

Uygarlık tarihi boyunca egemenlerin yaptığı beynin sağ lobunu ya da diğer bir deyişle duygusal zekâyı analitik zekânın hizmetine sokmaya çalışmak ve hizmet ettiği oranda kullanmak olmuştur. Oysa zekânın toplumsallaşması her iki zekâ türünün birlikte ve uyumlu kullanımıyla mümkün olmuştur. Örneğin toplumsallaşmanın zirveleştiği dönem olan neolitik çağda her iki zekâ türü son derece ahenk içerisinde olmuştur. Bir yandan doğaya, insanlara, bitkiler ve hayvanlar aleminin varlığına duyarlı, toplumsal bağlılığı ve birlikteliği refleks düzeyinde gerçekleştiren duygusal zekâ, diğer yandan bu toplumun ayakta kalması için gerekli olan barınak, araç, gereç ve tekniğin yaratılmasını sağlayan analitik zekâ birbirleriyle hem doğanın hem de toplumun varlığını tehlikeye sokmayacak bir şekilde uyum içerisinde olmuşlardır.

Bir lobunu kullanmayan bir beyinde bilinç ve zekâ kapasitesi ne kadar düşer? Bunu bir örnek üzerinden açıklamaya çalışalım.

Bu soruya analitik bir mantıkla cevap verildiğinde % 50 azaldığı belirtilir. Oysa kuantum düzeyinde çalışan beyinde bu kayıp % 50'den çok daha fazladır. Beyinde gelişme veya kayıp, geometrik değil asimetriktir. Yani katlamalıdır. Beynin bu çalışma sisteminde 2x2=4 etmez, daha fazlası eder. Örneğin sağlam bir insanın bir saatte alacağı bir yolu, bir ayağı olmayan başka bir insan iki saatte değil, daha uzun sürede ancak alabilir. Yani bir ayağın eksik olması sadece yarımın düşmesi değildir, daha fazla şeylerin düşmesidir. Maddi dünyadaki bu yaklaşım beyinde daha fazladır. O yüzden beynin bir lobunu çalıştırmamak veya az çalıştırmak % 50'den daha fazla bir kayba yol açar.

Bunun tersi durum da doğrudur. Yani bir lobunu % 50 çalıştıran birisinin, iki lobunu birleştirdiğinde daha büyük bir patlamaya yol açacağı kesindir. Beynin her iki lobunu birlikte ve bütünlüklü çalıştırabilmek büyük bir gücün açığa çıkmasına yol açar. Dâhi dediğimiz insanlar özünde beyninin her iki tarafını kullanabilen insanlardır. Bunun dışında bir dâhilik yoktur veya dâhilik doğaüstü bir güç değildir. Kendi beynini dengeli ve hızlı kullanabilen insan dâhilik merdivenlerini hızla çıkabilir. Kendi beyninin işlevselliğinin farkına varan insan yaşamın ahengine, ritmine ve güzelliğine ayak uydurabilir ve kendi yaşamının öznesi olabilir. Dolayısıyla egemenlikçi uygarlığın nesneleştirdiği, köleleştirdiği ve kendisinin basit bir aracı haline dönüştürdüğü insan yeniden "iyi, doğru, güzel ve özgür" olanın öznesi haline gelebilir.

Beynin bütünselliğini parçalayan uygarlığın tahribatlarını daha iyi anlayabilmek için, bu konuda yapılan bir deneyi vermek ufuk açıcı olabilir. II. Dünya Savaşı'nda Amerikan ordusuna bağlı bir paraşütçü birliği karşıt güçlerin arkasına indirme yapar. Bu indirme sırasında yoğun ateş altında kalırlar. Bu birliğin büyük kısmı imha olur. W.J adında bir askerse kafasından yaralanır ve esir düşer. Kurşun beynindeki loblardan birisine değer ve onu tahrip eder. Bu durumda vücudunun bir tarafı felç olur.

Savaştan sonra er W.J. Amerika'ya döner. Tedaviler sonuç vermez ve giderek bedeninin diğer yarısı da felç olur. Bu durum o zamana kadarki, tıp bilgileriyle çözümlenebilecek bir durum değildir. Kurşunun değdiği ve tahrip olan lobun kontrol ettiği tarafın felç olması anlaşılır, ancak diğer tarafın neden felç olduğu anlaşılamaz. Doktorlar arasındaki tartışmalar sonucunda buna yol açanın iki lob arasındaki "korpus kallosum" denilen bağlantıyı sağlayan sinir hücreleri olduğu ve bunun dışında bir tedavinin olmadığı sonucuna varılır. O za-

mana kadar beyin loblarını birbirinden ayıran ameliyatlar yapılmamıştır. Er W.J. beyin lobları ayrıştırılacak ilk hastadır. Doktorlar bu sonuca ulaştıktan sonra ameliyata başlarlar ve ameliyat başarılı geçer. Sonrasında bir dizi ameliyat daha yapılır ve belli bir iyileşme gösterir. Ancak bu sefer de askerin bedeninde ve düşüncesinde bir bütünlük oluşmaz. Defalarca deney yapılmasına rağmen varılan sonuç budur. Yapılan deneylerden birisi şöyledir: Bir tarafında tavuk, diğer tarafına kardanadam resmi olan bir perde gösterilir. Askere perdede ne gördüğü sorulur. Asker de tavuk ve kardanadam gördüğünü söyler. Bunları göstermeleri istenince asker kardanadam yerine tavuğu, tavuk yerine kardanadamı gösterir. Bu deney defalarca tekrarlanır ve hep aynı sonuca ulaşılır. Beyin lobları arasındaki bağlantıyı sağlayan hücre demeti kopartıldığından bağlantı kurulamaz. Ve W.J. iki farklı insan gibi davranır.

Bu deneyde de görüldüğü gibi iki lobun ilişkisi kopartıldığında insanın bütünlüğü bozulur, insan bütünlüğünü yitirir. İşte sınıflı uygarlık, beyin loblarını birbirinden ayırarak böyle bir sonuca yol açar. Yani insanı tek lobla düşünmeye sevk eder. Tek lobla düşünmeye yönlendirilen insan, beyninin kullanım kapasitesinin büyük bir kısmını yitirir.

Bu durum en genel anlamda analitik zekâ ile duygusal zekânın birbirinden koparılması anlamına gelir ki bütün felaketlere kapı aralayan işte bu gerçeklik olmuştur. Zira insan toplumu oluşum gerçekliği bu iki zekâ türünün uyumunu gerektirir. Eğer böyle olmasaydı, toplumsallığın ikinci doğa olarak gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Evrimsel gerçekleşme farklı bir kanal üzerinden gelişirdi.

Yukarıda genel hatlarla kimi özelliklerini verdiğimiz bu zekâ türlerinin insan ve toplum yaşamında oynadıkları rolleri ve birbirleriyle uyum içinde çalıştırılmaları durumunda nelere yol açabileceğini biraz daha açımlamakta yarar olduğu kanısını taşımaktayız.

Duygusal Zekâ;

Duygusal zekâ, en ilkel bitkilerden çok hücreli canlılara, hayvanlardan insanlara kadar bütün canlılara özgü olan zekâ türüdür. Çok basit çalışan bir zekâ türü olmasına rağmen içgüdülere özgü bir kesinliğe ve keskinliğe sahiptir. Milyonlarca yıla dayalı tecrübe birikimlerinin sonucu olarak gelişim göstermiştir. Duygusal zekânın işletilmesinde yanılgı payı aranmaz. İçgüdüsel hareket tarzı ve davranışları önemlidir.

Avrupa bilimciliğinin kendini salt analitik zekâya dayandırmasının ve salt analitik zekâyı geliştirmek istemesinin bir sonucu olarak insan türünün en önemli özelliklerinden biri olan duygusal zekâ adeta ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Analitik zekânın kapitalist modernite ile zirveleşen toplum kırım, ahlak kırım, doğa kırım ve insan kırım özelliği, adeta duygusal zekânın ortadan kaldırılması üzerine gelişmiştir. Ancak kapitalist modernite ile yaşanan felaketler aynı zamanda insan türünün - belki de bir savunma mekanizması olarak- kendini tanımak için yeni arayışlar geliştirmesini beraberinde getirmiştir. Bu arayışların en önemlilerinden biri de insandaki duygusal zekâyı tanıma ve geliştirme arayışıdır.

Duygusal zekâya ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar son yıllarda ağırlık kazanmaya başlamıştır. Kuşkusuz bunda kapitalist modernitenin analitik akla dayalı yıkıcılığının da önemli oranda etkisi vardır. Arayışlar insanın bütünselliğini yakalamaya dönük olarak gelişmektedir.

Duygusal Zekâ kavramı ilk olarak, 90'lı yılların başında Yale Üniversitesi'nden Peter Salovey ve New Hampshire Üniversitesi'nden John Mayer tarafından "kişilerin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi ve duygularını yaşamı zenginleştirebilecek biçimde düzenlemesi" gibi özellikleri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır.

Mayer ve Salovey'e göre, duygusal zekâ, "duyguları hissetmek, düşünceleri desteklemek için duyguları ortaya koymak, duygusal bilgi ve duyguları anlamak, zihinsel ve duygusal gelişimi arttırmak için duyguları etkilice yönetme yeteneği"dir. Nasıl ki analitik zekâ, IQ testi ile ölçülebiliyorsa artık, duygusal zekâ da EQ adı verilen bir test ile ölçülebiliyor.

Kuşkusuz duygusal zekâya ilişkin yukarıda yapılan tanımlamalar eksiklikler taşımaktadır. Ancak duygusal zekâ üzerine yapılan araştırmalar bu zekâ türünün önemine ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Bütün bu araştırmalar göstermiştir ki toplumsal ilişkileri önemli oranda sağlayan bu zekâ türüdür. Ya da insan sosyalizasyonunu, önemli oranda bu zekâ türüne borçludur. İnsan, metafizik özelliklerini büyük oranda bu zekâ türünün bir sonucu olarak kazanmaktadır. "Ben kimim" sorusuna vereceği cevap üzerinden, insanın kendini tanıması ve "kendini bilmesi" duygusal zekâsını tanıması, geliştirmesi ve toplumsallaştırmasıyla yakından bağlantılıdır. Çünkü duygusal zekâ insanı insan yapan en önemli yeterlilikleri kendinde barındırmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda duygusal zekânın kişisel ve sosyal anlamda yeterlikleri ve kazandırdıklarını kısaca şöyle özetleyebiliriz.

Buna göre;

A-) Kişisel Yeterlikler:

Kişisel yeterlikler,"Kendi Farkındalığına Varma", "Kendini Yönetme" ve "Motivasyon" ana başlıkları altında incelenmektedir.

1. Kendi Farkındalığına Varma

Duygusal Farkındalık: Duygularını, daha o duygular oluşurken fark edebilen insanlar, yaşamları hakkında daha sağlıklı kararlar alırlar. Gerçek duyguları fark edememek kişiyi, o duygunun insafına bırakır. Bu farkındalığı geliştiren kişiler, daha sonra çevrelerini de geliştirmeye başlarlar.

Kendini Değerlendirme: Kişinin kendi gücünü, zayıflıklarını ve sınırlarını bilmesi ve bunu güce dönüştürmesidir.

Özgüven: Kişinin yeterliliklerinin farkında olması ve bunların değerli olduğuna inanması özgüven olarak tanımlanmaktadır.

2. Kendini Yönetme; kişinin sahip olduğu dürtüleri, istekleri ve duyguları kontrol etmesi ve yönetmesidir. Kendini yönetme beş temel özellik barındırmaktadır.

Kendini Kontrol: Kişinin içinden gelen olumsuz duyguları ve dürtülerini kontrol edebilme ve kişinin duygusal tepkileriyle baş edebilme yeteneği anlamında önemli bir rol oynar.

Güvenirlik: Ahlaklı, dürüst ve tutarlı olmaktır. Doğruluk ve dürüstlük standartlarını korumaktır.

Vicdanlı olma: Kişinin ortaya çıkan sonuçlarla ilgili sorumluluk üstlenmesi, başkalarını suçlama yerine kendini sorgulamasıdır. Bu özellik, içselleşmiş sorumluluk anlayışının temelini teşkil eder.

Yeniliklere açık olmak: Kişinin yeni bilgi, yaklaşım ve fikirlere karşı açık ve rahat olmasıdır.

Uyum yeteneği: Kişinin olaylara bakış açısında esneklik göstermesidir. Kişi karşılaştığı çeşitli durumlarda uygun davranış gösterebilmek için, kendi tepki ve taktiklerini duruma uydurabilir

3. Motivasyon: Kişinin amaçlarına ulaşmak için duygularını yönlendirebilmesidir. Amaca ulaşmada duyguları kullanabilme, sıkıntılara rağmen umutlu kalabilme becerisidir. Motivasyon aşağıdaki dört temel özelliği barındırmaktadır.

Başarıya kilitlenme: Kişinin mükemmellik düzeyine ulaşmayı hedeflemesi ve sürekli gelişim çabası içinde olmasıdır. Kişinin kendini zorlayacak amaçları önüne koyması, sonuçlara odaklanması, bunun için risk almasıdır. Kişi aynı zamanda başarıya ulaşmak için daima bilginin peşinde koşar ve en iyisini yapmanın yollarını arar.

Bağlılık: Kişinin içinde bulunduğu toplumsallığın amaçlarından ve hedeflerinden heyecan duymasıdır. Karar alma ve seçimlerini ortaya koymada grubun öz değerlerini esas alır. Kararların uygulanmasında sorumluluk üstlenir. Bunun için her çeşit fedakârlığa hazırdır.

İnisiyatif: insanın en zor anlardan çıkış yapabilecek ve o zorlukları atlatabilecek yetenekler gösterebilmesidir. Her insan kendi toplumunun kendinden beklediği amaçlarının peşinden koşar. Bunun için inisiyatif çok önemli bir kişilik özelliği olmaktadır. Çevresindeki insanları organize edebilme yeteneği de inisiyatiftir.

İyimserlik: Kişinin engeller ve güçlükler karşısında amacına ulaşmak konusunda karar-

lı olmasıdır. Engel ve aksiliklere rağmen amaçlara ulaşmada sabırlı ve ısrarlı olmasıdır. Başarısızlık korkusu yaşamak yerine, başarı umudu besler

B-) SOSYAL YETERLİKLER: Sosyal yeterlikler "empati" ve "sosyal beceriler" ana başlıkları altında incelenmektedir.

1. Empati: Kişinin başkalarının duygularını, ihtiyaçlarını ve kaygılarını anlayabilmesidir. Diğer insanlara yakınlık gösterme, duygularını ve sözsüz mesajlarını anlama becerisidir. Üç temel özellik barındırır.

Diğer insanları anlamak: Kişinin başkalarının duygularını ve bakış açılarını farketmesi, bu konuda duyarlık geliştirmesi ve onların kaygılarıyla yargılamadan ve savunmaya geçmeden samimi olarak ilgilenmesidir.

Başkalarını geliştirmek: Kişinin birlikte çalıştığı insanların ihtiyaçlarını fark edip onları, becerileri ölçüsünde geliştirmesidir. Bu özellik bir yöneticinin yönlendirme ve yol gösterme becerisinin temelini oluşturur.

Hizmete yönelik olmak: Kişinin toplumsallığın ve toplum içinde yer alan insanların ihtiyaçlarını fark etmesi, karşılaması ve onları memnun etmekten mutluluk duymasıdır.

2. Sosyal beceriler: Kişinin başka insanların davranışlarını olumlu toplumsal amaçlara kanalize edebilmesi bu noktada yönlendirebilmesidir. Liderliğin, insanlar arası etkinin ve saygınlığın gücü sosyal becerilerdir. Aşağıdaki temel özellikleri kendi içerisinde barındırmaktadır.

İletişim: kişinin iyi bir ajitatör ve propagandacı olma durumunu ifade eder. Ancak aynı zamanda kişinin karşısındakini anlamak için dinlemesi ve karşısındaki kişiyi ikna etmesidir. Kişinin duygular hakkında etkili bir şekilde konuşabilmesi; iyi bir dinleyici ve sorgulayıcı haline gelmesidir. İnsanları gerçek bilgiyi paylaşmaya çağırır.

Çatışma yönetimi: Kişinin çelişkileri diyalektik çatışmaya tabi tutarak çözüm gücü haline gelebilmesidir. Diğer insanlarla adil bir şekilde mücadele edebilmesi ve uzlaşma sağlamada kazan/kazan modelini kullanabilmesidir. Zor insanları ve kötü durumları, zaman ve duruma göre ustalıkla idare edebilme yeteneğini göstermesidir.

İşbirliği: Kişinin başka insanlarla ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği yapmaktan zevk duymasıdır. Bu yeterliğe sahip kişi, ilişkilerde dikkatlilik ile göreve odaklanma arasındaki dengeyi sağlar; planları, bilgiyi ve kaynakları paylaşır, birlikte çalışmayı sever.

Ekip çalışmasına yatkınlık: Kişinin bir ekiple birlikte olduğu zaman ortak amaçlar doğrultusunda sinerji yaratacak bir çalışmaya girebilmesidir. Kişi, saygı, yardımseverlik ve işbirliği gibi ekip kalitesini etkileyen konularda arkadaşlarına model olur.

Liderlik: Kişinin başkalarını ikna etmesi, ilham vermesi, heyecan yaratması ve harekete geçirmesidir. Görevin zorluklarına aldırmaksızın, ihtiyaç olduğunda daima ileriye gitmeye hazırdır. Sorumluluğu altında bulunan insanların başarılı performans göstermeleri için rehberlik yapar.

Bütün bu yeterlikler duygusal zekânın, toplumsal bir varlık olarak insanın insanlaşmasında vazgeçilmez bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu anlamda yeni toplumsallık geliştirilirken ve inşa edilirken de özne olarak insanın duygusal zekâ özelliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Analitik zekânın yıkıcılığının önünün alınması ve yeni toplumsallığın özgür yaşam temelinde gelişmesi duygusal zekânın öneminin bilince çıkarılması ile bağlantılıdır.

Önderlik duygusal zekâ için, "yorumlamaz yaşatır, yaşamı tehdit eden veya ilgilendiren iç ve dış koşullara anında tepki verirler" diyerek, duygusal zekânın yaşam ile olan sıkı bağına dikkat çekmektedir. Bu konuyu Önderlikten yapacağımız bir alıntıyla daha da açımlayabiliriz.: *"Duygusal zekânın en önemli özelliği yaşamla bağlantısıdır. Yaşamı korumak temel işlevidir. Yaşamı koruma konusunda çok gelişmiştir. Bu yönü asla küçümsenmemelidir. Sıfır hatayla çalışır. Bunu anında cevap verme anlamında belirtiyorum. Bu zekâ türünden yoksunluk, yaşamın tehlikelere alabildiğine açık hale gelmesidir. Yaşama saygı ve değer verme, duygusal zekânın gelişmişlik*

seviyesiyle bağlantılıdır. Doğa dengesini gözetir. Doğal yaşamı mümkün kılan zekâ da diyebiliriz. His dünyamızı tamamıyla bu zekâ türüne borçluyuz."

Duygusal zekâya ilişkin geliştirdiğimiz bu izahatlardan sonra, genel hatlarıyla da olsa analitik zekânın toplumsallaşmadaki rolünü çözümlemenin yararlı olacağı kanısını taşımaktayız.

Analitik Zekâ;

Toplumsal gerçekliklerin inşa edilmiş gerçeklikler olduğu belirlemesinden hareket ettiğimizde şunu rahatlıkla görebiliriz ki; insanın analitik zekâlılığı toplumsallığın gelişiminde başat bir rol oynamıştır. Esas olarak toplumsal inşalar analitik zekânın birer ürünü olarak ortaya çıkmaktadırlar. İlk toplumsal devrim bir kadın yaratımı olarak ortaya çıkmıştır. Kadındaki duygu yüklü zekânın güçlü oluşu gelişen toplumsal gerçekleşmenin doğal evrime uygun ve onun bir devamı olarak ikinci doğa biçiminde gelişmesini sağlamıştır. Uygarlıkla birlikte yaratılan toplumsal inşalar ise avcılık kültürüyle buluşan duygusal zekadan yoksun, egemenlikçi analitik zekânın bir ürünü olduğundan daha çok bir sapma olarak gelişmiştir.

Önder APO'nun insana ilişkin geliştirdiği tanımlardan biri şöyledir: "insan, özne olarak, YORUMLAYIP İSTEDİĞİ BİÇİMDE DEĞİŞTİRME değeri olan bir varlıktır."

Analitik zekâda yorumlama esastır. Farklı verilerin konbinasyonlarından yeni sonuçlar çıkarma analitik zekânın en temel işlevidir. Yorumlama zaten bunu gerektirir. Dolayısıyla, gelişime ivme kazandırma potansiyeli taşıdığı kadar sapmaya uğrama potansiyeli de bir o kadar vardır. Analitik zekâ kelime anlamı itibariyle 'çözme' eylemini imgelediği için 'bağlama', 'bütünleştirme' ve 'birleştirme' gibi eylemleri kendi içinde barındırmaz.

Hadamard adında bir bilim adamı, yaratıcı süreci açıklarken dört aşamadan bahseder. Problemi tanımaya ve öğrenmeye başlayan bir "hazırlık safhasından" söz eder. Kişi çözmek durumunda olduğu problemin, çeşitli çözüm yollarını inceler. İkinci aşama "Kuluçka dönemi" olarak tanımlanır. Bilinçli bir kontrol yoktur. Yeni çözüm yollarına, problemin unsurları arasında yeni sentezlemelere gidilir. Üçüncü aşama "Aydınlanma" dönemidir. Sonuca götürecek çözüm kişinin zihninde aniden belirir. Eldeki bilgiler arasında çeşitli sentezlemeler yapan kişinin birdenbire çözümü bulduğu gözlenir. Son aşama "sonuçların doğrulanması" aşamasıdır. Bilinçli ve akılcı bir dönemdir. Bir önceki dönemdeki çözümlerin aksaklıkları giderilir. Doğrulukları tekrar gözden geçirilir.

Analitik zekâ, toplumsallığın geliştirilmesinde oynadığı olumlu rol kadar, hiyerarşik devletçi sistemde toplumsallığın ortadan kaldırılmasında da bir o kadar tehlikeli ve zararlı sonuçlara yol açabilecek bir zekâ türüdür. Temel özelliği duygulardan kopuk olarak çalışmasıdır. Analitik düşüncenin en önemli özelliklerinden biri çok fazla enerji harcamadan gerekirse, tüm evren hakkında düşünebilmesi ve kendini bütün evrenin bilgisine ulaştırabilme potansiyeline sahip olmasıdır.

Sonsuz hayal kurma ve gelecek tasarımlarında bulunma yeteneğine sahiptir. Bu yanıyla oldukça zengin bir imgeler ve simgeler dünyasına sahiptir. Kaynağını avcılık kültüründen alan plan, tuzak ve komplo gibi özellikler temelde bir analitik zekâ ürünüdür. Bundan dolayı bu zekâ türü aynı zamanda bütün toplumsal sorunların da temel kaynağıdır.

Analitik zekâya ilişkin, Önder APO şöyle bir belirlemede bulunmaktadır: *"Analitik zekâ, daha çok yorumlayarak duygusal zekâya yeni yönler, davranış biçimleri biçmeye çalışır. Daha çok gelişkin insan türüne aittir. Zaten insan türünün toplumsal tarzda yaşaması da analitik zekânın gelişim seviyesiyle bağlantılıdır. Hızlı toplumsal gelişmeyi sağlayan analitik zekâdır. Fakat duygu boyutundan yoksun olduğu için, serbest kaldığında çok tehlikeli olur. Özellikle iktidar ve savaş kültürüne alışıldıktan sonra analitik zekâ korkunçlaşır. Bu zekâ en çarpıcı ifadesini yakın çağların imha savaşlarında göstermiştir. Adeta bir makine düzeninde çalıştığı için acı, korku, sevgi gibi*

duygulardan yoksunluğu, empati ve sempatiyi tanımaması bu imhacı özelliğini çok tehlikeli kılmaktadır. Buna karşın duygusal zekâyla uyum içinde çalıştığında en sağlıklı, çözümleme yeteneği yüksek birey ve toplulukların oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır."

İnsan zihninin esnek oluşunun yarattığı en temel sonuçlardan biri de baskı ve teşvik araçlarının kullanılması sonucu yanıltılabilir ve kandırılabilir olmasıdır. Devletçi iktidarcı merkezi uygarlık doğuş aşamalarında en çok kullanılan yöntem ikna yoluyla köleleştirmeydi. Özellikle Sümer rahipleri insan zihniyetinin esnekliğini çok iyi fark etmişler ve bunu çok iyi kullanmışlardır. Bu yüzden de Sümer rahiplerinin yaptığı iş her şeyden önce mühendislik çalışması gibi bir çalışma ile insanların zihniyetini şekillendirme ve yeniden yaratmadır. Eğer bu özellik olmasaydı, kölelik gibi insanın doğasına aykırı olan hatta evrensel var oluşa ve bizzat birinci doğanın kendisine aykırı olan bir özellik, insan dediğimiz canlılığın en üst aşamasını temsil eden bir türün yaşamında ortaya çıkabilir miydi? Tüm uygarlık tarihi boyunca devam eden bu zihniyet yaratım çalışmaları kapitalist moderniteyle birlikte zirveye ulaşmıştır.

Binlerce yıllık tarihsel çarpıtmaların sonucunda bugün insanların beyni adeta dumura uğratılmıştır. Beyin en yalın hallerde bile doğru ile yanlışı birbirinden ayıramayacak denli köreltilmiştir. Kapitalist modernite ile birlikte geliştirilen "meta fetişizmi", "metanın kölesi insan" ancak bununla izah edilebilir. Yine toplumsal yaşamda ortaya çıkan her çeşit fanatizm, şovenizm, ırkçılık vb. özellikler özü itibariyle insan özellikleri olmamasına rağmen kapitalist modernitenin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Sümer rahiplerinin yaptığı iş her şeyden önce mühendislik çalışması gibi bir çalışma ile insanların zihniyetini şekillendirme ve yeniden yaratmadır. Eğer bu özellik olmasaydı, kölelik gibi insanın doğasına aykırı olan hatta evrensel var oluşa ve bizzat birinci doğanın kendisine aykırı olan bir özellik, insan dediğimiz canlılığın en üst aşamasını temsil eden bir türün yaşamında ortaya çıkabilir miydi?

Önder APO, insan zihniyetinin çarpıtılmaya müsait olması konusunda şöyle bir belirlemede bulunmaktadır. *"Zihniyet esnekliğimiz geniş bir doğru algılamalar kümesi kadar, yanlış algılamalara da açık bir yapı sergilemektedir. Bu özellik temelinde esneklik, baskı ve duygu ağında her an saptırılabilir. Bu nedenle baskı ve işkence mekanizmalarıyla duyguları avlamayı esas alan havuç politikaları, aldatma ve yanlış yaptırımlarla birlikte kullanılır. Hele binlerce yıldır insan zihni üzerinde baskı kuran hiyerarşik ve devlet düzenlemeleri muazzam etkiler yaratmışlar, adeta kendilerine göre bir zihniyet yapısı inşa etmişlerdir. Ödüllerle de zihnin çokça avlandığı iyi bilinen özelliklerindendir. Buna karşın, direnme özelliğine de sahip zihniyet yapımız, doğru yolu tutturmada ve büyük hakikatlere ulaşmada eşsiz özellikler sergilemektedir. Büyük insanların bu vasıflarında bağımsız zihinlerinin rolü belirleyicidir. Özgür seçimler en çok zihinler bağımsız kaldığında gerçekleşir. Zengin algılamalarla bağımsız olma arasında yakın ilişki vardır. Zihnin bağımsızlığıyla kastedilen, daha çok adalet ölçülerinde davranabilmedir."*

Bu gerçeklikleri bilince çıkarabilme koşuluyla insanlar yanlışı düzeltmeye muktedir varlıklardır. Bu yanıyla değerlendirdiğimizde zekâsını doğru kullanabilen insan uygarlığı ve uygarlığın yarattığı bütün değersizlikleri aşabilecek güce, kapasiteye ve potansiyele sahiptir.

Sonuç Yerine;

Genelde merkezi uygarlık sistemi, özelde ise kapitalist sistem her zaman ihtiyacı olan analojileri yaratır. Bunları en ince detayına kadar hesaplar ve yoğun bir propagandayla insanlara empoze eder. Böylece toplum mühendisliği yapar. Bunu da ilk öce insan beyni üze-

rinden yapar. Bunu yaparken de dönemindeki en gelişmiş bilimden faydalanır. Beyin tarihsel ve toplumsal süreçlerin top-lamıdır. Bu anlamda beynimiz evren kadar es-ki, yaşlı ve tecrübelidir. Beyin veya aklın toplumsal gücü çok büyüktür. Bu durum beynin çok esnek olan yapısından ileri gelir. Bu güç olumlu veya olumsuz anlamda kullanılabilir. Buna yön verecek olan insanın toplumsal süreçte edindiği kültürel birikimdir. Sınıflı, iktidarcı ve devletçi uygarlığın yarattığı kültürel birikim, toplumu yok oluşa götürmektedir. Çünkü oluşumun evrensel ilkesinden kopmuştur ve insan zekâsını ve beynini kendi içinde parçalamaktadır.

Ünlü nörobiyolog Steven Rosse insan beyninin anlamlılığına ilişkin şunları söylüyor: *"…Beyin, bilgisayardaki gibi bilgiyle değil anlamla çalışır. Ve anlam, doğal ve toplumsal çevreleriyle etkileşim içindeki bireyler tarafından ifade edilen, tarihsel ve gelişimsel olarak şekillenmiş bir süreçtir. Gerçekten de belleği incelemenin sorunlarından birisi, onun kesinlikle diyalektik bir olgu olmasıdır. Zira bizler her hatırlayışımızda bazı bakımlardan anılarımız üzerinde işlem yapar ve onları dönüştürürüz; onlar basitçe depodan çağrılıp, bir kez danışılıp, değişmemiş olarak yerlerine konmazlar. Anılarımız onları her hatırladığımızda yeniden yaratılırlar."* Bu insan geleceği olduğu kadar tarihi de değiştirebilme kapasitesine sahiptir.

Özgürlük evrenin öz bilincidir. Evrensel oluşumun her alanında, her zamanında ve her parçasında bu bilinç vardır. İnsan ise evrenin özeti olması itibariyle bu özelliği bilerek yaşayan canlıdır

Beynin bütünlüklü ve olumlu kullanılmasını sağlayacak olan, oluşum ilkesine bağlı kalmaktır. Oluşum ilkesi ise ahlaki tutumdur. Ahlakla bütünleşen bir beyin gelişmenin zirvesini yaşar. Ya da dâhilik denilen şey, beyinle ahlakın birlikteliğidir. Demek ki, dâhilik denen şey sıradan insandan çok da uzak bir şey değildir. Bunu çok uzaklarda aramaya gerek yoktur. İnsan, arayışı kendinden uzaklaştırdıkça anlam yitimine, o da giderek ahlak yitimine yol açar.

Toplumsal gücün farkına varan beyin özgürlüğe en yakın beyindir. Spinoza'nın 'anlamak özgürlüktür' düşüncesinin gerçek anlamı budur. Yani insan anladığı kadar özgürdür. Beynin gelişmesi de özgürlüğe bağlıdır. Bu yüzden anlayan beyin özgürleşir ve gelişir. Bu yönüyle beyin laboratuarlarda değil, bizzat toplumun içinde gelişir. Beynin kullanımı an-lam düzeyiyle, özgürlükle ilgili-dir. Beynin en fazla anlamlı ve özgür toplumda kullanıldığını be-lirtmiştik. En anlamlı ve özgür toplum, politik ve ahlaki toplum olduğuna göre, insan beyin kapasitesini en fazla bu dönemde kullanır. Bu toplumda beyin yanardağ misali patlamalarla gelişir.

Beynin bütünlüklü ve olumlu kullanılmasını sağlayacak olan, oluşum ilkesine bağlı kalmaktır. Oluşum ilkesi ise ahlaki tutumdur. Ahlakla bütünleşen bir beyin gelişmenin zirvesini yaşar. Ya da dâhilik denilen şey, beyinle ahlakın birlikteliğidir. Demek ki, dâhilik denen şey sıradan insandan çok da uzak bir şey değildir

Toplumsal yaşamın en anlamlı demleri özgürlük bilinciyle yoğrulmuş demleridir. Özgürlük bilincini kaybeden insan ölüm halini yaşıyor demektir. Yaşam anlam yoğunluğunu gerektirir; ölüm ise anlam yitimidir. İnsan denen varlık türü, kendi hakikatinin bilinciyle özgürlüğü yaşar. Bu onun özgürlüğe dair anlam dünyasıdır. Bu yanıyla da insanın özgürlük bilinciyle diğer canlı türlerinin özgürlük bilinçleri arasında farklılık ortaya çıkmakta-

dır. Yoksa sanıldığı gibi özgürlük salt insana ait bir özellik değildir. Özgürlük evrenin öz bilincidir. Evrensel oluşumun her alanında, her zamanında ve her parçasında bu bilinç vardır. İnsan ise evrenin özeti olması itibariyle bu özelliği bilerek yaşayan canlıdır. Yani insan özgürlük bilincini bilen canlıdır. İnsan dışındaki canlı türleri özgürlüğü sadece yaşarlar. İnsan ise bilerek yaşar.

Anlam sahibi olarak insanı diğer canlı türlerinden ayıran en temel özelliklerinden biri de soyutta yaşayabilme özelliğidir. Soyutta yaşayabilmek kendini içinde bulunulan maddi gerçekliğe mahkûm etmemektir. Yani metafizik yaşayabilme özelliğidir. Kendini maddi gerçekliğe mahkûm etmek salt fiziki algıya dayalı yaşam seçeneğini devrede tutmaktır. Ki; bu da en ilkel yaşam seçeneği ve tarzı anlamına gelmektedir. Kendini maddi koşullara mahkûm etmek demek, aşırı gerçekçi olmak anlamına gelir ki, bu da ütopyasızlık anlamına gelmektedir. Ütopyasız insan sadece içinde bulunduğu maddi gerçekliğe inanan insandır. Bu yanıyla da bu insan gerçekçidir.

Bu insan aynı zamanda 'bugüncü'dür. Aslında bugünü bile yoktur; sadece yaşadığı an'ı vardır. Bu yanıyla da hakikate ulaşmış insanın "an"ı ile gerçekçi insanın "an"ı çok farklı anlardır. Gerçekçi insanın yaşadığı anda geçmiş ve gelecek yoktur. Bütün zamanlardan ayrı ve kopuktur. O, yaşadığı an'ı insan dışındaki herhangi bir canlı gibi yaşamaktadır. Yine yaşadığı mekân itibariyle de böyledir. Sadece fiziki olarak bağlı bulunduğu mekânda yaşamaya mahkûmdur. Bir insan için bu durumun, bir bitkinin yaşamından hiçbir farkı yoktur.

Oysa hakikate ulaşmış insanın yaşadığı an, bütün zamanların bileşkesi olan an'dır. Dolayısıyla o, bir anın içinde görülse de özünde bütün zamanların yolcusudur ve bütün zamanlardadır. Bütün zamanlardaki hakikatleri, yaşadığı an'a sığdırabilmiştir. Böylece hakikatin bütünlüğüne ulaşmıştır. O Hallac-ı Mansur'un ene-l hak'ını sadece bilen değildir, hissedebilendir ve öyle gerçekleşebilendir. O, Nirvanaya ulaşabilendir. Fenafillahı yakalayabilendir. O, ana tanrıçanın, ektiği tarlada ilk başağı toplarken yaşadığı duyguyu duyumsayabilendir. O geleceğin özgürlük ütopyalarını yaşadığı an'a taşırabilendir. Özgürlüğü bugünde yaşayabilendir. Yine o fizik olarak bir mekânda olmasına rağmen özünde evrenin bütün mekânlarındadır.

Anlam'ı yitiren insan, zamanın adeta durduğunu düşünür. Bu anlar onun için geçmişin bütün izlerinin silindiği, geleceğin ise ufukta hiç görünmediği zamanlardır. Derin bir boşluk gelir, o insanın midesine oturur. Günün en aydınlık olduğu demlerde bile dünya derin bir karanlığa gömülmüştür onun için. Soluk alacak oksijen bulamaz o insan. Hiçbir koku ona tanıdık gelmez. Hiçbir şey vermesi gereken tadı vermez. Bu anlar, anlamını yitirmiş o insan için yokluğun baş gösterdiği anlardır. İşte genelde uygarlık özelde kapitalist uygarlık, özünde anlam yoğunluğu olan insanı, böylesi anlamını yitirmiş "şeylere" dönüştürür.

Sınıflı ve devletli sistem veya uygarlık, köleliğin yaratıcısı ve bir köle sistemidir. Kölelik fiziki bir olgu olmanın yanında psikolojik, ruhsal ve zihinseldir. Toplumsal gerçekliklerin yaratılmış gerçekler olduğu düşünüldüğünde, köleliğin de yaratılmış olduğu görülür. Yaratılan bu gerçekler de özgürlüğü sınırlar, yok eder. Bu da beynin kullanımının önünde en büyük engeli teşkil eder.

Anlam yitiminin olduğu yerde beyin fazla kullanılamaz. Anlam yitimi özgürlüğün yitirilmesidir. Başka bir ifadeyle zekâ var oluş tarzının kendisidir. Beyin dışsal doğaüstü bir gücün yaratımı olmadığı gibi, basit bir yansıma da değildir. Milyonlarca yıllık evrimin ürünü ve muazzam derecede karmaşık olan bir organdır. Bu muhteşem organı en iyi derecede kullanabilmek için sınıflı ve devletli uygarlığın zihniyetlere vurduğu prangalarını, düşünce kalıplarını kırmak gerekir. Bu kalıpların dışına çıkıldığında ancak beyin kullanımı arttırılabilir. Bunun için de insanın başta kendisiyle, çevresiyle, doğayla ilişkilerini düzeltmesi ve daha da geliştirmesi gerekir. Bunun da özü toplumsallıktır.

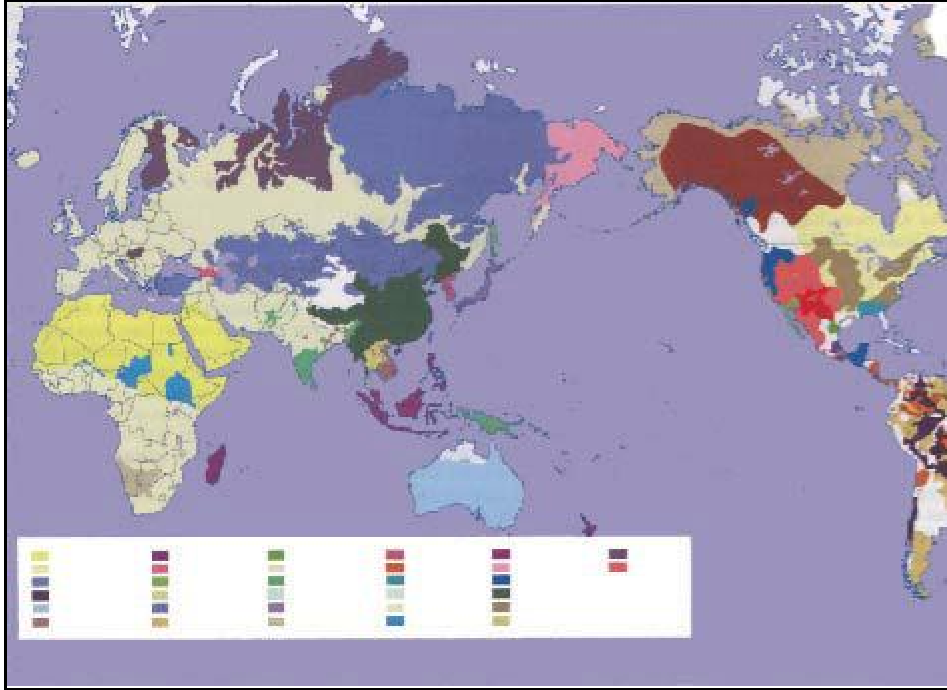
İnsan düşüncesi en geniş kullanım kapasitesine toplumsallıkla ulaşır.

YAPILANAN ve YAPILANDIRAN KURMAY ÖĞE: DİL DEVRİMİ

"Dil, toplumsal zihniyetin sadece aracı değil, yapılandırıcı bir unsurudur. Dil bir toplumu var eden temel özelliklerdendir. Kolektif zekâ aracı olarak toplumsal doğanın esnekliğini çok hızlı geliştirir."

İnsanlık kendini tanımayı -anlamayı ve tanımlamayı- anlatmayı kendini var etmenin gereği gibi görmüştür. Var olagelen tarih en azından bunu böyle yansıtmaktadır. Tarihi nerecıyla oluşturulmuştur. Onun için ancak toplumsal zekânın ürünü olan maddi ve manevi değerler ya da hizmetler bellek dokusunda örülerek değere dönüşüp tarihselleşebilmiştir. Bu temelde 'dil nedir, dil de böylesi bir hizmet aracı mıdır, kökeni, hizmeti, işlev ve görevi nedir?' diye hep sorulmuştur.

Toplumsallığın özünü yansıtan dili, sadece bir değer olarak ele alırsak, dil olgusunun 'dilini' bilemeyeceğimiz açıktır. Dili 'canlı

deyse 'ben kimim?' sorusunun peşine takılmakla geçen insan, kimi zaman duygu dolu şiirsel dille, kimi zaman inanç yüklü dualarla, kimi zamansa zora ve kılıca dayalı bir ifadeyle 'Ben varım!', 'Ben buyum!' diyerek kendini anlatmaya çalışmıştır.

Tarihin hiçbir aşamasında toplumsallıktan kopuk hiçbir değer yaratılamamıştır. Bu temelde yaratılanlar ise toplumsal hizmet ama-

tarih', 'yaşayan tarih' diye tanımladığımız zaman, değerleri var eden ve yaşatan toplumsal değer anlamına gelir. Burada kendisinde toplumsal bilinci, bilinçaltını yaşatan bir olgudan bahsediyoruz. Önderlik bilincin dile yansımasını şöyle açımlar: *"Toplumsal pratik önemli tüm adımlarında heyecan verici gelişmelere yol açmaktadır. Bu durum artan bilinçtir. Bilinç dillendirmeyi, dil de adlandırmayı, adlan-*

dırma ise simgeleştirmeyi içeren süreçtir. Bilinç süreci pratik üretkenlik için hayati öneme sahiptir."

Bu bağlamda bir yandan toplumsal olguların (doğadan kaynaklı ya da tarıma dayalı komün) kollektivite temelindeki ilişkilenmeleri; diğer yandan (mesleki- sınıfsal) hiyerarşikleşmeye de zemin olan kurumlaşmalara kadar gelişen olguların yaratılmasında ve yaşatılmasında belirleyici rol oynayan YARATICI DİLİN 'gen haritasını' çözmeden onun sosyolojideki önemini de bilemeyiz.

Dil sadece bir iletişim işlevi gören araç değildir. Tek başına algının realitesi de değildir… O zaman 'Dil nedir?' sorusunun basite alınmadan yanıtlanması gerekecektir. Bu anlamda da dile duyulan merakın gizemi ve cazibesi arayışında inançlı adım atmaktan çekinmemek, usanmamak gerekir.

Devrimlere Ebelik Yapan Devrim

Doğanın dili denilirken, sınırlı bir olgudan bahsedilmiyor. Dili insanlığın ana kucağı saydığı doğa ile ilişkisinden tutalım, evrensel boyutlara uzanan bir uyum, harmoni gibi algılamak daha gerçekçi olacaktır.

Dil konusu, değişik zamanlarda kapsamlı araştırmalara konu olsa da bu konu; dilin kökeni, çıkış koşulları ve tarihte oynadığı rol konuları paradigmasal bakış açısı ve buna dayalı zengin yöntemlerle ele alınmamış ya da üzerinde yeterince durulmamıştır. Özellikle, bir toplumsal varlık olarak dilin tarihselliği, düşüncenin ve toplumsallığın gelişiminde dilin kurmay rolü gibi konuların üzerinde belki de çok sınırlı durulmuştur. Önder APO'nun bu konuda belirlemeleri çarpıcıdır: *"Geniş bir dil bölgesinin oluşumu insan türüne muazzam toplumsallaşma, korunma ve besin elde etme imkânı vermektedir. Belki de tarihin henüz keşfi yapılmamış ve adı konulmamış en büyük devrimi budur. İlk büyük devrime 'DİL DEVRİMİ' demek uygun olabilir. Çünkü hiçbir devrim bu devrim kadar bu coğrafyada toplumsallaşmaya hizmet etmemiştir. Her gün kutsal bir kavram (keşfedilen yeni bitki ve av hayvanları) oluşturulmakta, ev düzenine yakın yerleşimlere (ilk defa güvenli yuvalarda yaşam) geçilmekte, dört mevsim en ideal haliyle yaşanmaktadır. Tüm bu süreçler kavramlaştıkça, geniş toplulukların ortak dili, dolayısıyla ilk defa ayırt edilen 'KİMLİĞİ' oluşmaktadır."*

Kendini doğadan ayırmayan Homo Sapiens'in dili bedensel işaret dili olmuştur. Bu dilin yetersizliğinden söz etsek de kendi oluşum koşulları ve kapsamı dikkate alınırsa, doğayla insan türü arasındaki uyumda, iletişimde herhangi bir boşluğa neden olduğunu söyleyemeyiz. İnsanın tüm varlığını yapılandıran ne varsa, başta algı, düşünme ve onun realite yetisi doğa kökenli olduğu için farklılaşması ve 'İkinci doğa' olarak ayrışması uzun bir zaman alacaktı. Toplumsal varlığını kurmuş olsa da yaşatabilse de (ki günümüz koşullarında sistem bu organikliği parçalayarak, çürüterek aşma girişimindedir) doğadan kopamayacağını belleğinde yaşatmakta ve ifadelendirmektedir. Halen güzelliği, estetikliği doğaya gönderme yaparak, ona benzeterek ifade etmekteyiz: Örneğin 'selvi boylu', 'gözleri kaynar pınar', 'tilki gibi kurnaz', 'yılan gibi soğuk' vb. şeklindeki tanımlamaların yanında, arzu ve istekleri ifadelendiren binlerce doğa endeksli ad, lakap kullanılmaktadır.

Kendini Yapılandırma Arayışı

Günümüz insan beyninin çalışma biçiminin, yaşamda toplumla sınırlı kalarak doğayla kendi arasına mesafe koyan insan zihniyetinin ürünü olduğunu unutmamalıyız. Onun için ancak dilin geçirdiği evrelerin açımlanmasıyla canlıcılık esaslı doğa-toplum ilişki anlamına ulaşmak mümkün olacaktır. Çünkü dilin evriminde tüm insanlık evrelerini değişime uğratan, onu hızlandırmakta devrim niteliği taşıyan gelişmeler yaşanmıştır. Bundan dolayı dilsel devrim temelinde nitel sıçrama yaşayan toplumla, doğal gelişim seyriyle yetinen toplumun düşünme kapasitesi aynı değildir. Temel fark, klan toplumu ve öncesi dönemin, kök hücre olarak doğanın bir parçası gibi, doğa diliyle yaşayan, doğa gibi davranan bir süreci anlatmasıdır. Doğal olarak da dilin evriminin doğru çözümlenmesi, doğayla insan tü-

rü arasındaki mesafenin doğru ele alınması ve çözümlenmesi için önem taşır. Burada önemli olan bundan 100.000 yıl önce yaşayan Homo Sapiens türünün benzetme, gönderme yapması değil, kendisinin varlık koşulu olarak doğanın her şeyini kendi yaşam tarzı, düşünme ve iletişim dili olarak birebir yaşamasıdır. Halen kabileciliği yaşayan Aborijinlerin çeşitli törensel davranışlarından, doğayla doğaca iletişim kurmalarından bunu görmek mümkündür.

Sesli iletişim, tüm canlıların temel özelliği sayılsa da onun sisteme kavuşturulması ancak insan beyniyle sesli dilin içiçe gelişimi sonucu gerçekleşmiştir. Başlangıçtaki bu içiçe geçiş, simgesel dili yansıtmasına rağmen, günümüz gerçeğiyle bağdaşmayan, mevcut dünya dil ve dil gruplarına benzemeyen diller ortaya çıkarmıştır. **Dil, varlık gösterdiği evreden başlayarak insan anatomisindeki değişim ve dönüşümlere neden olmuş, beyin loblarının ve düşünce kapasitesinin genişlemesine hizmet etmiştir.** Toplumun kök hücresi olan klan toplumundan bu yana gelişen toplumsallık, ancak belli ölçü ve kurallar çerçevesinde gerçekleşecektir. Bunlar ahlaki politik toplumun ölçü ve kurallarıdır.

Açıktır ki, toplum içindeki insan, çevresinde olan doğanın herhangi bir unsuruyla değil, direkt insanla iletişim ihtiyacı duyar. Toplumsallaşma, doğayla içli-dışlı olmasına rağmen, doğadan ve kendinden çok toplumla, 'ölçüyle' uğraş demektir. Bu uğraş, dil gerektirir. Karşısındakini anlama gücü, onu düşünebilme yetisi ister.

Kendini ölçülendirme, kendi farklılığı temelinde doğadan ayrılmayı ifade eder. Bu ayrılık ilk başta korunma ve beslenme temelinde ortaya çıksa da daha sonra düşünce ve dilin içiçe gelişimi sonucu çekirdek toplum, kendi farkına vardıkça klan toplumu halini almıştır. Özellikle, bu boyutun değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Yani insanlar toplumsallaştıkça ölçü kazanır, fakat ölçü kazandıkça kendisi olamaz. Çünkü kendisi olma süreci (proses), dil olgusu olmadan gelişemez. Farklılık temelinde ölçüleşen toplumsal form, ilk başta ne kadar zayıf olsa da, iç dinamikler - klan içi ilişkiler, davranışlar, yaşamsal ilkeler, iletişim, hitap vb.- geliştikçe dilin toplumsallığa dönük oynadığı rol gelişme kaydeder. Açıktır ki, toplum içindeki insan, çevresinde olan doğanın herhangi bir unsuruyla değil, direkt insanla iletişim ihtiyacı duyar. Toplumsallaşma, doğayla içli-dışlı olmasına rağmen, doğadan ve kendinden çok toplumla, 'ölçüyle' uğraş demektir. Bu uğraş, dil gerektirir. Karşısındakini anlama gücü, onu düşünebilme yetisi ister.

İhtiyacın Yaratıcılığı

İlk başta zayıf olsa da, iç dünyada, düşüncede dil katkısıyla gerçekleşen bir bağlaşım sadece beyinle değil, yaşamsal **İHTİYAÇLARIN** sonucu olarak kaçınılmaz pratiklerle form kazanmıştır. İkinci husus, kendi topluluğu dışında herhangi bir varlık veya unsurla iletişim, karşılaşma anlarında korunma, faydalanma girişimlerini gerçekleştirmek kendine has kimlikle yani DİL ile ifadesini bulur. Bu, bir yandan farklılığını belirten, diğer yandan iç gerçekliğini, belki de sırrını içinde koruyan ve saklayan kimlik demektir. Bu kimlikte inanç boyutunda doğaya uygun davranılsa bile düşünce ve dilde toplumun farklılığı ifade edilir. Onun için inancın yüceltici dili olan animizmde, totemizmde 'ben ve karşımda olan, yüce olan', dolayısıyla, 'farklı olan' ikilisi vardır. Bu 'ben ve ötekinin farklı dili, totem dili, yani kimliği vardır ' anlamını taşır.

Üçüncü husus olarak dil ile düşünce yetisinin içiçe örgüsü ve yapılanmasındaki bağımlılığını, onun bütünlüklü gelişimini vurgulamak gerekiyor. Toplumsallaştıkça dil ile düşünmek, derinleşmek kaçınılmaz hale gelir. Bu yeti beden, işaret dili döneminden oldukça farklı bir gelişmeyi ifade eder. Dil, toplumsallaşmadaki en önemli rolünü bu aşamada oynar. Burada dille düşünebilme sonucu, düşün-

cede anlamlandırma yetisinin gelişimi ve bu gelişmenin toplumda realitesini bulması bütünleştiren, sentezleyen aşama olarak adlandırılabilir. Burada öncü kurmay rolünü dil oynar.) Günümüz koşullarında jest ve mimiklerin işlevliliğinin 'anlama anı'yla bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. 'Anlama anı'nda rutin iletişim kendini ifade tarzı yetersiz kalıyor.

Anladığın Anda Dil Değil, Beden Konuşur

Sentezleme olarak adlandırdığımız aşama, toplumsal düşünceyi ifade ve şekillendirme zeminini oluşturdukça, beden ve işaret dilinin alanı daralmaktadır. Bu daralmaya rağmen, şimdi bile jest ve mimikler önemli oranda düşüncemizi, duygularımızı, ruh halimizi sesimizden önce yansıtabilmektedir. (Günümüz dilinde yardımcılığı üstlenmiş gibi görünen ve kaynağını beden ve işaret dilinden alan, istisnasız herkes tarafından tereddütsüz kullanılan jest ve mimiklerin araştırılmasında önemli mesafe kat edilse de 'neden aşılamadığı?' veya 'aşılmalı mı?' soruları netliğe kavuşturulamamıştır). Günümüz koşullarında jest ve mimiklerin işlevliliğinin 'anlama anı'yla bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. 'Anlama anı'nda rutin iletişim, konuşma, kendini ifade tarzı yetersiz kalıyor. Anlam derinliğini ifade etmede 'acaba, anlatabildim mi?' 'nasıl anlatsam?' gibi kaygıları hepimiz yaşıyoruz. Kökeni beden ve işaret diline dayansa da günümüzde bu davranışları salt iletişim amaçlı kullanılan dil olarak ele alamayız. Çünkü belki de ifade etmek, dışa vurmak istediğimiz duygularımız, sezgilerimiz sözlerden daha çok bu davranışlarda gizlidir. Toplumsal psikolojiyi de içeren dil sentezlemesi o topluma ait sesli dille beraber, onun davranışlarını da içinde barındırır. Yani insanlar sessiz dille de iletişim kurabilir, birbirini anlayabilir. Tıpkı Önderlikle Kemal Pir'in 'bakışlardan' birbirini anladıkları gibi. Anlam derinliğini doğru ve içten ifade edebilme ve bu anlama anını isabetli bir şekilde kanalize edebilmenin yükümlülüğünden kaynaklı olduğu tartışma götürmez.

Dil, 'Yoktan Var Eden Midir?'

Toplumsallıkta kurmay role sahip olduğundan bu soruya yanıt arama ünlü düşünürlerin uğraşı olmuştur. Söz ustaları dilin sırlı, sihirli 'yılanı yuvasından çıkaran', 'var eden, yaratan' hikmetine hayranlıklarını gizleyemezken, filozoflar, bilim insanları çeşitli tanımlamalar ve tezler ileri sürmüşlerdir. Ve biz de dilin farklı profillerini yansıtan bu tanımlamaların ufuk açıcı olduğunu vurgulamadan geçmeyeceğiz.

Dilin tanıtımına ilk başta kutsal kitaplarda rastlamak mümkündür. Dilin belirleyici gücünü arkasına alan iktidar, inanca dayalı yaşam dilini tarih boyunca araç olarak kullanmıştır. Kutsal kitaplara göre dil, Allah tarafından insanlara bahşedilmiştir. Âdem ile Hav-va'nın birbirlerini anlamaları için onlara dil vermiş, onların barınmaları, yaşamaları için 'ol' emriyle doğayı yaratmıştır. 'İlk başta söz vardı' deyimi de bunu ifade eder. İlahileştirilen dil, toplum ve insandan koparılmış ve sonradan Allah tarafından her kavme birbirlerini anlamamaları ve birbirlerini örgütlemekte sorun yaşamaları, yani birlik sağlayamamaları için farklı ad ve farklı dil verilecektir. Bu belirleme, dilin toplumsal realitedeki gücünün ifadesidir. Bunun sonucudur ki günümüz koşullarında konuşamayan çocuğuna Allah'tan dil dileyen, konuşabilmesi için dua eden pek çok anne vardır. Düşündürücüdür: anne sütü vücuda can verdiği gibi her insan anne dilinin de ruha işlediğini hisseder. Fakat dilin yaratıcısı olan **ANA KADIN**, zamanla dili Allahtan umar hale getirilecektir ki bu da **YARATICI ANA**'nın trajedisi olmaktadır.

Çünkü emekle pratikleşen irade ve kimlik simgesi iken, ilahileştirilerek insan iradesi ve kimliği dışında bırakılan dilin tek yönlü tanımlanması bilimsel ve doyurucu olmamaktadır. Dil olgusu, toplumsal yaşamın şekillendirilmesi ve anlamlandırılmasında kurucu öğe olduğundandır ki onun için "yoktan var eden" tanımı yapılmıştır. Yani din dilin toplumsal gücüne dayanarak, dilin toplumu yürütmede eşsiz aygıt olduğunu bilerek, onu her yönüyle kullanmış ve buna göre de tanımlamıştır. Doğ-

ruyu ve yanlışı, hakikati ve köleliği, güzelliği ve çirkinliği vb. iktidar çıkarı temelinde anlatmıştır. M.Ö yaşayan Yunan filozoflarının dil üzerine belirleme ve tanımlamaları dönemin bilim düzeyini ve dilini yansıtmaktadır. Dile idealist ve mantık temelli yaklaşımlar olsa da Demokritos, dilin anlamla ilişkisinin olmadığını, duygusal temelde gelişen doğasal, aynı zamanda fiziksel bir olgu olduğunu ileri sürer. Bu teze göre dilin anlam bilimine yer yoktur. Nesnelciliğe dayanan bu dil tezini Avrupa bilimcileri Rönesans'tan bu yana pozitivist bakış açısına göre yapılandırarak geliştirmişlerdir. Bu doğrultu dile yaklaşımda parçalı, nesnelci veya salt öznelci, organik değil de eklektik, hatta "kuru söz" tabiriyle soyutlama vb. kimi tanımlamaları beraberinde getirmiştir. Uzun süre dil, Aristo'nun salt mantıkçılığı gölgesinde ele alındığından, belirgin tanımına ulaşamamıştır. Bu yönüyle kıyaslanırsa, Ortadoğu ortaçağ düşünürlerinin dil üzerine hayranlıkla belirttiklerinin, pozitivist bilimden daha derin mana ifade ettikleri inkâra gelmez. Örneğin, büyük şair, tasavvuf düşünürü M. Fuzuli sözün (dilin) sihrini 'yoktan var eden' diye ifade eder:

"Xelge ağzın sırrını her dem kılar izhar söz,

Bu ne sırdır kim olur her lehze yoktan var söz?"

Tarih boyunca dile kapsamlı, her yönünü içinde barındıran bir tarif ve tanımın verilememesinin temel nedenini, dilin toplumdaki çok yönlü fonksiyonuna, toplumun tüm hücrelerine kadar nüfuz edebilmesi ve kurmay rolüne bağlamak daha gerçekçidir. Onun için dil üzerine yapılan tanımlamaların eksik de olsa mutlaka bir gerçeği ifade ettiklerini belirtmek gerekir. Çünkü dili tüm parametreleriyle, koordinatlarıyla kısa bir şekilde tanımlamak gerçekten de zor bir iştir. Büyük düşünür K. Marks'ın dil için yaptığı üç kelimelik tarif sadece bir yönüyle doğru ve isabetlidir: "dil, düşüncenin realitesidir." Bu tanımlama isabetli olmakla birlikte dilin sadece bir fonksiyonunu tanımlar. Diğer bir önemli tanımlama büyük devrimci V. İ. Lenin tarafından yapılmıştır: "Dil, insanlar arasında en önemli iletişim aracıdır." Bu tanımlama da isabetli olmakla birlikte sadece dilin diğer bir işlevine vurgu yapar. Ünlü bilim insanı Wittgenstein'e göre "Dil olguların ve bütün olarak da gerçekliğin resmidir." Tabi ki dil resme indirgenemez. Dil sadece var olanı, yaratılanı ifade etmez, yaratıcılığı bağrında taşıyan, yaratan bir olgudur. Önder APO, dilin temel işlev ve görevine dikkat çekerek dili şöyle tanımlar: *"Dil, toplumsal zihniyetin sadece aracı değil, yapılandırıcı bir unsurudur. Dil bir toplumu var eden temel özelliklerdendir. Kolektif zekâ aracı olarak toplumsal doğanın esnekliğini çok hızlı geliştirir"*

Dilin halk deyimlerinde idealize edilmiş olarak edebileşen tanımlamalarına da değinmek ve bu halk tanımlamalarını yabana atmamak gerekir. Bu tanımlamaların bilimsellikten, felsefi derinlikten yoksun olduğunu söylemek gülünç olur.

Anlamın Her Türlü İfadesine Dil Diyebilir Miyiz?

Dili genişlik ve derinlik çapına göre değerlendiren, kültür ve sanat boyutlarını da dil olarak ele alan ve geniş anlamda tüm bunlara dil olarak tanım yapan yaklaşımlar da vardır. Bu tanımlamalara göre, dil denilen olgunun tüm toplumsal fonksiyonları işlevsel haldedir. Dil burada sadece iletişimi gerçekleştirmeyle ve düşünceyi realiteleştirmeyle yetinmiyor bir bütün olarak paradigmal rol oynuyor. Toplum ve insan şekillenmesinde temel rol üstlenen, ahlaki-politik duruştan toplum dışılığa, duygunun tüm boyutlarından tutalım terbiyevi-didaktik yapılanmaya kadar duygusal zeka temelinde genel doğanın insan yaşamındaki içkinliğini, harmonisini anlamlandıran ve geleceğe dönük düşündürücü, ikna edici, deneyimsel-ibretamiz derslerin çıkarılmasına kadar dilin sanatsal mucizesini görmemek mümkün değildir. Sanatın sessiz dalları (yazı dili, resim, sessiz film, tiyatro, pandomim vb.) bilim teknik gelişimle yaşamda yer edinen (işaret ve semboller vb.) dil fonksiyonlarını da gerçekleştirebilmektedir. Bu özelliğine rağ-

men yukarıda değinilen birçok boyutun değişkenlik ve işlevlilikten daha çok durağanlıkları veya anı yansıtmaları söz konusudur. Yani sözlü dil çeviriye geldiği halde, bir müziğin, resmin, pandomimin tercümesini yapamazsınız, onları ancak kopyalayabilirsiniz. Bunlar işin bir tarafı oluyor. Diğer yandan çok anlamlı veya anlamlar düzeneğine sahip nüfuz edici çapı olan, düşünmeye ve yorumlamaya sevk eden, bunu yapamadığı sürece efektsiz sayılan bir dil olgusundan söz ediyoruz.

Toplumsal Anlamın Zikri

Toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanan dil herhangi bir uygarlığın ürünü değildir. İnsanlığın oluşum tarihi kadar dilin de bir gelişim süresi geçirdiği bir gerçektir. Dil yetisinin doğanın bir parçası olan insanda toplumsallığa yönelik ihtiyaçtan doğduğunun altını çizmek gerekir. İnsanlığa kılavuzluk yapan temel değerlerin toplumsallıktan kaynaklandığı gerçeği bir aksiyom olarak karşımızdadır. Bu temelde kanıtlanmış verilere dayanarak "Tarih toplumsallıkla başlar" diyebiliriz. İşte bu toplumsallığı var eden temel öğelerden biri de dildir. Aynı zamanda dil toplumun hızlı bir şekilde formlaşması ve gelişmesinde önemli role sahiptir.

Dilsiz düşüncenin gerçekleşemediği bir gerçektir. Dille-sözcüklerle düşünme insana has olan bir özelliktir. İnsan kendi kendine konuştuğu zaman iletişim fonksiyonundan çok, düşünce ile dilin dayanışmasına ve anlam kazanmasına hizmet eder. Böylece toplumsal anlamın "anlamlandırılması" gittikçe gelişir.

Dilin büyüleyici gücüne inanarak toplumsal dayanışmayı içselleştirirken aynı zamanda da doğanın dilini, zekânın evrenselliğini yaşatan insan, ilahileşmeye, doğaüstüleşmeye esrarengiz **SÖZÜN** büyüleyici gücü ile ulaşır. Ancak bu büyüleyici güç ile doğaya hükmedeceğine, ondan yardım alacağına inanan insan, günümüzde bile doğaya hitap etmeyi, onunla konuşmayı sürdürmektedir. Örneğin, bugün bile "Kato tu çavan veke, li dor xwe binêr" diyebiliyoruz. O zaman, mitolojik dili, anlam dilini belli bir zaman kesimiyle sınırlandırmanın ne kadar gülünç olacağının altını çizmek gerekir. Bugün 'Mitolojik dille şimdi kullandığımız dil arasında fark var' desek bile, bu durum dilin anlamını yitirdiği; devrimsel niteliğinin, büyüleyici gücünün kaybolduğu anlamına gelmez.

Bilim ve teknikteki gelişmişliğe rağmen, doğayla bütünleşmeyi güçlü bir şekilde yaşatmanın sırrını küçümsemek, "tarihte kaldı" demek, toplum ruhunu, anlam dilini yabana atmaktan başka bir şey ifade etmez. Ve o zaman dilin canlılığı, büyüleyici gücü, esrarengiz eğreti çeşnililiği "hastalık" olarak görülür. Ki bu bir sapma olmaktan öte bir anlam ifade etmez.

Dilin büyüleyici gücüne inanarak toplumsal dayanışmayı içselleştirirken aynı zamanda da doğanın dilini, zekânın evrenselliğini yaşatan insan, ilahileşmeye, doğaüstüleşmeye esrarengiz SÖZÜN büyüleyici gücü ile ulaşır. Ancak bu büyüleyici güç ile doğaya hükmedeceğine, ondan yardım alacağına inanan insan, günümüzde bile doğaya hitap etmeyi, onunla konuşmayı sürdürmektedir

Yapılanan ve Yapılandıran Kurmay Öğe

Toplumsal canlıcılığın dil devriminin rahmi olduğu tartışılmaz bir düşünce olarak kabul görüyor. Onun için de bu organiklik ahlaki-politik niteliğini taşıdığı sürece, dilin kendi anlam ve büyüleyici gücünü kaybetmeyeceğine inanılmaktadır. Ve bu inanç doğrudur. Çünkü dilin evrimsel yenilik olarak ortaya çıkışı toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığı için günlük olarak yaşamsallaşarak yapılanması kaçınılmaz olmuştur. Onun için bizi belli ölçülere kadar doğadan da ayıran dilin toplumsallığı, insan yaşamının merkezinde yer almasında yatar. Bu durum aynı zamanda insan kimliğinin doğa içinde tanımlayıcı bir faktör olarak gelişmesine yol açar. İnsanın tanımla-

yıcı faktör olarak zekâ düzeyinde yaşamış olduğu gelişmeler, yeni evre olarak aktarma, anlamlandırma ve kodlandırma biçiminde insanlığın devrim niteliğinde bir sıçramayı gerçekleştirmesine neden olmuştur

Beynin bir değil de birçok bölgesinin dili üretebilme yetisi bilim insanlarınca netleştirilmiştir. Bu netleşmeden şu sonuç çıkar: Beyin nasıl ki çok fonksiyonlu ve sistemler sistemi ise; dil de canlı beyin kadar fonksiyon üstlenerek sistemler sistemi haline gelir. Bu konuda diğer canlılar neden bunu yapamıyor? Veya insanı diğer canlılardan ayıran, farklı kılan nedir, sorusunun yanıtı ise insan genlerinde, sinir ağlarında yatmaktadır. Biyolojik olanın ötesine geçebilen dil, biyolojik olarak doğa içindeki farklılığını -doğada olmayan, kendine özgü zemini ve çevreyi- yaratabilen toplumsal öğedir. Bu zemin ve çevreye kültür demek ve toplumsal taban olarak adlandırmak en doğrusu olacaktır. Bu anlamda düşünce, anlam gücü olsa da kendini yapılandırmada dile ihtiyaç duyar; yani dilin diğer bir fonksiyonu da anlamın zikri olarak işlev görmesidir. Bu işlevler yaşamsallaştıkça pratikleşme gerçekleşir. Pratikleşme sonucu maddi ve manevi kültürün de yapılanması, kalıcılaşması, toplumsallığın özünün -ahlaki politik değer yargılarının- bütünleşmesi, kimlik haline gelmesi gerçekleşir.

Önderliğin belirlediği "fikir-zikir-amel" diyalektiği, "düşünce-dil-kültür" üçlemiyle ifadesini buluyor. Bu üçlemde dilin muazzam işlevi inkâra gelmez. Dil olmadan diğer öğelerin varlığı ve gelişmesi olanaksız olduğu gibi dilin de tek başına toplumsallığı ifade edebileceğini düşünmek doğru değildir. Fakat bu üçlü yapı içerisinde paradigmasal fonksiyona sahip olan iletişim, oluşum ve geliştirmede çok yönlü işlevleri olan bağlayıcı öğe de dildir.

İlahileşen Şiirselliğin Gizemi

Mitolojik dil, anlamlandırmada bir eğretileme dilidir. Hiçbir toplumsal değer statik olmadığı gibi dilin de ifade ettiği nesneyi zaman-mekân içinde değişmez bir şekilde betimlemesi, eğretilemesi yetersiz kalacaktır. Hele bir de betimlemeyi, dünya görüşü farklı olan milyarlarca mikro kozmosun (insan) kendilerine özgü bakış açısını eklersek, gerçekleşen herhangi bir soyutlamada dil eğretilemesi için farklı yöntem ve kavramlara başvurmasının kaçınılmazlığı görülür. Bu anlamda dil ve söz ustalarının "en ağır iş nedir?" sorusuna verdiği ve devasa bir binada yerine oturtulmamış taşın yaratabileceği tahribat düzeyinde de ele alınan "gerekli olduğu anda anlamlandırmayı isabetli yapabilme" yanıtı gerçeği gözler önüne sermektedir.

Mitolojik dili "insanlığın hastalığı" sayanlar (F. Max Müller gibi) aslında toplumun esnek ve canlı yapısını ve bunun toplumsal zekâ düzeyindeki üretkenliğe etkisiyle birlikte toplumsal anlamlandırmanın zikrini yadsımaktadırlar. Bu tıpkı Demokritos düşüncesinin devamı gibi yansımaktadır. Yani anlamın anlamlandırılmasını, iç güdüsel, fiziki hatta mesleki-sınıfsal karaktere indirgemek veya "zaman-mekân içinde tedavisi yapılacak, aşılacak" diye savlar ileri sürmek, bilim hatırına buzdan hesaba -toplumsal organikliğin parçalanmasına- imza atmak demektir. Bu yaklaşım aynı zamanda dili sadece kuru işaretlerden oluşan, matematik fonksiyon üstlenen bir iletişim aracı olarak görmek anlamına gelmektedir.

Dilin Temel İşlevi Düşüncede Gerçekleşir: İnsan Sözle Düşünür

Düşüncede güncelliğe takılıp kalan bir uğraşıyla ortaya çıkan günübirlik yaşam tarzı sonucunda istendiği anda bilinçaltında bir şeylerin yapılandığını yani örüldüğünü varsayarız. Bu da bizi yanılgılara götürür. Tarihle diyalektik bağını kuramayan, onun gerekliliğini kavramaktan uzak, günübirlik yaşam zihniyeti bireyi gittikçe toplumsallıktan koparır, bilinçaltında eklektik kodlama ve yapılanmayı beraberinde getirir. Bu anda anlamlandırmanın derinliği ve zenginliğinden söz edilemez. Dolayısıyla böyle bir yapılanma başlangıç ve sonucu belli olmayan olay olgu yığını veya donuk fotoğraflardan oluşan koleksiyon haline gelir. Böylesi bir bellek veya bilinçaltı, yaşama ve geleceğe dönük

sağlam alt yapı oluşturmaktan uzaktır. Dil olgusu da böylesi bir bellek ve bilinçaltıyla yaşatılamaz, anlam derinliğinin zikrini, onun zenginliğini zinde kılamaz. Eğer böyle değilse, dil neyi yansıtacak, anlamlandıracak? Ve hangi ölçü ve kriterlere dayanarak toplumsallığı gerçekleştirecek? Kapitalist modernite koşullarında daha da parçalanan, parsellenen toplumsallığın dili de bu akıbeti yaşamaktan kurtulamaz. Yani güncel yaşamın anlamlılığı yadsındıkça, günübirlikleşen güncelliği reklam panoları gibi yansıtmaktan öteye gidemez.

Dilde anlamı dört dörtlük ifade etmede değişmez olguların belirleyici olduğunu söylemek zordur. Olay ve kullanma yerine uygun anlamın zikrini gerçekleştirecek dilin zenginliği ve derinliği kuşkusuzdur; ama dil anlamlandırabildiği ölçüde insanı zenginliğe kavuşturur. Sözle düşünmek, algılar sonucu kazanılan ne varsa beyin analizinden geçirmek için düşünen dille kurgulama, tasarlama, dil ve düşünce birlikteliğinin önemini vurgular. Bu bir işlevdir. Bu işlev karşısında engel olacak, onu durdurabilecek hiç bir güç yoktur. Yani 'el-kol, göz, hareket dilini kullanma, sesli, sözlü dili konuşma' denilebilir ve her insan bunu yapmadan geçinebilir. Fakat 'düşünme!'(dil dizgeleriyle düşünmekten söz ediliyor) 'beyinde bir tasarı yapma!' denilemez. Bu işlevliliğin ortadan kalkması, insan beyninin ölü olması anlamına gelir. Dilin iletişim kurma, aktarma, yani dışa yansıma fonksiyonu ise bu işlevliliğin bir görevi sayılabilir. Burada görev, işlevin realitesidir. İşlev ne kadar isabetli ve sistemli olursa, dışa yansıması da o kadar kavratıcı olur. Fakat zaman ve mekân içinde anlamlandırmada yaşanacak bulanıklığın doğallığını da görmek gerekir. Yanı sıra, bir bireyin kendini ifade etme zorluklarına vurgu yapmak istemiyoruz. Bir doğruyu ifade eden "fikri berrak olmayanın, dili de berrak olmaz" halk deyimi, kişinin düşünce, algılama yapısından kaynaklı netsizliği açıkça dile getirmektedir.

Diğer toplumsal olgular gibi dil de statik değil, dinamiktir. Evreler boyunca iç dinamiklere dayanarak kendini yenileyen, arındıran, sistemini bozmadan değişimlere açık olan bir mekanizmaya sahiptir.

Dilde 'Bulanıklık'

Bazı ölçü ve kısıtlamalarla toplumun üst dili olarak ele alınan, yanı sıra devletin dili çerçevesine kıstırılan yazı dili veya akademik dil vardır. Anlam zenginliğini ve derinliğini ustaca ifade etmede, edebi-bedii derinliğe inmede "seçilen' olarak ele alınan akademik dilin (toplumsal ürün olsa da) donuk kaldığını, istenileni tam yansıtmadığını görmekteyiz. Bu durum da anlamı ifade etmede bir bulanıklığa, muğlâklığa zemin olmaktadır.

Toplumsal belleği kendisinde yaşatarak depo rolünü oynayan halk dilinde ise dilde anlamın canlılığını ifade etme, farklı belirtilerine işaret etme imkân ve olanakları çoktur. Bu olanaklar dilde saydamlığı sağlar. Böyle bir zeminde dil tüm fonksiyonlarını -düşüncedeki dilsel işlevlilik ve onun ifadesinin (fikir-zikir ilişkilerinde kurgunun kurumsallaşarak kalıcılaşmasını ve geliştirilmesini kastediyoruz) yanı sıra bildirişim- iletişim rolünü vb. gerçekleştirirken hata ve yetersizliklere yol vermeden çalışır denilebilir. Bir insanın belirttiğimiz çok yönlü dil eylemliliğini gerçekleştirmesi için dille isabetli düşünebilmesinin yanı sıra, dil araç-gereçlerine ve zenginliğine sahip olması da şarttır. Fakat insanlar hiçbir zaman 'ben ait olduğum toplumun (halkın) diline yüzde yüz hâkimim, benimsemişim' diyememiştir. Zaten istese de diyemez. Dilde zaman ve mekân gözetmeksizin anlamın ifadesinde bulanıklık, netsizlik yaşanmıyor denilemez. Diğer toplumsal olgular gibi dil de statik değil, dinamiktir. Evreler boyunca iç dinamiklere dayanarak kendini yenileyen, arındıran, sistemini bozmadan değişimlere açık olan bir mekanizmaya sahiptir. Eski kitabeleri tercüme yapan günümüz insanı, eski dönem insanı kadar o sözcüklerin sihrinden etkilenemez. Çünkü kendi döneminde bu sözcüklerin taşıdığı

anlam derinliğini, esrarengizliğini günümüz çevirisi bile yansıtamaz, canlandıramaz. Bunun inkâr edilemeyeceği açıktır. Genel dildeki anlam bulanıklığı derken bir de dilin tarihi evreler boyunca seyrine bakmak gerekir.

"Evreni Çekirdeğine Yerleştiren İlk Bilim"

Herhangi bir toplumsal formu tanımak için ilk çaba dilde başlar. Ve bir olgu öğrenildikçe, araştırıldıkça tanınır. Dil ilk başta iletişim kurma adı altında öğrenilmeye başlanılır. Fakat dile aşina olundukça bir hazine içine girildiğinin farkına varılır. Bu hazine boşluk, yüzeysellik tanımaz. Çünkü bedendeki hücrelerin vazgeçilmez organik bağlılığına, dayanışmasına benzer bir örgüsü vardır dilin. Bu bütünlüğü Önderliğin belirlemesinden daha iyi anlarız: **"Dil, bedendir. Coğrafya bedendir. Kültür bedendir. Bedenlerinize sahip çıkın. Öyle tek başına kuru bir dil bir anlam ifade etmez. Bunlar hepsi bütünlüklüdür. Birarada düşünülürse demokratik bir toplulukla bunlarla birlikte bir anlam ifade eder. Dil, coğrafya, kültür, bunların hepsine ben beden diyorum."**

Bu hazineye vakıf olmanın yolu, yine de dilin jeo-sosyolojik bütünlüğünden geçer. Çağlardan bu yana dil üzerine yoğunlaşmaların, araştırmaların nedeni de bu olsa gerek. Dil deyince toplumun istisnasız her şeyini içinde barındıran ve yaşatan kimlik kılavuzuyla karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Bundan daha kıvrak, derli toplu anlam yüklü başka bir olgu var mıdır? Olduğunu sanmıyoruz. Bilimlerin anası denilen tarih bile dilsiz değildir. Herhangi bir toplumsal konuya girişildiği zaman ilk obje dil oluyor. Sosyal bilimin temel öğesi olan dil anlamın zikri olduğu kadar zikrin de eylemini yaşattığı sürece organik bir bütün olarak vardır demektir. Bazen bunun farkında olamıyoruz; tıpkı dile (daha sonra konuşsa da), taklitle başlayan bebek gibi konuştuğumuz dilin derinliğine anlam veremiyoruz.

Olgu ve olaylar dilde ifadesini buldukça anlam kazanır, 'adlandırıldıkça değer kazanır'. Akıcı dilin gelişimiyle ve daha sonra yazı dilinin kullanılması sonucu yaşamda ne varsa, dil düzlemi içerisinde ifadesini buldukça ve adlandırıldıkça kutsanmaktadır. Hücreden mikro kozmosa, oradan evrene kadar ne varsa bir sistem içinde yansıtan dil, haklı olarak "evrimi çekirdeğine yerleştiren ilk bilim" (Hobsbawn) diye nitelendirilmiştir. Bu tanım aynı zamanda evrenden ayrıksı durmanın değil, ikinci doğanın özgünlüğünün, farklılığının belirtisidir. Evrende yaşam bulan varlıkların kendini ifade etme biçimi her zaman bilimin merak ve ilgi konusu olmuştur.

"Dil Sistemler Sistemidir"

Bir olguya veya objeye yaklaştığımız zaman belirtilerini merak ederiz. "Konuşabiliyor mu, sesi var mı, sinyalleri nasıldır, parolası nedir?" soruları merak edilen sorular arasında yer alır. Yani dil, hemen hemen tüm bilimlerin ilk başvurduğu, kullandığı, faydalandığı bir bilim konumundadır. Buna dayanarak dilin sosyal bilimlerin merkezinde yer aldığını, onsuz olunamayacağını söylemek mübalağa sayılmayacaktır. Dilbilimin diğer bilim dallarıyla bağları geçici, kesintili değildir. Bu bağlar o kadar sıkı örgüler içeriyor ki herhangi bir sosyal konunun hangi bilim merciinde inceleneceği bile uzun uzadıya tartışmalara, araştırmalara neden olmuştur. Belki de bu tür yaklaşımın kendisi -bir konuyu tek bir merci altında çözme girişimi- yanlıştır. Nitekim dilin evrensel ve toplumsal doğası bu yaklaşımı reddeder. Belirtilen gerçekliğin sonucudur ki bilim dalı olarak sadece bir 'toplumbilim' ile beraber 'toplumdilbilimcilik'i, bir 'ruhbilim'in yanı sıra 'ruhdilbilimi' geliştirilmiştir. Hatta dil ve matematik benzerliği temelinde 'dil cebri' gibi boyutlar geliştirilmiştir. Dilbilimin bu konumu dilin bir sistem teşkil ettiğinin kanıtıdır. Fakat dil için bu tanım bile yetersiz kalıyor.

Dilin kendi içindeki düzeni önem taşır. Farkında olmasak da her dilin mükemmel bir iç düzeni vardır. Düzen değil de iç kargaşa, dağınıklık söz konusu olsaydı, insanlar nasıl birbirlerini anlardı veya dil "evreni çekirdeğine yerleştiren ilk bilim" olabilir miydi? Dü-

şünce yetimiz bu soru karşısında "olamazdı" dememizi gerektiriyor. Dilin en küçücük örgü materyali sayılan seslerden tutalım, tema ve metinlere kadar birbirine sıkıca bağlı olan zengin bir örgüden bahsediyoruz. Hatta daha öteye geçerek, bir düşünceyi yetkince ifade etmek ve kavratmak için bir roman bile yazılır. Yani metnin ötesinde bir roman sonucunda anlatmak istediğin fikri tamamlarsın. (Tıpkı tümceye-cümleye verilen tanım gibi.) Konunun bu düzeyde ele alınmasıyla 'bir cümleye nokta koymakla fikir tamamlanmayabilir.' denmek istenmiştir. Düşünceyi yetkince kavramak için bazen bir kitap bile yetersiz kalır. Bunu neyle açıklayabiliriz? Kanımızca, ancak insan algısının paradigmasal karakteri, toplumsal diyalektik temelinde bu soruya yanıt aramak daha mantıklı olacaktır. Dilbiliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi yapay olmadığı gibi, kendi içinde de sistemleşmeyi yaşaması doğal bir gelişme sayılmalıdır. Dilbilimi içerisinde de diğer bilimlerin kavşağında oluşan, özgün karakteristiği ile tanınan 'etimoloji', 'onomoloji'(adbilim), 'anlambilim' vb. gibi sistemli bilim dalı olarak kabullenen bilim dalları vardır.

Diğer yandan, dilin morfolojisindeki sistemlilik uzun süreli dil evriminin sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Ses ? diftong (çift ses, örneğin, 'w') ? hece ? söz ? söz dizisi ? cümle ? metin örgüsünün boşluk, parçalılık tanımaması bir gerçektir. Yanı sıra, her dilde herhangi bir sesin ince ayrıntılarındaki farklılığı çok çarpıcıdır. (Örneğin, Kürt dilinde 'a' sesinin altı varyasyonunu görmek mümkündür. Bu diğer akademik dillerde farklıdır, örneğin, Türkçede dörttür vb.) Diğer yandan mana içerme konusunda genel dil materyalleri, içerisindeki çeşitlilik, anlamı anlamlandırma yetisindeki hayran edici sistemlilik evrenin bir harikası olsa gerek. Burada bir düzensizlik veya karmaşa söz konusu değildir.

Kısacası dilbiliminin diğer bilimlerle ilişkisi, yanı sıra kendi içindeki sistemliliği, dilbilimin dar çerçevede sadece dil konusuna dilbilim ölçüleri temelinde odaklanması gerçekliğe ters düşer. Yukarıda da görüldüğü gibi dil, iç örgüsüyle -sistemiyle- sınırlı değildir. Yapılan tespitlerden yola çıkarak evreni içinde ihtiva eden dilin, bir sistem teşkil ettiğini söylemekten daha çok, **dil, sistemler sistemidir** dememiz daha gerçekçi olacaktır.

Dil, Jeo-Sosyolojik İçkinlikle Yoğrulan Kimliktir

Düzenli, akıcı dilin kullanımı (simgesel dil) bundan 50 bin yıl öncesine dayandırılsa da bu evreden önceki beden ve işaret dilinin yüz binlerce yıl boyunca insan türünün vazgeçilmez iletişim aracı olduğu biliniyor. Çok eskilere dayanmasına rağmen günümüz koşullarında bile beden ve işaret dili kaynaklı jest ve mimikleri kullanmadan isabetli bir tanımlama ve anlatım yapabilir miyiz diye özgüvenimizi sorgulamaya başlarız. Konuşulan tüm dillerin temelinde yer alan hareket dili tek tipli değildir. Kendini ifade etmenin bin bir çeşidi vardır. Bu çeşitlilik birey bazında düşünme ve algılama, tarz ve yöntem farklılıklarından kaynaklandığı gibi dayanışma ve paylaşım sonucu oluşan birlikteliklerin -çeşitli klan ve kabilelerin de kendi içlerinde kolektifçe kabullendikleri kendine özgü jest, mimik dillerinin olmasıyla farklılık arz ederler. Araş-tırmalar gösteriyor ki insan türünün yaşadığı coğrafya, hatta edindiği meslek -yaşamın koşulu haline gelen uğraş- dile kalıcı olan yerel özellikler kazandırmaktadır. Diyalektik olarak denilebilir ki dildeki bu farklılıklar yaşam buldukça kültürel farklılığa neden olmuştur. Belli veriler temelinde araştırmacılar dilin bu özelliğinin kültürel kimliğin esas karakteristiklerinden biri olduğunu vurgulamışlardır. (Gifreu)

Ayrıca her toplum veya halk oluştuğu ve tarih boyunca yaşadığı coğrafya ve iklimine uygun dil yapılanmasına sahiptir. Bu özgünlük kapalı toplumsal modellerde (klan, kabile, aşiret) bariz ve çarpıcı yönleriyle kendini göstermektedir. Dil düzeneğinden sözlerine, hitap biçimlerinden seslerine, jest ve mimiklerinden fiziksel iletişim yöntemlerine kadar farklılıklar arz etmektedir. Herhangi bir toplumsal formun yaşadığı coğrafi-iklimsel koşullar, elbette sadece o toplumun dilinde kendini yaşatmayla

yetinmiyor. Dilin bu parametrelere uygun kendini şekillendirdiğini görmek, ispatlamak özel araştırmalara başvurmadan, sade halk dilini takip etmekle, kavramakla mümkündür.

Her oluşumun yerel coğrafyayla olan ilişkileri, bir bebeği annesine bağlayan göbek bağına benzer. Yerel olgular -dil, kültür, sanat vb.- yerellikten çıktıkları zaman anlatacakları, verecekleri çok önemli kendine has mesajlarını, inceliklerini kaybederler. Bu durum, Arap sahrasında yaşayan bir Arap insanına kezvan ağacını anlatmaya, sevdirmeye benzer; oysa kezvan Kürt dilinde, sanatında, mitolojisinde yer edinmiş ve sembolleşmiştir. Tıpkı Araplardaki hurma ağacı veya deve gibi. Nitekim başkalarının gözünde bir anlam ifade etmeyen Habeşi tenli Leyla'nın, Mecnun'un gözünde hayatı kadar sevdiği güzel bir kadın olması gibi. Diller de böylece jeo-sosyoloji içkinlikleriyle yoğrulmuştur denilebilir.

Dilde yerel tarihin yoğunluğunu kendisinde barındıran ADLAR, jeo-sosyolojik içkinlikle örülüdür. Bu adları konuşturabilirsen, yılmayan bir belleğin tarih anlatımıyla karşılaşırsın. Normal sözler nominal(ilkin) anlam taşısalar da, adlar toplumun somut tarihini, onun psikolojisini, yaşam tarzını, yanı sıra coğrafya ve iklimini canlı tarih gibi yaşatmaktadırlar. Her bir toponim (coğrafi yer adları), hidronim (su, nehir vb. adları), etnonim (etnik adlar) vb. geçmişi günümüze taşıyan, insana tarihi, ideolojik, siyasi, kültürel kimliğini tanıtan bellek niteliği taşır. Herhangi bir dil anlam derinli-ğiyle, ifade ve hareket tarzıyla bu içkinlikleri taşıdıkları için farklılık arz edebilir.

Yerel coğrafi içkinliği yansıtan diğer bir dil eylemi de jest ve mimiklerdir. Dilden önce dil olan, günümüz insanının davranışında da dilden hemen önce beliren, 'dillenen' jest ve mimikler, dilin jeo-sosyoloji karakterini taşımaktadırlar. Yaşamsal, psikolojik yansıma sadece bir dilin sözlerinde değil, onun jest ve mimik hareketlerinde de belirgindir. Bu, her dile has olan bir özelliktir. Herhangi bir dili bildiğimiz oranda o yörenin beden dilini de anlarız. Yani "Çince cümleleri nasıl anlamıyorsak, Çinlilerin el kol hareketlerini de böylece anlayamayız" (Wittgenstein). Bu hususlar insanın yaşadığı mekânın coğrafi, iklimsel, topoloji özelliklerini taşımaktadırlar.

Dil yetisinin yaşamı anlamlandırmada, derinleştirmede coğrafi içkinlikle var olabileceğinin, bu içkilik olmadan şiirselleşemeyeceğinin farkına varmak, kendini anlamakla eşdeğerdedir. Bu içkinlikten yoksun anne ninnisi, emek ezgisi düşünülebilir mi?

Farklı bir boyuttan da bakılabilir: Örneğin Siyabo otu Kürt toplumu için gayet iyi anlaşılan nominal anlam ifade ederek kabul gören bir ottur. Bu toplum içerisinde bir kelimeyle ifade edilişi yeterlidir. Anlam yetersizliğine yer kalmaz. Fakat "Siyabo"yu bu toplum dışında birisine tek sözcükle anlatmak mümkün değildir. Dil yetisinin yaşamı anlamlandırmada, derinleştirmede coğrafi içkinlikle var olabileceğinin, bu içkinlik olmadan şiirselleşemeyeceğinin farkına varmak, kendini anlamakla eşdeğerdedir. Bu içkinlikten yoksun anne ninnisi, emek ezgisi düşünülebilir mi? Konuya açıklık getirmek için halk dilinde haklı olarak kabullenen bir deyime dikkat çekelim: "bir lisan bir insan, iki lisan iki insan" Yani ne kadar dil biliyorsan o kadarsın demektir. Bu deyimin doğruluk payını kabullenmek gerekir. Fakat biz burada dili öğrenmekten değil, dili yaşamaktan söz ediyoruz. Toplumsal olgular okunarak, öğrenerek değil, yaşanılarak içselleştirilir. Yani bir dili içselleştirmek için onu yaşamak gerekir; dili öğrenmekle, iki dil bilmiş olursun, 'iki insan' olmak için ise o dili konuşan toplum içinde yaşayarak öğrenmek gerekir. Unutmamak gerekir ki dil, sosyolojinin merkezinde konumlanan, toplumsal psikolojiyi birebir yansıtan ve yaşam tarzıyla birlikte vücut bulan olgudur; yanı sıra, dil, insanın neyi, nerde, nasıl yaşadığını yansıtan aynadır.

Beşikteki İnsanlığa Söylenen Ninni, Mezopotamya Tarım Dilinde Gizli

İlk başta birinci doğaya, daha sonra da ağırlıklı olarak tarıma dayalı gelişim gösteren dil, çıkış gösterdiği coğrafya ve iklim verileriyle ete kemiğe bürünmüştür diyebiliriz. Hala Kürtçede kullanılan, neolitik çağa ait olan kelimelerin, kır-dağ eksenli deyimlerin bin yıllar boyunca belleklerde yaşatılması ve günümüzde kullanılır halde olması, orijinlerini koruyabilmeleri insanı düşündürüyor. Bu değişmezliğin ya da kalıcılığın sırrı nedir? Coğrafya ve iklim eksenli şekillenen toplumsal formun değer yargıları gelişime karşı direngendirler. Bu direnişin kırılmamasının temel nedeni zaman ve mekân içinde bu coğrafya ve iklim ekseninde ete kemiğe bürünen yaşam felsefesinin özü olsa gerek. Tarih boyunca ispatlanmıştır ki bu yaşam felsefesi çerçevesinde yaşam sürdükçe, dış olgular bu koşullarda kendince bir yaşamı kalıcılaştıramamışlardır. Dış olguları değişime uğratan, var olan coğrafya ekseninde gelişen temel olgu bu yaşamın ta kendisidir. Kalıcılık konusunda temel rol oynayan hususlardan biri de 'ilk olma' olayıdır. 'İlk olma' yenilik demektir, unutulmamak demektir. 'İlk olma' başlangıcı sistemleştirerek belleklerde kalıcılaştırma demektir. Önder APO, 20.000 yıl önce ilk dil patlamasını gerçekleştiren coğrafyanın önemini şöyle vurgular: *"Beşiklik dönemi, sadece bir ağlama ve mama isteme dönemi değildir. İlk dil ve düşüncenin, ilk yürüyüşün, doğanın ve toplumun tanınmaya başlandığı dönemdir. Tüm saflığıyla, ezmeden, sömürmeden, hırsızlık yapmadan ve sadece emeğe dayanarak yaşamın tanındığı ve böylesine oluştuğu bir dönemdir. Coğrafyamızda tarihin böyle başladığı, özünün bu olduğu kesindir."* Bu anlamda dil de diğer toplumsal olgular gibi bu coğrafyanın karakteristik özelliklerini taşımaktadır demek yerinde olacaktır.

Bilimsel araştırmalar bu düşüncenin doğruluğunu ispatlayan zengin örneklerle doludur. İlk başta doğa taklidini esas alan insan türü, daha sonraları anlamlandırma ve yorumlama yetisini işaret diliyle geliştirmişlerdir. Bundan 50-60 bin yıl önceye dayandırılan Homo Sapiens Sapiens tarafından konuşulan simgesel dilin çıkışı dönemine denk gelen dil örnekleri (en azından Sümerlerden bu yana kullanılan dil örnekleri vardır) birçok dilde kendisini koruyabilmiştir. Hatta günümüz koşullarında bile simgesel dilin ilk oluşum evresini yansıtabilen, dünyada fazla tanınmayan, çözülmeyen dil ve dil gruplarının kendilerini yaşatabilmeleri dikkat çekicidir. Örneğin, Afrika'nın bazı kabile dillerinin hem tipoloji hem de genolojik olarak hiçbir dünya diline benzemeyen yapılarının olduğu açığa çıkarılmıştır. Seslerin telaffuz edilişi bile "tıkırtılı sesler" olarak adlandırılmakta, fizyolojik olarak gırtlak, dil, ağız boşluğu mekanizması gibi özellikleriyle bilinen dillerin telaffuzu türünden olmadığı vurgulanmaktadır. Bilim insanları bu telaffuz tarzını en eski dil örneği olarak belirlemektedirler. Elli bin yıl önceye dayandırılan bu dil ve dil grupları dilbilimsel açıdan da bilinen hiçbir dile benzemiyor. İlginç olan avcılık kültürüyle yaşayan ve geçimini avcılıkla sağlayan kabileler tıkırtılı dillerini devam ettirmektedirler. Bunun coğrafyayla bağlı ilgi çekici yanı vardır. Bu topluluktan, daha doğrusu, bu coğrafyadan ayrılarak geçimini avcılıkla değil, tarım vb. ile sağlayan, kökenleri bu topluluğa dayansa da daha sonra bu topluluktan ayrılanlar, tıkırtılı dili de gittikçe terk etmişlerdir. Bu diller üzerinde yapılan araştırmaların yanı sıra, günümüz bilim insanlarının DNA'lar üzerinde yaptıkları araştırmalarla da böyle bir varsayıma ulaşılmıştır.

Bu konuda dil araştırmacılarının ortak düşünceleri, belirtilen bu vb. varsayımların kanıtlanması için elde olan verilerin yeterli olmaması yönündedir. Ancak daha derinlikli araştırmalar sonucunda daha can alıcı verilere ulaşılarak, dil olgusu üzerine yapılan ezberlerin bozulacağı kaçınılmaz olacaktır. Toplumsallaşmanın her yönüyle kurumsallaştığı dönem olarak ele alınan neolitik çağ süresince ise düşünce ve anlama yetisi, daha düzenli, detaylı ve derinlikli işlevsel olanaklarına kavuşmanın yanı sıra bu dönem dilleri için hem tipoloji hem de genolojik olarak soyutlanma, sistematikleşme dönemidir.

Toplumsal Bütünleşmenin ve Tabakalaşmanın Aracı Olarak Dil

Toplumsallıkta dilin bütünleştirici, ortaklaştırıcı rolü ön plandadır. Bu özellikler dili dil yapan vazgeçilmezler sayılır ve bu nedenle küçümsenemez aksiyom niteliği taşır. Fakat bu özelliklerin nasıl eylemselleştiği, hangi zeminde gerçekleştiği üzerinde durulması, egemenlikçi uygarlık ekseninde dilin nasıl yanlış tanımlandığını ve kullanıldığını gözler önüne serecektir. Doğrudur, insanlar aralarındaki ilişkiyi dil aracılığıyla kurarlar. Fakat dil sadece bir grubun veya topluluğun ilişki ağını oluşturmaz. **Dil, onu oluşturan, geliştiren yani kurumlaştıran ve bu temelde yapısal, fonksiyonel rol oynayan insan algısı ile yerel coğrafya arasındaki kopmaz yaşam bağının örgüsünü kuran, bu ilişkinin yaşamsallaşması için sosyal-kültürel, ahlaki-politik taban oluşturan bir öğedir.** Tüm bunların oluşturulması için coğrafi alan darlığından ve dilin nüfus çapından söz edilemez. Örneğin, bir klan toplumunda bu saydığımız özelliklerin toplumsal hücreleri yeşertilmiştir. Bunun sonucudur ki Önder APO bu oluşumu "kök hücre" diye tanımlamıştır. Bu gerçekliğe dayanarak, kök hücrenin bir bütün olarak jeosoyolojik yapılanma olduğunu söyleyebiliriz.

İnsan, simgesel dilin gelişmesi ve yerleşik tarım yaşamına geçişle birlikte, ikinci doğa olarak birinci doğadan var olan farklılıklarına dayanarak sosyal boyutta geniş çapta gelişmelere imza atmıştır. Bir tarım kültürüne, daha sonra kentleşmeye geçiş, tahakkümcü mantığın sapkınlığı da dâhil muazzam sosyal gelişmeler, dil faktörüne değinilmeden, dilin rolünü görmeden sağlıklı bir izaha kavuşturulamaz. Bu gelişmelerle beraber dil daha geniş oluşturucu, farklılaştırıcı özelliği ile oluşan sosyal yapının tüm boyutlarında yapısal işlevliliğini göstermektedir. Kentleşme aynı zamanda, dilin daha geniş ve farklı işlevlerini gerçekleştirme yapısı ve zemini olma anlamına gelmiştir.

Burada farklılaşma derken gelişmeler sonucu daha geniş çapta bir oluşum ve tarım toplumuyla sınıflaşma bazında oluşan gelişme ve farklılıkları kastediyoruz. Dilin dar klan, aile, hanedan, aşiret kalıpları dışına taşarak yapısal işlev görmesi söz konusudur. Bu zemin eski zemine benzemez. Söz konusu zemin ticaret zemini, yeni formlaşan yaşamsal ihtiyaçlar zemini, ortak pazar zemininin gelişimidir. Ortak pazarın dili ne kadar yaygın ve işlevsel olursa, bir o kadar bütünlüğü içiçeliği, kapsayıcılığı başarır, geniş çaplı oluşum vesilesine dönüşür. Sonuçta ortak dil olarak aynı özellikleri taşıyan muazzam toplumsal yapıların, özellikle mesleki-sınıfsal oluşumların yapılanmasına neden olur. Dikkat edilirse ortak dil hem kendisini oluşturuyor, hem de bu temelde farklı oluşum ve yapılara neden oluyor. Uluslaşmaya halklaşmaya giden toplumsal prosesler (süreçler) bunun bariz örnekleridir. Bu konuda ayrıştırılması gereken hususlar üzerinde de durulması gerekiyor.

Dilde var olan diyalekt, lehçe ve şivelerden birinin -halk, toplum dil alt yapısını da esas alarak- ortaklaşmanın etkisiyle sivrilip aile, hanedan, aşiret sınırlarını aşarak yaygınlaşması önemli hususlardandır. Bu sadece pazarın etkisi sonucu yaygınlaşma ile sınırlı değildir; zenginleştikçe bütünleştiren geliştikçe geliştiren konumdadır. İkinci önemli husus, bu oluşumda tarım toplumu ekseninde olan gelişmelerde iktidarın rolünün silik olmasıdır. Yani dilin çıkışı ve gelişimi hiyerarşi, iktidar veya devlet eksenli olmamıştır. Fakat simgesel dilin kapsayıcı, yapılandırıcı özellikleriyle iktidar, devlet ekseninde ve doğrultusunda analitik zekâ içkinliğiyle toplumun yapılandırılmasında muhteşem bir yaratıcılıkla kullanıldığı inkâra gelmez. Değindiğimiz oluşum ve yapılanma toplumsal yaşam tarzına dayalı ilişki ağından kaynağını alan dil oluşumudur. Burada iktidarın tahakkümü yok gibidir, hatta tersini düşünmenin daha doğru olacağı kanısındayız. Yani oluşum ve işlevliliğinden dolayı dil, iktidara, devlete değil, iktidar bu dile muhtaç ve borçludur. Çünkü dil devletten önce varlık gösteren, sistemleşen ve klandan başlayarak toplumsallığın tüm evreleri boyunca yapılandırma ve sistemleştirmeyi üstlenen bir olgudur. Bununla beraber dilin iktidar tara-

fından kullanımı üzerinde de durulması gerekir. Sesli dili ustaca kullanan iktidar daha sonra üst toplum dili olarak yazı dilini, kültürünü tekel dili haline getirmiştir.

İlk başta tarım temelinde gelişen toplulukların ortak çıkara dayalı dilinin oluşumu, bu merkezileşmenin çıkarına uygun oluşum seyri gösterir. Burada dilsel ilişkilerin önüne ket vuran, bu prosesi frenleyen iktidar aygıtı söz konusu değildir. İkinci doğa, iç kimlik farklılıklarını dille ifade etseler de ilişkiler sonucu belli evrede ortak dil prosesini yaşayarak yapılanmışlardır. Gelişen diyalektiğe dayanarak "saf dil yoktur" belirlemesi, toplumsal diyalektiği yansıtır. Özellikle, Ortadoğu'da yaşanan genetik, zihni, kültürel içiçeliği göz önüne alırsak, bu belirlemenin tartışılmasına ihtiyaç kalmaz. Bunun yanı sıra belirtelim ki, bu belirleme "diller, kökten bir değişim ve dönüşüm evresine uğradılar" anlamını da taşımaz. Tarih boyunca dillerin toplum ihtiyaçları temelinde alış-verişleri yaşamaları doğaldır. Toplumun üretim ve tüketim endüstri yelpazesinin etkisi altında diller birbirinden çok sayıda ve çok çeşitte elementler ve materyaller alıp vermişler; bir nevi zihinsel dayanışmada bulunmuşlardır. Dil tarihinin böyle bir gerçekliği de vardır: Tarih boyunca diller, mitolojilerle, dinlerle, bilimle, kültürle, ticaretle vb. taşınmış, ve kullanılmıştır. Etimolojik açıdan ahlaki kültürel boyutlardan tutalım, sınıfsal, cinsiyetçi, kurumsal, mesleki, mitolojik, dini, ticari, askeri kurumlaşmalarına kadar Mezopotamya çıkışlı tarıma dayalı dilin elementlerinin diğer dillerde kök hali yaşatılmaktadır. Hatta bunun üzerinde zihinsel bir dayanışmanın geliştiği bile söylenebilir.

Bir dilin kökünden değişmesi, onu yaşatan halkın tarih boyunca yaşadığı coğrafya, iklim yaşam tarzının ve böylelikle belleğinin değişmesi, yok olması anlamını taşır.

Dilin Bozulma Nedeni: Politik-Ahlaki Gözeneklerinin Tıkanması

Dil ilişkileri sonucu oluşan zenginlikle, bir dilin çıktığı coğrafya ve iklime dayalı zenginliklerini aynılaştırmamak gerekir. Bu zenginlik işlevlilik kazanmadığı sürece, unutulabilmiştir veya yürütülen asimilasyon politikaları sonucu geniş çapta tahribata, bozulmaya hatta bitişe doğru sürüklenmiştir. Bir yandan toplumda yaşanan evre ve gelişmeleri yansıtan dil olgusunun kendi iç düzeni, yerel yaşam tarzına dayalı mana derinliği ve doğallığından bir şeylerin kaybettiğini ilk baştan fark etmek, hissetmek zordur. Kavradığı, anlam verdiği anda kaybettiğinin bir-iki kelimeden ibaret olmadığının, bu kaybın böyle giderse benlik, bellek, kimlik yitimi olduğunun farkına varılır.

Bunun için en azından toplumsal dilin toprak bağı, politik-ahlaki gözenekleri arındırılmadıkça, duygu, sezgi, hakikat dolu dil hazinesini, ana sütü değerinde ve arılığında tanımlanan bu mucizeyi yaşatmak zordur. İlk başta belleğimizdeki bu gözenekleri temizlemezsek, bu annenin (dilin) 'sen beni taşıyansın, devamımsın, varlığımsın!' feryadına karşı belleksizleştirilen evladının 'mangurtluğuna' tipik bir örnek oluruz. Bu gözenekleri, devlet ve iktidarcı zihniyetten korumak ve yaşatmak, iktidar yolu ve aygıtlarıyla yapılamaz. Bu zihniyet temelinde bir yaklaşım, dilin toplumsal, yerel gerçekliğini eritmekle, daraltmakla, onu iktidar zihniyetinin çıkar temelli siyasal aracına dönüştürmekle sonuçlanır. Dilin yaşatılması, dil üzerinde suni bir şekilde milliyetçi zihniyetle mühendislik yapmakla olmaz. Eğer tarih, yaşanandan ders çıkartmak, ibret almak ise, Türk milliyetçiliğinin dil üzerinde yaptığı oyunlara bakmak yeterli olacaktır. Bunun için ahlaki politik yaklaşım temelinde ilk başta, toplumsal yaşam projelerinin, buna paralel dilsel, kültürel vb. projelerin geliştirilmesi daha gerçekçi bir çözümdür.

Simgesel Dil, İnsanla Uğraş Dilidir

Dilin evrimsel gelişimi üzerine araştırma ve inceleme yapılsa da insan zekâsının gelişimi ve toplumsallaşmasında dilin DEVRİM niteliğindeki sıçrayışı ve rolü, bu bakış açısıyla ele alınmamıştır. Uzun zaman (20. Yüzyılın

ortalarına kadar) ağırlıklı olarak mantık gölgesinde bir gönderme niteliğinde ele alınan dil bilinci, sınıfsal mücadelelerinin gürültüsü ve tarihi yankısı içerisinde sesini duyuramamıştır. Oysa devrimlere ebelik yapan kendisi değil miydi?

Uzun zaman insanlık tarihiyle uğraşan ünlü düşünürler bile bu hususun önemini açığa çıkaramamışlar, ya da küçümseyerek üzerinden geçmişler. Uzağa gitmeyelim, bundan 25-30 sene önceki dil araştırmalarında "tarih öncesi"(?) dönemlerde yazı gelişiminin toplumsal, biyolojik, zihinsel yapılarda herhangi bir sıçramanın, gelişkinliğin, farklılığın yaşanmadığı vurgulanırdı. Fakat bir "küçük fark"tan(?) söz edilebilir demişler: 'son on bin yıl giderek hızlanan gelişmeleri, insan topluluklarına doğada var olmayanı üretebilmeyi sağlayacak bilgi ve beceriyi kazandırmıştır." Bilimsel araştırmalar gösteriyor ki, bu sadece "bir küçük fark" değildir, yeni, yaratıcı düşüncenin hızlı bir şekilde yapılanmasıdır. 'Doğada olmayanı üretebilme' aşaması-özünde ikinci doğanın evrimsel aşaması-yer yer devrimsel sıçrayışı bile beraberinde getirebilmişse, kanımızca bu nitel atılımın küçümsenecek hiçbir yanı olamaz.

Birinci doğadan ayrılma zihinsel ve toplumsal gelişmeler sonucu olabilir. Boşluklar tanımayan yaşamsal örgünün ani değişimi ve gelişiminin diyalektik aykırılığı bilinmektedir. İkinci doğa oluşumu, insanın kendi gücüne dayanarak kendini yeniden oluşturma girişimidir. Doğadan kopmasa da insan kendi farklılıklarını, "mikro kozmos"luğunu sezmeye başlamıştır. Klan temelinde bütünlüklü toplumsallaşma -İNSANLA UĞRAŞI, iç işleyiş ve yaşamla uğraşı- gerektirmiştir. Bu "yeni dünya"da dil hem gelişen hem de geliştiren devasa işlev üstlenmiş oluyor. Günümüzden 150.000 yıl önce beden ve işaret diliyle iletişim kuran Homo Sapiens türü içerisine girmiş olduğu düşünsel, dilsel ve kültürel gelişmeler sonucu toplumsallaşmayı daha da geliştirdikçe, o zemini ve fonk-siyonu daralmış beden ve işaret dilinden daha gelişkin dil evresine, simgesel dile geçiş yapmıştır.

Artık dilde devrim niteliğindeki yeni yapılandırmalar, insan olgusunun farklı ele alınışı doğa dilinin beden ve işaret dilinin ufkunu aştığından yeterli olamamaktadır. Gelişen dili Önder APO şöyle tanımlar: *"Simgesel dil yapısının düşünce üzerinde muazzam bir etkisi olmuştur. Beden dilinden kurtulmak ve kelimelerle düşünmek en büyük zihniyet devrimlerinden belki de ilkidir. Bu bir yandan insan türünün hayvanlar âleminden kopuşunu hızlandırırken öte yandan toplumların simgesel dil kuruluşları etrafında kümelenmelerine büyük ivme kazandırır. Çünkü aynı ses düzenlerini konuşanlar, giderek hem daha farklı hem de zekâ gücü kazanmış olarak birliklerini geliştirirler. Toplumları artık simgesel dilleri kimliklendirmektedir. Neolitik devrim bu dilin önemli katkısıyla gerçekleşmiştir. İşaret diliyle bu devrimsel aşamaya varılması zordur."*

Araştırmacılar simgesel dile geçişi yaklşık 50-60 bin yıl önceye dayandırmaktadırlar. 150-200 bin yıl önce Homo Sapiens türü bu dilin gelişimiyle Homo Sapiens Sapiens -düşünen ve konuşan insan- aşamasına geçiş yapabilmiştir. Sadece üreten, yaratan insanın dili toplumsal olabilir. Toplum üretkenliği dışında, dil yetisinin simgesel dile -sesli yaratıcılığa-ulaşabilmesi imkânsızdır. Arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan bilgiler, simgesel dilin akıcılık kazanmasının, kutsalları kavramlaştırarak bellekleştirmesinin bundan 20 bin yıl önce Mezopotamya'da toplumsallığın daha da gelişimiyle mümkün olduğu kanısını güçlendirmektedir. *"Tıpkı canlıların oluşumunda ana hücrenin milyar yılı aşan çabası ile bitkisel ve hayvansal tiplerin oluşumuna geçildiği gibi, klân toplumunun milyonlarca yıllık yaşam serüveni de heterojen topluma geçişi mümkün kılmıştır. 'Çoklu Toplum Devrimi' evrensel tarihin en temel aşamalarından biridir. Esas olarak 'simgesel dil'in 'işaret dili'nin yerine ikame edilmesiyle bu aşama kat edilmiştir. İnsanın simgesel dili, beden ve gırtlak yapısı nedeniyle büyük bir gelişim potansiyeline sahiptir. Düşünce devrimini mümkün kılacak olan da simgesel dil olanağıdır"*

"Yılanı Deliğinden Çıkaran Dil"

Simgesel dille kümeleşen toplumların bir merkeze bağlılığı inanç temelinde olsa da kaçınılmazdır. Tapınak ve kutsanmış yerlerin oluşumunun böyle bir ihtiyaçtan kaynaklandığı yadsınamaz. Gezgin, yarı göçebe yaşam tarzları olan klan ve kabilelerin muhakkak kutsal yerleri, tapınakları vardır. Bu icadın onlara ait olduğu belirlemesi daha gerçekçidir. Bunu tarihi söylence ve mitolojiler kanıtlamaktadır. İlk başlarda, bu tapınaklarda ürün, gıda vb. birikimi ve onun korunması mümkün olmamaktadır. Çünkü biriktirme, doğal toplumun, göçebeliğin doğasına ters düşmektedir. Daha sonraki aşamada, ürün birikimi ve onun korunma ihtiyacı geliştikçe, zigguratlaşma veya mabetleşmeyle merkezileşme yaşanır diyebiliriz. Mabetleşme, tarım kültürü temelinde yerleşik yaşamla birlikte, merkezileşmenin sonucudur. Yani ikinci doğanın istisnasız her şeyi mabet yörüngesi içinde işlevli kılınmaktadır. Simgesel dil, toplum odaklı devrimsel çıkışıyla kimlik kazandırmayı beraberinde getirse de, zaman geçtikçe görülecektir ki, mabetleşme ile bu prosesin resmileşmesi, mabedin sömürü odaklı merkez halini alması simgesel dilin farklı kullanımını da beraberinde getirmiştir. Önder APO simgesel dil aracılığıyla toplum üzerindeki sömürüye şöyle değinmektedir:

Simgesel dil, toplum odaklı devrimsel çıkışıyla kimlik kazandırmayı beraberinde getirse de, zaman geçtikçe görülecektir ki, mabetleşme ile bu prosesin resmileşmesi, mabedin sömürü odaklı merkez halini alması simgesel dilin farklı kullanımını da beraberinde getirmiştir.

"Sermaye ve iktidar birikiminde simgesel dil vasıtasıyla gerçekleşen analitik düşünce belirleyici rol oynar. En başta bu düşüncenin yalana dayanan, hileli ve içten olmayan gücünü kullanarak, toplumu tutsak etmekte ve sömürmekte büyük yetenek kazanılmış olmaktadır. …Olumlu yönde kullanılması insan türü için dünyayı sürekli bir 'bayram yerine' çevirebilir. Olumsuz yönde çalıştırılırsa, ezici çoğunluk ve çevre canlıları için cehenneme de çevirebilir. Tıpkı nükleer güç gibidir. Bu enerjiyi çok iyi kontrol etmek kaydıyla toplumun hizmetinde kullanmak büyük yararlar sunar." Yanı sıra simgesel dilin analitik düşüncenin yapılanmasındaki rolüne değinerek, doğal toplum üzerinde negatif gelişmelere zemin sunduğunu şöyle özetler: *"Ama insanın simgesel dilinde bin bir hileli, yalanlı ve içten olmayan (duygusallık taşımayan) düşünce okumak mümkündür. Bu düşünce tarzının korkunç tehlikesi, asıl büyük tahribatını uygarlık sürecine geçişle gösterecektir."* Daha sonra Önderlik: *"Şüphesiz simgesel dil ve analitik düşünce kendi başına olumsuzluk taşımazlar; sadece olumsuzluklara uygun koşul sunarlar. Asıl olumsuzluk zincirini başlatan, sermaye ve iktidar aygıtlarındaki gelişimdir"* diye simgesel dil gerçekliğine vurgu yapar. Simgesel dilin bu temelde kullanımının sonucudur ki, bazı düşünürler dile şöyle bir tanım yakıştırmışlar: 'Dil, insana kendi düşüncelerini gizletmek için verilmiştir'. Günümüz halk dilinde istisnasız herkesin yaşadığı ve kullandığı bu gerçekliği görebilmekteyiz. Örneğin: 'dilinin altındaki baklayı çıkar', 'leb demeden leblebiyi anlamak', 'mıs-mıs demektense, Mustafa de!' veya 'ok yaydan çıktı' gibisinden onlarca örneğe rastlayabiliriz.

Simgesel dilin gelişimi ile kutsallıklara anlam kazandırma ve bunun zikri ve eylemini toplum belleğinde gerçekleştirmek olanaklı hale gelmiştir. **Simgesel dilin kullanımıyla Mezopotamya çıkışlı tarım toplumunun gerçekleştirdiği "en büyük devrim" diye nitelendirilen neolitik çağ devrimi, kavramlaşan söze, sese, anlam kazandırarak tarihleşmeden yani yazıya geçmeden de harikalar yaratabilmiştir. Tarihi yazıdan başlatmak, anneyi oğulla tanıtmaktan başka bir şey değildir.**

Tarımsal emeğe dayalı akıcı dilin anlam gücü derinleştikçe, insanı, yaşamı daha içten anlatan edebi-bedii anlatım -toplumun ruhunu yansıtan şiirsel dil- gelişme kaydedecektir.

Toplumda anlamlandırılan ne varsa -bir kültürel, sanatsal üründen tutalım, mesleki ve gittikçe sınıfsal çarpıklıkların hiyerarşisi temelinde gelişen ürünlerine kadar- dilin gerçekliğini, kullanım performansını iyi değerlendirmek gerekiyor. Yani klandan başlayan toplumsallık, kendi ritüellerini, ister güce dayalı, ister mevsimi ritüeller olsun, isterse de kutlama veya ölüm-kalım ritüelleri olsun dilin (sözün, sesin, hitabın, şiirselliğin) beyinleri, yürekleri fetheden esrarengiz gücüne dayanarak yeniden yaratmayla, kurumlaştırmayla mümkün kılabilmiştir. Dilsiz bir düşüncenin toplumsallığa hizmet etmesinden onu geliştirmesinden söz edilemez.

Yazı Diline Geçiş Süreci, Kenti Kimliklendirme Sürecidir

Yukarıda belirtildiği gibi, analitik zekânın gelişimine zemin sunan, performans kazanmasında kurucu rol oynayan simgesel dil olmuştur. Bir nevi, sözlü, kavramlı dil, doğayı adlandırma, ses dizimi temelinde anlam kazandırma dilidir. Anlaşılması için örneklendirsek yerinde olur; hala kullandığımız jest, mimik veya doğa taklidi sonucu oluşmuş kelimeler dili zenginleştirmektedir. Örneğin, "suyun şırıltısı, kuşların pırıltısı" vb. gibi doğayı yansıtan kelimelerin ses boyutu itibariyle doğayla direkt bağlantısı vardır. Nitekim buna istinaden dilin çıkışını jest, mimik, taklide dayandıran dil teorileri de mevcuttur. Fakat 'dil' (ağız içindeki organ) kelimesini doğaya bağlayan ses öbeğini bulamayız. Birinci doğadan ayrışan simgesel dilin bu gerçekliği onu ikinci doğaya has, analitik zekâya götüren dil olduğunun kanıtıdır.

Dilin soyutlama gücü, şiirsel akıcılığı nasıl ki mabet ilgisi dışında bırakılmadıysa, daha sonra gelişen yazı dili de mabet etrafında ete kemiğe büründü. İlk başta kaya üstü çizimler, resimler doğayı ifadelendirse de daha sonra iletişim işlevini hiyerogliflerle devam ettirmiştir. Bunların yapımı ve gelişimi toplumun beyni haline gelen mabetlerin dışında olamazdı. Aynı zamanda bu el işleri mabet için kendi döneminde büyük bir zenginlik, muhteşem sanat eseri, ileriye dönük bozulmaz yapıt niteliği taşır. Nasıl ki bugün bile Arapça yazısı 'Kuran' yazısıdır diye, ayak altından kaldırılıp, öperek kutsanıyorsa, 12 bin yıl önceki insanın döneminin mucizesi veya şaheseri olan yazı yapıtına tapmaması, onu varlığı gibi korumaması mümkün müdür? Bu yazı normal bir yazı sayılmaz; inanan her klan, kabile ve aşiretin kimliğine dönüşen, kutsal icat niteliği taşır. Yazı dilinin çıkış ve gelişim dönemlerini hangi boyuttan ele alırsak alalım, dilin yolları (özellikle, yazı dilinin yolları) yine de tapınaklarda, zigguratlarda birleşir. Yanı sıra belirtmek gerekir ki, yazı dili iktidarlar, hükümdarlar, yani fertler tarafından yaratılmamış, icat edilmemiştir. Yazı dili kolektif zekânın ürünüdür. Yani bir kişi veya kral tablet, kaya üstü yazılar yazabilir, hesap-kitap, yazı-alfabe geliştirebilir. Verilen emeğe rağmen, bu onun icadı sayılmaz.

Tarım emeği sonucu oluşan ürünün artışıyla bir paylaşım söz konusudur. Kentleşen toplumlarda paylaşımın yapılması kendisiyle bir hesap kitap mekanizmasını da getirmiştir. Bu husus kent eksenli salt analitik düşünce gerçekliğini ifade eder. Gelişen sözel dil ile yazı dilinin ayrışımının sınıfsal tabakalaşmadaki kullanımını iyi çözmek gerekir. Hesap-kitap yapıldıkça tabakalaşma derinleşir. Zaman geçtikçe yazım kültürü aracılığıyla orta tabaka denilebilecek tabakalaşma geleneksel-leşerek kurumsallaşır.

Yazı dilinin gelişimi insan beyninde var olan anlam gücünü şekillendirdiği, derinleştirdiği böylelikle düşünceyi sistemleştirerek pekiştirdiği gibi pratik olarak hesap-kitap, yazı dili temelinde de meslekileşmeye, tabakalaşmaya hizmet etmiştir. Hesap-kitabı herkes yapamaz, yazı dilini herkes kullanamaz, anlayamaz. Bu gerçekliğin herkes yasalar koyamaz tabiriyle eşdeğerdedir dememiz yanlış olmayacaktır.

Ana Dilinin Kentleşen Versiyonu: Resmi veya Akademik Dil

Bu gidişle sözel ve yazı dili artık iktidar elinde hâkimiyeti, tahakkümü kutsama aracına dönüştürülmüştür. Yazı dili devlet aristokrasisi tarafından tekelleştirilmiştir. Üst

toplumun simgesel dil temelinde bir oluşuma kavuştuğu ve kendi içinde tabakalaşmaya gittiğini tarihi kaynaklardan da görmek mümkündür. Fakat dilin hizmeti veya dil üzerinde oynanan oyunlar bunlarla bitmiyor. Toplum veya geniş halk diline rağmen üst toplumun kendine özgü dilinin gelişmesi söz konusudur. Orta tabaka veya aristokrasi dili alt toplum dili kadar zengin değildir, olamaz da. Çerçevesi, kullanım çapı dardır. Anlam gücü zayıftır. Alt toplumun dil zenginliğini içinde barındıramıyor vb. Bu zengin oluşumu, zaman geçtikçe halk dilinin bir üst dili sayılan, kâh resmi dil, kâh yazı dili, kâh da akademik dil diye tanımlanan dilin kökeni, alt yapısını ve başlangıcı olarak tanımlamamız yerinde ve doğru olacaktır. Dilde bu gelişme ağırlıklı olarak kent ekseninde ete-kemiğe bürünmüş ve iktidar tekeliyle resmileştirilerek meşruiyet kazandırılmıştır. Kent dışı toplulukların (kabile, aşiret) dillerindeki içtenlik, şiirsellik, doğayı yansıtabilme gücü canlılıklarını koruyabildikleri halde, kent eksenli resmi dilde bu canlılık yok gibidir. Nesnelleşme hız kazandıkça, dilin yansıtabileceği ahlaki gözenekler erozyona uğrayarak ortadan kalkmaktadır. Bu dilde birinci doğanın, tarımsal emeğin emarelerini görmek, duymak zordur. Dil ve toplum ilişkilerini bu yönüyle ele almak önem taşımaktadır. Mezopotamyanın, özellikle Kürdistan toplumsal yapılanmasının kendine özgü dil yapılanmasını doğurması kaçınılmazdır. Tarih boyunca konfederal yapılanma temelinde gelişen Kürt halk dilinin araştırılmasının şimdiye kadar dile yetersiz, yüzeysel, iktidarcı yaklaşımları ve ezberleri bozacağına da inanıyoruz.

Orta tabaka veya aristokrasi dili alt toplum dili kadar zengin değildir, olamaz da. Çerçevesi, kullanım çapı dardır. Anlam gücü zayıftır. Alt toplumun dil zenginliğini içinde barındıramıyor

Bu açıdan unutulmamalı ki, "eski, ilkel, parçalı dil" tabirleri ile "yerel, kent dışı toplum dili" deyip geçmek, dilin doğayı, toplumu, insanı yansıtma yetisini, benmerkezcilikten, nesnellikten uzak doğa zekâsına dayanan soyutlamalarını, dolayısıyla kudretini göz ardı etmek anlamına gelecektir. Dilin doğasında anlayışları, davranışları, kısacası özü insandan çok topluma, toplumdan çok doğaya indirgeme -evrenselliği ifade edebilme- vardır. Bu inkâra gelmez ve küllendirilemez bir gerçekliktir. Belirttiğimiz husus üzerine Çinok diline ait bir örneği vermek yerinde olacaktır: "Kötü adam zavallı çocuğu öldürdü" cümlesi yerine Çinoklular "adamın kötülüğü çocuğun zavallılığını öldürdü" cümlesini kullanmaktadırlar. (Boas F. Chinook Dili). Resmileşen, akademileşen dilde iç dünyasıyla bir bütün olan insanın bu şekilde yansıtılmasını beklemek, kanımızca bir yanılgı olacaktır.

Resmileşen dil aynı zamanda iktidarın tekeli konumundadır. İktidar geleneği dil üzerindeki sınırsız tasarrufunu müthiş bir titizlikle sürdürmektedir. Bununla beraber bilgi birikimini koruma, koruma adı altında gizleme, kuşaktan kuşağa aktarma işlevini görmektedir. İktidarın, asalak gibi yaşayan üst toplumun egemenliği altında kullanılan yazı dilini gelişmişlik göstergesi olarak algılamak, yazı dilinden yoksun olsa da, zenginliğine, derinliğine bedel biçilemeyen halk dilini küçümsemek, tıpkı kır doğallığından, kent parıltısına koşmaya benzer.

Belirtmek istediğimiz şudur: dil sadece "düşüncenin realitesi" (K. Marks) olarak dil ve düşünce dayanışmasını isimlendirmek, onu kavramlaştırmak değildir. Diğer yandan canlı tarih olarak kuşaktan kuşağa, geniş anlamda toplumsal oluşumdan günümüze aktarım yetisi ve misyonuyla sınırlı değildir. Aynı zamanda toplumsallığı oluşturan, şekillendiren anlamı anlamlandırma eylemidir. Genel işlevi, düşünen dille zihniyet yapılanmasını geliştirmesi ve bu gelişmenin toplumsal tabanda oturtulması olmuştur. Yanı sıra, anlamın zikri ise dilin yüzeyde olan görevleri arasındadır. Kürt dilini sadece bu boyutlar çerçevesinde değil, aynı zamanda komünal-konfederatif yapılanma temelinde oluşan bir toplumun, halkın dili olarak ele almakla, incelemekle en doğru ve verimli sonuçlara ulaşılacaktır.

EKOLOJİK-DEMOKRATİK TOPLUMSAL YAŞAM ve TARIM

"Tarım, toplumun maddi ve manevi kültüründe tarihin en köklü devrimidir. İnsan toplumu esas olarak tarımın etrafında şekillenmiştir. Tarımsız toplum düşünülemez. Tarım sadece beslenme sorununun çözümünü değil, zekâ, dil, nüfus, yönetim, savunma, yerleşme, din, teknik, giyim, etnik yapı başta olmak üzere, temel maddi ve manevi kültür araçlarında köklü dönüşüm ve gelişmeler sağlar."

Günümüz dünyasında yaşanan açlık, işsizlik ve çevresel-biyolojik sorunlar çerçevesinde tarım-toprak-hayvansal ürünler -insan yaşamı ve sağlığı gibi konular ele alınmakta, tartışılmakta ve var olan sorunları aşabilmek için kendince çözümler üretilmektedir. Çoğu kez de bu tartışmalar ve çözüm arayışlarında güncel pratik sorunların ele alındığı daha çok da meseleye oldukça pragmatik yaklaşıldığı görülmektedir. Doğal olarak da temeline tarımı alarak beslenme, sağlık ve çevre gibi sorunları çözme adı altında atılan birçok adım, var olan sorunları daha da derinleştirmekten başka bir amaca hizmet etmemektedir.

Diğer yandan güncel-pratik ihtiyaçlar temelinde ele alınan tarımın, insanın beslenmesinin ötesinde, toplumsal yaşamda çok daha önemli tarihsel-güncel role sahip olduğu ve olacağı çoğu kez unutulmaktadır.

Onun için bu yazımız, tarım-köy-hayvancılık gibi konuları tarihsel-güncel gerçekliği içinde hem ekonomik hem ekolojik ve hem de toplumsallık anlamında oynamış olduğu ve oynayacağı rol çerçevesinde ele almaya çalışacaktır. Yani tarım konusuna sadece beslenme boyutuyla bakılmayacaktır. Çünkü *"İnsan toplumu esas olarak tarımın etrafında şekillenmiştir. Tarımsız toplum düşünülemez. Tarım sadece beslenme sorununun çözümünü değil, zekâ, dil, nüfus, yönetim, savunma, yerleşme, din, teknik, giyim, etnik yapı başta ol-mak üzere, temel maddi ve manevi kültür araçlarında köklü dönüşüm ve gelişmeler sağlar."*

Maddi ve Manevi Kültürde Tarihin En Köklü Devrimi Olarak Tarım

Kelime olarak tarım sözcüğü *'gerekli, yararlı bitkileri yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü'* şeklinde tanımlanıyor. Tarım sözcüğünün Fransızca-İngilizce- İspanyolca karşılığı Culture'dir. Türkçe, 'kültür' sözcüğüne denk düşen kelime ise

'Ekin'dir. Ekin sözcüğünün karşılığı da *'tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı duruma verilen ad'* olmaktadır.

Kürtçe'de de tarım sözcüğünün karşılığı 'Çandinî', 'kültür' sözcüğünün karşılığı da 'Çand'dır. Sadece örneklerimizdeki sözcük anlamlarına baktığımızda bile kültür ve tarım ya da ekin-ekim sözcükleri ile yaklaşık aynı şeylerin ifade edildiğini görmekteyiz.

Biyolojik olarak *'Uygun… şartlarda bir mikrop türünü üretme'* olarak da tanımlanan kültür, sosyolojik olarak kısaca 'ikinci doğa', 'toplumsal doğa' ya da 'insansal doğa' diye yorumlanmaktadır. Yani insan topluluklarının maddi ve manevi alanda yaratmış olduğu her şey; bir anlamda da insanın toplumsal bir atmosferde kendini metafizik olarak yaratması-üretmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, canlıların doğal-biyolojik evrimi dışında bir canlı türünün yani insanın topluluklar olarak örgütlü bir biçimde yaşama müdahale etmesi ve ona bir biçim-içerik kazandırarak ikinci doğuşu(metafizik doğuş) gerçekleştirmesi halini anlatmaktadır.

Eğer insansal doğa, bir bilinç ve örgütlenme durumunu ifade ediyorsa o zaman çıkış noktası itibariyle tarım faaliyetlerini de bu temelde ele alabiliriz. Onun için tarım sadece insan ya da insanların kendilerini beslemek için yapmış oldukları iş değil, bilinçli ve örgütlü olarak yaptıkları bir çalışma olmaktadır. Tarım konusu ele alınırken, beslenme ihtiyacından önce bu yönünün öne çıkarılması çok önemlidir. Çünkü tarım öncesi yaşamda da insanlar beslenme ihtiyaçlarını bir biçimde karşılayabiliyorlardı. Av yapıyorlardı, bitki topluyorlardı. Ve bu işleri yaparken de daha çok doğal bir duruş içindeydiler. Küçük toplulukların beslenme, güvenlik ve neslini sürdürme temelinde yürüttükleri yaşam, aynı zamanda tecrübelerden oluşan bir bilinci de ortaya çıkıyordu. Gerek nüfusun artması ve gerekse (hemen tarım toplumları arifesinde) yerleşik yaşama geçiş, insanları avcılık-toplayıcılık dışında beslenme arayışına itmiştir.

Bu arayışta, klan yaşamının doğayla kurduğu ilişki sonucunda ortaya çıkan deneyimler temel rol oynamıştır. Gerek toplanan bitkilerin mekân ve zamana bağlı olarak tanınmaya başlanması ve gerekse de giderek artan sayıda hayvan türünün evcilleştirilmesi, toplulukları farklı türden ekonomik faaliyetlere yöneltmiştir. Elbette bu yönelim esas olarak da bilinçli-örgütlü bir çabayı gerektirmiştir.

'Bilinç' ve 'örgüt' kavramları esas olarak metafizik alanı ilgilendirmektedir. Yani insan, bitki toplarken ya da avcılık yaparken kullandıkları araçlara bağlı olarak bir gelişim göstermekten çok, yapılan işin soyutlanma düzeyine bağlı olarak bir toplumsallaşma süreci yaşamıştır diyebiliriz.

'Bilinç' ve 'örgüt' kavramları esas olarak metafizik alanı ilgilendirmektedir. Yani insan, bitki toplarken ya da avcılık yaparken kullandıkları araçlara bağlı olarak bir gelişim göstermekten çok, yapılan işin soyutlanma düzeyine bağlı olarak bir toplumsallaşma süreci yaşamıştır diyebiliriz.

Düşünsel soyutlama, simgesel dilin gelişimi ile ilgili olmaktadır. Simgesel dil, toplumsallığın gelişmesinde doğayla ve diğer insanlarla veya yapılan işlerle kurulan ilişki düzeyinin farklılaşarak zenginleşmesine bağlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu da sistematik düşünceyi ve giderek yeni zihniyet kalıplarına bağlı olarak kurgu ve tasarım düzeyini ortaya çıkarmıştır. Yani tarım öyle bazı araştırmacıların dediği gibi 'insan birden buğdayı ekmiştir' ya da ' tesadüfen tarım yapmıştır' veya ' artan nüfus nedeniyle aç kalan insan ekme ve biçmeye yönelmiştir' şeklinde olmamıştır.

Urfa'da yapılan Göbeklitepe arkeolojik kazılarının ortaya çıkardığı veriler de gösteriyor ki, tarım gibi kapsamlı örgütlülük ve sistematize edilmiş düşünsel zenginlik isteyen bir çalışma, önemli bir toplumsal örgütlenme düzeyini gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik zemininde de tarımcı değil, yarı göçer toplulukların yerleşik yaşama geçmesi vardır. Göbek-

litepe adeta bir tapınaklar kombinasyonu olarak en az 10.000 kişilik bir şehir özelliğindedir. Ve MÖ. 10.000 yıllarından kaldığı sanılmaktadır. Bu kazılarda ortaya çıkanlar daha çok yarı göçerlik dönemini yansıtmaktadır. Yani neolitiğin yerleşik tarım-köy yaşamının belirtileri çok sınırlı gibi görülmektedir.

Aynı zamanda 'tarım-köy devrimi' diye de nitelendirilen neolitik dönem, Göbeklitepe kalıntılarından da çıkarılabildiği kadarıyla, toplumsal zihniyet ve örgütlülükte çok güçlü bir zemin üzerinde yükselmiştir. Hiyerarşik-devletçi topluma geçişte zigguratların oynadığı rolün farklı bir biçimini klan-kabile topluluklarının göçer, yarı-göçer halden; tarım-köy (neolitiğe) devrimine geçişinin nasıl olmuş olabileceğini Göbeklitepe tapınaklarına bakarak tahmin edebiliriz. Önderlik bu arkeolojik buluntular için, (kazılarda yerleşkenin halen üçte biri açığa çıkmıştır) *"…çok önemli bir tarihsel keşif olarak karşımıza çıkmaktadır' ve 'Tarihsel çalışmaların mutlaka üzerinde yoğunlaşması gereken bu kabile sistemi ve kültürü çözümlendikçe, evrensel tarihin daha net aydınlatılacağından kuşku duyulamaz"* demektedir. İnsanlık tarihinin bu yeniden okunma süreci için Önderlik, *"Tarım devriminin yarı-yerleşik kabile sistemine dayanarak geliştiği ve devrimsel bir anlam taşıdığı tarihçilerin ve yaşamın kendisinin ortak yargısıdır'"*derken, tarımın oynamış olduğu rolü bir kez daha belirtmiş olmaktadır.

Tarım neden sadece beslenme ile sınırlı olarak ele alınamaz ve toplumsallığın gelişmesinde neden bu kadar öneme sahiptir?

Yerleşik yaşamın, şehrin, pazarın, ticaretin, sanatın, bilimin, tekniğin vb. nasıl geliştiğini Göbeklitepe yerleşkesi açık ve net biçimde göstermektedir. Önce kalabalık nüfuslar biçiminde toprağa yerleşen yarı göçer kabileler; tapınaklar etrafında inanç-zihniyet düzeyinde kendilerini yeniden yapılandırırlarken, toplumsal yaşamın örgütlülüğü temelinde yaşamı anlamlandırma ve yeniden düzenleme noktasında önemli gelişmeler kat etmiş oluyorlardı. Küçük gruplar yerine binlerce kişilik toplulukların beslenme, güvenlik ve neslini devam ettirme çabası elbette kapsamlı bir düşünce sistematiği ve özel örgütlenmeler temelinde yaşamın yeniden anlamlandırılmasını gerektirmektedir. Yerleşiklik, doğal olana tümüyle bağlılıktan çok, doğal olanı anlayıp yorumlayarak kendi yaşamına uygun hale getirmeyi gerektirir. Bunun için öncelikle doğayı tanımak, onunla onu anlama temelinde ilişki halinde olmak önemlidir. Konu beslenme, hayvan-bitki ve bunları sürekli insan yaşamını sürdürme pozisyonunda tutmak olunca; toprak, hayvan, mevsim, yağmur, ısı, nem, kar, güneş, ay ve yıldızları hareketleriyle birlikte anlamak önemli olmaktadır. Onun için tarımcılığın gelişmesinde genelde bilimin yanı sıra özelde de astronominin önemli bir rolü olmuştur. Konu doğal olanın dışında bir süreklilik-verimlilik yaratmak olunca, toprağı işlemek ve hayvanları evcilleştirip onlardan yararlanmak için yeni yeni arayışların devreye girmesi şart olmaktadır. Bugünkü endüstrinin-tekniğin başlangıcı anlamında zanaatçılık, madencilik ve alet yapımı-kullanımı bu ihtiyaç temelinde geliştirilmeye başlanmıştır. Toplumlar tarihinde tarım-köy topluluğu ve neolitik nasıl ki devrim düzeyinde bir gelişmeyi ifade ediyorsa, neolitik için de karasaban aynı şekilde bir devrim özelliğini taşımaktadır. Tarım, sulama kanalları demek olmuştur. Sulama kanalları aynı zamanda coğrafya ve geometri bilgisi olmak anlamına gelmektedir. Tarım; kazma, kürek, değirmen, teker demek olmuştur. Kısacası bugün endüstrinin konusu olan birçok şey, tarımın temel konusu olarak ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Sürekli artan nüfus ve bu nüfusun ihtiyacını karşılamak için giderek artan oranda elde edilen ürün, dua-yakarış, pazar-ticaret, rakam doğal alarak da matematik demek anlamına gelmiştir. Bu da simgesel dilin rakamlardan başlayarak yazıya dökülmesi sonucunu doğurmuştur. Çünkü tek başına rakamlarla mevcut olanı ifade etmek mümkün olmamaktadır. Hele bir de pazar-ticaret, bürokrasi-devlet ve yasalar anlamında hukuk düşünüldüğünde ve toplumun ikna edilmesi anlamında yaygın olarak kullanılan ve inançları da içeren mitolojik anlatım değer-

lendirildiğinde, sözleşmeler-antlaşmalar ve sanatsal gelişmeler dikkate alındığında artık yazı kaçınılmaz olmuş demektir.

Diğer yandan, *"Kadın, toplumsal sürekliliği sağlamada en çok çabanın sahibi olduğundan ötürü… Dil ve dinin kökeninde dişil öğenin varlığı… Tarım-köy toplumunda kadının kimliği ve sesi gücünü korumaya devam eder."* Ahlaki-politik toplumun temelinde yatan eşitlikçilik, özgürlükçülük ve demokratik işleyiş kaynağını bu gerçeklikten alır.

Tarımsal alandaki gelişmeler toplumda sadece böylesi sonuçları yaratmakla kalmamıştır. Ahlaki-politik toplum karşıtı olarak hiyerarşik-devletçi uygarlığın, değişim değerine dayalı meta toplumunu yaratma süreciyle birlikte, kar amaçlı olarak giderek daha geniş hale gelen tarım alanları, bitki örtüsünün ve hayvan türlerinin tasfiyesi, erozyon ve plansız ekimden-sulamadan kaynaklı olarak tuzlanma ve çölleşme anlamına gelmiştir. Fazla tarımsal ürün-tarla-iş aletleri yapımında kullanılmak için maden elde etmek demek olmuştur. Bu da sınıflar, kentler, işgaller, ordular, savaşlar anlamına gelmiştir.

Her geçen gün daha da artan işsizlik ve türleri değişen tehlikeli yaygın hastalıklar ve çevresel sorunlar, esasında günümüz endüstriyalizminin genelde de devletçi uygarlığın köy-tarım topluluklarına karşı uygulamış olduğu politikalarla bağlantılı bir şekilde gelişmiştir

Kısacası tarım deyince özellikle son altı bin yıldır iki nehir akışı biçiminde süren demokratik uygarlık ve devletçi uygarlığın temel parametrelerinin etrafında şekillendiği kültür alanı aklımıza gelmelidir. Eğer böyle olmazsa, bir zamanların altın çağının habercisi olan neolotik devrimini ilkel-aşılması gereken ve endüstriyi de kaynağını nereden aldığını unutarak ileri ve geliştirilmesi gereken olarak değerlendiren endüstriyalizmin batağına saplanmış oluruz. Bu da bizi tarım-köy toplumu olarak da tanımlayabileceğimiz ahlaki-politik toplum yerine *'şehir-ticaret-zanaat ve sanayi toplumu'*nu esas alan anlayışa götürür. Böylesi bir yaklaşım, doğru yaşamın her alanda kötürümleşmesini istemek demektir. Bunun dışında da metalaşmanın yaşamın her alanında ortaya çıkardığı sapkınlaşma ve günümüze damgasını vuran çevresel yıkım da kaynağını *'şehir-ticaret, zanaat ve sanayi toplumu'* anlayışından almaktadır. Çünkü endüstri (sanayi), insan elinin direkt eylemi yerine, insanın araç kullanarak toplumsal faaliyete katılması olarak tanımlanabilir. Başlangıcı alet kullanan insana kadar gider. Onun için taş aletlerin ilk sanayi ürünü olduğu bilinmektedir. Avcı ve toplayıcı toplulukların sanayisi esasen taştan yapılma araçlara dayanmaktaydı. Tarım-köy devrimi ile birlikte sanayide devrimsel bir nitelik açığa çıktı. Karasaban, madeni araçlar, tekerlek, dokumacılık, el değirmeni ve çanak çömlek endüstrisi bu dönemin ürünleridir. Önderliğin deyişi ile tarihin kaldıraçları olan endüstri ürünleri bu dönemde geliştirilmiştir. Ve bu dönemde geliştirilen sanayi henüz devletçi egemenliğin emrinde değildi. Hem köylerde hem de şehirlerde ahlakî ve politik toplumun hizmetinde işlevlere sahipti.

Tarım ve Mezopotamya

"Köy-tarım devriminin esas olarak tarihte 'Verimli Hilal' olarak da adlandırılan Toros-Zagros dağ sisteminin iç kavislerindeki eteklerde, jeobiyolojik yapı ve türlere bağlı olarak geliştiği tüm dil, antropoloji, etnisite, arkeoloji ve jeolojik bilimsel çalışmalarla kanıtlanmaktadır. İnsanlığın evrensel tarihinde bu devrim aşaması esastır… ve önemi çok yönlüdür… Toplum uzun süreli klan toplumu aşamasından (birbirine benzeyen homojen küçük gruplar) heterojen (farklı çokluklar) 'kabile sistemleri' aşamasına geçmiştir. Ortak dil kökenlerine dayanan, yarı-göçebe yarı-yerleşim alanlarına konumlanan, aralarında hediyelik benzeri değiş tokuşlar bulunan, ortak bir tapı-

nak ve ölülerini gömme mekânları yaratan kabile sistemleri uzun süreli toplumsal biçimlenişlerdir."

Bugün üzerinde yaşadığımız kara parçalarının yüzde yetmişten fazlası tarıma elverişli değildir, bu oran her geçen gün daha da artmaktadır ve bir buçuk milyar civarında insan ölüm sınırında açlık yaşamaktadır. Diğer yandan her geçen gün daha da artan işsizlik ve türleri değişen tehlikeli yaygın hastalıklar ve çevresel sorunlar, esasında günümüz endüstriyalizminin genelde de devletçi uygarlığın köy-tarım topluluklarına karşı uygulamış olduğu politikalarla bağlantılı bir şekilde gelişmiştir. Sanayi-tarım toplumları çelişkisi ya da çatışmaları adı altında insanlık felaketli bir geleceğe doğru götürülürken, güncelde de ciddi bir toplumsallık dışı kalmayla karşı karşıyadır. Benzeri sıkıntıları, doğrudan veya dolaylı etkileriyle tek başına toplumların yazgısını belirleyen tarımın ilk yapıldığı alan olan Mezopotamya ya da Toros-Zagros kavisi yaşamaktadır.

Merkezinde Fırat ve Dicle havzalarının yer aldığı, "bereketli hilal" olarak da adlandırılan ve verimli Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü, kuzey-güney hattında uzanan Mezopotamya bitki örtüsü, doğal su kaynakları, evcilleştirilmeye uygun hayvan türlerinin zenginliği gibi özelliklere bağlı olarak tarımsal olanakları çok fazla olan bir coğrafi alandır. Tarlada ekilme ortamına alınma kolaylığı ve üstün besleyicilik özellikleri halen kabul gören temel tarım ürünlerinin çoğunun yabani formları bu topraklarda bulunuyordu. Yine, bu coğrafyada insan ve hayvan ilişkisi çok uzun süren bir tarihe dayanmaktadır. Bu durum insanların hayvanları daha verimli bir biçimde değerlendirmesini sağlarken (hem beslenmek için hem binek ve iş için kullanmak ve hem de savaşlarda değerlendirmek vb.), hayvanların da kendilerini insanlardan koruyabilecek güdülerinin gelişmesine neden olmuş, böylece önemli oranda yok olmaktan kurtulmuşlardır. Çin için de benzer özellikler söylenebilir. Bu nedenle şu ana kadarki verilere göre tarım için, bundan yaklaşık olarak 11.000 yıl önce Mezopotamya'da, 9.000 yıl önce de Çin'de başladı denilmektedir. Bunu sırasıyla MÖ 6000 yılında Kuzey Amerika'nın doğu kesimi, Batı Avrupa, Mısır'ın Nil ve Hindistan'ın İndus-Ganj vadileri, MÖ. 5000 yılında Afrika'nın Sahel bölgesi ve Orta Avrupa, en son da MÖ 3.500 yıllarında Orta Amerika, Amazon ve İngiltere izledi. Bugün dünyanın en önemli hayvancılık-tarımcılık merkezlerinden biri olan Avustralya ise, Avrupa sömürgeciliği bu topraklara ayak basana kadar tarımı tanımadı.

Şu ana kadarki arkeolojik buluntulara göre dünyanın ilk çiftçilerinin hasat ettiği yedi "kurucu ekin"in hepsinin yabani atalarından olan 'einkorn' buğdayının 9600 yıllık olduğu tahmin edilen hem yabani hem ehlileştirilmiş tohumları, Urfa-Siverek, Karacadağ yöresinde bulunmuştur. Bu durum, yani Kürdistan'da ortaya çıkan bu tarımsal ürünler gerçeği, günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce sadece buğdayın değil, Hint-Avrupa dillerinin tohumlarının atılması ve tarım yoluyla Avrupa'ya ve Dünya'ya yayılması konusu üzerinde de ciddi tartışmaları beraberinde getirmiştir En son Göbeklitepe buluntuları, bu tartışmaları daha da derinleştireceğe benzemektedir.

Dilin, düşüncenin, yazının, sanatın, inancın, bilimin, tekniğin doğal olarak da madencilik ve sanayinin gelişmesinde temel rol oynayan ve toplumsallığın güçlü bir zemine kavuşması anlamında ahlaki-politik toplum özelliklerinin tüm temel verilerine göre kendisini yaşamsallaştıran neolitik toplum kültürü, esas olarak tarım-köy devrimi üzerinde şekillenmiştir. Eğer bugün, iki nehirden biri olan demokratik uygarlık kolunun halen akışından bahsediyorsak, bunu elbette ki tarım-köy dev-

rimine borçluyuz. Çünkü demokratik-komünalist yaşam anlayışımızı neolitikten almaktayız. Fakat bir sapkınlık biçiminde ortaya çıkan ikinci ana nehir kolu olarak tanımladığımız hiyerarşik-devletçi uygarlık da kendi egemenliğini ortaya çıkan tarımsal zenginlik üzerinde yaşatmak istemiştir. Bu gelenek de zigguratlarda rahiplerin öncülüğünde, zihniyet düzeyinde ilmik ilmik dokunmuştur. Bu yapılırken de neolitik devrimin tüm toplumsal örgülerini dağıtmak için onun yarattığı değerler kullanılmıştır. Yazımızın akışı içerisinde yeri geldikçe değerlendirilecek olan konulara geçmeden önce ortaya çıkan sapkınlığın, insanlığın zararına nasıl işlevselleştirildiğini anlatmak açısından çarpıcı bir örnek aktaracağız.

Avrupa sömürgeci uygarlıkları, halklar üzerinde egemenliklerini kurmak için bugün laboratuarlarda geliştirilen biyolojik silahların bir biçimini kullandılar. Bilindiği gibi tarımcı topluluklar, hayvanları evcilleştirirken aynı zamanda hayvanlardan aldıkları mikroplara karşı genetik olarak bağışıklık kazanmışlardır. Avrupalı sömürgeciler kendilerinde bağışıklık oluşan bu mikropları işgal-istila edilen ülke halklarına, özellikle halen tarımla tanışmamış olan topluluklara bulaştırarak sömürgeci egemenliği gerçekleştirmede önemli bir üstünlük elde ettiler. Böylece işgal öncesi kıtada yaşayan yerli halkın nüfusunun yarıdan fazlasının, işgalci Avrupalıların getirmiş olduğu veba, kabakulak, grip, çiçek, tifüs, hıyarcık vb. gibi bulaşıcı hastalıklar sonucu öldüğü sanılmaktadır. Yine aynı akıbeti, bir bütün olarak Afrika kıtası, özelinde de Güney Afrika, Avustralya ve Büyük Okyanus ada toplumları da yaşamıştır. Bu ülke halklarından Avrupalılara bulaşmış hastalık oranı ise dikkate alınmayacak kadar azdır. İşin garibi de uygarlık hastalıkları sanki o toplulukların bulaştırdığı hastalıkmış gibi yansıtılmıştır. Hâlbuki salgın hastalıklar, toplumsal kanserleşmenin kendisini biyolojik alanda yaygınca yansıtmasından başka bir şey olmamaktadır. Bugün AİDS de Afrikalı toplulukların ya da orada yaşayan bir canlı türü olan maymunlardan geçen bir hastalık olarak gösterilmektedir. Diğer domuz, kuş gripleri, deli dana gibi hastalıkların bir benzeri olarak da AİDS, kapitalist modernitenin bir hastalığıdır. Hiyerarşik-devletçi uygarlık bu hastalıklar yoluyla halen tarım-köy topluluklarına karşı savaş halinde olduğunu ortaya koymaktadır. Dana, kuş, domuz gibi takılan isimler de sürdürülen bu savaşı teyit etmektedir.

Hiyerarşik-Devletçi Uygarlıkla Gelen Yıkım

"… Uygarlık tarihi çevreyi ve toplumu yıkım ve inkâr tarihidir. Maddi ve manevi kültür olarak uygarlık değerleri, neolitik toplum değerlerini inkârla (diyalektik anlamda olumsuzlama) oluştuklarından ötürü tarih böyle akışkanlık kazanır. Hâlbuki neolitik toplum her iki kültür değeri açısından da ekolojiktir. Manevi dünyasında, dininde çevre canlı ve en yüce değer olarak kutsallaştırılır. Kadın etrafında gelişen beslenme olanakları ekonominin başlangıcıdır. Doğa ve kadın uyumlu bir birlik içindedir. Canlı bir doğal din anlayışı ana tanrıça ile simgeleştirilir. Maddi üretim araçlarının büyük kısmı kadın icatlarıdır. Beslenme ve giyim kültürü de kadın damgasını taşır. Tüm bu değerler uygarlıkla inkâra uğrayacak ve erkeğin hegemonyası altında kâr ve baskı araçlarına dönüştürülecektir. Toprak ana hakir görülecektir. Kutsal Kitaplar erkekler için 'Kadınlar tarlanızdır, istediğiniz gibi sürün' der. Daha da vahimi uygarlık, toprağı sürekli kâr amaçlı kullandığından, tuzlanmaya yol açarak doğal çölleşme tehlikesini suni çölleşme ile besleyip büyütmüştür…" Genel dünyada olduğu gibi Mezopotamya'nın çölleşmesinde uygarlaşmanın rolü çok belirleyicidir.

Uygarlığın düşünsel dünyasında doğa, çevre, toprak, tarım-köy, kadın hep aşağılanır. Ki, bu yaklaşım ideolojiktir. Buradaki amaç, karşıtı olarak geliştiği tarım-köy toplumunu dejenere ederek kolayca yönetmektir. Elbette sadece bununla da sınırlı kalınmaz, ideolojik olarak sanki insanlığın düşmanı ve hesap vermesi gereken bir dünya imgesi yaratılarak, Bacon'un deyişi ile istediği gibi işkence yapma hakkı elde edilmek istenir. Bugün yapılan bu işkencelere karşı da doğa tsunamiler, dep-

remler, fışkıran yanardağlar, fırtınalar, seller, düzensiz iklimler, aşırı sıcak-soğuk hava dalgaları ya da kuraklıklar biçiminde isyan etmektedir. Ve sanki insanlığı kendi isyanına ortak olmaya çağırmaktadır.

Daha devletçi-toplum yokken, sınıflar, iktidar, kent yaşamı ve meta dolaşımına dayalı ticaret yokken; insanlık özgürlük, eşitlik ve demokrasi ilkeleri üzerinde yükselen ve kadın öncülüklü ana tanrıça kültürüyle ahlaki-politik örgülü bir toplumsal yaşam biçimini yaşıyordu. Yapılan tüm işlerin, kurulan tüm ilişkilerin, gerçekleştirilen tüm üretimlerin ve paylaşılan tüm ürünlerin temelinde toplumsallık vardı. İnanç, doğayla barışıklığın şükranını dile getiriyordu, Sanat toplumsallığa ve özgürlüğe hizmet anlamına gelen imgeler dünyasını insanlara müjdeliyordu. Politika, farklılıklardan oluşmuş kabile-aşiret-etnisite formundaki toplumsal örgütlenmelerin eşit-özgür üyelerinin toplumsal çıkarlar esasına bağlı olarak kendisini doğrudan katılımcı olarak topluma katması anlamına geliyordu. Ahlak, yaşamın olması gereken kurallarının özgürlükler temelinde konulmasını ifade ediyordu. Kadın doğaya ve insana saygının bir gereği olarak ekonomik ve ideolojik yaşama öncülük ediyordu. İktidar-devlet ve sınıfları tanımayan bu toplumsal örgütlenme aşamasında tarihin kaldıraç rolünü oynayan bilimsel-tekniksel gelişmeler, sanayi devrimi döneminin düzeyinde seyrediyordu. Her şey doğayla uyum içinde yaşamını sürdüren insan topluluklarının temel ihtiyaçlarına göre belirleniyordu. Ve bütün bunların temeline de tarımcılık yerleşiyordu. Yerleşik yaşamın köy aşaması demokratik toplumculuğun gereklerini yerine getiren bir ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal toplumsal birim olarak komünal-demokratik ilişkilerin kalıcılığının tarihsel güçlü temellerini atıyordu. Dildeki gelişmenin dil öbekleri aşamasına evrilmesinin ifadesi de olan neolitik, Göbeklitepe hiyerogliflerinden de anlaşıldığı gibi çivi yazısına geçişin zeminini yaratıyordu.

İşte bu temelde Göbeklitepe tapınaklarından da anlaşılacağı gibi, güçlü zihniyet çalışmaları ile de şekillenen neolitik dönem, kendi içinde gelişen hiyerarşik oluşuma ve pazar ilişkisine dayalı olarak ziggurat adı atındaki tapınak sistemi öncülüğünde yeni bir merkezi uygarlık sistemine doğru yol alıyordu. Bu sistem, önce zihniyet dünyasında oluşuyordu. Ve öncülük de rahipler tarafından yapılıyordu. Bu öncülükte neolitiğin yarattığı tüm değerler demokratik-komünal içeriğinden boşaltılarak, hiyerarşik-devletçi uygarlığın kullanım sahasına alınıyordu.

Ataerkil aile içinde egemenlik altına alınan kadın, sosyal-siyasal-ekonomik ve inançsal alandaki öncülüğünü kaybediyordu. Doğa meta ve kar ilişkisine göre değerlendirildiği için bugüne ulaşan doğal felaketlerin önü açılmış oluyordu. Toplumsal yararlılık değil de, kar esaslı üretim, değişim değerini esas alan ticarete neden oluyordu. Bu durum da yeni paylaşım alanları, değer talanları, sınıf egemenlikleri, savaşlar, sömürü ve tanrıdan devlete uzanan bir kulluk sisteminin kurulması anlamına geliyordu. Artık ahlak yerini yasalara, demokratik toplumun teminatı olan politika da egemenlerin güç gösterisi ve aldatma-istismar çalışmasına dönüşüyordu. Artık yeni merkezi uygarlık, kurnaz-güçlü erkeğin sosyal-siyasal-ekonomik-kültürel dünyasını yaşamın her alanına egemen kılıyordu.

İşte bu gelişmeler tarım-köy eksenli demokratik toplum dünyasının güç merkezinin değişmesini ifade ediyordu. Yeni güç merkezi güçlü-kurnaz erkek ve onun farklı güç merkezlerinin ittifakı olarak şekillenen hiyerarşik örgütlenmeye dayanıyordu. Neolitik, kendisini tarım-köy ilişkisinde ifade ederken; güçlü-kurnaz erkek de, şehirleri mekân tutuyor ve kendisini iktidar gücü olarak kentlerde devletleştirirken, 'ticaret-zanaat ve sanayi toplumu'nu esas alıyordu.

İşte bu durum, tarihsel determinist yorumlardaki gibi bir ilerleme-gelişmeyi değil de bir gerilemeyi-yıkımı ifade ediyordu. Tam da bu noktada toplumsallık ve tarım arasındaki bağı doğru temellerde kurup, bu durumun demokratik toplum için ne anlama geldiğini doğru anlamak gerekiyor. **Merkezi uygarlık oda-**

ğının köyden kente, tarımdan sanayiye kayması demokrasi anlamına gelen toplum esaslı yaklaşım yerine güçlü, kurnaz adam egemenliğinin esas alınması hiçbir demokrat ya da sosyalist tarafından ileri bir adım olarak değerlendirilemez. Bu durum her türden egemenlikçi yaklaşıma kapıyı aralamak anlamına geliyor ki, böylesi bir aralıkta da her türden insanlık dışı, doğa karşıtı egemenlik filizlenir. Ki öyle de olmuştur.

Neolitik yani tarım-köy toplumları kentlerin inkârı anlamına gelmiyor. Aksine tarihsel verilerin de gösterdiği gibi makul sayıda insanı içinde barındıran, sınıflılığa, iktidar ve sömürü ilişkilerine dayanmadan ahlaki-politik toplum ilişkileri çerçevesinde ekonomik, sosyal, siyasal ilişkileri yaşayan irili ufaklı kentler var olmuştur. Yani kent deyince hemen akla Ur- Uruk gibi devletli ya da Atina gibi yurttaşlık ilişkisine hapsedilmiş köleci 'demokrasili' kentler gelmemeli. Göbeklitepe ve Çatalhöyük örnekleri bu konuda önemli olmaktadır. Bu iki yerleşim yeri en az 10.000 kişiyi barındırmakta ve yaşam ahlaki-politik ilişkilere göre düzenlenmektedir. Yani ne sınıf egemenliği ne de hanedan iktidarından bahsedilebilir bu kentlerde. Döneme göre de oldukça kalabalık bir nüfusu barındıran bu yerleşim yerleri bugünün olması gereken kentlerine de ışık tutmaktadır. Fakat böylesi kentler o zaman tarım-köy okyanusundaki adacıklar görünümündedir. Yani bir anlamda da eko-çevre kurgusuna uygun olan tarım-köy yerleşimi ve ekonomisine dayalı dengeyi tehdit eden bir kentleşmeden bahsetmek mümkün değildir, o dönemde.

Sınıf-kent-devlet ilişkisi altında oluşan iktidar aygıtları aynı zamanda yaşamın her alanında tekelleşme anlamına geliyor. Bu tekelleşme elbette demokrasinin ve toplumsallığın inkârı da demek oluyor. Bu temelde oluşan kentler gerek artan nüfusu ve gerekse kurduğu uygarlıkçı toplumsal ilişki ağı ile adeta bir doğal-toplumsal çevre yıkım aracı gibi işlev görüyor. En azından bölgemizin tarihsel ve güncel gerçekliğine baktığımızda ve aradaki farkın bilincine vardığımızda bu çevresel ve toplumsal yıkımı rahatlıkla görebiliriz. Giderek kapitalist modernite ile birlikte kır-kent dengesi kent lehine bozulmuştur. Endüstri merkezi olarak oluşan devasa kentleriyle (megapolleriyle) küresel kapitalizm doğa ve toplum kırımı mekanizmasına dönüşmüştür. Ulus-devlet, endüstriyalizm atına binerek şahlandıkça toplumsal ve doğal çevre tam bir yıkımla karşı karşıya kalmıştır. Bu aşamadan sonra her şeyde olduğu gibi tarım da endüstriyalizmin konusu haline gelmiştir. Yani kapitalist modernite çağında tarım artık toplumculuğun ve toplum yaşamının temel örgütlenme, çalışma ve ilişki biçimi olmaktan çıkarak, endüstrinin kar esaslı meta ilişkisi içinde yer almaya başlamıştır. Eğer bugün liberalizmin, toplumsal örgüyü tehdit eden ve bireyciliği bir kanser gibi üreten başarısından bahsediyorsak, bunun temelinde bu endüstri-tarım ilişkisi yatmaktadır. İnsan toplumsallaşmasının doruk noktasına tarım-köy devriminde ulaşmıştır. Toplumsallığın çözülmesindeki zirveyi de sanayi devrimine dayalı endüstriyalizm çağında yaşamaktadır. Onun için demokrasi, ahlak, politika, özgürlük, eşitlik, ekoloji vb. gibi kavramlar üzerinde durulacaksa, o zaman tarım-sanayi ilişkisini ve bu ilişkinin toplum içindeki ifade biçimini doğru ele almak gerekmektedir.

Tarım-köy devrimi ile birlikte sanayide de büyük bir devrim yaşanmıştı. Sanayi tarıma dayalı olarak toplumların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına hizmet ediyordu. Bu hizmetin biçimi ve oranı toplumun ahlaki-politik örgülerine göre tespit edildiği için bir yıkım ya da ciddi bir zarardan bahsetmek fazla mümkün görünmemektedir. O açıdan tarım-sanayi uyumluluğu aynı zamanda demokratik toplum

İnsan toplumsallaşmasının doruk noktasına tarım-köy devriminde ulaşmıştır. Toplumsallığın çözülmesindeki zirveyi de sanayi devrimine dayalı endüstriyalizm çağında yaşamaktadır

ve özgürlüklerin güvencesi anlamına da geliyordu. Bilinen sapkın gelişme süreciyle birlikte gelişen sanayi; daralan tarım, gelişen iktidar tekelleri, daralan demokrasi anlamına gelmeye başladı. Yani toplumsallık dışı gelişen sanayi gerçek şehirleşmenin de yutulması anlamına gelmektedir.

Bunun için sanayi devrimini bir çözüm olarak görmekten çok sadece toplumsallığın değil, gerçek anlamdaki kentlerin de sonu ve ölümünün başlangıcı olarak görmek gerekir.

19. yüzyılla birlikte endüstricilik ve ulus-devlet bürokrasisi temelinde kentler devasa büyüklüklere ulaşmaya başladı. Bu durum toplumsallığa ve doğaya karşı gelişen bir kanser uru gibi toplumsal organizmayı ve doğal yapılanmayı parçalamaya başladı. Bu durum, tam bir felaket anlamına geliyordu. Bu felakete neden olan şehir sadece kendini değil çevreyi, tarım-köy toplumunu da (üretici gücü, maddi ve manevi kültür kaynağı ile birlikte) tüketip öldürmektedir. Sonuçta kentler, toplumun tüketim prangasına bağlandığı, insanın işsizliğe ve açlığa mahkûm edilerek bireycilik ruhuyla toplumsallığa karşı savaştırıldığı merkezlere dönüşmüştür. Onun için kent deyince bugün gelinen düzeyi Atina ya da Göbeklitepe veya Çatalhöyük yerleşkeleriyle karıştırmamak gerekir. Bugünkü kentler hem yapısal ve hem de işlevsel olarak neolitiğin ya da antikçağın Atina gibi kentlerinin de inkârı ve o kentleri yaratan zihniyete karşı da bir savaşım anlamına gelmektedir.

Bilinen sapkın gelişme süreciyle birlikte gelişen sanayi; daralan tarım, gelişen iktidar tekelleri, daralan demokrasi anlamına gelmeye başladı. Yani toplumsallık dışı gelişen sanayi gerçek şehirleşmenin de yutulması anlamına gelmektedir

Tarım-Köy Toplumuna Doğru Yaklaşım

Yazımızın konusu tarım. Doğal olarak toplumsallığa, toprağa ve doğaya yaklaşımın da aynası anlamında bir ilişki-çalışma ve örgütlenme alanını ilgilendirmektedir.

Zerdüşt'e göre, iyilik tanrısı Hürmüz'ün gözleri her zaman çalışkan çiftçinin üstündedir. Gerçek dindarlık, oruçla ve tapınmayla değil, tarım çalışmalarıyla belli olur. Bacası tüten, içi tarım hayvanları ve çocuklarla dolu bir çiftçi evini seyretmek kadar Hürmüz'ü sevindiren hiçbir şey yoktur. Zend Avesta da tarım hayvanlarına iyi bakılması, toprağın iyi sürülmesi üstüne öğütlerle doludur.

Zerdüşt ve Zend Avesta, diğer birçok alanda olduğu gibi, devletçi uygarlık karşıtlığını tarıma, hayvanlara ve dine yaklaşımında da göstermektedir. Bu bakış devletçi uygarlığa karşı demokratik-komünalitenin yaşatılması çabası olarak görülmelidir. Bu çaba toplumsallıktan yana bir tutumu ifade etmektedir. Ahlaki ve iradi duruşuyla Zerdüşt ve Zend Avesta bugün de 'sosyalistim, demokratım' diyen birçok çevreye ders verir niteliktedir.

Reel sosyalist bakış açısı sanayileşme ve kentleşmeyi toplumsallaşmanın zemini olarak görmektedir. Onun için kırın boşalıp kentte proleterleşmenin yoğunlaşması ilerici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Emek, yoğun üretim yerleri yani fabrika gibi kalabalık işçilere ihtiyaç duyan çalışma sahaları toplumsallık zemininin güçlendiği alanlar olarak değerlendirilmektedir. Onun için de reel sosyalist öğretiye göre tarım-köy toplumları kapitalizmle kıyaslandığında geri bir düzeyi ifade etmektedir. O açıdan tarım geri bir üretim ilişkisi olurken, sanayi de sosyalizm zemini olma anlamında ileri bir üretim ilişki ve sahası anlamına gelmektedir. Bu anlayış daha sonra SSCB-de sosyalizmin zaferini sanayileşmede görecektir. Onun için Lenin, devrim sonrası tarım politikası ve köylülük gibi konularda sol sosyalist devrimcilerin çalışmalarının desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bolşeviklerin o zamana kadar kapsamlı bir tarım ve köy poli-

tikası yoktur. Onlar sadece fabrikalar, işçiler ve iktidarla ilgilenmektedir. Çünkü tarım ve köylülük feodalizmin, sanayi ve proletarya da kapitalizmin doğal olarak da sosyalizmin konusu olmaktadır. Bu anlayış, sosyalist devrimin ancak gelişmiş kapitalist dünya olan Avrupa'da gerçekleşebileceğini belirten Marksizm'den kaynağını almaktadır. Elbette bu kaynağını tarihsel determinizmden ve ona kaynaklık eden pozitivist bilimcilikten alan anlayış, günümüz gelişmeleriyle bağlantılı olarak aşılmaktadır. Aşılmalıdır da.

Diğer yandan tarım-köy toplumu karşıtlığı temelinde gelişen endüstriyalizmin oynamış olduğu gerçek rolü görmeden tarım olayını hormonlu ya da organik tarım ya da ürünler derekesine indirgeyen oldukça ekonomist-pragmatist bir yaklaşım da günümüzün popüler davranışlarından ya da çıkışlarından biri olmaktadır. Elbette kökten çözüm yaklaşımı olmayan bu çıkış da güncel sorunlar karşısında yetersiz de olsa bir duruş anlamına gelmektedir. Fakat aşılan reel sosyalist yaklaşımın yerine elbette bu anlayış esas alınamaz.

Kentleşme, sanayileşme ve ilk kullanıldığında bir reform ya da mucize gibi görülen tarım ilaçları ya da hormonlar yoluyla toprağa geçen ve 'pestisit' adı verilen zararlı maddelerin yeni hastalıklara sebep olması, bağışıklık kazanmış yeni zararlıların ortaya çıkması, doğal dengenin tam bir felaket anlamında (ormanların ölmesi ve hava kirliliği) bozulmasına neden oluyor. Ve yaygın kanser hastalıklarına yol açıyor.

İşte bu nedenle herhangi bir kimyasal ilaçlama, suni gübre ve hormon kullanılmadan yapılan tarım ancak topraktan bitkilere, hayvanlara ve insanlara uzanan doğal döngünün sağlıklı işlemesini sağlayabiliyor. Fakat kanserleşen kentleşme ve ekolojik dengeyi bozan sanayileşme sorunları aşılmadan da bu sorunun kökten çözülebileceği sanılmıyor.

Fakat buna rağmen dünyada 1920'lerden bu yana yine de ciddiye alınması gereken düzeyde toprağı, hayvanları, bitkileri, böcekleri ve insanları bir bütün olarak kabul eden ve doğal dengeyi bozmadan onunla uyumlu üretim yapmayı amaçlayan ekolojik tarıma yönelimin geliştiği gözleniyor.

Reel sosyalist bakış açısının tarihe düzçizgisel, determinist yaklaşımının yaratmış olduğu felaketleri hep birlikte yaşadık, gördük. Doğa ve toplum karşıtı olan bir üretim faaliyetini esas almadan edemeyen, mevcut olan değerler üzerinde kurduğu tekelle sürekli tüketimi pompalayan kapitalist modernitenin hiçbir ilerici devrimci yanının olmadığı bugün daha da iyi anlaşılmaktadır. Kendisine toplumsallıkta öncülük payesi biçilen proletaryanın içinde bulunduğu durum da şimdi daha iyi anlaşılmaktadır. **Çözülen köy, büyüyen şehir, gelişen sanayi sosyalizmin arifesi değil tümden toplumsallıktan uzaklaşma anlamına gelmektedir. Onun için tarım ve köye yüklenen geri, ilkel yaftaları mutlaka ortadan kaldırılırken, asıl sosyalitenin tarım-köy toplumlarında yaşandığı bir kez daha hatırlanmalıdır.** Onun için sanayileşme ve kentleşme ile 'yurttaşlık' adı altındaki hukuksal bağlılıkları geleneklerin ilerisinde gören anlayışın mahkûmiyeti aynı zamanda ahlaki-politik toplumun da gerçek değerini ifade edecektir.

Bütün bunlar çerçevesinde tarım sadece toplumların beslenmesini sağlayan bir ekonomik faaliyet olarak ele alınmamalıdır. Tarım doğayla bilinçli bağ kurmanın ifadesidir. Tarım ana evcil düzenin öncüsü olan ve özgürlüklerin teminatı anlamında toplumsallığı süreklileştirip çoğaltan kadının toplumsallık ve ekonomideki yerine yeniden kavuşturulmasıdır. Tarım toplumsal emeğin bilinçli-örgütlü bir şekilde toplum ihtiyaçları temelinde hayata geçirilmesidir. Tarım tüm topluluk üyelerinin özgürlük-eşitlik temelinde demokratik bir ortamın teminatı olarak politika yapmasıdır. Bütün bunlar çerçevesinde tarım elbette sağlıklı yaşam demektir, sağlıklı bir çevre doğayla barışık insan-toplum anlamına gelmektedir. İşte böylesi bir tarım ortamı için kır-kent ilişkisini dengede tutacak bir ekolojik kentleşme ve eko-endüstrileşme kaçınılmaz olmaktadır.

TOPLUM ESAS OLARAK ANA-KADIN ETRAFINDA KURULUR

"Kadın, toplumsal sürekliliği sağlamada en çok çabanın sahibi olduğundan ötürü, erkeğe nazaran toplumsallıkta daha başat rol oynar. Doğum, çocukların büyütülmesi ve savunulması toplumsallığın anacıl doğrultuda gelişmesini sağlar. Toplum ağırlıklı olarak ana-kadın kimliğini taşır. Dil ve dinin kökeninde dişil öğenin varlığı bu gerçekliği doğrular. Tarım-köy toplumunda kadının kimliği ve sesi gücünü korumaya devam eder."

Primattan Kopuş İnsanlaşmada Atılan İlk Adımdır

İnsan biyolojik ve toplumsal-kültürel evrim geçirerek gelişti. Tek hücrelilerden başlayan süreç milyarlarca yılın sonunda insanla sonuçlanmıştır. İnsan, en son çıkan canlı türüdür. İnsan türünün o kadar canlı türü içinde insanlaşması ya da toplumsal bir varlık olarak ortaya çıkması yeni bir durumdur. Neden o kadar canlı türü içinde insanlaşmak? İnsanlaşma olgusunda günümüzdeki insana benzeyen biyolojik oluşum süreci kuşkusuz çok önemli bir olgudur. Fakat asıl insanlaşmanın toplumsallaşma adımı ile gerçekleştiği önemle vurgulanması gereken yöndür.

"Toplumsallık insan türünün varlık koşuludur. Kendinden önceki primat (insana en yakın familya) türünden kopup insanlaşması, toplumsallaşma düzeyiyle atbaşı gittiği sosyal bilimin en yakın bir gerçeğidir. Doğal toplum, insan türünün primatlardan kopuşla birlikte içine girdiği ve hiyerarşik toplumun ortaya çıktığı sürece kadar süren uzun toplumsal zamanda yaşayan insan toplulukları düzenidir. Genellikle klan olarak kavramlaştırılan ve nicelikleri 20-30 dolayında seyreden bu topluluklar için, kullandıkları taş aletleri itibariyle paleolitik ve neolitik dönem insanlığı da denilmektedir. Doğada avcılık ve toplayıcılık temelinde hazır bulduklarıyla beslenmektedirler. Bir anlamda hazır doğa ürünleriyle geçinmektedirler. Bu diğer yakın hayvan türlerine benzeyen bir beslenmedir. Dolayısıyla bir toplumsal sorundan bahsedemeyiz. Klanımız sürekli araştıracak, bulduğunda ya toplayacak ya da avlayacaktır. Aletler ve ateş keşifleri geliştikçe ürünleri daha da artacak, arttıkça tür olarak daha hızlı gelişecek ve primatlarla aradaki mesafe açacaktır. Evrimin doğal kuralları gelişmeyi belirlemektedir."

Öncelikle insan biyolojisinin toplumsallığa zemin sunmasındaki ayrıntıları ele alalım.

İnsan beyninin büyümesi giderek primattan kopuşta önemli bir farklıktır. İnsan kafatasının geç sertleşmesi beynin ağır ağır büyüyüp gelişmesine olanak sağlar. İnsan beyni ancak 5 yaş civarında gelişmesini tamamlar. İnsan biyolojisindeki bir diğer özellik, insanın ayak üzerinde durabilmesidir. Bu durum insanın daha fazla serbestlik kazanmasını sağlamıştır. Dik durma boyun civarındaki kasları serbest bırakarak çene ve kafatasının rahat gelişmesine zemin sunmuştur. Yine elleri kullanmak, dik yürümek karmaşık sinir sistemine sahip beynin gelişiminde rol oynamıştır. Gözlerin yandan öne kayması, nesneleri üç boyutlu görme imkânı sağlamıştır.

İnsanın toplumsallaşmasında R. Briffaut-un, insan yavrusunun uzun süren bağımlılık ve olgunlaşmasıyla ilişkili tezi en çok esas alınan tezdir. İnsan, kendinden önceki türlerden daha kırılgan, özelleşmiş, daha uzun süreli bakım isteyen, dolayısıyla toplumsallığa daha bağımlı bir canlı türüdür. İnsanın hayvanlar gibi kendisini savunacak bir özelleşmiş organı yoktur. Bu konuda insan en güçsüz canlıdır. Bir aslanın pençesi, bir köpeğin dişi onları saldırılara karşı korumaktadır. Yine soğuğa karşı da tüyleri vardır. Ama insan böyle değildir.

Birçok hayvan yavrusu doğduğundan birkaç gün sonra ayağa kalkıp yürüyebilir. İnsanın doğduğu andaki hali aslında erken doğmuş bir canlı gibidir. Bu açıdan insan doğduktan sonra en az bir yıl kadar ana rahmindeki gibidir. Ancak 18 yaşına kadar büyümesini tamamlayabilir. Cinsel organlarının aktifleşmesi için bile 15 yıl gerekir. Ayrıca hayvanlar aletsiz yaşayabildiği halde insan aletsiz yaşayamaz. Belirtilen nedenlerden dolayı insanın toplumsal bir varlık haline gelmeden yaşamını sürdürmesi mümkün değildir. Öyleyse toplum ya da toplumsallığın ortaya çıkışını daha ayrıntılı tanımlamak gerekecektir.

İnsan Fiziki Güçsüzlüğünü Toplumsallaşma ile Aşmıştır

Önderliğimizin belirttiği gibi *"Toplum, insan türünün araç yaratarak ve bilinçlice ortak amaca yürümeyi esas alan hemcinsleriyle birleşip kendisine en yakın hayvan türünden kopmasını ve birarada yaşamasını ifade etmektedir. Bu tanımda önem taşıyan; araçla iş yapma ve bunu bilinçlice hemcinsleriyle ortaklaşa bir amaç etrafında gerçekleştirmedir. Tek başına toplum olunamayacağı gibi, araçsız da toplumsallaşma sağlanamaz. Ayrıca biraraya geliş, maddi yaşamı devam ettirmek için ortak ürün elde etme ve güvenlik sağlamayı gerekli kılmakta, bu da ortak bilinci zorunlu hale getirmektedir. Bir klan ailesinden, en çok bir iki düzineyi geçmeyen insan toplumuna ve oradan günümüzün dünya toplumuna bu çerçeve içinde varılmıştır. Tanımı gereği, toplum doğuşundan bugüne kadar büyük oluşumlardan geçmeyi ve kendini üstün kılmayı kanıtlamıştır. Fizik, bitkiler ve hayvanlar dünyası kadar gerçek olan bir insan toplumu dünyasının var olabileceği, bu kanıtlamanın özüdür. Demek ki, insan toplumsuz olamaz. Nasıl fizik, bitkiler ve hayvanlar âlemi bir gerçekse, toplumun kendisi de en az onlar kadar veya onlar gibi bir gerçektir. Bu gerçeklik inkâr edilemez."*

Toplumu olmadan insanın var olamayacağı bilimsel bir tespittir. Toplumsallaşma sürecinin insan eliyle gerçekleşen en temel olgu olduğu da bilimce kabul edilmektedir. İnsanın primattan kopuşu toplumsallaşma ile yakından bağlantılıdır. İnsan, güçsüzlüğünü toplumsallaşma ile aşmıştır. İnsanın bir toplumsal varlık olarak çıkmadan önceki yaşamı primat ya da hayvansı yaşamdır. Primattan kopuş; insanlaşmadır, toplumsallaşmadır. İnsan olma süreci uzun ve çetin koşulların sonucu olmuştur. Birlikte olma, ortak hareket, dayanışma, yardımlaşma olmasaydı insanın yaşamın zor koşullarının üstesinden gelmesi kendi başına mümkün olmazdı. Bu nedenle insanın toplumsallaşmasının komünal tarzda bir toplumsallaşma olduğu gerçeği en temel yöndür. Yine bu toplumsallaşma doğadan kopuk değil,

Birlikte olma, ortak hareket, dayanışma, yardımlaşma olmasaydı insanın yaşamın zor koşullarının üstesinden gelmesi kendi başına mümkün olmazdı. Bu nedenle insanın toplumsallaşmasının komünal tarzda bir toplumsallaşma olduğu gerçeği en temel yöndür

onun içinde ortaya çıkan bir toplumsallaşmadır. Sanıldığının tersine toplumsallaşma demek doğayla zıtlaşma temelinde olmamıştır. Oluşan yeni bir durumdur, fakat bu da doğadan kopuk olma hali değildir.

Ayrıca toplumsallaşmanın araçla olan sıkı bağı da üzerinde durulması gereken önemli bir husus olmaktadır. Hayvanlar araçsız yaşayabilir, ama insan böyle değildir. Zaten ilk aletlerin ortaya çıktığı dönem toplumsallaşma adımlarının iç içe olduğunu gösteriyor. İnsan türü biraraya gelerek, alet yaparak yaşamın zorluklarının üstesinden gelmiştir. Toplumsal sorunların henüz görülmediği bu dönemde, buzul çağlarının getirdiği zorluklar da dâhil tüm sıkıntı ve zorlukların üstesinden toplumsallaşmanın gücüyle gelinmiştir. İnsan türü-

nün uğraştığı tam da bir yaşam mücadelesi olmuştur. İnsanın arayışları günümüzdekinden farklı olarak yaşamak içindir, ihtiyaçlar ve çözümlenmesi gereken problemler (üreme, korunma, beslenme gibi) yaşamsaldır. İnsanlar tüm yoğunlaşmalarını bu sorunları çözmek için kullanmıştır.

Alet yapımcılığı zihinsel ve toplumsal gelişmede sıçramalara yol açmıştır. İnsana en yakın tür olarak kabul edilen şempanze ile insan biyolojisi arasında aslında çok ciddi anatomik bir farklılık yoktur. Asıl fark toplumsal davranışlardadır. Bu bize şunu gösterir: hayvan ile insan arasındaki asıl ayrım noktası toplumsallıktır. Bir şempanze de aletleri tutabilir, kullanabilir. Ama yeni bir durum karşısında aleti terk edecektir. Oysa insan aletlerini, tecrübesini toplumsal ilişki dediğimiz çevre ile kuşaktan kuşağa aktarır. Her gelişmenin içinde mutlaka ilk baştakinin katkısı, emeği vardır. Toplumsallaşmanın üstünlüğü zaten bu noktadadır. Toplumsallaşma olgusuna yaptığımız bu tanımlama çerçevesinde; insan bilinci, duygusu, emeği, mücadelesi, saygı-sevgi, güzellik, cinsellik vs. ölçülerinin karakter itibariyle toplumsal olduğu gerçeğini oldukça net bir biçimde göstermektedir.

İnsan ilkin kadın tarafından toplumsallaşmaya alıştırılmaktadır. Toplumun değer yargıları daha çok kadın üzerinden toplumun yeni üyelerine verilir. Bu yönüyle kadın aynı zamanda terbiye edendir, alıştırandır, toplumsallaştırandır

Toplum Ana Etrafında Oluşan Birliktir

Toplum, insan türünün var olma biçimidir ve ilk insanlaşma toplumsallaşmayla başladı. İlk toplumsal örgütleniş aşamasında ideoloji esas itibariyle kadın eksenlidir. Toplumsallaşma esasında kadın etrafında gelişmektedir. Toplumsallaşmada kadının belirleyici rolü kesindir. Zira insan ilkin kadın tarafından toplumsallaşmaya alıştırılmaktadır. Toplumun değer yargıları daha çok kadın üzerinden toplumun yeni üyelerine verilir. Bu yönüyle kadın aynı zamanda terbiye edendir, alıştırandır, toplumsallaştırandır. Yanı sıra kadının rolü besleyen, geliştiren temelde olmuştur. Kadının toplumsal tarihteki bu belirleyici ve başat rolünün milyonlarca yıl sürdüğü belirtilebilir. Bu yönüyle ilk ve sağlıklı olan doğal toplum sürecinde kadının toplumsallaşmanın tamamlayıcı öğesi olduğu, dahası toplumsallaşmanın öncü gücünün kadın olduğu hem yaşam gerçekliğinden hem de tarihsel verilerden anlaşılmaktadır.

Toplumsallık insan türünün var oluş koşulu olduğundan, tüm insanların toplumsal davranması insan türünün aynı zamanda özünü oluşturmaktadır. Doğa insana toplumsal davranmadığı, gücünü birleştirmediği taktirde yaşamını sürdüremeyeceğini çok net bir biçimde göstermektedir. Bu nedenle de her insan hem özünün bir gereği olarak hem de yaşayabilmek için toplumsal davranmak durumundadır. Bu yönüyle insanlık tarihinde denilebilir ki insan türünün en fazla toplumsal davrandığı dönem ilk toplum dönemidir. Ancak hem biyolojik yapısı, hem de toplumun çocuklarıyla daha fazla ilgilenmek ve onları besleyip kollamak durumunda oluşu, toplumsallaşmanın kadın etrafında örülüyor olması, kadını çok daha kolektif ve sorumlu davranmaya itmektedir. Kadının bu temel özelliğini giderek yaygınlaştırması hayvansı özelliklerin giderek değişmesinde ve toplumsallaşma için gerekli insani alışkanlıkların gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Gelişiminin ilk evrelerinde vahşi doğa içerisinde hayvanlardan farksız, salt beslenme ve üreme çerçevesinde yaşamını sürdüren ilk insansılar, insan toplulukları haline harcadıkları emek sayesinde geldiler. Zorlu doğa karşısında, kendini savunma ve yaşamını sürdürme biçiminde ortaya çıkan mücadelede harcanan emek, ilk insansıların düşünce gücünün gelişimine yol açmıştır. Düşünce doğaya para-

lel olarak gelişmiştir. Ve ilk ortak emek, dişi insansının doğurduğu yavrusunu koruma içgüdüsü ile açığa çıkmıştır.

Kadının yavrularıyla arasında hem doğum öncesi rahimde taşırken -ki dokuz aylık hamilelik süreci salt mekanik soyut bir yük taşıma durumundan ibaret olamaz- hem de doğum sonrası kendi sütüyle beslerken geliştirdiği emek iletişimi, ilk insani duyguların nüvelerini açığa çıkarmıştır. Başlangıç itibariyle salt yavruları ile arasında gelişen bu emek ve duygu gelişimi giderek dişilerle ortak paylaşım noktası halini almıştır. Böylelikle kadın cinsinin kendi içinde, hem kendi hem de yavrularının ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, eğitme vb.) karşılama temelinde geliştirdikleri ortaklaşmacı yaşam zemini hayvandan insana geçişe damgasını vuran ilk toplu yaşamın başlangıcı olmuştur. Bu ilk toplu yaşam zemini, ihtiyaçlar temelinde biraraya gelinip, gönüllü katılım esasında geliştirilmiş, katışıksız ilk kolektif emek ortaklığının gerçek ifadesi olmuştur. Üretim ve tüketim fazlası söz konusu olmadığından herhangi bir egemenlik dürtüsü ve çıkarı gelişmemiştir. Doğal olarak ortak ihtiyaçların ortak giderilmesi ve yavruların ortak korunması esasında oluşan bu ilk topluluk, insanlığın ilk örgütleniş bilincini de geliştirmiştir. Bu ilk ortaklaşmacı yaşam zemininde anlaşıldığı üzere sosyalizm yaklaşımı vardır. Yani sosyalizm insanlığın ilk insanlaşma aşamasından beri süregelmiştir. Bu anlamda sosyalizm kadının doğasında vardır ve 'ilkel' sosyalizm (ilkel, geri anlamında değil, eski-ilk olma hali anlamında kullanılıyor) kadının katışıksız doğası çerçevesinde yaşam olanaklarını yaratarak insanlaşmaya attığı ilk adımda yaşanmıştır. Kadın üslenmiş olduğu bu misyonuyla insanlığın yaratılmasında kurucu rolü oynamıştır.

Sosyalizm insanlığın ilk insanlaşma aşamasından beri süregelmiştir. Bu anlamda sosyalizm kadının doğasında vardır ve 'ilkel' sosyalizm (ilkel, geri anlamında değil, eski-ilk olma hali anlamında kullanılıyor) kadının katışıksız doğası çerçevesinde yaşam olanaklarını yaratarak insanlaşmaya attığı ilk adımda yaşanmıştır

Bu temelde ilk ve temel var olma koşulu olarak gelişen klan topluluğundaki insan, klanın diğer üyeleriyle bir bütünsellik içerisinde yaşamını kurmaktadır. Birlikte yaşamak yaşamın en olmazsa olmaz kuralıdır. Birbirinden farklı, parçalı, ayrıcalıklı ve kopuk bir yaşam anlayışı söz konusu değildir. Klan dışında ayrı bir yaşam düşünülememektedir. Dönemde gerçekleştirilen her şey, özü itibariyle toplumsallığı devam ettirmek içindir. Önderliğimiz yamyamlığın bile klan toplumunun devamını sağlama ve güçlendirme amaçlı olduğunu belirtmektedir. Klan toplumu; dayanışmaya dayalı, karşılıklı bağımlılık ilişkisi temelinde hiyerarşisi olmayan ve sömürüye dayanmayan, sınıfsız ve bütünlük arz eden bir toplum biçimi olarak milyonlarca yıl süregelmiştir.

İnsan toplulukları kendilerini doğa ile özdeşleştirerek, doğa ile bütünlüklü bir uyum içerisinde olmuşlardır. Doğada her şey canlıdır ve her şeyin bir ruhu olduğuna inanılır. Bundan hareketle insan kendisini doğadan sayarken, doğayı da kendisinden saymaktadır. Doğa ile ilişkilerinde hükmetme yoktur. Klan bilincinde esas olan inanç totemdir.

Yaşamın sürdürülmesinde toplumsal varlıkların kutsanması çok önemlidir. Çünkü klan topluluğunun varlığı yaşamla özdeş tutulmaktadır. Bunun için de en büyük değer olarak görülüp tapınılması esas alınmak durumundadır. Böylece kutsanan toplumsallık beraberinde tabu sistemini de oluşturduğu gibi, ilk ahlakın kaynağı olarak da gelişim göstermiştir.

"Do-ğal topluma eşlik eden 'totem' inancında hükmetme ilişkisi yoktur. Klanın simgesi olarak tabusaldır, kutsaldır. Klan yaşamı nasılsa simgesel kavramsallaştırılması da öyle yansıtılmaktadır. Klan örgütlenmesinin hayatı ve kurallarına sımsıkı bağlanmadan yaşam düşünülmemektedir. Dolayısıyla varlığı-

nın en yüksek, en yüce yansıması olarak totem dokunulmaz ve kutsal sayılacaktır. Hürmet edilecek, saygı gösterilecektir. Nesne olarak en yararlı eşya, hayvan ve bitkilerden seçilecektir. Doğada klana yaşamsallık veren nesne ne ise ona inanılacak ve simgesi sayılacaktır. Böylelikle doğal toplumun dini de doğayla bütünlük arz etmektedir. Bir korku kaynağı değil, güçlendirme unsurudur. Kişilik ve güç kazandırmaktadır."

İlk insan topluluklarının bilinç düzeyinin pratikleşmesinde ve toplumun güçlenmesinde başvurulan yöntem büyücülük olmaktadır. Toplumsallıkla yaratılan ve ortaya çıkan gücün kutsallığı kadında ifadesini bulan büyücülükte görülmektedir. Doğayı gözlemleyen, onu inceleyen, onda yaşamı gören, doğumu tanıyan kadın böylelikle bilge olma özelliğini kazanmaktadır. Dolayısıyla klan, kadın ana etrafında bir birlik olarak oluşurken, doğurgan özelliği ve çocuk bakımını üstlenmesi nedeniyle de onu en iyi toplayıcı ve besleyici bir konuma zorlamaktadır. Kısacası klan formu *"toplumun doğuşu, ilk hafızası, temel bilinç ve inanç kavramlarının gelişme zeminidir. Ondan geriye kalan sağlıklı bir toplumun doğal çevreye ve kadın gücüne dayalı olması gerçeğidir. İnsanlığın var olma tarzının kendi içinde sömürüsüz ve baskısız güçlü bir dayanışmayla gerçekleştiğidir. İnsanlık bir anlamda bu temel değerlerin bileşkesidir."*

Uygarlığın başlamasından önce milyonlarca yıl süren bir toplumsal tarih aşaması yaşanmıştır. Toplumun, insan türünün var olma biçimi olduğunu ve ilk insanlaşmanın toplumsallaşmayla başladığını izah etmeye çalıştık.

Tarihin kadınlı-erkekli başladığı bilinir. Hiç şüphesiz bir toplum şekillenirken, onun temelinde kadın erkek ilişkilerinin gelişmesi büyük rol oynar. Toplumsallaşma kadın-ana etrafında giderek büyüme sağlamakta ve bir kimliğe dönüşmektedir. Daha doğrusu kadın eksenli evcil düzen gelişim göstermektedir. Yaşam ve ilişkilerinde ortaklaşma, paylaşma esastır. Elde edilen tüm ürünlerin yanı sıra çocuklar da tüm klanındır. Erkek, fiziki özelliklerinden kaynaklı zorunlu olarak dışarıda avlanmakta, klanı tehlikelerden korumaktadır. Bu doğal zorunluluk erkeğin önemli oranda bu düzenin uzağında kalmasına neden olmaktadır. Çocuklar kadın-ana etrafında toplanmakta, toplumun giyecek, yiyecek vb. gibi temel ihtiyaçları bu evcil düzenden sağlanmaktadır. Örneğin çocuk sadece anayı tanımaktadır. Çünkü ***"kadının hangi erkekten gebe kaldığı bilinmediği gibi, çocukların hangi kadından olduğu bellidir."*** Buradan da anlaşılacağı üzere erkeğin kadın üzerinde ve klan yaşamının örgütlendirilmesinde belirleyici bir rolünün olmadığı dolayısıyla son derece silik bir konumu arz ettiği ortaya çıkmaktadır.

Analar Topluluğunun Yasaları

Ortak yaşamın beraberinde bir işleyiş mekanizmasını her zaman getirdiği, bu ilk örgütlenişte de görülmektedir. Toplu yaşamın bu şekilde gelişmesiyle beraber, belirginlik kazanan yaşamsal sorunlar ve bu sorunların aşılmasında ihtiyaç duyulan bazı kurallar da böylelikle ilk defa kadın tarafından konulmuştur. Yavrularını yaşatabilmek için biraraya gelen analar topluluğunun koyduğu bu ilk kurallar insanlık tarihindeki ilk yazısız yasalar anlamını taşıyan totem ve tabulardır. İnsanı, hayvanlar âleminden koparıp, güdüsel denetimini kendi hâkimiyetine almasını sağlayan ilk tabu, erkeğe karşı konulan yiyecek ve cinsellik tabusudur.

Doğum öncesi gebelik süresince ve doğum sonrası emzirme dönemlerinde, anasal işlevlerin gerekli kıldığı cinsel birleşme yasağı daha sonra geliştirilen tabuların ön biçimi niteliğini taşımakta olup, insanlık tarihinde ilk yasaklama niteliğini taşımaktadır. Kadın koyduğu bu ilk yasakla (tabuyla) hem kendi hem de erkek cinsinin hayvani güdülerini denetime alarak daha fazla insanlaşmıştır. Çünkü insan; kendindeki güdüleri, özdenetimine aldığı oranda hayvanlar âleminden ayrışır.

Biyolojik olarak insan türünün diğer hayvan türlerinden en önemli farkı ise, gebelik süresinin diğer hayvanlara oranla daha uzun süreli olması ve insan yavrusunun daha uzun süreli bakıma muhtaç olması gerçeğidir. Bu sü-

renin oldukça uzun olması analık işlevi gören kadınların erkek cinsinden ayrı kalma süresinin de uzunluğu anlamını taşımakta olup, ayrı kalınan tüm bu zaman sürecinde anaların kendi güdülerini disipline etmesi, etrafındaki insanların da bu disipline uymaları sonucunu doğurmuştur. Bu ayrışma sürecinde, aynı durumu yaşayan analar birarada yaşamı sürdürmüş ve beraber yaşamanın doğurduğu yaşamsal ihtiyaçlarını beraber karşılamışlardır.

Yaşamsal ihtiyaçların başında gelen, doğal olarak beslenme ihtiyacıdır. Ananın beslenmesi yavrunun da besin ihtiyacının giderilmesini direkt etkileyen bir faktördür. Ana kadın beslenme sorunlarının aşılmasında daha çok doğayla bir uyumu ifade eden ve kadının barışçıl karakterine de etki edecek olan toplayıcılıkla uğraşmıştır. Kadın, hem yavrusuna daha verimli besin verebilmek hem de doğası gereği diğer canlılara zarar vermeme özelliğinden dolayı otçuluk kültürünü sürdürmüş ve avlanmamıştır. Çünkü kadın yavrusundan dolayı ete ve kana karşı duyarlı olup, diğer memeli hayvanları da kendi yavrularıyla bir tutmuş, onlara karşı da koruma önlemleri almıştır. Böylelikle analar topluluğu avlanmadığı gibi, sürekli avlanan erkek cinsinin beslenme biçimine karşı da bazı tabular koymuştur.

Önderliğin, *"kadın-ana kendi etrafında örgütlenen düzene ne kadar çok çocuk ve dost (yakın) erkek bağlarsa, o kadar güçlü bir ana-kadın olmaktadır. Dizginlenemez bir kadın kültünün gelişmesi söz konusudur. Eldeki kanıtlar, daha yaygın tanrıça dinsel düzeni, dildeki dişil öğeler, yontular ana-kadının yükselen gücünün açık göstergeleridir. Erkeklerin önemli bir kısmı doğal olarak bu düzenin uzağındadır. Ana-kadının yararlı bulmadıkları ve yaşlılar ağırlıklı olarak bu sistemin dışında kalabiliyorlar"* tespitinden hareket edildiğinde kadın tarafından konulan kuralların anlamı daha net anlaşılmaktadır.

Böylece insanlık tarihinde ilkleri teşkil eden bu ilk iki tabu, giderek erkeğin de kadınlar topluluğuna girmesini sağlamıştır. Uygulanmaya konan bu kurallar zaman içerisinde her iki cinsin de beraber yaşamasına olanak tanımış ve yavrularını korumak için biraraya gelip örgütlenen analar topluluğu öncülüğünde toplum gittikçe daha da gelişmektedir.

Neolitik Devrim Kadın Devrimidir

Toplumsallaşmaya bu şekilde öncülük eden kadın, giderek yaşam gereksinimlerinin artması ve bu gereksinimleri karşılayacak kaynakların sınırlı olması karşısında belli arayışlar içerisine girmiş ve bu arayışlarının sonucu olarak çeşitli üretim etkinliklerini zamanla bulmaya başlamıştır. Çünkü başlangıçta yabanıl bitki ve bitki kökleriyle uğraşan kadının, zamanla doğa hakkındaki bilgisi artmış ve tecrübeli bir konuma gelmiştir. Zaten bu nedenledir ki gelişen kuraklığın etkisiyle toplayıcılıkla toplumun beslenme sorununun çözümlenemediği bir dönemde kadın bitkiler hakkındaki bilgisinden yararlanarak tarımı geliştirebilmiştir.

İnsanlaşmaya doğru atılan her adımdaki kadının başat ve kurucu rolü, ona kutsal bir varlık olarak tanrıça misyonunu yüklemiştir. Yani kadınların gerek insan soyunun devamı için gerekli olan yavru doğurup yetiştirmeleri, gerekse toplu yaşama geçip ilk toplumsal üretimi gerçekleştirmiş olmaları toplumda "Ana Tanrıça" inancını geliştirmiş, kadına ilahi güçlerin sahibi olarak yaklaşılması gerçeğini doğurmuştur. Kadının altın çağı da denilebilecek Neolitik Devrim ile beraber, tanrıçalar çağı bu aşamanın (yabanıl) ardından zirveye ulaşmıştır.

"Neolitik köy devrimi, bu süreçte ikinci büyük aşamadır. Yaklaşık 12.000 yıl önce gelişen bu devrim, toplumsallaşmanın en büyük adımıdır. Bu adımın insanlık gelişmesi üzerindeki etkisi maddi ve manevi kurumları ile zihniyet yapısında sürüp gitmektedir. Bugün bile çok arzulanan doğal özgür yaşam zihniyeti, doğayla canlı dostluk, korkutucu tanrısal güçlerin hüküm sürmediği ve etkilemediği ruhsal yapı, güçlü analık duyguları, kadın-erkek eşitliği arzusu, tarım ve evcilleşen hayvancılığın bugün de Avrupa uygarlığını besleyen ürünleri ve araçları, bu ürün araçlara dayalı ideoloji, düşünce ve dil yapıları ve kav-

ramları, madenlerin keşfi ve kullanıma açılması başta olmak üzere uygarlığı sürekli ve halen besleyen ana unsurları yaratan şey, neolitik köy devrimi ve buna dayalı olarak gelişen yerleşik kırsal toplum yapısıdır."

İnsanlaşmaya öncülük etme konumu, kadın açısından sorumluluğunun giderek artması anlamını taşımıştır. Genişleyen toplumsallaşmanın beraberinde getirdiği ihtiyaç çeşitlenmesi ve karmaşıklaşan işler giderek yeni üretim biçimi ve araçlarını doğurmuştur. M.Ö. 10.000'lere gelindiğinde, toplayıcılık ve avcılık giderek artan gereksinimlere cevap olamamış ve tarıma elverişli arazilerin elde edilmesiyle bitki ekimine geçilmiştir. İlkin küçük tarlaların ekimiyle işe başlayan kadınlar, tecrübe edindikçe daha bilinçli ve amaçlı çalışmaya geçmişlerdir. Bu durum, önceki süreçlere oranla üretime olağanüstü hız kazandırmıştır. Yeni üretim araçlarıyla geçilen yeni üretim biçimi insanlık tarihinde yaşanan en büyük devrimdir. Bu süreçte gerçekleştirilen Neolitik Tarım Devrimi, toplumsallaşmanın daha bir üst aşamaya geçmesinde temel dayanak olmuştur. Rastgele üretimden ilk defa planlı ekonomiye geçilmiştir. Bu anlamda neolitik devrimi özünde tarımı başlatmaya ve hayvanları evcilleştirmeye dayalı bir devrim olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Bu yönüyle de Neolitik Devrim, bir kadın devrimidir.

Bu devrimde ilk tanrıçaların ve uygarlığın merkezi ise Mezopotamya ve Verimli Hilal olmuştur. İlk ekinin ekildiği, ilk yuvanın kurulduğu, ilk insanın yerleştiği ve ilk arkadaşlıkların geliştirildiği yer bu topraklar olmuştur. Ve Neolitik çağdan beri hiç kimse bu topraklarda olduğu kadar özgür düşünememiş, özgür yaratamamış, özgür sevememiş ve güzellik yaratamamıştır. M.Ö. 10.000 ile 4.000 tarihleri arasında bu bölgede kadın öncülüğünde yaratılan bir toplum vardır. Yerleşik yaşamı, tarımcılığı ekin ekip-biçmeyi, sanatı, bilimi, tıbbı bu bölgede ilk olarak Neolitik çağda kadın başlatmıştır. Ve giderek dünyanın diğer bölgelerine yayılmıştır. Kadın ve halklaşma kültürü bu süreçte buralardan başlamıştır. Kadınlar ilk bu topraklarda barış insanı ve sosyal insan olmuşlardır. Kadının doğasındaki güzellikler tüm görkemiyle açığa çıkma, kendini gerçekleştirme imkânını bu topraklarda buldu. Bu yönüyle sonradan çarpıtılacağı gibi bırakalım kadının erkekten daha geri olmasını kadın yaşamın kendisi, gerçek yaratıcısı olacak denli ileri ve merkezi bir konumdadır.

Ateşin Keşfi ile Doğadan, Hayvandan, Toprak ve Sudan Yararlanmanın Toplumsallığa Kazandırdıkları

Kadınlarda bulunan besleme, büyütme, koruma ve eğitme güdüsü, hayvanların dürtülerini değiştirmede, onları evcilleştirmede kadını yetenekli kılmıştır. Kadın, yavrusuna bakarken edindiği bu yeteneklerini ve insani duygularını hayvan ve bitkilere karşı da kullanarak topluluğun ihtiyaçlarını gidermek için yürüttüğü üretim faaliyetlerinde bu canlılardan yararlanmıştır. Bakıma muhtaç hayvan yavrularına da tıpkı kendi yavrusuna yaklaştığı gibi yaklaşıp onları beslemiş, korumuş ve daha sonra da onların verdiği ürünlerden yararlanmıştır. Evcilleştirilen hayvanlar daha sonra tarlaya sürülerek daha fazla verimin elde edilmesi sağlanacaktır.

Daha Homo Erectus döneminde kontrol altına alınan ve ondan yararlanılan ateşten bu dönemde daha fazla yararlanılacaktır. Çeşitlenen besin ürünlerine paralel olarak ateşin yemek pişirmede daha fazla kullanıldığını tahmin etmek zor değildir. Ayrıca özellikle çanak-çömlek yapımında da ateşin kullanıldığı bilinmektedir.

Kadın, mutfak gereçlerinin yapımında yararlandığı toprağın özelliklerini kavradıkça, toprak ve ağaçlardan evler yaparak daha önce yavrularını içinde korumak için kullandığı ilkel barınaklarını daha da yaşanılır bir duruma getirmiştir.

Doğal iklimlere karşı dayanıklı topraktan yaptığı yeni barınaklarda ateşin aydınlatıcı ve ısıtıcı özelliklerini kullanarak, zamanla daha geniş ve mimari özellikleri olan ev yapımına geçmiştir. Ateş ısısıyla yerleşim mekânını genişletmiş, ışığıyla da üretim zamanını arttırmıştır.

Su kenarlarında yaşayan insan toplulukları, yine kadının öncülüğünde temizlik ve sulama kültürüyle tanışmıştır. Kadın biyolojik yapısının gereklilikleri çerçevesinde ilkin kendini ve yavrusunu, sudan yararlanıp temizleme alışkanlığını kazanarak, daha sonra yaşadığı çevreye de bu alışkanlığı yaymış olması ve bunun günümüze temizlik kültürü biçiminde miras kalması tahmin edilebilir. Mevsim değişikliklerine paralel olarak yakınında yaşadığı akarsular taşmaya ya da azalmaya başlayınca, ürünün verimini yüksek tutmanın yollarını aramış, bu arayışlar sonucunda Sümer dönemindeki gibi olmasa da küçük su bentleri, kanallar yapılmıştır.

Günümüz tekstil endüstrisinin de ilk temelleri bu süreçte yine kadın tarafından atılmıştır. Çeşitli bitki lifleriyle işe başlayan kadın, süreç ilerledikçe daha farklı malzemeler kullanarak dokumacılığı geliştirmiştir. Evcilleştirdiği hayvanların yününü teşilerle eğirerek, çocuklarını sıcak tutacak giyecekler, örtüler dokumaya başlamıştır. Bununla beraber, avlanan hayvanların derisini ise kullanılır bir duruma getirerek giyecekler, ayakkabılar, bazı mutfak gereçleri, taşıma araçları vb. ürünler elde ederek üretim faaliyetlerini oldukça çeşitlendirmiştir.

Bütün bunların yanı sıra daha dönemin başında tahta sabanı bulmuş olmasıyla beraber tarımcılıkta en büyük verimi elde etmeyi öğrenmiştir. Toprak ekip biçmede kullanılan yeni araç-gereçlerin daha bir gelişkinlik kazanmasıyla beraber zamandan oldukça tasarruf sağlanmış ve ortaya çıkan geniş zaman olanağı, kadının elde ettiği üretim etkinliklerinde daha ayrıntılı yoğunlaşmasını sağlamıştır. İlk dönemlerde ortaya çıkarılan ürünlerin ilkel biçimi, giderek aşılıp, zanaatçılıkta daha bir incelik yakalanmıştır.

Daha önce salt ihtiyaçların kaba anlamda giderilmesi üretimde esas alınıyorken, artık ürünlerde göze hoş gelme kaygısıyla olağanüstü bir sanat estetizmi yansıtılmıştır. Kadın, elde ettiği kök boyalar ve çeşitli bitkilerden elde ettiği maddelerle oldukça ince bir süsleme sanatı ortaya çıkarmıştır.

Toplumsal ilişkilerin Gelişiminde İletişimin Önemi ve Canlı Varlıklara Karşı Gösterilen Sevgi-Saygı

Üretim tasarımları ve ürünlerde elde edilen bu evrimsel gelişmeyle beraber kadın, edindiği yetenekler sayesinde kazandığı bitkileri sağlık sorunlarını gidermede de kullanmıştır. Tek tek bütün özelliklerini ve insan üzerindeki etkilerini oldukça ayrıntılı bir biçimde gözlemleyebildiği bitki, ot ve köklerden, yine bazı böcek ve hayvan türlerinden çeşitli hastalıkları gidermede yararlanıp, insan ömrünün daha sağlıklı geçmesine ve uzamasına farklı bir boyut kazandırmıştır.

İletişim neolitik dönemde daha gelişkin bir konuşma diline dönüşmüştür. Çünkü dil; üretim faaliyetleri içinde insanların birbiriyle iletişim kurma, duygu ve düşünce alış-verişi

ihtiyacından ortaya çıkan bir olgudur. Bu anlamda dönemin sonlarına doğru gelişen duygu, düşünce ve iletişim yoğunluğuyla üretimde sağlanan sanatsal incelik sözlü sanatı da beraberinde getirmiş ve şiir, edebiyat, resim, heykelcilik vb. görsel estetik sanat etkinliklerini de sonuç itibariyle insanlığa kazandırmıştır.

Dişi Olan Her Şey Kutsaldır, Ana Tanrıçadır

Yabanıl toplayıcı konumdan yerleşik yaşama, üretimdeki yoğunluğu ve rolünden dolayı kadın öncülüğünde geçen insan toplulukları, toprağın bereketi ve hasadın bolluğunu kadının doğurganlığı ve üreticiliğiyle özdeş tutmuşlardır. Dişi olup üreyebilen her şey kadın şahsında kutsal sayılmış, olağanüstü gizli güç sahibi olduğuna inanılmıştır. Toprak kutsal sayılan bu değerlerin başında gelip kadınla bütünleştirilmiş ve insanlarda "Toprak Ana" inancı gelişmiştir. Toprak Ananın kendisini yenileyip ürün vermesiyse "Ana Tanrıça"nın kutsal sayılan gizil gücüyle bağlantılı ele alınmıştır. Çünkü "Toprak Ana" ya da "Tabiat Ana"nın da tıpkı "Ana Tanrıça" gibi kendisini sürekli yeniden yaratan bir konumda olduğu görülmüş ve insanlar kadına olağanüstü tanrıça misyonuyla yaklaşmıştır. Fakat kadını tanrıçalaştıran bu inançta "Ana Tanrıça" bugünkü tek tanrılı dinlerde olduğu gibi ölümsüz değil, kendini sürekli yenileyen, üreten bir konumda olmuştur. Bu biçimde idealize edilen tanrıça soyut kalmamış, yeryüzünde yaşayan insan topluluklarının kurucusu olan analar arasından tezahürünü bulmuş ve tanrıça ağırlıklı dini tapımlar gelişmiştir. Kadının yıldız ve ayla temsiline ağırlık verilmekte, ama daha çok yerel doğal güçlerin doğal anası olarak büyük bir ağırlığa sahip olmaktadır. Bu dönemin tüm yerleşim alanlarında bol miktarda ana tanrıçalar da diyebileceğimiz küçük heykelcikler mevcuttur. Tarımı ve evcilleştirmeyi yaratan kadın emeği, çocukların da doğuran anası olarak kadın, tarihte en büyük kutsanmaya uğramaktadır. Bir anlamda yaşamın yaratıcı gücüdür. Doğa, toprak anadır. Doğa, bitki ve ağaçların ürün keşfeden gücü olarak tanrıça temsili doğal karakterli olarak anlam derinliğine yol açmaktadır. Bu saygınlık zamanla kadının kutsal görülmesini ortaya çıkarmış ve kadın gizemli bir güç, bereketin simgesi, yaşam ve ölümün kaynağı olan tanrıça olmuştur. Kadının bu gerçeği aşağıdaki şiir dilinde çok net bir biçimde ifadesini bulmaktadır.

Tanrıça! Onun yanıdır karar yeri
Ellerinde tutar her şeyin yazgısını
Onun bakışından doğmuştur sevinç
Yaşam coşkusu görkem
Kadınla erkekteki yaratıcı güç.

Neolitik kadın devrimiyle beraber kadın toplulukları içine çeşitli yasalar dâhilinde alınan erkeğin konumu ise, kadının üretimdeki aktifliğini tamamlar bir nitelikte olmuştur. Erkek ilk etapta kadından öğrenme ve yardım temelinde toprakla uğraşmaya başlamıştır. Yani gerek toprağı işleme işini, gerekse diğer üretim faaliyetlerini erkek, kutsal olduğuna inandığı kadından öğrenmiştir. Erkek neolitik dönemde, toprağın verimli ürün vermesinin kadının gizli güçlerinden geldiği inancından dolayı kendi ikincil konumundan herhangi bir rahatsızlık duymamış, kadının tecrübelerine saygı duyup, kadından bütün yeteneklerini öğrenmeye yoğun çaba göstermiştir. Aslında topluluğa yeni alınan erkek, bu süreçte daha çok barınakları ve içinde yaşadıkları ana soylu klan-kabile topluluklarını yabanıl saldırılara karşı koruyarak ve avcılıkla bazı toplumsal gereksinimleri karşılayarak üretim ve hizmet alanında kadını tamamlar bir konumda olmuştur. Böylece daha önce erkeğin avcılık kültüründen edindiği rekabet ve egemenlik itkileri topluma yararlı işlerde değerlendirilmek üzere olumlu bir katkıya dönüştürülmüştür. Kadın tarafından konan totem ve tabular çerçevesinde avlanma olgusu, toplumsal güvenliğin sağlanması vb. toplu yaşamın bazı gereklerini giderme etkinliğine kanalize edilmiştir. Yerleşik yaşam ve üretim faaliyetlerinde kadına destek veren erkek, zamanla üretimde kullanılan araç-gereçlere yeni boyutlar kazandırmada etkin olmaya başlamıştır.

'Ana Yerli Evlilik' ve Kurallar

Ortak katılımı giderek geliştiren neolitik toplumsal devrimin cinsler arası ilişkilere, klan ve kabile içi ilişkilenmelere yansıması, yeni organizelere gitme sonucunu da doğurmuştur. Dış evlilik yasasının geçerli olduğu bu dönemde, aile kavramı ve oluşumu henüz gerçekleşmemiştir. Ancak "ana yerli evlilik" -evlilik kavramı günümüzdeki anlamı ile anlaşılmamalı- diye tabir edebileceğimiz cinsel düzenlenişe göre, kadın evlendikten sonra ana klanında kalır ve erkek beraber yaşayacağı kadının klanına yerleşir. Günümüz literatüründe "damat adayı" diye adlandırdığımız erkek, analar tarafından seçilir ve bu seçim çeşitli üretim faaliyetlerini kapsayan sınavlar sonucu gerçekleşir. Çünkü ana klanına dâhil olacak erkek, bu klan yasa ve ölçülerine uyum sağlamak durumundadır. Bu biçimde klana dâhil olan erkek, beraber olduğu kadının çocuklarının babası olarak henüz kabul edilmiş değildir. Çocuklardan sorumlu olan, ana ve ananın erkek kardeşidir. Çünkü günümüz tabiri ile "kocanın" klan mensuplarıyla hiçbir kan ve süt bağı yoktur. Dolayısıyla yeni doğan çocuklarla da akrabalık bağı yoktur. Sadece bir misafir konumunda olup, klan içi kararların -çok gerekli durumlarda- yürütücülüğünü yapabilmiştir. Dolayısıyla bir ana öldüğünde çocukların sorumluluğu "koca"ya değil, ananın erkek kardeşine kalır. "Baba" olarak kabul edilen ananın erkek kardeşi öldüğündeyse, kız kardeşin çocukları onun vasisi olur. Bu düzenlemeye göre neolitik dönemin sonlarına doğru en yakın akrabalık bağı, kız kardeşin çocukları ile ananın büyük erkek kardeşi arasında gelişmiştir. Bu durum ise ileriki aşamalarda ana klanındaki erkek kardeşlerin öne çıkması sonucunu doğurmuştur.

Çocuk Hakkı ve Eğitimi

Anasoylu klan yasaları çerçevesinde, ananın klanında bulunan erkekler de bu dönemde klan yaşamında çeşitli inisiyatif sahibi olabilmişlerdir. Fakat erkeğin inisiyatifli olabildiği yer yine kendi ana klanı olabilmiştir. Ancak üremedeki rolü henüz kesinlik kazanmadığından kendi çocukları üzerinde herhangi bir hak iddiası bu süreçte de gelişmemiştir. Böylece erkek kendi ana klanı ile klan içi cinsellik tabusunun gerektirdiği temelde ilişkide olduğu diğer klanların arasında yaşamını sürdürmüş, fakat esas aldığı ise, içinde hak sahibi olduğu kendi anasının klanı olmuştur. Çünkü birlikte olduğu kadınların klan ya da kabileleri ile her ne kadar verdiği armağanlar çerçevesinde akrabalık ilişkileri geliştirmiş olsa da, onlar açısından o bir yabancıdır. Yani hala ana denetiminin dışına çıkmış değildir. Ama cinslerin bu biçimdeki konumlanışı, aktif bir biçimde herhangi bir çatışmaya meydan vermemiştir. Çünkü toplumsal sözleşmeye kendi insani kişilik karakterini yansıtan kadın, bütün barışçıl yönlerini bu süreçte yönetici konumuna ve konumunun gerektirdiği yasa belirleyiciliğine yansıtarak demokratik bir toplum düzeni oturtmuştur. Bu anlamda ana-kadının evcil düzeni bir toplumsal kökenler düzenidir. Ama kadın egemenlikli bir sistem değildir. Çünkü insanlığın bu ilk dönemlerinde egemenlik düşüncesi henüz tanınmamaktadır. Ayrıcalıklı haklar, cinsel, ırksal, sınıfsal uçurumlar söz konusu değildir. Günümüz ataerkil erkek egemenlikli sistemde kadınla erkeğin arasında oluşturulan fiziksel güç, yaratıcılık, girişimcilik, cesaretlilik, dayanıklılık vb. niteliksel farklılıklar açısından kadın güçsüz değildir. Çünkü iki cinsin arasındaki fiziksel ve düşünsel uçurumlar toplumsal ve kültürel gelişme sürecinde gelişen farklılaşmanın nedeni değil, sonucudur. Dolayısıyla kadın ilk toplumda toplumsal düzenlenişe yön veren doğal bir güç konumunda olmuştur ve kadının sahip olduğu bu güç sonradan kazanılan bir yetki gücü değil, toplumsal ve üretimsel işlerinden dolayı edindiği doğal bir sorumluluk ve yönlendiriciliktir.

"Kadın-ana etrafındaki ilişkinin bir güç, otorite ilişkisinden ziyade organik dayanışma tarzında olması, doğal toplumun özüne uygundur. Bir sapmayı teşkil etmez. Devlet otoritesine kapalıdır. Organik oluşumdan ötürü zor ve yalana dayanma ihtiyacı duymaz.."

Demokratik, eşitlikçi katılım esasında barış içinde yaşayan neolitik tarım toplumu, binlerce yıl çatışmasız ayakta kalışını, bu sürece hâkim olan kadının barış, kardeşlik ve adaletçi rengine borçludur. Neolitik toplum düzeninde hâkim olan ideoloji esas itibariyle kadın eksenli bir ideoloji olmuş ve bu çerçevede doğal toplumda yaşam bulan ahlaki ve politik toplum gerçeği olmuştur.

Bu gerçeğin özünde sınıf, hiyerarşi, devleti doğurtma özellikleri yoktur. Kapsayıcıdır, bütünlükçüdür, tamamlayıcıdır. Emek ve üretkenliğe dayanması yalan ve sömürüye gereksinim duymamasını beraberinde getirmiştir. Bugün kullanılan ana, kardeşlik, özgürlük, eşitlik, paylaşımcılık, doğal katılımcılık, sorumluluk, dayanışma, cömertlik, yiğitlik, kahramanlık, tamamlayıcılık vs. birçok kavram doğal toplumdan gelmektedir. Bu nedenle barışçıl özellikleri belirgindir. Tüm bu özellikler demokratik-komünal özelliklerdir. Doğal toplum insanı biriktirmeye büyük bir suç gözüyle bakmaktadır. O dönem insanında değeri toplumsuz düşünmek yoktur. Bireyin yaşama katılımı üretime dayalı olup, iş bölümü temelinde olmaktadır. Dolayısıyla doğal toplum kimliği ile kendini var etme vardır.

Toplumda en fazla öne çıkan diğer bir olgu da toplumun ahlaki sisteminin çok güçlü olmasıdır. Ahlak, toplumun zora dayanmayan günlük kurallarına uymadır. Yani toplumun günlük pratik yürütülüşüdür. Yine duygusal zekâ ve analitik zekânın birbirini besleyerek harikalar yarattığını görmekteyiz. Bu nedenle doğal toplum insanının beyin ve ruh yapısı henüz parçalanmamıştır, suni çelişkiler yaşamlarında söz konusu değildir. Kadında daha fazla yaşanan duygusal zekâ, kadının yaşamı erkekten daha derin anlamlandırmasını sağlamıştır. Bu kadının yaşamı daha saf, sade gördüğü anlamına gelmektedir. Binlerce yıl ana tanrıçalığın sürekli yüceltilmesinin toplum yaşamında kadının oynadığı rolden kaynaklı olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Neolitiğin yaratıcılığını simgeleyen ilk kadın tanrıça Star'ın Sümer yurduna indiği tarihsel olarak belgelenmiştir. Star kültürü sonrasında Ninhursag, İnanna, İştar, Hepat, Astarte, Kibele, Afrodit olarak devam etmiştir. Günümüzde ise, Star kültürü dediğimiz tanrıça kültürünün yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bu aynı zamanda demokratik-ekolojik-cinsiyet özgürlükçü bir toplum demektir.

Bunun için kadının duygusu, düşüncesi, zihniyeti, ruhu ile yaratılmış toplumsallığın ifadesi olan, ahlaki ve politik toplumun özünü içeren ve bu anlamda yaşam ilkelerini belirleyen 104 Me'lerin geri alınması gerekiyor. 5 bin yıllık erkek egemenlikli uygarlık tarihi ve onun sistemi, kadın hakikati olan 104 Me-nin içeriğini kendi bencil, çıkarcı, iktidarcı, yalancı, baskıcı, sömürücü, işgalci, gaspçı zihniyetine göre tersyüz ederek, hakikati salt güçle özdeşleştirerek hakikatin yitirilmesine ve karanlıkta kalmasına neden olmuştur. Sonuç da günümüze kadar gelen bir tecavüz kültürünün toplumun, insanlığın tüm hücresine kadar yayılarak yaşam bulması olmuştur. İşte buna karşı dimdik ayakta durmak, erkek egemenlikli sistemin zihniyetine karşı güçlü, aktif, örgütlü mücadele yürütmek, kadın ve toplumsallık aleyhindeki her şeyi ortadan kaldırmak son derece tarihi bir önem taşımaktadır. Tıpkı İştar'ın 104 me'lerinin hırsız Enki tarafından çalınmasına, gasp edilmesine karşın dayanamayıp, ona ait olan dünyanın yaşam bulmamasına ve yıkılmasına işaret ederek isyan ettiği gibi…

"Şehrim yıkıldı,
evim battı
çocuklarım esir alındı
tanrıların dağ kentinden sürgün edildim
senin elinden bile kurtulamadım
sen ne gökte
ne de yerde
yer bulamayasın Enki
yaşayacağın bir yerin
olmasın hiçbir yerde"

TOPLUMSALLIK NEDEN AHLAKİ VE POLİTİKTİR ve ÖYLE OLMAK ZORUNDADIR

"Toplumsal doğa özde ahlâkî ve politiktir. Ahlâk toplumun kural düzenini belirlerken, politika yönetimini belirler. Ahlâk toplumun düzen ve kalıcılığını sağlarken, politika yaratıcı gelişimini sağlar. Ahlâksız ve politikasız toplum düşünülemez. Ahlâkî ve politik düzeydeki aşınma her türlü kölelik ve eşitsizliğin gelişimi ile iç içe yaşanır."

Önder APO'nun kendisini uluslararası bir komplo ile esir alan egemen kapitalist sistemin sahiplerine ve onların şahsında bir bütün olarak uygarlığa karşı geliştirdiği Savunmalar yeni bir paradigmadır. Bu paradigma özünde tüm insanlığa toplumsallığımız konusunda yeni bir ahlaki ve politik yapı sunmaktadır. Önder APO, "Son çözümleme düzeyim, insanlığa toplumu yeni ama esaslı argümanlarıyla kavratmada mütevazı bir çabadır" dedi. Kuşkusuz bu çözümlemelerin belli bir bölümü Önder APO'nun yaşam felsefesine bağlı olarak komplo öncesinde özgürlük mücadelemizin değişik süreçlerinde yapılmış ve pratikleşmiştir. Günümüz Kürdistan'ında yaşanan sosyal, siyasal ve kültürel gelişme bunun bir sonucudur. Tüm eksikliklerine, yine ardı arkası gelmeyen dış saldırılar ve baskılara rağmen, bu pratikleşme düzeyi mevcut durumda Kürdistan'da en etkili sosyal ve siyasal realite durumundadır. Önder APO son savunmalarıyla bu yeni yaşamı ve bu yaşamın anlamını büyütecek olan maddi ve manevi kültürü çok daha derinlikli bir biçimde çözümleyerek yeni bir düzey ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmaların tümü özünde yeni bir insan tanımlaması demektir. Yeni bir insan tanımlaması aynı zamanda yeni bir toplum tanımlaması anlamına gelir. Özgür Kürt kişiliği olarak tanımlanan insan tipi bunun somut ifadesidir.

Yeni bir insan tanımlaması aynı zamanda yeni bir toplum tanımlaması anlamına gelir. Özgür Kürt kişiliği olarak tanımlanan insan tipi bunun somut ifadesidir

İnsanı ve insanın varlık koşullarının tümünün ifadesi olan toplumu tanımlamayı, insan için bir bakıma en zor zihinsel faaliyet olarak görmek gerekir. Önder APO "Önemli olan zihniyet ve vicdan devrimini başarmaktır" diyerek bu zorluğa dikkat çekti. Yine "En büyük savaş nefs savaşıdır" tespitiyle özünde aynı gerçekliğe sürekli vurgu yaptı. Bu konuda bilgelerin ve peygamberlerin yaşam ve mücadele gerçekliklerini sık sık hatırlattı. Çünkü bu temelde yürütülen mücadeleyle kişilikte değişim ve dönüşüm yaratmak, toplumsal yaşamda yeniden oluşmakla aynı anlamı taşır. Bu da insanın zorlu uğraşlar sonucunda kendisini kendisindeki maneviyatla yeniden tanımlaması durumudur. Bir özne olarak insanın kendisini varlık yapan 'şeyler' neyse onlarla kendisini yeniden ifadeye kavuşturması, kendisini anbean oluşturması demektir. Eğer bu yeniden yapılanma bir kişilikte gerçekleşiyor, ondan bir gruba ve oradan da bir halka mal olacak bir diyalektik temelinde ilerliyorsa, bu durumda daha büyük bir savaş göze alınmış sayılır.

Apocu gerçeklikte kişilik mücadelesinin, başka bir deyişle kişilik inşasının nefs savaşı tarzında geliştiğini ve 'büyük cihat' olarak tanımlandığını hatırlarsak, ayrı ayrı binlerce ve hatta milyonlarca 'büyük cihat' mücadelesinin ne kadar çetin süreçlerden geçtiği daha iyi an-

laşılır. Dinlerde bu mücadeleyi başaran peygamberler, evliyalar ve dervişlerin mücadelesinin sonuçlarının mucize olarak tanımlandığını, bunun aynı zamanda tanrısal bir iş olarak kabul gördüğünü veya böyle değerlendirildiğini biliyoruz. Bu temeldeki yeniden oluşum faaliyetleri toplumsal dilde kutsal işler olarak da bilinmektedir. Yani kutsallık aynı zamanda büyük zihinsel faaliyetlerin tüm toplumsal yapılara hitap edecek, insanların dertlerine çare olacak ve kendilerine yol gösterecek sonuçları da ifade eder diyebiliriz.

Önder APO, "Toplumsal gerçeklikler inşa edilmiş gerçekliklerdir" belirlemesinde bulundu. Toplumsal gerçekliğin inşası, insan bireyinin toplumsal yapıların gücünü de kullanarak, kendi eliyle kendi inşasını gerçekleştirmesidir. Kendini yeniden kurmak için yapılacak ilk şey, insanın üzerinde yürürken kendini inşa ettiği veya oluşturduğu yolu doğru tespit etmektir. Yol ve yöntem doğru seçilmezse, ne kadar çok yürünürse yürünsün, amaçlanan hedeflere ulaşmak bir yana, amacın yanına bile yaklaşılamaz. Hatta amaçtan daha da uzaklaşma yaşanır. Çünkü tarihsel toplum tecrübesi kişisel ve toplumsal değişimin herhangi bir yöntemle gerçekleşemeyeceğini bize göstermiştir. Bir insanın ya da toplumun yeniden yapılması işi yılları alacak kesintisiz bir uğraş ve yürüyüşü gerektirir. Hedeflenene ulaşmak bu temelde gerçekleşir.

Yöntem değişimin hangi doğrultuda ve nasıl yapılması gerektiği sorununu çözer. Ancak "İnsan kendini nasıl yapmalı?" sorusuna cevap sanıldığı kadar basit değildir. Tarihsel toplumsal mücadelelerin binlerce yıllık pratiklerinin ortaya çıkardığı sonuçları yorumladığımızda, bu işin oldukça zahmetli olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Şimdiye kadar yapılmış birey ve toplum tanımlamalarının insanlığı nereye götürdüğü, "İnsan için konulan yeni hedeflere doğru yürüme budur" denilip bu doğrultuda alınan yolların ne tür sonuçlara yol açtığı ortadadır. Uygarlık tarihi olarak insanlara belletilen beş bin yıllık tarih tam bir 'mezbahalar tarihi' olmuştur. Mezbahaya çevrilen yeryüzü, kelle kesen insan ve kellesi kesilen insan! Aklı başında hiç kimsenin insana layık göremeyeceği bu durumun sorumlusu ve böylesi bir tabloyu ortaya çıkaran güç de maalesef yine insanın kendisidir. Bu çılgınlık merkezi uygarlık sisteminin maharetidir! Bu durum insanın yanlış tanımlamasının ve buna bağlı olarak üzerinde yürünen yaşam yolunun yanlışlığının bir sonucudur. Birinci ve ikinci doğada tanık olduğumuz ürkütücü tahribatlar insanın toplumsal bir varlık olarak yanlış tanımlanmasının yol açtığı sonuçlardır. Özünde kendisinden kurtulmak istediğimiz şey bu yanlış toplum ve insandır.

Toplumsallık denilen varlık hali nedir? Bunun içindeki insan nasıl bir varlıktır, nasıl yaşar veya yaşamalıdır? Toplum için doğru olan nedir, doğru birey ve yaşamı nasıl olur? İnsan nasıl güç olur? Toplumsal sorunlar nelerdir ve nasıl çözülür? İnsanlık bu ve benzer birçok soruya binlerce yıldır değişik zaman ve mekân koşullarında yanıt olmaya çalışmaktadır. Bu ve benzer sorulara yanıtlar oluşturulur ve yine verilen yanıtlara göre yaşamın pratik adımları atılırken, işe başlanılan nokta ve yol daha sonra ortaya çıkanları belirlemiştir. "İnsan dıştan bir yaratıcı güç tarafından yoktan yaratılan bir varlıktır" denilerek toplumsal sorunlara yanıt olmaya çalışılırken, yürünen yolda taşınan anlayış insanlığın ezici bir kesimine kölelik, bir avuç kadar olan kesimine ise iktidar ve egemenlik getirmiştir. "İnsan yaratıldıktan sonra kendisini iktidar ve devletler kurarak güç yapan ve bu temelde sorunlarını çözerek gelişen bir varlıktır" diyen yaklaşımlar adaletsizliğe, savaşlara, talana ve daha birçok toplumsal soruna yol açmıştır. Bunlar ve daha birçok tanım ve çözümleme biçimiyle kendilerince insanı ve toplumu analiz edip yaşam için en doğrusunu bulmayı hedeflemişlerdir. Tüm bu arayışların yol açtığı sonuçlar, günümüzde eskiden dinlerin kıyamet habercisi olarak tanımladıkları koşulları geride bırakan koşullar ve koca bir kaosla noktalanmıştır.

"Doğru olan nedir?"sorusuna cevap temelinde gelişen her insan arayışı kendi içinde bir hakikati arama, onu bulma arayışı olarak gerçekleşmiştir. Her arayış "Hakikat benim"

iddiasında da bulunmuştur. Ancak belirtilmeye çalışıldığı gibi bugüne kadar yapılanların yol açtığı sonuçlar devasa boyutlarda toplumsal sorunlar olarak her birimizi bir şekilde etkileyen olaylar ve olgulara dönüşmüştür. *"Bir çırpıda sayarsak artan nüfus, kaynakların tükenişi, çevre yıkımı, sınırsız büyüyen toplumsal çatlaklar, çözülen ahlaki bağlar, yaşamın mekân ve zamandan kopuşu, büyük stresli ve büyüsünü, şiirselliğini yitirmiş yaşam, dünyayı çöle çevirecek nükleer silah yığınakları, sonu gelmeyen ve tüm toplumsal bünyeyi saran yeni savaş türleri gerçek bir mahşeri çağrıştırmaktadır. Bu aşamaya gelişin kendisi bile Hakikat Rejimlerimizin iflas ettiğini göstermektedir. Umutsuz bir tablo sergilemek durumunda değilim. Ama karşımızda, içimizde yiten yaşama karşı sessiz kalacak, çığlık atmayacak halde de değiliz. Umutsuz olmayalım, gözyaşlarına boğulmayalım. Fakat bunun için çare gerekir…*

Hakikat arayışımız boş bir çaba mıydı, yoksa karanlık güçler çağından mı geçiyorduk? Büyük yanlışlıklar nerede ve ne zaman yapıldı; saplantılara nerede ve ne zaman girildi?"

Demokratik Uygarlık Manifestosu'ndan sunduğumuz bu alıntıda Önder APO çarpıcı bir gerçeğe parmak basmaktadır. Şimdiye kadar yaşananların insanlığa ağırlıkta zarar verdiğini ve bu durumda yeni bir arayışın, daha doğrusu yeni bir hakikatin ve hakikat yolunun şart olduğunu göstermekte, yürünen ve yürünecek olan yola girmeleri için herkese çağrıda bulunmakta, bunun toplumsal varlık olmamızdan kaynaklı bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir. Bu sese mucizevî ses demek, bu sesi böyle karşılamak toplumsal yaşamımızın karakteri gereğidir. Bir bütün olarak insanlık sorunlarını göz önüne getirdiğimizde, küçük bir olgu olarak görülse de, PKK'de pratikleşen aslında bu mucizevî sesin yansımasıdır.

Yeni bir arayış, en sade ifade ile yeni bir yaşamı ve insanı arayıştır. Bunun için insanın içinde yapıldığı toplumu yeniden tanımlamak şarttır. Toplum veya toplumsal yaşam varlık koşulumuz olduğu halde, şimdiye kadar yaşananlar insanı bu konuda alabildiğine bilinçsiz kılmıştır. Hatta denilebilir ki, insan bireyinin karşısında en 'cahil' olduğu konu kendi varlık koşulu olan toplumsal yaşamıdır. Şimdiye kadar yeni yaşam arayışı içinde olanların hemen hepsi toplumsal yaşamı bir bütün olarak ele almak yerine, yaşamın herhangi bir yerinden tutarak anlatmaya ve kavratmaya çalışmışlardır. Bu da parçalı bilinç, parçalı yaşam ve parçalı kişilikler ortaya çıkarmıştır. Doğru ve gerçek insan için ilk sorumuz "Toplum denilen şey nedir?" sorusunu sormak, buna cevap oluşturmak, daha sonra da toplumun kendi içinde hangi yol ve yöntemlerle değişime uğradığı sorusunu cevaplamak olmalıdır.

Topluluk halinde bir arada yaşamak hayvanlar âleminde tanık olduğumuz temel bir özellik, hatta varlık koşuludur. Aynı durum kuşkusuz bitkiler âlemi için de geçerlidir. Çevremize bir göz attığımızda bu gerçeğe ta-

nıklık etmemiz fazla zor olmayacaktır. Daha açık bir ifadeyle belirtmek gerekirse, "Ağaçlar ormansız, balıklar sürüsüz olmaz." Topluluk tarzındaki yaşam belki de var olma arzusunun kaçınılmaz bir sonucudur. Yalnızca makro evrende değil, atom-altı evrendeki en küçük bir varlığın da beslenme, varlığını güvenceye alma ve soyunu sürdürme biçiminde tanımlayabileceğimiz en temel ihtiyaçları söz konusudur. Adı geçen ihtiyaçlar tüm canlılar açısından ortaktır. Dolayısıyla bu ihtiyaçları gidermeden hiçbir oluşum varlığını sürdüremez. En küçüğünden en büyüğüne her olgu bu ihtiyaçlarını karşılayabileceği uygun zeminler arar; deyim yerindeyse bu zeminleri inşa eder. Balık örneğinde sürü olan bu birarada yaşama zemini, atom-altı dünyadaki en küçük varlıklar için belki de hücre biçimindeki oluşumdur. Hücreler birleşip dokuları, dokular da organları oluşturabilir. Bunların her biri kendi içinde birer yaşam zeminidir. Basitten karmaşığa doğru giden bu zeminler birçok oluşum için birer varlık koşuludur.

Doğadaki her olgunun bir öznelliği, başka bir deyişle içinde hareket ettiği bir yasası, bir anlam düzeyi vardır. İstisnai bir durum olan sapma hali söz konusu olmadıkça, doğada hiçbir oluşum anlamsız olamaz

Canlılık özelliği ya da kaba cansız madde anlayışının reddi, doğadaki her olgunun sezgisel, anlamsal ve özgürlüksel özelliklerinin kabulünü de beraberinde getirir. Yani doğadaki her olgunun bir öznelliği, başka bir deyişle içinde hareket ettiği bir yasası, bir anlam düzeyi vardır. İstisnai bir durum olan sapma hali söz konusu olmadıkça, doğada hiçbir oluşum anlamsız olamaz; yani evrensel bütünlük içinde yer alan her oluşum kesinlikle bir anlama sahiptir. Bu anlam yüklenimi özünde evrenin de en temel eğilimi olan özgürlük eğilimine tekabül eder. Anlamsallık, sezgisellik ve özgürlük her doğal olgunun temel özelliği olsa da, hiçbir varlıkta insandaki kadar gelişmemiştir. İnsan toplumu bilinebildiği kadarıyla evrendeki en yoğunlaşmış bilgi (bilinç), anlam ve özgürlük zeminidir. İnsanın tüm evrensel gerçekliklerin toplamı olması da aslında bu gerçeği ifade eder.

Sezgisellik ve kaynağını aldığı duygusal zekâ bütün canlıların ortak özelliği durumundadır. Duygusal zekâdan yoksun canlı türü yoktur. Yaşamı ilgilendiren iç ve dış gelişmelere anında karşılık vermek duygusal zekâ ile bağlantılıdır. Zekâlı varlık aynı zamanda öğrenen varlıktır. Öğrenmek yaşamla ilgili tüm tehditler ve gelişmelere hızla karşılık vermek demektir. Bitkiler ve hayvanlar açısından öğrenmenin en çarpıcı hali ise doğal çevresiyle uyum içinde hareket etme biçiminde kendini gösterir. Nitekim bitkiler ve hayvanlar âleminde yer alan her varlık için kendi doğal çevresine yabancılaşma yok olmanın yolunun açılmasıyla özdeştir. Yani çevresine yabancılaşan hiçbir oluşum varoluşunu sürekli kılamaz. Bitkiler ve hayvanlar âleminin her üyesi kendisini doğal koşullara uyarlamak için çaba harcar. Kış mevsiminin en çetin soğuğuna direnmek zorunda olan bir hayvan fizyolojik olarak kendisini buna hazırlar. Kaktüs bitkisi çölün kuraklığına direnmek için gövdesinde su biriktirir. Esas itibariyle tüm bitkiler ve ezici çoğunluğuyla hayvanların yazgısı doğanın kendilerine sunduğu koşullarla çizilmiştir.

Kendisinden önceki iki temel canlı türüyle duygusal zekâ açısından kurduğu ortaklık, insanı bu iki türle özdeş kılmaz. İnsan bunlardan daha fazla bir şeydir. İnsan olmak ya da insanlaşmak, doğanın kendisine çizmek istediği yazgıya direnmek ve bir karşıyazgı olarak ortaya çıkmak demektir. İnsan, doğanın yazgısına karşı bir karşıyazgıdır. Öyle ki, böylesi bir karşıyazgı haline gelmedikçe, insanın hayvan-

lıktan kopup yeryüzünde ayrı bir tür olarak varlığını kesinleştirmesi olanaksızdır. Elbette karşı-yazgı olmak doğaya yabancılaşmayı gerektirmez. İnsanda doğayla uyum sağlama doğanın tanınması esasına dayanır. Nitekim ekoçevre olarak doğanın insan için yeri varoluşsal bir nitelik taşır. Özellikle insan söz konusu olduğunda, doğanın son derece cömert davrandığını belirtmek gerekir. Kaldı ki, bitkiler ve hayvanlar âleminin varlığı insansal varoluşun önkoşuludur. Kendisinin altındaki bitkiler ve hayvanlar âlemi her bakımdan insanın yaşamını kolaylaştırıcı roldedir. İnsanın doğaya büyük bağlılığı ve doğayı bir ana olarak algılaması da buradan kaynaklanır. İnsan için özgürlük bir yanıyla doğayla kurduğu ilişkinin içindedir.

Duygusal zekâ insan yaşamı için de öncelikle gerekli zekâ türü olsa bile, onu öteki iki canlı türünden ayıran özelliği insanın düşünen ve tasarımda bulunan bir varlık olmasıdır. İnsanın hızla toplumsallaşmasını ve aynı anlama gelmek üzere insanlaşmasını sağlayan zekâ analitik zekâdır. Analitik zekâ duygusal zekâyla uyum içinde çalıştığında insan yaşamını oldukça anlamlı kılabilir. Bu zekâ türü insanı an'da yaşayan bir varlık olmaktan çıkarır; insanın tüm çağlara ve zamanlara açılmasını, geriye dönüp geçmişi sorgulamasını ve geleceği kurgulamasını sağlar. Daha doğrusu, kendi yasallığını kendisinin belirlemesine yol açar. Önder APO'nun da belirttiği gibi,

"İnsan bireyi ve toplumu olgularında yasallık hem çok esnek, hem de hızlı dönüşüm sergileyebilme özelliklerine sahiptir. Fizik, kimya ve biyoloji olgularında gözlemlenen katı yasallık ancak fizik, kimya ve biyolojinin sınırlarında geçerlidir. Gerisini insanın beyin yapısı ve toplum olgusu belirler. Bu nedenlerle insanı ve toplumu kaderci anlayışlara bağlamamak, özgürleşme şansı ve olanakları açısından büyük önem taşımaktadır."

İnsan yaratır ve öncelikli yaratımı da kendisidir. O tıpkı bitkiler ve hayvanlar gibi sadece doğanın kendisine sunduğu şeylerle yetinmez; doğada bulduklarını değiştirip dönüştürür. Onları yeniden işleyerek kendi yaratımları biçiminde doğaya ekler. Tabii insanın yarattığı şeylerin materyalleri doğada hazır olarak vardır. Örneğin doğada taş bulunur, ama ev yoktur; mermer bulunur, ama heykel yoktur; ses bulunur, ama müzik eseri yoktur; buğday bulunur, ama un yoktur. Bunlar insanın beyin ve kol emeğinin ortak ürünleri olarak doğa içinde yerini alır. Doğadaki olguları belli işlemlerden geçirip yeniden biçimlendirmek insana mahsustur. İnsan bu yolla evler yapar, köyler kurar, kentler inşa eder. İnsan yaratımı şeyler sadece maddi ürünler değildir; mitoloji, din, ahlak, sanat gibi manevi kültür değerleri de bu yaratımlar kapsamında değerlendirilmelidir. Yaratımları ile kültürel varlık adına hak kazanan yegâne canlı türü insandır.

İnsan doğanın en zayıf varlıklarından biridir. Doğduktan birkaç saat sonra bir geyik yavrusu sürüyle birlikte hareket edebilir. Kozasından çıkan bir kelebek çok kısa bir süre içinde uçabilir. Gerçekten de hayvanların annelerinin bakımına ihtiyaçları kısa sürelidir. Oysa yeni doğan bir insan bebeğinin birkaç saat yalnız kalması ölmesine neden olabilir. İnsan yavrusu en azından iki yıl adeta annesinin bedeninin bir parçası durumundadır. Anneden kopması bebeğin yaşamını sona erdirebilir. İnsanın kendi ayakları üzerinde durabilmesi için hiç olmazsa on yaşının üzerine çıkması gerekir. Tek başına doğanın nerdeyse en zayıf varlığını oluşturan ve adeta bir hiç olan insan, bu zayıflığını gidermenin yolunu toplumsallaşmada bulur. Toplumsallık olmadan insan tür olarak var olamaz. Bu anlamda toplumsallık insan türünün varoluş koşuludur. En güçlü bir birey bile bir toplumu olmadan ayakta duramaz.

Toplumsal yaşama, doğada bir yasa tarzında işleyen biraradalığın insan türünde cevabını bulmuş gerçeği olarak bakmak en doğru yaklaşımdır. Ancak insan türünde birarada olmak diğer canlılar gibi ağırlıkta fiziki biraradalık değildir. İnsan türünde hem maddi yani fiziki, hem de manevi olarak birlikte yaşama esastır. İnsan türündeki biraradalık birbirini besleyen iki organik kaynak gibi gerçekleşir. Toplumsal yaşam bir barınak gibi insanın

yaşamsal korunağıdır, besleyen ve sorunlarını çözen anasıdır, kimlik ifadesi olan kültürel birikimlerinin gerçekleştiği doğasıdır. Toplumsal yaşam insan için hafıza demektir. Zaten insan belleği denilen şey toplumsal yaşamın geçmiş pratiğidir. Bu anlamda toplum insanlık tarihidir ya da bizzat tarihin kendisidir. Toplumsal yaşam her türlü insani faaliyetin içinde gerçekleştiği mekândır. Değiştikçe değiştiren bir yapılanmadır. Daha da sıralayabileceğimiz toplum özelliklerinin hem birer özellik haline gelmesi, hem de kendi kuralları ile süreklilik kazanması da gelişigüzel değil, toplumsallık yasalarına göre olmaktadır. Toplumsal yasa, toplum derken ifade edilen şeyin nasıl oluştuğunu ortaya koyar. Yasa aynı zamanda insan denilen varlığın yaşamasına yol açan işleri anlatır. Burada sözü edilen, hangi işlerin insan işleri olduğu değildir; bundan önce hangi işler insanı insan yapmışsa onlar yasa olacaktır. Toplumsal yaşam için yasa derken, elbette bugünkü gibi birkaç tane bencil ve bireyci insanın söyleyip yazdıkları anlaşılmamalıdır.

Toplumsal yaşamı var eden aktivitelerin kendilerine has bir işleyiş mantıkları vardır. Bir kere toplumsallık tam bir paylaşım ve dayanışma organizasyonudur. Toplumsallığı var eden işler paylaşımı ve dayanışmayı esas alan işlerdir. Bu işlerin sonuçları paylaşımı zorunlu kılar. Toplumsal işler insanın kendisini bir yere ait hissetmesi için gerekli olan eylemlerdir. İnsan iş yaptıkça adeta kendisini kanıtlamış olmaktadır. Bu kanıtlama insanın kendisine karşı gerçekleştirdiği bir kanıtlama hali değildir; karşısındaki insana yönelik olarak yerine getirmek zorunda olduğu bir görevdir. İş toplumsal bir sorumluluktur. Bu anlamda sorumlu olmak ve sorumlu davranmakla paylaşımın işlevselliği ve devamlılığı sağlanmış olur. Yani paylaşım aynı zamanda sorumluluğun bir sonucudur.

Paylaşım toplumsallık anlamında insanların birbirlerini etkilenme biçimi de olmaktadır. Yaşam içinde her insan, ister bilinçli ister bilinçsiz olsun, ister farkında olsun ister olmasın, mutlak suretle bir başkasından veya herhangi bir toplumsal olay ve olgudan etkilenmektedir. İnsanın toplum içinde olumlu veya olumsuz etkilenmesinin kendisi de bir alışverişin yani bir paylaşımın sonucudur. Toplumsal paylaşım yaşamın zayıf olan yanını gidermek ve tamamlamak, güçlü olan yaşam yanını ise adalet ilkesine göre her kesime dağıtmaktır. Bir başka deyişle güçlü olandan alınan gücü genelin çıkarı için paylaşmaktır. Karşılıksız olan bu ilkesel duruş toplumsallıkta komünal yaşam tarzını ifade eder. Bunun içindir ki, toplumsal yaşam aynı zamanda komünal yaşamdır. İnsanın insanlaşma düzeyi komünal yaşamın gerçekleşme düzeyine paralel olarak gelişmiştir. Bu gerçeklik insan bir tür olarak var oldukça hep var olacak değişmez bir ilke durumundadır. Yani toplumsallık insanlığın ta kendisi demektir. Toplumsal yaşamın komünal olması bir zorunluluk olduğu için, insanın insanca yaşamı için toplumsallığı ve komünal yaşamı hakikat arayışımızda bir ilke olarak kabul etmek durumundayız. Toplumsallığın ne olduğu sorusuna verilecek cevap, toplumun komünal bir organizasyon olduğudur.

Yasa aynı zamanda insan denilen varlığın yaşamasına yol açan işleri anlatır. Burada sözü edilen, hangi işlerin insan işleri olduğu değildir; bundan önce hangi işler insanı insan yapmışsa onlar yasa olacaktır

Toplumsal yaşam ya da komünalite bütünlük içinde olmayı ifade eder. Tıpkı bir bedeni yapan canlı yapıların kendi aralarındaki bağlantılarının atom-altı parçacıklardan başlayıp sistemlere kadar olan tarzı gibi. Dolayısıyla parçalanamayacak bir şey varsa o da toplumsal yaşamdır; aynı şekilde toplumsal yaşamı var eden düşünce, ekonomi, bilim ve sanat

gibi yaşam alanlarıdır. Toplumsal yaşamın bütünlüğünden kopartılan herhangi bir organı hastalıklı olur. Hastalıklı olmak insanı 'kasap' konumuna düşürmek, o hastalıklı yeri de mikrop saçan mekân yapmak demektir. Örneğin bugünün bilim ve sanat alanları ve bu alanlarda çalışan kişiliklerin ezici bir kesiminin durumu böyledir. Bu durum toplumsal yaşımı var eden işlerin karakterinde komünalliğin olduğunu gösterir. Yani iş aynı zamanda insanların birlik içinde ortaklaşmasını sağlayan eylem olmaktadır. Toplumsal yaşamın bütünlüğü için her toplum üyesinin, bireylerden gruplara, kavimler ve milletlere kadar herkesin yapması gereken işleri vardır. Toplumsal yaşam bu işlerin sonuçları ve organizasyonu ile oluşmuştur ve devam etmektedir. Dolayısıyla bugün bir kavram olarak 'toplumsal işler' denilirken neyin kastedildiğini çok net olarak vurgulamak gerekir. Özellikle bugün her iş 'toplumsal işler' kapsamına girmediği için, bu kavramı sıkça kullanmak daha önemli olmaktadır.

Dinamik bir olgu olan toplumsallık aynı zamanda insanın doğada birebir olmayan nesneler yapmasına yol açan kesintisiz bir eylemlilik halidir. Toplumsal yaşam devamlılıkla yürüyen bir eylem sahasıdır. İnsanı insan yapan, yaptıkça kendisi de yapılanan canlı bir varlıktır toplum. Bu canlı varlık sürekli değişim ve dönüşüm içinde olan bir özellik gösterir. Toplumsal dilde değişim ve dönüşüm 'fikir, zikir ve eylem' üçlüsünü birlikte yaşamak ve yaşatmaktır.

Toplumsal dilde değişim ve dönüşüm sürekli çalışmak demektir. İnsan için çalışmak, emeği ile her zaman işlevsel olmaktır. İnsan kendini emeğinde gerçekleştirir. Emek insanın kendi insani özünü doğrulamasıdır sözü bu anlamda önemli bir doğruya işaret etmektedir. Toplumsal iş ve emek, yaşamı yapan komünalliği ifade eder. İnsanı insan yapan şey emek ise ve insan emeği maddi ve manevi alanlarda oluşuyorsa, toplum aynı zamanda bu emeklerin bir sonucudur demek yerinde olur. Yani komünallik insan emeğinin ortaya çıkardığı insanca yaşamın kaçınılmaz bir sonucudur. Bu anlamda insan komünal olmak zorundadır. Bu ilkeyi şu biçimde de vurgulayabiliriz: İnsanın insan olarak tanımlayacağımız hali komünal olan toplumsal işler içinde oluşmaktadır. Doğru insan komünallik içinde yapılanan insandır. Başka bir deyişle komünal insan gerçek insandır.

İnsanı insan yapan şey emek ise ve insan emeği maddi ve manevi alanlarda oluşuyorsa, toplum aynı zamanda bu emeklerin bir sonucudur demek yerinde olur. Yani komünallik insan emeğinin ortaya çıkardığı insanca yaşamın kaçınılmaz bir sonucudur. Bu anlamda insan komünal olmak zorundadır

Bir kez toplumsallaşma oluştuktan sonra artık önemli olan bunun devamlılığını sağlamak olacaktır. İnsan ait olduğu toplumunda oluştuğu gibi, her oluşum aynı zamanda toplumu yeniden yapıp ona devamlılık kazandırmak anlamına gelmektedir. İnsanlık yaptığı iş veya pratik sonucunda toplumunu yapar. Bu nedenle iş yapmak insanlık için olmazsa olmaz kabilinden bir faaliyettir. O zaman yaşamın hakikatini ararken, sadece yaşamın komünalliğini değil, bu yaşamın nasıl devam ettiğini tespit etmek de ikinci önemli husus olmaktadır. Burada da en önemli soru şu olmaktadır: "Toplumsallığı devam ettiren olgu nedir? Ne neden ve nasıl değişip dönüşmektedir, bunu yapan irade nedir?" türünden soruları sormak ve yanıtlamak insanlığımız için bir zorunluluk olmaktadır.

Önder APO, **Demokratik Uygarlık Manifestosu** adlı savunmasının değişik kitaplarında ilgili bölümlerde konuyu değerlendirirken, toplumsallığın aslında ahlaki ve politik bir olgu olduğuna, dolayısıyla değişiyor denilen şeyin de bu olguların gücü sayesinde gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır. Bu savun-

malarında Önder APO'nun özellikle üzerinde durduğu konu toplumsallığımızdaki ahlakilik ve politik gerçeklikler olmaktadır. Bu konuda Önder APO toplumsal ahlâkîliği çok çarpıcı vurgularla tanımlamaktadır: *"Ahlak ekonominin, daha doğrusu yaşamın temel ihtiyaçlarının elde edilmesinin en iyi yolu olarak tanımlanabilir. Töre ve usul olarak ahlak, ekonominin veya temel ihtiyaçların elde ediliş tarzıdır… Ahlak, başta ekonomik çabalar olmak üzere, tüm toplumsal eylemliliklerin iyi tarzında gerçekleştirilmesini ifade eder. Dolayısıyla toplumsal olan her şey ahlakidir. Ahlaki olan her şey de toplumsaldır. Örneğin ekonomi ahlaksal olduğu gibi, din de ahlaksaldır. Doğrudan demokrasi olarak siyaset ahlakın kendisidir…*

O halde işin ilk kuralı yani ahlakı, ilk başlardan itibaren toplum için hayati bir konudur. En iyi iş nasıl yapılıyorsa, o nasıllık en iyi ahlak kuralı olarak zihinlere yerleşir. Bu, süreç içinde daha da yetkinleşerek, sağlam bir gelenek olarak toplumsal hafızaya mal olur. Ahlak artık oluşmuş demektir. Töre, gelenek denilen olay budur. Burada çözümlenmesi gereken en önemli husus, ahlakın zihni bir eylem olduğu kadar toplumsal işle ilgili olmasıdır."

Ahlak toplumsallığın ruhu gibidir. Eğer toplumsal işler toplumu görünür kılan bir olguysa -ki öyledir-, ahlak da görünen bu bedene canlılık kazandıran enerji olmaktadır

Toplumsal yaşamda sürekli değişen olgu iş yapma tarzıdır. Toplumsal yaşam bir kez oluştuktan ve yaşam kendi mecrasını bulduktan sonra, insanlığın sürekli değiştirdiği veya değiştirmek istediği nokta iş yapma tarzı olmuştur. Toplumu yapan, oluşturan ve bir arada tutan hem maddi hem de manevi olarak yapılan toplumsal işleridir. Toplum kendisini var eden iş hangisi ise özünde ona bağlanmaktadır. O işe kutsallık payesi vererek inanmaktadır. İnanç şeklinde insanın kendisini varlık haline getiren toplumsal işlerine inanması ilk algılama biçimidir. Ahlak yaşamı çıkarsız kılan, yani onu komünal yapan eyleme inanmaktır. İnanç düşüncesinin halen devam eden gücü, inanılan şeyin hayatı yaptığına, koruduğuna ve devam ettirdiğine olan inançtan kaynağını almaktadır. Toplum içinde dinsel kitapların kutsal bilinmesi ve bilimsel olarak tanımlanan tüm kitaplardan daha etkili olmasının temel nedeni budur.

Dikkat edilirse, hemen hemen tüm dinsel kitaplarda birbirine yakın izahlarla verilen başlıca olay yaratılış öyküsüdür. Önder APO, 'insanlık bu kitaplarda geçmiş tüm öyküsünü gördüğü için bu kitaplar etkilidir' anlamına gelen bir değerlendirmede bulundu. Ahlakın toplumsal yaşam içinde en önemli köşeye oturtulmasının nedeni de onun inançla olan bağından dolayıdır. İnanç olmadan bir arada kalınamaz, çalışılamaz, emek verilemez. Sorumluluğu ve paylaşımı ahlaksız düşünmek mümkün değildir. Ahlak toplumsallığın ruhu gibidir. Eğer toplumsal işler toplumu görünür kılan bir olguysa -ki öyledir-, ahlak da görünen bu bedene canlılık kazandıran enerji olmaktadır. Başka bir deyişle toplumu maddi bir varlık olarak ele alırsak, ahlak onun canlılığını ve hareketliliğini sağlayan temel bileşendir. Yani ahlak toplumsallık denilen biraradalığın mayası olmaktadır. Doğanın bir yasası olan birarada olmanın insanlıktaki biçimi olan toplumu diğer tüm biraradalıklardan ayıran şey ahlaktır. Böylece toplumu yapan temel olgunun ahlak olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Önderliğimizin toplumsal inşada ahlakiliği önemsemesinin en önemli nedeni de budur. Toplum esasta ahlaki bir varlıktır.

Her işin bir kuralı vardır. Kural bilmek ve kurala göre olmak ahlakiliktir. Kural işin başarısı için gerekli olduğu kadar, yaşamı kuran özelliktir de. Ahlak toplum için başarılı olmanın içindedir. Başarı sonuçlarını diğer insanlarla paylaşmak, onları da başarıya katmaktır. Toplumsal gerçeklikte bir şey paylaşıldıkça büyümektedir. Yaşam kurallar bütünlüğünden oluşur. Bu kurallar aynı zaman da yaşamı yaşam yapan işlerin bütünlüğünün ifadesidir. Dolayısıyla toplumsal yaşam bir bütün ahlak-

la yüklü bir alan olmaktadır. Bu anlamda çalışmak en büyük ahlakilik olurken, işsiz kalmak ahlakilikten düşmektir. En iyi sistem her üyesini bir şekilde emek sürecine katan ve işlevsel kılan sistem olurken, insanlarını işsizliğe terk eden sistem en ahlaksız sistem olmaktadır. Kapitalist sistem bu toplumsal doğrudan dolayı en ahlaksız sistem olmaktadır.

Toplumsal yaşamın kuruluş diyalektiğinde yaşamı yenilemek, iş yapma biçimini değiştirmektir. Bu konuda unutulmaması gereken nokta, iş derken oturup kalkmaktan tutalım bir siyasi kararı pratikleştirmeye, bir sanat eserini yapmaya, bilimsel bir icatta bulunmaya kadar her tür insan faaliyeti ifade edilmek istenmektedir. Bu değişimi yapmak için insanların bazen on yıllarca emekleri ve tecrübeleri sonucunda inandığı ölçüler ve kuralları değiştirmesi gerekir. Bu da yeni bir inanç sistemi yaratmak anlamına gelmektedir. Bir inanç bırakılıp yerine yeni bir inanç sistemi oluşturmak yeni bir yaşamı ortaya çıkarmaktır. Yaşamın bu kuralına göre esasta değişen iş yapmada yeni kurallara ulaşmaktır. Yeni oluşturulan kurallara inanç gelişmiş ise, bu da yeni ahlakiliktir. Bu temeldeki değişimin toplumun komünal özüne ters düşmeden yapılıp yapılmadığını söylenen söz ile yapılan iş arasındaki ilişkiye bakarak anlamak mümkündür. İşin kuralını değiştirmek için söylenen sözün, kural değişikliği ile ortaya çıkardığı sonuç ve bu sonucun sonrasında söylenmesi gereken yeni sözün yapılan iş ve ilk söylenen söz ile nasıl bir ilişki içinde olduğu da önemlidir. Bu ilişkiler düzleminde bir terslik varsa, oluşan yeni ahlak veya toplumsal yaşam komünal değildir. Bu ilişkilerde bir uyum varsa, bu da toplumun kendi diyalektiğinde değişim ve dönüşüm yaşadığını gösterir.

Kuşkusuz toplumsal yaşam çok zengin ve renkli olsa da kendi içinde ortaya çıkan değişim ve dönüşümü bin bir yoldan ilerletme olanağına sahip olsa da bu yollardan birini seçmek gerekir. Çok değişik yönlere ve birçok yola gitme olasılığı içinde tek bir yolu seçmek gerekir. Çünkü nihayetinde yürüyüş anı tek bir yol, hatta tek bir kulvarda gerçekleşir. Ahlakilik toplumsal işin kendi kuralı içinde vardır ve bir noktaya kadar seçim olanağını insana bırakmaz. Çünkü ahlaki kural var olma kuralı olduğundan, o olmadığında ya iş ya da yaşam olmaz. Kuralsızlık ölümle sonuçlanacak durumlara da yol açabilir. Ancak birçok iş içinden insan en doğrusunu bir zorunluluktan önce kendi bilinci ile karar vererek seçer. Toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için en yararlı olanı bulup çıkarmak da en zor toplumsal işlerdendir. İşlerin içinden iş seçmek özgürlüktür. Çünkü birçok yol ve yöntem içinden birini seçmek bilinçli olmayı gerektirir. En yüksek ahlaki davranışın çoğunlukla en bilinçli insanlardan gelmesi de bunun ifadesidir. Bilinç yaşam içinde oluşan zihinsel aktiviteler toplamının yaşamla direkt bağ içinde olan duygu ve düşünce halidir. Ahlaki olarak düşünce, yapılacak işlerin teorisidir; iyi ve doğru teori toplumsallığı yürütecek işlerin bilgisidir, bunların bilincinde olmaktır. Kural bilmek de ahlakiliktir. Çünkü ahlak yaşamı var eden kurallardır; kural olmadan toplumsal yaşam olmaz. Şayet bir doğru toplumsal yaşamın komünal ilkesine göre oluşmuş ve kurallar haline gelmişse, bu hal özgürlük demektir. Önder APO bunun için ahlakı **'katılaşmış özgürlük hali'** olarak tanımladı.

Toplumsal değişim ve dönüşümde ahlakiliğin ilk sınandığı nokta iş seçme noktasıdır. İş seçmek "Hangi iş daha doğru olur?" sorusuna yanıt olacak pratiğe yönelmektir. Bu seçimin toplumsal karşılığı politikadır. Bu seçim olgusundan dolayı Önder APO politikanın anlamını 'özgürlük sanatı' olarak belirlemenin daha iyi bir tanımlama olabileceğini söyledi. Bu temel ilkeden dolayı Önder APO politika olgusunun ahlakla bağını da çarpıcı biçimde ortaya koydu.

"Ahlakın işlevi hayati işleri en iyi yapmaksa, politikanın işlevi ise en iyi işleri bulmaktır. Dikkat edilirse, politika hem ahlaki boyut taşıyor, hem de daha fazlasını. İyi işleri bulmak kolay değildir. İşleri çok iyi tanımayı, yani bilgi ve bilimi, bir de bulmayı yani araştırmayı gerektirir. İyi kavramı da buna dâhil olunca, ahlakı bilmeyi de gerektirir. Görüldü-

ğü gibi politika çok zor bir sanattır. İçine girilen önemli bir yanılgı, politikanın devlet, imparatorluk, hanedan, ulus, şirket, sınıf vb. gibi büyük hacimli kavramlarla iç içe düşünülmesidir. Politikayı bunlar ve benzer olgular ve kavramlarla iç içe düşünmek anlamını düşürebilir. Gerçek politika tarifinde gizlidir: Toplumun hayati çıkarlarını özgürlük, eşitlik ve demokrasiden başka hiçbir kavramlar grubu izah edemez. O halde politika esas olarak, ahlaki ve politik toplumun her koşul altında bu niteliğini veya varoluşunu sürdürebilmesi için yapılan özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme eylemliliği demektir. "

Tüm bu değerlendirmelerden hareketle toplumun komünal ve canlı bir organizasyonu ifade ettiğini, aynı zamanda kendisini doğada gerçekleştirmek için de sürekli hareketlilik halinde olan bir yapılanma olduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal hareketlilik yaşamı var eden toplumsal işlerdir. Toplumsal işler insanı diğer canlılardan ayıran faaliyetlerdir. Dolayısıyla iş insanın kendisini içinde gerçekleştirdiği bir eylem alanıdır. Bu noktada yapılan işin nasılı Önder APO'nun deyişiyle yaşamın ahlaki kuralını ifade eder. Bu gerçeklik ne yaparsa yapsın sonuçta insanın ahlaki bir örgü ördüğünü gösterir. İnsanlık bu anlamda ne kadar ahlaki ise o kadar vardır. Toplumsal yaşamın uzun süren pratiği sonucunda ortaya çıkan çok zengin iş yapma yöntemleri insana hangi iş ve yöntemle doğru sonuçlara ulaşacağını görme olanağını vermektedir. Yaşamın başlangıcından bu yana olan bir realitedir bu. Bu özellik insanın politik bir varlık olmasına yol açmıştır. Toplumsal zenginlik arttıkça, insanın politik olma olanakları da artmıştır. Dolayısıyla ahlak ve politika maddileşmiş toplumsallıktır.

Toplumsal doğamızın ahlaki ve politik bir gerçeklik olmasından dolayı "Yaşamın değişim ve dönüşümü için işe nereden başlanması gerekir?" sorusu da yanıtını bulmuş olmaktadır. Toplumsal doğayı en iyi tanımlama olanağı veren şey toplumun ahlaki ve politik yapısı olduğundan, değişim ve dönüşümde, yol ve yöntemde esas alınması gereken temel özellik olmaktadır. Bir toplumsal olgunun ne kadar komünal olduğunu onun ahlaki ve politik gerçekliği belirler. Bu gerçeklik aynı zamanda toplumsal değişimde ahlaki ve politik boyutun sürekli değişim halinde olduğunu gösterir. Sürekli değişim halinde olmasına rağmen varlığı önemi değişmeyen bir olgudur ahlakilik ve politiklik. Ahlaki ve politik karakter toplumun temel özelliği olduğu için insanı ve toplumu belirlemek durumundadır. Komünal ve demokratik toplumda varlıkları sürekli iyi ve doğru temelde değişen bu her iki yapısal özellik gerçek bir yaşamın ölçüleridir.

Toplumsal ahlakiliğin gücünü bilmeden, ahlakiliğe hak edilen değer verilmeden ve politiklik olarak tanımlanan özelliğe göre bir arayış içinde olunmadan, hiçbir şeyin iyi ve doğru yolda olduğundan bahsedemeyiz. Ahlakiliğin ve değişim süreçlerinde onu belirleyecek olan politikliğin tıkanması ya da uygarlık sapmalarının hiçbir toplumsal kural tanımayan dayatmalarının yol açtığı çürüme durumlarında bile, toplumsallık açısından vazgeçilmezlikleri nedeniyle bu iki olgu kendini kutsallığın sesi olarak duyurup hâkim kılmak istemiştir.

Başta mitolojiler olmak üzere, kutsal din kitaplarında, yine destan ve masallarda kullanılan dile bakıldığında, burada kullanılan dil ve ele alınan olayların neredeyse tümü insanlara ahlaki ve politik olmaları için bir şey-ler hatırlatmaktadır. Kötülüğün ve yanlış iş yapmanın toplumda nelere yol açtığını insan aklını zorlayacak olaylar temelinde işleyerek, tam bir ahlaki ve politik eğitim vermektedir.

Ahlakiliğin ve politikliğin okulu toplumsal yaşamın kendisidir. Toplumsal yaşam insanların ahlaklı ve politik olmaları için çok kapsamlı bir tarihsel toplumsal materyal hazırlamıştır. Ödül ve ceza sistemi, saptırılmış olsa da cennet ve cehennem kavramlarının arkasındaki güç, taş kesilme öyküleri, toplumsal gelenekler ve görenekler gibi olguların tümü toplumsal yaşamda özellikle ahlakiliğin vazgeçilmezliğinin kanıtıdır. Bu yöntemle toplum kendi varlığını güvenceye almıştır.

SİYASET TOPLUMUN VAZGEÇİLMEZİDİR

Siyaset en çok kullanılan kavramlardan biri. Değişik gerekçelerle kullanılmadığı yer yok gibi. Kullanımı bu kadar yaygın olmasına karşın gerçeği çok fazla biliniyor değil. İnsanların uzak durduğu, güvenmedikleri, yalanla, hileyle, kurnazlıkla, sahtekârlıkla eş tuttukları ve saygınlıktan uzak bir kavram durumunda. Demokrasi de benzer bir durumu yaşayan kavramlardan. Hep özlenen, vaat edilen, ulaşılmaya çalışılan ama bir türlü de içeriği doldurulamayan, herkesin kendi amaç ve maksatlarını gerçekleştirirken arkasına saklandığı, kendine göre kullandığı bir kavram. İkisinin biraraya getirilmesi ise işleri daha da içinden çıkılmaz hale getiriyor. Demokratik siyaset…

Üzerlerinde mutabakat sağlanamayan bu iki kavramın biraraya gelmesiyle tartışmalar içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Bu nedensiz değil elbet, toplumun denetlenebilmesi, yönetilebilmesi ancak bu kavramların çarpıtılmasıyla, ifade ettiklerine yabancılaştırılmasıyla yani silahsızlandırılmasıyla, kendini savunamaz hale getirilmesiyle mümkündür. Kavramları netleştirmek ve evrensel kabul gören bir içeriğe kavuşturmaktan ziyade, muğlâklaştırmak, içeriğini boşaltmak, sulandırmak, 'öyle de olur böyle de olur' derekesine indirmek bilinçli bir yaklaşım olduğu gibi aynı zamanda devlet-iktidar kaynaklıdır.

İnsanlığın genel, değişmez doğruları, temel gerçekleri vardır. En küllenen gerçekler de bunlardır. Oysaki bu doğrular üzerinden toplum oluruz. Bu doğrular üzerinden insan kalırız. Bu doğrular temelinde geçmişimizi anlamlandırır, geleceğimizi belirleriz. Tüm farklılıklarımıza karşın birlikte yaşama, paylaşma ve bunu geliştirme iradesini bu ortak doğrular temelinde yakalarız. Bu temel doğrulardan biri siyaset kavramıdır ve üzerinde en çok spekülasyon yapılan kavramların başında

gelmektedir. Tarihsel kaynaklara baktığımızda neredeyse egemenliğin başlangıcına kadar uzanan bir saptırmayla karşı karşıyadır.

Dikkat edilirse toplumun bağrında bir sapma olarak gelişen egemenlikle birlikte saptırmaya uğratılan bir kavram olduğundan bahsediyoruz. Egemenlikten daha eski olduğu sonucuna varmak istiyoruz. Eğer insan toplumsal bir varlık ise, insanlığını toplumsallaşarak kazanmış siyaset (ya da politika) insanlık kadar eskidir. İnsanlaşmamızın siyasetle başladığını ve 'gerçek anlamda' siyaset yapabildiğimiz kadar geliştiğini söyleyebiliriz. İlk insan topluluklarından günümüzün karmaşık toplumlarına kadar siyaset insanın vazgeçemeyeceği, ihmal edemeyeceği, ihmal ettiğinde zayıf düşeceği, iradesini, kimliğini ve kendini kaybedeceği bir gerçekliği oluşturmaktadır. İnsanlığımız için bu denli eski ve önemlidir.

mokratik içerikte, devletçe ve devlet dışı yürütülen türleriyle insanı ve toplumu ilgilendiren her sahada adeta anlık yürütülmektedir.

Siyasetin belli kesimlere ve kurumlara has bir olgu olarak ele alınması, daha çok da devletçe yürütülen bir faaliyet olarak görülmesi ise siyasetin gücüyle, toplum yaşamına yön vermedeki etkinliğiyle ilgili ve de insansal gelişimimizin başlangıcından beri değil, bir sürecinden sonra, egemenliğin-sömürünün-tahakkümün ortaya çıkmasından sonra gelişen bir durumdur.

Egemenlikli, devletçi, iktidarcı sürecin başlangıcına kadar siyaset; toplumu oluşturan tüm birimlerin ve bireylerin doğrudan katıldığı bir faaliyettir. Toplumun beslenme, korunma, varlığını devam ettirme gibi ihtiyaçlarını ve karşı karşıya kaldığı sorunlarını çözmek üzere bir araya gelerek tartışması ve kararlara ulaşması gerçek siyasetin kendisidir. Son derece demokratiktir, her birim ve bireyin doğrudan katılımına ve kendini özgürce ifadelendirmesine açıktır. Yaşlı, hasta ve çocuklar dışında herhangi bir kişiye ya da kesime ayrıcalık söz konusu değildir. Özellikle bireyin klan dışında kendini tanımlayamadığı süreçlerde siyaset bu en saf haliyle yürürlüktedir. "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" ilkesine göre işlemektedir. Ortak akla dayanması ve toplumsal yarar esastır. Klanı oluşturan üyelerin hep birlikte ihtiyaçları ve sorunları konusunda fikir oluşturmaları ve bunları tartışarak karar haline getirmeleridir. Zaten siyaset, ne kadar çarpıtılırsa çarpıtılsın bundan başka bir şey değildir ve bu anlamıyla toplumun en vazgeçilemez, en insani gerçeğidir. Egemenliğe, sömürüye, köleliğe konu olmayan toplumun yürüttüğü bu faaliyete siyaset (ya da politika) diyoruz. Siyasetin bu biçimiy-

İnsanlaşmamızın siyasetle başladığını ve 'gerçek anlamda' siyaset yapabildiğimiz kadar geliştiğini söyleyebiliriz. İlk insan topluluklarından günümüzün karmaşık toplumlarına kadar siyaset insanın vazgeçemeyeceği, ihmal edemeyeceği, ihmal ettiğinde zayıf düşeceği, iradesini, kimliğini ve kendini kaybedeceği bir gerçekliği oluşturmaktadır

O halde nasıl oluyor da siyaset bu kadar antipatik, yabancı, güvenilmez bir olgu olarak görülüyor, siyaset bir tarafta, toplum bir tarafta ilişkisiz gibi durabiliyor? Bunlar önemle anlaşılmayı gerektiriyor.

Siyaseti Tanımak

Siyaset (ya da politika) iki kişilik bir birimden, milyonları kapsayan birimlere kadar toplumu oluşturan irili ufaklı birimlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarını çözebilmek için tartışma, karar alma ve bunu uygun araç-yöntemlere kavuşturmak üzere planlamalara gitmesidir. Siyasetin tanımını böyle yapabiliriz. Bu tanım kapsamında siyaset, en küçük toplumsal birimden, ulusal ve küresel çaptaki birliklere kadar, her yerde ve herkesçe yürütülen bir faaliyettir. Kısa-uzun süreli, yerel-evrensel kapsamlı, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel çeşitlilikte; demokratik-anti de-

le yürütüldüğü insan topluluğu en demokratik, en güçlü, en gelişkin ve iradeli topluluk demektir.

Toplumsallığımız bu siyaset tarzı ile gelişmiştir. İnsanlığımız bu siyaset gerçeği iledir ki bir canlı türü olarak doğada karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmiş, toplumsallığını geliştirerek evrendeki canlı cansız varlıklardan nitelik olarak ileri bir aşamaya ulaşmıştır. Bu anlamıyla siyaseti bir devlet faaliyeti olarak tanımlamak ve devletin doğuşuyla başlatmak en büyük saptırmadır. Bu siyaset gerçeğinin toplumdan çalınması, siyaset yapma hakkının bir takım kişi ve gruplara mal edilmesi, insanların buna ikna edilmesi, siyaset dışına itilmesi adeta tüm kötülüklerin sökün etmesine yol açmıştır. Toplumsal sorunlar olarak adlandırabileceğimiz tüm sorunlar esasında siyaset gerçeğinin tekelleştirilmesiyle, bir takım kişi ve gruplara mal edilmesiyle başlamıştır.

Siyaseti bir devlet faaliyeti olarak tanımlamak ve devletin doğuşuyla başlatmak en büyük saptırmadır. Bu siyaset gerçeğinin toplumdan çalınması, siyaset yapma hakkının bir takım kişi ve gruplara mal edilmesi, insanların buna ikna edilmesi, siyaset dışına itilmesi adeta tüm kötülüklerin sökün etmesine yol açmıştır

İnsanlığın klan, kabile halinde yaşadığı dönemin komünal dönem olarak adlandırılması özünde onun tüm karar ve uygulama süreçlerini birlikte gerçekleştirmesinden ileri gelmektedir. Temel ihtiyaç maddeleri başta olmak üzere her şeyin paylaşılması, bugünkü insanlığımızın üzerinde yükseldiği toplumsallaşmanın temelini oluşturur. "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" ilkesi bu dönemin temel özelliğidir. Buna yol açan sadece tüketim maddelerinin değil, karar ve uygulama süreçlerinin komün ya da klanı oluşturan tüm üyelerin katılımıyla, paylaşımıyla gerçekleşmesidir. Topluluğun karşı karşıya kaldığı sorunların ve ihtiyaçların ortaklaşa tespiti ve kararlaştırılması, uygulama süreçlerine tüm topluluk üyelerinin canla başla, ellerinden gelenin en iyisini yapma temelinde katılmalarını sağlamaktadır. Ortak alınan kararların uygulanma safhasında en ileri ahlaki yaklaşım şekillenmektedir. Kendisi hakkında kararlara giden topluluk üyeleri, alınan kararların uygulanmasında gevşek, bireyci, fırsatçı, hesapçı, çıkarcı vb. yaklaşımları en büyük kötülük olarak nitelemektedir. Doğru siyaset iyi ahlakı getirmektedir. Zerdüşt'ün söylediği gibi "iyi düşün, doğru söyle, güzel yap!" ilkesi işlemektedir.

Kadının Siyaseti En Demokratik Siyasettir

İnsanlığımızın bu siyaset gerçeğiyle ortaya çıkmış, şimdiyle kıyaslandığında en sorunsuz, en adil, eşit ve özgürlükçü yaşam dönemi böyle bir siyasetin ürünü olarak vücut bulmuştur. Sorunlar herkes için geçerlidir, çözümler de herkesin katılımıyla bulunmakta ve topluluğun tümü açısından en elverişli sonuçlara ulaşılmaktadır. Doğadan kaynaklı sorunlar dışında ciddi bir toplumsal sorundan bahsedilemez. Topluluk yararına iyi düşünen, doğru söyleyen ve güzel yapan saygınlıkla ödüllendirilmekte, doğal bir otoriteye kavuşturulmaktadır. Doğayla yakınlığı, duygusal zekâsının gelişkinliği ve ana olmaktan kaynaklanan sorumluluk duygusuyla kadın bu sürecin doğal önderidir. Ana-kadın'ın gözetiminde işlerliğini sürdüren bu siyaset tarzıyla gelişme gösteren insansal yürüyüşümüz, neolitikle büyük bir devrim gerçekleştirmiş ve günümüze kadar varlığını sürdüren temel yaşam ilkelerinin, ölçülerinin ve yaratımlarının temelini oluşturmuştur.

Toplumun hayati sorunlarını çözme sanatı olarak siyaseti bu dönemde yönlendiren kadındır. Kadın öncülük ettiği gelişmelerle neolitik devrime yol açarken bu, kadına tanrıçalık sıfatı kazandırmış, toplulukların manevi dünyasında tanrıça kültünün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çünkü siyaset bu süreçte en demokratik içeriğiyle yürütülen bir gerçekliktir. Topluluk içindir, topluluğun kendisi tarafından

yapılmaktadır ve ortaya çıkardığı kararlar topluluğun gönüllü birliği içinde ahlaki bir tutum temelinde pratikleştirilmektedir. Henüz ayrıcalıklı bir kesimin tekeline alınmamıştır, toplum için toplumun kendisi tarafından yürütülen en insancıl, en doğal, insan olmanın gereği bir faaliyet durumundadır. Siyasetin dışında kalmak diye bir şey söz konusu değildir. Herkes topluluk yararına düşünmek, karar süreçlerine katılmak ve açığa çıkan sonuçlar temelinde canı gönülden pratiğe girmek durumundadır. Siyaset yalansız, hilesiz, kolektif, eşitlikçi ve özgür bir düşünce sistematiğine dayanmakta yine ahlaki ilkeler temelinde pratikleşmektedir. 'Ahlaki politik toplum' olarak adlandırdığımız bu süreç insanlığın "cennet" olarak adlandırdığı sürecin kendisidir. Onu cennet olarak belleklere işleyen bu siyaset gerçeğinin sağladığı eşit, adil, dayanışmacı, özgür, üretken yaşamdır.

Siyasetin bu en demokratik uygulanışı toplumsal zekânın, ortak aklın en yaratıcı biçimde açığa çıkması demektir. Sömürü, egemenlik, kölelik, yalan, hile, şiddet, açlık, zulüm, savaşlar, sürgünler, baskılar ve yasaklar insanlığın bu siyaset gerçeğinden koparılmasıyla, hâkim siyasetin gelişmesiyle at başı gelişmiştir. Zira bir toplumun kendisi için siyaset yapamaz hale getirilmesi demek kendisi için düşünemez, tartışma yürütemez, karar alamaz ve uygulayamaz hale getirilmesi demektir ki bu da köleliği ifade eder.

Bir toplumun kendisi için siyaset yapamaz hale getirilmesi demek kendisi için düşünemez, tartışma yürütemez, karar alamaz ve uygulayamaz hale getirilmesi demektir ki bu da köleliği ifade eder

Siyasetin Çalınışı

Köy gibi küçük yerleşkelerden kent tipi yerleşkelere geçen topluluklar karmaşık ve kalabalık üretim tekniklerine ihtiyaç duymaktadırlar. Yönetilme ve güvenlik sorunları boy vermektedir. Bu temelde yaşlı tecrübeli kişiler ve uzmanlaşanlar doğal olarak öne çıkmakta ve topluluk siyasetinde etkin bir konuma ulaşmaktadır. Tanrıça inancının mekânları olan tapınaklarda faaliyet yürüten rahiplerden başlayarak, avcı, yönetici, yaşlı-tecrübeli erkekler arasında toplumsal üretime el koyma ve ayrıcalık oluşturma biçiminde gelişen eğilim kendi zihniyet kalıplarını hazırlamaktadır. Marksizm'in beş bin yıl sonra göremediğini görmüş gibidirler. İnsan toplumsal olduğu kadar zihni bir varlıktır. Ne kadar maddi ise o kadar da manevidir. "Yarı yarıya metafizik" yaşamaktadır. Zihnine yön verildiğinde her şeyine yön verilebilmektedir.

Siyaset henüz toplum yararına bağlıdır ve demokratik özüne uygun işlemektedir. Ancak ilerleyen süreçlerde zihniyet kalıplarında yaşanan farklılaşma, tanrı ve tanrı-kral fikrinin toplumda yayılmasına tanık olacaktır. Toplumsal birikime el koymak, hırsızlamak isteyen yönetici-rahip-askeri şef ittifakı şekillenmektedir. Onca mitolojik söylem, yaratılış efsanesi, tanrı-krallar ve panteonları sırf insanın kendi oluşumunu anlamlandırma çabası olarak değerlendirilemez. Şekillenen yeni toplumsallaşmanın zihniyette şekillendirilen izdüşümüdür.

Tanrı icatçıları kadın eksenli demokratik siyaset tarzının aşılmasını, belli kesimlere ayrıcalık ve çıkar sağlayan yeni bir siyaset anlayışının geçirilmesini her şeye kadir, güçlü, korkutucu, sözü dinlenmesi ve itaat edilmesi gereken bu tanrı-krallar üzerinden sağlayacaklardır. Kadının öncülüğü ve doğal demokratik otoritesi ayrıcalık ve çıkar amacıyla, yani iktidar amacıyla hırsızlanacaktır. Toplumun ihtiyaçları, sorunları giderek 'her şeyi bilen, gören, duyan' bu tanrılar tarafından karara bağlanacak, kullara düşen onların söylediklerini yapmak olacaktır. Bu kesimler çıkarlarını tanrıların ağzından ifade ederek toplumun demokratik siyaset yapma sürecine karşı hâkim siyasetlerine işlerlik kazandıracaklardır. Tanrıça inancına karşı, tanrı-kral yaratımları tamamen bu gerçeğe dayalıdır. Toplumu adım

adım siyaset dışına iten, karar süreçlerinin dışında bırakan bu kesimler öncelikle zihinsel hegemonyayı oluşturacaklardır. Tapınaklarda rahiplerce yaratılan mitolojik kurgular kabul gördükçe siyaset de renk değiştirecektir.

Toplum içinde geliştirilmek istenen artık ürüne el koymaya dayalı yeni sistem öncelikle zihinsel olarak kurgulanmıştır. Mitolojik hikâyeler biçiminde ilahi güçlerin istemi ve emri olarak topluma sunulan zihniyet kalıplarının kabulü oranında vücut bulmaktadır. Geliştirilmek istenen yeni sisteme gökyüzünden meşruiyet sağlanmaktadır. Tanrı adına iletilenler kesin doğrulardır, emirdir. Tercih yapmak, kabul etmemek söz konusu bile değildir. Topluma kendisi için siyaset yapmayı bırakması, tanrıların (bunu yükselen egemenlikçi kesim olarak okuyabiliriz) öngördüğü siyaseti uygulaması dayatılmaktadır. Bunun daha güvenli, daha bereketli, daha iyi olacağı söylenmektedir.

Hâkim Siyaset Kadına Karşıtlık Biçiminde Doğuş Yapmıştır

Bunu yönetici, rahip ve askeri şef üçlüsünün siyaseti tüm toplum için değil, kendi ayrıcalıkları için kullanmalarının ilk biçimi olarak değerlendirebiliriz. Hâkim siyaset bu biçimiyle topluma kendi çıkarına olmayan düşünce ve eylemleri kabul ettirme temelinde gelişmiştir. Bunu yaparken doğal toplumun karşılaştığı sorunları kullanma yetenekleri müthiştir. Doğal toplum olarak adlandırdığımız klan toplumunun verimli ve elverişli coğrafyalarda toplanmasının getirdiği sorunlar ve ihtiyaçlar üzerinden kazandıkları ayrıcalıkları meşrulaştırmanın ve kurumlaştırmanın temel yolu olarak hâkim siyaseti geliştirmişlerdir. Yarattıkları erkek karakterli, korkutucu, güçlü, otoriter tanrı figürlerinin ilk yaptıkları uzun ve kanlı savaşlardan sonra annelerini yenmek ve denetime almaktır. Bu anlamıyla hâkim siyaset öncelikle ana-tanrıça kültürüne ve onun eşitlikçi, adil, paylaşımcı, ayrıcalıklara ve haksızlığa yer vermeyen siyasetine karşı yürütülmüştür. Toplumsal birikime el koymak isteyen kesimler karşılarında ana tanrıça inanışını bulmaktadır. Toplumda ayrıcalık, otorite ve iktidar geliştirmek isteyen güçler toplumun eşitlik, özgürlük, dayanışma temelindeki birliğini ve gelişimini esas alan ana-tanrıça inanışına karşı büyük bir mücadele yürütmektedir. Mitolojilerle doğal toplumun eşitlikçi, paylaşımcı, katılımcı siyasetini oluşturan kadın eksenli düşünüş, ana-tanrıça kültürü aşılmakta ve kölelik geliştirilmektedir. Yürütülen hâkim siyasettir. Mitolojik hikâyelerin sonuç almadığı yerde yalan, hile ve zor devreye girmektedir. Analitik aklın yaratıcılığı ile toplum adım adım öz niteliklerinden koparılmakta, kendisi hakkında düşünme ve karar alma gücünü yitirmektedir. Tanrılar adına emredileni yapmak en doğru siyaset olarak kabul ettirilmekte, dayanışmacı, eşitlikçi, bütünlüklü toplum gerçeği parçalanmaktadır. Gelişmekte olan sınıflaşmadır, egemenlik ve kölelik temelinde toplumun yeniden şekillendirilmesidir.

Yeni doğan erkek tanrıların anneleri ve eşleriyle giriştikleri mücadeleleri anlatan mitolojik hikâyeler özünde toplumda gelişen bu yarılmanın, farklılaşmanın ve çelişkinin aldığı çatışmalı hali anlatmaktadır. Toplumsallaşmayı açığa çıkaran, neolitik devrim gibi insanlık tarihinde en büyük gelişme aşamasını yaratan kadın öncülüğündeki demokratik siyaset ile erkek egemenlikli hâkim siyasetin kavgası tanrı ve tanrıçalar arasındaki savaşla ifadelendirilmektedir. Mitolojiyi böyle okuduğumuzda o dönemin toplumsal çelişkilerini ve çatışmalarını görürüz. Mitolojiler bize hâkim siyasetin ilk hedefinin kadın olduğunu anlatır.

Toplumun kendi geleceği için düşünmesi, karar süreçleri oluşturması ve bunu uygulamaya geçirmesi yerini toplum adına düşünen, karar veren ve uygulatan kutsal kişilere ve kurumlara bıraktıkça siyasetin nitelik değiştirmesine, gerçek işlevinin tersine dönmesine, toplumun en vazgeçilmez ve temel etkinliğinin toplumu denetime alma ve bir azınlık için kullanma aracına dönüşmesine tanık oluruz. Siyaset artık toplumun sırtında bir kene gibi yaşayan toplum karşıtlarının, egemenlerin, tekellerin en temel silahıdır. Erkek egemen karakterde kadına düşmanlığı derinleştiren, doğayla bütünlük yerine doğaya hâkimiyeti salık

veren, topluma tanrısal aklı esas alarak kendi aklını bir kenara bırakmayı öğütleyen eril, dinsel karakterli, yalan ve şiddet üzerine kurulu yapısıyla adeta toplumu öğüten bir makine gibi işlemeye başlayacaktır.

Toplumun öz siyaseti devletçi uygarlığın dışındaki, uzağındaki, klan, kabile ve aşiretlerde varlık bulacak; zayıflayacak, çeşitli badireler atlatacak, değişip dönüşecek ama yok olmayacak ve bir biçimde varlığını devam ettirecektir. Bunun böyle olması kaçınılmazdır zira toplumun varlığını egemenlere, sömürücülere, talancılara bunların geliştirdiği sömürü ve tahribatlara karşın sürdürmesinin, devamlılığını sağlamasının temel koşulu kendi öz siyasetini bir biçimde yürütebilmesine bağlıdır.

Zira toplumun varlığını egemenlere, sömürücülere, talancılara bunların geliştirdiği sömürü ve tahribatlara karşın sürdürmesinin, devamlılığını sağlamasının temel koşulu kendi öz siyasetini bir biçimde yürütebilmesine bağlıdır

Toplumun ayakta kalabilmesi ancak böyle mümkündür. Toplum egemenlerin baskısı, zoru ve yalanı ile birçok konuda siyaset oluşturma ve uygulamaktan uzaklaştırılmış olsa da bünyesinin kaldıramayacağı, toplumsal varlığın tehdit altında kaldığı süreçlerde ve konularda devreye girmekten geri durmamıştır. Hâkim siyasetin işlemediği yaşam alanlarında ve coğrafyalarda kendini sürdürmüş ve yaşam alanlarını geliştirmiştir. Hâkim siyaset gelişir, kendini örgütler çeşitli araçlara, aygıtlara, mekanizmalara kavuştururken toplumun siyaset gerçeği de kendini devam ettirmiş, birçok büyük öğreti, birçok bilgelik örneği ve zengin bir örgütsel-eylemsel miras yaratmıştır.

Devletçi uygarlık toplumsal sınıflaşma ve parçalanmanın derinleştiği, toplumsal sorunlar ve çelişkilerin arttığı, insanın doğayla ve birbiriyle dayanışmacı bağlarının koparıldığı süreci ifade eder. Günümüze kadar süren toplumsal parçalanma, hâkim siyasetin ürünüdür. Tabii toplumsal parçalanmayla birlikte siyaset de farklı içerikler ve nitelikler kazanmıştır. Artık tek bir siyaset yoktur, toplumun parçalanan tüm kesimlerinin kendine özgü siyasetleri ortaya çıkmıştır. Zihniyeti, yöntemleri ve araçlarını güçlü, ikna edici biçimde oluşturan hâkim siyasal akımlar ağırlıkla iktidarı-devleti ele geçirmeye odaklanırken; devletçi uygarlığın dışında kalan kesimler ise iktidardan ve devletten uzak, demokratik siyasetleri temelinde toplumsallıklarını sürdürmeyi esas almışlardır. Toplumun kendi siyasetini yürütmesi demek sınıflaşmaya, devletleşmeye, iktidar olgusuna dolayısıyla sömürüye ve köleleşmeye direnmesi demektir. Tarih bu anlamda uygarlık güçleriyle özgür kabile ve aşiret topluluklarının çatışmalarıyla doludur. Demokratik uygarlığı oluşturan kabile ve aşiret toplulukları hâkim siyasete karşı her fırsatta direnmişler, birçok devletçi uygarlık gücünü yerle bir etmişler ancak hâkim siyasetin ortaya çıkardığı devletçi uygarlık gerçeğini ortadan kaldıramamışlardır. Yine devletçi uygarlık güçlerinin sınıflaştırdığı, köleleştirdiği emekçi, ezilen kesimler de öz siyasetleriyle yaşamak için birçok direniş ve isyan örgütlemişlerdir. Bu çabaların tümü toplumun kendi siyasetini yürütme ve yaşamını bu temelde sürdürme çabalarıdır ve kutsaldır.

İktidar Bisiklet Gibidir, Durduğunda Devrilir

Her iktidar gerçeği çeşitli sınırlamalarla ve çelişkilerle var olur. Kendisi bir çelişki ve kriz nedeni olan iktidar gerçeği yol açtığı toplumsal çelişkilerin yanı sıra coğrafi, iklimsel sınırlamalarla da karşı karşıyadır. Yine kendisi gibi farklı iktidar güçlerinin baskısı altındadır. Dolayısıyla bir ömrü vardır. Tarihteki tüm iktidarcı-devletçi uygarlık güçleri bu yasanın hükmü altında kalmışlardır. Çelişkilere ve sınırlamalara dayanmak için sömürüyü ve gaspı derinleştirmek, bunun için de hâkim siyasetlerini geliştirmek durumundadırlar. Yeni zihniyet kalıpları ve bunlara dayalı siyaset araç ve

yöntemleri yaratılmadan iktidarı sürdürmek olanaklı değildir. Hâkim siyasetin çeşitlilik ve derinlik kazanması yine giderek tek siyaset gerçeği olarak algılanması bu durumuyla ilgilidir. Hâkim siyasetin köleci, tahakkümcü, anti-demokratik yönetim anlayışı sağladığı meşruiyet ve kullandığı zor aygıtlarıyla kent devletinden merkezi devlete, küresel imparatorluklara kadar uzanan baskı ve iktidar aygıtları, esasında toplumun kendi adına siyaset yapma gücünü kırdığı oranda yaşam bulabilir. Kendi adına düşünemez, karar alamaz, plan yapamaz yani siyaset yürütemez toplum ise ölü bir toplumdur. Böyle bir insan yığınına toplum denilemez ve toplum gerçeği bunu kaldıramaz. Dayanma ve tahammül gücü bir yere kadardır. Hâkim siyasetin yeni meşruiyet araçlarına ihtiyaç duyması toplumsal gerçeğin bu yapısından ileri gelir. Egemen güçler siyaset yöntemlerini derinleştirmeyi, incelterek sürdürmeyi yine toplumların maddi ve manevi yaratımları üzerinden geliştirmişlerdir. Hırsızlayarak, içeriğini boşaltarak tek tanrılı dinleri iktidarın hizmetine sokmayı başarmışlardır. Bu anlamıyla feodal çağa damgasını vuran hâkim siyasetin dini meşruiyete kavuşturularak sürdürüldüğüne tanık oluruz.

MS.500-1500 arası döneme damgasını vuran hâkim siyaset Hıristiyanlık, İslamiyet gibi büyük dinlerin sağladığı zihniyete ve meşruiyete dayanmıştır. Rönesans ve reform hareketleri eşliğinde yaşanan aydınlanma süreci, kavim, kabile ve aşiret direnişleri öz olarak toplumun dini dogmatizm altında yaşadığı iradesizleştirilme gerçeğine karşı direnişidir. Toplumların kendi siyasetleri temelinde baskısız, sömürüsüz, eşit ve özgür yaşama istemidir.

Kapitalist Uygarlığın Siyaseti En Kirli ve Ölümcül Siyasettir

Günümüzde hâkim siyaset ideolojik, felsefi ve kurumsal olarak derin bir bunalımı yaşamaktadır. Tüm toplumlarda siyasete güven azalmıştır. Hâkim siyasetin zihniyet kalıpları dökülmekte, kurum ve ilişkileriyle çıkmazı yaşamaktadır. Toplumlar bu siyaset tarzı ile sorunlarının çözüleceğini düşünmemektedirler. Bu kanı ve inanışlar objektif olarak bir gerçeğe de denk gelmektedir. Çünkü siyaset dar boğazdadır, çözümsüzdür. Bu nedenle tüm dünyada siyaset tartışmaları yapılmakta ve bu kavramın yeni tanımlarına ulaşılmaya çalışılmaktadır. Hâkim siyasete meşruiyet sağlayan, perdeleyen bileşenlerin çözümsüzlüğü aşılamamaktadır. Çünkü egemenlerin kar ve iktidar amaçlı hâkim siyasetinin sınıfsallık, ataerkillik, devlet, din ve bilim gibi meşruiyet kaynaklarının toplumsal sorunların ve krizin esas nedenleri olduğu gün gün açığa çıkmaktadır. Hâkim siyasetin üzerinde yükseldiği bu yapıların bunalımı ve çözümsüzlüğü katlanarak büyüdükçe toplumsal krizi derinleştirmektedir. Yaşanan kaostur.

Kapitalist sistemin çeşitli isimler altında yürütmüş olduğu siyasetin kar ve iktidar için toplumsal değerleri sınırsızca hırsızlama olduğu, doğayı mahvettiği, ahlakını, politikasını kırarak toplumları güçten düşürdüğü iyice ortaya çıkmış durumdadır. Toplumsal varlığı tehdit eden, en kemirgen, yozlaştırıcı kesim olarak bürokrasi tüm toplumların en soysuz kesimlerini kapsamaktadır. Hâkim siyasetin kurum ve araçlarına alternatif olarak, tartışmalar, girişimler, arayışlar en yaygın halini yaşamaktadır. Kapitalist uygarlık büyük yalanlar eşliğinde yürüttüğü hâkim siyasetle doğa ve toplumda derin yaralar açtıkça bu arayışlar da gelişmekte ve toplumların kendi siyasetlerini geliştirme, siyaseti demokratikleştirme çabaları yoğunlaşmaktadır. Tarih boyunca iktidar ve egemenliğin, sömürü ve talanın yoğunlaştırılması sanatı olan hâkim siyasetin gerçekliği iyice deşifre olmuştur. Meşruiyetini gökyüzünden alan, kendini dini referanslara dayandıran hâkim siyaset gerçeği kapitalist uygarlık çağında aşılmış, gelinen aşamada insanlığa büyük acılara mal olan ulus-devletçi hâkim siyaset de toplumlar nezdinde iflas etmiştir. İnsanlık için kaldırılamaz boyuta ulaşan, açlık, işsizlik, doğa tahribatı, cinsiyetçilik, eşitsizlik kendini bilime ve 'halkın egemenliğine' dayandırdığını iddia eden günümüz hâkim siyasetinin gerçeğini de ortaya dökmektedir. Artık siyaset nedir, kaynağını

nerden almalı, nasıl yürütülmeli soruları daha güçlü sorulmakta ve küresel düzeyde yanıtlar aranmaktadır. Bin yıllardır toplumları köleleştiren, sömüren, iktidarı adına tarifsiz acı ve yıkımlara sürükleyen egemenlerin maskelediği, kutsal kılıflara sararak yürüttüğü siyasetin yerini demokratik siyasetin araçları ve yöntemleri almakta, artan bir biçimde toplum yaşamına yön veren yeni yapılanmalar ortaya çıkmaktadır. Öz yönetim, yerinden yönetim, üçüncü alan, doğrudan demokrasi, sivil toplum, a-devlet tartışmaları ve uygulamaları yaygınlaşmakta, komünler, meclisler, kongreler, özgür belediyecilik gibi kurumlaşmalar temelinde demokratik siyaset geleneği büyük bir canlanmayı yaşamaktadır.

Çerçevesini kısaca ortaya koymaya çalıştığımız kaos sürecine karşı dünyanın birçok yerinde içine girilen bu arayışları ve çabaları daha da derinleştirme, tarihsel perspektif kadar, felsefi ve bilimsel temellerini sağlamlaştırma, örgütsel ve eylemsel zenginliğe kavuşturma daha da önemlisi hayatın her alanında somutlaştırma en büyük toplumsal görev olarak belirmektedir.

Uygarlık tarihini bir anlamda toplumun siyaset dışına itilme, söz ve karar gücünün kırılması tarihi olarak da değerlendirmiştik. Uygarlık aşamalarının tümü toplumun öz çıkarları temelinde düşünme, tartışma ve karar alma gücünü kırdığı oranda hâkimiyet tesis edebilmiştir. Yani toplumun politik niteliğini zayıflatabildiği, onun adına karar alma yetkisini çeşitli meşruiyet ve zor araçları vasıtasıyla gasp edebildiği oranda varlık bulabilmiştir. Her uygarlık aşamasının ömrü bununla doğru orantılı olagelmiştir. Köleci, feodal, kapitalist, emperyalist vb. biçimlerde isimlendirilen bu aşamaların her biri bir öncekinden daha fazla, daha derinlikli devletleştirme, sınıflaştırma ve sömürme özelliğindedir. Kapitalist aşamanın feodalizmden, feodalizmin kölecilikten daha ileri, daha gelişkin olduğu demagojiden ibarettir. İnsani ve toplumsal özelliklerin her aşamada bir öncekinden daha fazla kırıma uğratıldığını, baskı, sömürü, çarpıtmanın daha derinleştirildiğini ve yaygınlaştırıldığını, devletin daha büyüdüğünü, iktidarın toplumun tüm dokularına nüfuz edercesine yaydırıldığını görürüz. Bu insanlık için daha fazla ilerleme değildir. Konumuz olması itibariyle siyaset olgusu üzerinden bunu biraz daha geliştirebiliriz.

Köleci dönem hâkim siyasetin dolayısıyla onun en gelişkin iktidar aygıtı olarak devletin kendi özgür yasaları temelinde işleyen toplumsal dokuyu yaralama, bozma ve değiştirme gücü günümüze oranla son derece sınırlıdır. Hâkim siyasetin topluma sızdırılması ve yaygınlaştırılması günümüzle kıyaslanamaz bile. Halkların kabileler, aşiretler, kavimler biçimindeki yaşam ortamlarında geçerli olan demokratik siyasettir. Köleci devletlerin ulaşma ve denetime alma olanakları zayıftır. Denetim altındaki bölgelerde uygulanan hâkim siyaset, hegemonya ve iktidarı adeta anlık geliştiren, ruhlara, duygulara, güdülere dek sızdıran günümüz hâkim siyasetiyle karşılaştırıldığında son derece etkisiz ve zayıftır. Toplumsal dokulara derinliğine işlemekten uzaktır. Halkın öz siyasetiyle birlikte var olabilmektedir. Çoğu yerlerde hükmünü yürüten halkın öz siyasetidir. Köleci devlet ve iktidar sahipleri hem fiziki ve hem düşünsel olarak toplumun dışındadır ve hâkimiyetleri sınırlıdır.

Feodal dönem köleciliğe göre devlet ve iktidarın topluma daha fazla nüfuz ettiği, etkileme ve yönlendirme gücünün daha arttığı, iktidar aygıt ve araçlarının daha geliştiği buna paralel toplumun biraz daha daraltıldığı, özgürlük alanlarının ve yeteneklerinin daha bir sınırlandırıldığı bir süreci ifade eder. Köleci dönemde sınırlı olan yönetim erki ve bürokrasisi gelişme gösterir, aristokrasi olarak tanımlanan kesimin gelişmesi yaşanır, devlet kurumları çeşitlenip yaygınlaşır. Meşruiyet araçları olarak tek tanrılı dinler toplumu bir ağ gibi saran kurumlaşmalara kavuşur. Toplumların öz siyasetine yön veren komünal düşünüş ve inanış biçimleri yer altına çekilmek, daha çok da mezhepler şeklinde varlığını sürdürmek durumunda kalır. Kudretli tek tanrı inancı çoklu toplum gerçeğini sınırlandırır. Tek tipleştirme dinlerin sağladığı meşruiyet temelinde daha da gelişir. Kilise, havra, cami ve tapı-

naklarda toplum zihniyeti karartılır ve egemenlerin hâkim siyaseti yaygınca üretilir. Doğal toplumun demokratik siyaset alanları bir bir düşürülür. Yine de tarım ve köy toplumu şehir ve devlet toplumuna göre hem nicelik hem nitelik olarak daha gelişkindir diyebiliriz. Komünal özellikler, ahlaki ilkeler ve öz siyasete dayalı toplum yaşamı belirgindir. İmparatorluklar ve devletler içerisinde birçok kabile, aşiret, kavim kendi dilleri, kültürleri, inançları temelinde çoğunlukla da özerk bir durumda devletlerle bir nevi ittifak halinde varlığını sürdürmektedir. Vergisini ödemekte, gerektiğinde devletin asker talebini karşılamakta ancak toplumsallığına kendi yön vermektedir. Yine aynı dini inanış altında bile olsa yaygın bir mezhepleşme ve tarikatlaşma biçiminde toplumsal farklılığın ve çeşitliliğin yaşatılması söz konusudur. Feodal uygarlık çağında hâkim siyaset daha bir yaygın, daha sıkı örgütlenmiş, daha güçlü meşruiyet araçlarına ve kurumlarına kavuşturulmuştur, ancak hala mekânı, görünüşü, dili, kültürü ile toplumun dışındadır ve tahribatı sınırlıdır.

Kapitalist uygarlık çağında bu durum toplumun aleyhine en büyük değişimi geçirmiştir. Tüm demagojik ve propagandatif söylemlere rağmen, kapitalist uygarlık çağında siyasetin kaynağının toplum olduğu, meşruiyetini toplumdan aldığı ve iktidar sahibi seçkinlerin yürüttüğü bir faaliyet olmaktan çıktığı doğru değildir. Bu büyük bir yanıltmacadır ve hâkim siyasetin ürünüdür. Toplumun siyasal etkinliğinin ya da politik özelliğinin iktidar ve tekelleşme adına kırılmaya başlandığını, sömürü, gasp ve talan amaçlı olduğunu belirtmiştik. Tekelleşme ve tekeller tekeli olan devletleşme uygarlığın doğuşundan beri süregelen bir olgudur. Kapitalist uygarlık aşamasında buna bir de bireycileşme eklenmiş devlet ve iktidar olgusu azmanlaştırılmıştır. Bu toplumun en dar sınırlara hapsedilmesi, ahlaki ve politik özelliklerini en kullanamaz hale getirilmesi demektir. Sömürünün azamileşebilmesi için toplumun düşünme, tartışma, karar gücünün maksimum düzeyde kırılması gerekir.

Kapitalist uygarlık sürecinde Hegel'in "tanrının yeryüzüne inmiş ve yürüyüşe geçmiş hali" diye tanımladığı ulus-devletin kapsamına almadığı hiçbir insan topluluğu kalmamıştır. Dünyanın en ücra köşelerine kadar devletçilik, iktidar, kar ve sermaye olguları taşınmıştır. Okullar, üniversiteler, medya, tink-tank kuruluşları, internet gibi ideolojik hegemonya araçları patlama yapmıştır. Toplumun ahlak ilkesinin yerine inşa edilen hukuk yaşamın adeta her alanını anı anına egemen sistemin çıkar ve amaçları temelinde düzenleyerek toplumun ahlak ilkesini bir kenara itmiştir. En ufak bir olayda bile neyin suç, kimin suçlu olduğuna devlet karar vermekte, doğumdan ölüme kadarki her yaşam evresi devletin bilgisi, kuralları ve onayı temelinde yürütülebilmektedir. Meşru savunma hakkı başta olmak üzere toplumun kendini savunma ve geliştirme araçları tümden elinden alınmıştır. Milliyetçilik temelinde geliştirilen azami iktidar ve sömürü aygıtı olarak ulus-devlet gerçeği adeta toplumun inkârı ve imhası temelinde işlemektedir. Tarihin tanık olduğu en sıkı, en derinlikli, en yaygın iktidar aygıtı olarak ulus-devlet; en güçsüz, politik ve ahlaki ilkelerinden soyundurulmuş, savunmasız bırakılarak her türlü sömürüye ve talana açık hale getirilmiş toplum demektir. Devletçilik, milliyetçilik ve cinsiyetçilikle azdırılan bireycilik hiçbir toplumsal sorumluluk gözetmeden kar ve iktidar peşinde koşmaktadır. Doğaya yaptığı gibi toplumu da mahveden, bindiği dalı kesen, kendini var eden koşulları ortadan kaldıran kapitalist uygarlık gerçeği bir kanser gibi doğamızı ve toplumsallığımızı kemirmektedir.

Devletsiz Toplum Olmaz mı?

Siyaset kavramının çok uzağında bir toplum düzeyi açığa çıkarılmıştır. İnsanlığımız kapitalist uygarlık aşamasında hızla toplum olma niteliklerini kaybetmekle karşı karşıya kalmıştır. Aynı doğamız gibi hatta ondan daha tehlikeli bir biçimde toplumsallığımız varlık-yokluk sorunuyla karşı karşıyadır. Devlet büyürken, bürokrasi devleşirken, tekelleşme küresel şirketleşmelere ulaşır, kısıtlanamaz-sınırlanamaz hale gelirken toplum alabildiğine

zayıflatılmıştır. Ahlaki örgü dağıtılmış, para, sermaye, iktidar için her şey mubah anlayışı toplumlara neredeyse hâkim kılınmıştır. Siyasetçilik en ucuzundan egemen sınıflar adına idarecilik yaparken, bürokrasi bu toplum ve doğa karşıtı canavarlaşmış devlet aygıtını yürütürken, sözde bilim adamları ve mekânları eski din adamları ve mekânlarından daha utanmazca devletsiz yaşamın olamayacağı yalanını geliştiririrken yine medya bireycilik, paragözlük, tüketicilik, gibi olguları yayarken adeta toplumsallığımıza karşı bir savaş düzenindedirler. Siyasetin bir devlet işi olduğu, devletten ayrı bir siyaset ve toplum gerçe-ğinin olamayacağı neredeyse tartışılmaz kabullerden biri haline gelmiştir.

Bin yıllardır iktidar güçlerinin çöplüğünden beslenen, egemenlerin ayakucunda iktidar olanaklarından yararlanmak için her türlü ahlaksızlığı sergilemekten çekinmeyen orta sınıfın, tüccar, tefeci, simsar, bezirgân tayfasının sistemi olarak gelişen kapitalist sistem, iktidarı toplumun gözeneklerine kadar taşımıştır. Ulus-devlet ile birlikte egemenlik toplumun içine taşınmış, toplum adeta devletleştirilmiştir. Bu kölelikten beter bir durumdur. Devletsiz toplumun var olamayacağı yalanına herkes inandırılmış, herkes kendini devletin sahibi sayacak kadar yanılgı içine çekilmiş, neredeyse toplumun yerini devlet almıştır. "Toplumsuz da yaşanabilir, ancak devletsiz yaşanamaz" diyebilecek kadar toplumsallığından uzak düşürülmüş insan gerçeğine kapitalist uygarlıkla birlikte ulaşılmıştır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğu, toplumsuz insan olunamayacağı unutulan bir gerçek halini almıştır. Ahlaki ve politik toplumun insanın en büyük hakikati olduğunu hatırlayan bile yoktur. Bin yıllardır amaçlanan ama başarılamayan ahlaki ve politik özelliklerini kaybetmiş, sürüleşmiş, hayvanlaşmış toplum gerçeğine bu uygarlık aşamasında ulaşılmıştır. Alman faşizminde temsilini bulan devletleştirilmiş toplum bunun en çarpıcı örneğidir. Doğamız en büyük tahribatla bu uygarlık sürecinde karşı karşıya gelmiştir. Kadın düşürülebileceği en dip noktaya bu uygarlıkta düşürülmüştür. Tek tipleşme etnik, dini, kültürel farklılıkların silinmesi adeta toplumun eritilerek tek renkli, tek sesli kurşun askerler misali egemenlerin hizmetine sunulması kapitalist uygarlık sürecinde yaşanmış, bedeli on milyonlarca insanın öldüğü iki dünya savaşı, hala hızından bir şey kaybetmeyen ve dünya savaşlarındaki kayıpları katlayan bölgesel savaşlar bu uygarlık sürecinde süreklilik kazanmıştır.

Hâkim siyaset kar ve sermaye birikiminde en ileri noktaya ulaşmış, tekelleşme küresel ölçekte bir olgu halini almıştır. Tüm milliyetçi, bağımsızlıkçı demagojilerine karşın küresel tekellerin uydusu ve uşağı haline gelen ulus-devletlerle insanlık sömürüye sonuna kadar açılmış, medya ve bilişimin gücünü ellerinde bulunduran küresel güçler ve işbirlikçileri toplumsal yabancılaşmayı en derin yaşayan bireyci insan gerçeğini "özgür insan"; bunlardan oluşan sürü gerçeğini de toplum olarak yutturmayı başarmışlardır. Doğamızdan daha fazla toplumsallığımız tahrip edilmektedir. İnsanlık için en ağır, en taşınamaz, en ölümcül sonuçlara yol açabilecek nükleer silahlanma, doğanın tahribi, ahlaki ve moral yitim, adaletsizlik, işsizlik, fuhuş, insan ticareti gibi olgular karşısında bile sorumluluk duymayan birey ve "toplum" gerçeği bu sözde en gelişkin uygarlık aşamasının ve onun

Siyasetçilik en ucuzundan egemen sınıflar adına idarecilik yaparken, bürokrasi bu toplum ve doğa karşıtı canavarlaşmış devlet aygıtını yürütürken, sözde bilim adamları ve mekânları eski din adamları ve mekânlarından daha utanmazca devletsiz yaşamın olamayacağı yalanını geliştiririrken yine medya bireycilik, paragözlük, tüketicilik, gibi olguları yayarken adeta toplumsallığımıza karşı bir savaş düzenindedirler

devletçi, milliyetçi, bilimci, dinci hâkim siyasetinin ürünüdür. Toplumun maksimum düzeyde kuşatıldığı, iç örgütlülüğünün, dini-etnik-kültürel farklılıklara dayalı zenginliğinin eritildiği, neredeyse anlık denetlendiği ve müdahale altına alındığı bu uygarlık sürecinde canlı-gelişme halinde, üretken, kendisi için düşünen-karar alan-uygulamaya geçen tek bir toplum biriminden bile bahsetmek zordur. Bireysel özgürlük kandırmacası altında kimse kimseye söz söyleme, müdahale etme durumunda değilken, devlet her şeye ve herkese karışma, müdahale etme, kural koyma ve uygulatma gücüne ulaşmış tanrısal bir güce kavuşmuştur. Hâkim güçlerin iktidar ve tekel aygıtı olarak devlet devleşirken toplum cüceleştikçe cüceleşmiştir. Günümüzde varlık-yokluk sorunu yaşayan bu anlamıyla sadece doğamız değil toplumsallığımızdır. Yaşanan en hafif deyimiyle tam bir 'toplumkırım'dır.

Demokratik siyaset olarak anse edilen parti ve seçim sistemleri, meclisler, senatolar ve parlamentolar önlerine konulan görevleri yapmakla sorumlu bir memurlar topluluğundan öte bir anlam ifade etmez

Başta medya-bilim ve eğitim kurumları, din ve siyaset kurumları olmak üzere uygarlığın dayandığı tüm kurumlar bu 'toplumkırım'ının uygulayıcıları olarak rol oynamaktadır. Toplum düşünemez, tartışamaz, kendisi hakkında karar alamaz, hiçbir süreçte hiçbir şeyi değiştirme iradesini gösteremeyen zavallı bir varlık konumuna düşürülmüştür. Ahlaki ve politik özelliklerini yitirmiş toplum dediğimiz işte tam da böylesi toplumlardır.

Derin Siyaset

Seçme-seçilme ve oy hakkı yine sözde ifade ve örgütlenme özgürlüğü olguları toplumun siyasete katılımının en ileri biçimi olarak sunmak çok tanıdık ve bildik bir söylem. Bu biçimde toplumun kendi siyasetini oluşturduğu, yine siyasete yön verdiği çokça iddia edilmekle birlikte gerçeği ifade etmiyor. Temsili demokrasi de denilen, belli aralıklarla seçilen parlamenterler yoluyla toplumun kendi siyasetini konuşturabilmesi mümkün değildir. Kar ve iktidar üzerine inşa edilmiş hiçbir sistemde demokratik siyasete, halkın doğrudan katılımına yer yoktur. İktidar ve sermaye sahiplerinin ihtiyaç duyduğu toplumsal rıza ve meşruiyetin bu tarz bir katılımla sağlandığı her geçen gün daha fazla insan tarafından anlaşılmaktadır. Demokratik olmayan seçimlerle, demokratik olmayan partiler üzerinden gerçekleştirilen bu aldatmacada kitlelerin önüne sürülen aday listesini onaylaması istenmekte, toplumun bunlar üzerinde hiçbir yaptırım imkânı bulunmamaktadır. Ne geri çekme hakkı vardır, ne denetleme hakkı vardır ne de karar süreçleri halkın katılımına açıktır. En ileri demokrasilerin uygulandığı iddia edilen Batı Avrupa ülkelerinde siyaset en yoğun biçimde kar ve sermaye tekellerinin denetimi ve yönlendirmesi altındadır. Devlet sistemleri halkın demokratik siyasetine ve bu siyasetleri uygulamaya tamamen kapalıdır.

Her devletin bir derini vardır ve işleyen bunların derin siyasetidir. Güç ve iktidar sahiplerinin bürokrasileri milyonlarla ifade edilen bir kesimi oluşturmaktadır. Devletin neredeyse tüm kademeleri iktidar ve hiyerarşi temelinde işleyen ve kapsamlı ideolojik meşruiyet araçlarıyla bütünlenen bir sistemi oluşturmaktadır. Bunun herhangi bir siyasal parti tarafından bırakalım halklar lehine değiştirilmesini, etkilenmesi bile çok kolay değildir. İktidara gelen her hükümet değişmez devlet çıkarları olarak belirlenen sermaye ve iktidar sahiplerinin politikalarına uymak durumundadır. Her koşulda hükmünü yürüten hâkim siyasettir. Kimi zaman sol, kimi zaman sağ, kimi zaman sosyal demokrat partilerin hükümete gelmeleri ton değişikliğinden öte bir anlam ifade edememektedir. Bu anlamda demokratik siyaset olarak lanse edilen parti ve seçim sistemleri, meclisler, senatolar ve parlamentolar önlerine konu-

lan görevleri yapmakla sorumlu bir memurlar topluluğundan öte bir anlam ifade etmez. Sadece sistemin kendi siyasetini saklamakta kullandığı bir yalan perdesi olabilir.

Demokratik Siyaset Öncelikle Toplumsallığımızın Savunulmasıdır

Toplum kırım olarak nitelediğimiz tüm yönelimler bu hâkim siyasetin kurumları ve sistemi tarafından yürütülüyor. Toplumumuzu ve doğamızı yıkıma uğratan tüm uygulamalar bu yanılsamanın sağladığı meşruiyet ve rızaya dayandırılarak yürütülüyor. Hiçbir çağda olmadığı kadar derinleşen toplumsal ve ekolojik krizler en ileri demokratik siyaset olarak tanımlanan demokrasiyle, toplumun geleceği ve çıkarları ile hiçbir ilgisi bulunmayan bu hâkim siyaset türü altında yaşandı yaşanıyor. İşte demokratik siyasetin tanımı ve işlevi de bu noktada belirginleşiyor. Demokratik siyaseti işte tam da burada bir kez daha tanımlamak gerekiyor. Yürütülen toplum ve doğa kırımına karşı toplumun öz niteliklerini yeniden kazandıran, toplumun demokratik siyaset yürütebileceği bunun bilinç, örgütlülük ve tartışma düzeyini kazanabileceği zihniyet örgüsünü, alanları açığa çıkaran siyaset çalışmasına demokratik siyaset diyebiliriz. **Demokratik siyaset büyük tahribata uğratılan ve yok oluşa doğru sürüklenen topluma kendine sahip çıkma, kendini koruma, konuşturma ve özgürlük temelinde geliştirme gücü kazandırmanın uğraşı, çabası ve sanatı oluyor.**

Tarihi ilerlemeci, düz-çizgisel bir mercekten okuyan, sınıflaşmayı ilerleme sayan, devleti bir özgürlük aracı olarak gören bu yanıyla Fransız jakobenizminin derin izlerini taşıyan, aşırı iradeci, toplumu bir yap-boz tahtası gibi biçimlendirebileceğini düşünen inşacı zihniyetten kurtulmuş bir siyaset zorunludur

Kendi hayati ihtiyaçları, sorunları ve işleri üzerinde düşünebilen, tartışıp karara gidebilen ve bu doğrultuda eyleme geçebilen toplum, yaşanan toplum kırımın da doğa kırımın da tek çaresi ve çözümü olacaktır. Sürdürülen kültürel ve siyasal soykırım, tek tipleşme, farklılıkların silinmesi, yabancılaşma, kar ve iktidar tapıcılığı, ahlaki ilkeden kopuşun önüne ancak böyle geçilebilir. Özlediğimiz eşit ve özgür toplumsal şekillenme ancak böyle bir siyaset temelinde kendini yeniden üretme gücüne kavuşan toplumun ürünü olarak gelişebilir. Bunun dışında başka bir yol yoktur. Binyıllardır toplumsallaşmamızı yaratan, geliştiren ve güvence altına alan politik ve ahlaki özelliklerin güncellenmiş yeni yorumu olarak demokratik siyaset çalışması yürütülmeden, toplumlar bu temelde felçli durumlarını aşmadan, eşit ve özgür toplum ütopya olarak kalmaya devam edecektir. Kendini toplum kurtarıcılığı üzerinden tanımlayan, bunu da bir devrimle devlet aygıtını ele geçirerek gerçekleştirebileceğini düşünen devrim ve devrimcilik anlayışı reel sosyalizm pratiğinde ve ulusal kurtuluş mücadeleleri sonrası ortaya çıkan ülkelerde iflas etmiş bir gerçekliktir. Tarihi ilerlemeci, düz-çizgisel bir mercekten okuyan, sınıflaşmayı ilerleme sayan, devleti bir özgürlük aracı olarak gören bu yanıyla Fransız jakobenizminin derin izlerini taşıyan, aşırı iradeci, toplumu bir yap-boz tahtası gibi biçimlendirebileceğini düşünen inşacı zihniyetten kurtulmuş bir siyaset zorunludur. Arkasında derin bir zihniyet çalışması olmaksızın demokratik siyaset çalışması yürütülemez. Dolayısıyla demokratik siyasetin bir yanını zihniyet çalışmalarının oluşturması, demokratik siyasetin topluma öz bilinç kazandırmayı amaçlayan kurum ve kadrolarla geliştirilmesi de önemli bir özgürlük çalışması olmaktadır. Demokratik siyaset akademileri ve sosyal bilim merkezleri olarak da adlandırdığımız bu kurumlarda toplumun siyaset yeteneğinin ve gücünün açığa çıkarılması, bunun kadroları-

nın yaratılması son derece önemlidir. Demokratik siyaset hâkim siyasetin zihniyet yapılanmalarına dayalı olarak yürütülemez. Günümüzün okulları, araştırma kuruluşları, üniversiteleri, medyası halkın demokratik siyasetinin üretildiği, onun zihniyet çalışmasının yürütüldüğü yerler olarak değerlendirilemez. Bunlar hâkim siyasete sıkı sıkıya bağlı, ona meşruiyet üreten kurumlar olarak demokratik siyasete kapalıdır.

Yine demokratik siyaseti halkın tartışma süreçlerine dayandırmadan, denetimine ve doğrudan katılımına açmadan yürütmek mümkün değildir. Bu anlamda bu süreçlerin yaşanabileceği örgütlülükler olarak siyasi partiler, komünler, meclisler, konseyler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, sendikalar, oda-baro türü meslek örgütlenmeleri, halkın kültürel ve sosyal kurumları, dini mekânlar düşünülebilir. Sermaye ve iktidar tekelleri dışındaki tüm toplumsal kesimleri kapsayan yaygın, kendi aralarında koordineli bir örgütlülük demokratik siyaset çalışmasının en can alıcı konusunu oluşturmaktadır. Kendini devletleşmeye kapatmış, halkın doğrudan katılımına, tartışma ve kararlaşmasına dayandıran bu tür örgütlenmeler ne kadar yaygınlaşırsa toplum politik niteliğini o denli kazanabilir.

Demokratik siyasetin böyle tabandan, toplumun doğrudan katılımına ve kararlaşmasına dayalı olarak geliştirilmesi başta devlet olmak üzere birçok iktidar ve sermaye gücünü harekete geçirecektir. Hâkim sistemin iktidara ve kâra endeksli geliştirdiği birey ve toplum gerçeği bile başlı başına bir tehdit ve tehlike olarak orta yerde durmaktadır. Dolayısıyla demokratik siyasetin bir de öz savunma perspektifi ve donanımının bulunması kendinin savunma gücünün oluşturulmasını gerektirir.

Demokratik siyaseti bir de bu yanıyla düşünmek ve anlamak, bunun gerektirdiği bilinç, örgütlülük ve donanımı yaratmak şarttır. Tüm hücrelerine kadar devlet ve arkasındaki iktidar aygıtlarının zoruna açık bir siyaset çalışmasının sonuç alabileceği düşünülemez. Bu yanıyla demokratik siyaset çalışması ciddi bir direniş kültürü ve bilinci yanında bunun ifadelendirileceği öz savunma kurum ve araçlarıyla da donanmak durumundadır.

Demokratik siyaset denildiğinde zorunlu olarak gündeme gelen başka bir husus halkın eylemliliğidir. Tartışan, karar alan ve bunu uygulamaya geçirmeye yönelen her demokratik siyaset, yapılanması halkın eylemliliği sorunuyla karşı karşıya kalacaktır. Bu demokratik siyasetin olmazsa olmazıdır. Halkın eylemliliğinin olmadığı yerde demokrasi gelişemez, sadece tartışan ve karar alan fakat bunu demokratik eylemliliğiyle yaşama geçirme gücünü gösteremeyen bir toplum gerçek niteliklerine kavuşamaz. Kendini bir irade olarak kabul ettiremez ve hâkim sınıflar karşısında meşruiyetini sağlayamaz. Bu açıdan halkın demokratik eylem gücünün geliştirilmesi demokratik siyaset çalışmasının diğer önemli bir ayağını oluşturur.

Toplumsallığımızın ve doğamızın karşı karşıya kaldığı büyük saldırganlık karşısında temel çıkışımızı ve başarıya taşıyacak direniş hattını ortaya çıkarabilecek en kutsal çalışma demokratik siyaset çalışmasıdır. Çerçevesini bu biçimde çizebileceğimiz demokratik siyaset çalışması elbette ki daha derinlikli ve ayrıntılı incelemelere ve örneklemelere ihtiyaç göstermektedir. Ortadoğu halklarının barış, demokrasi ve özgürlük ihtiyacına yanıt verebilecek tek seçenek olarak demokratik siyaset olgusu daha çok tartışılacak ve üzerinde bir mürit gibi, ısrarla, inatla, bağlılıkla durularak geliştirilebilecektir. Tarihimizde çokça örneği bulunan bilgelik, ozanlık, evliyalık ve peygamberlik gerçeği bize 'demokratik siyasetin kişiliği' nasıl olması gerektiğine ilişkin çok değerli örnekler sunmaktadır. Yine halklarımızın direniş geleneği ihtiyacımız olan birçok şeyi içermesiyle yeniden okunmayı ve anlaşılmayı gerektirmektedir. Bu temelde ele alındığında ve yürütüldüğünde demokratik siyaset halklarımızın zihinsel, örgütsel, eylemsel iradesini zirveleştirmekle kalmayacak, itildiği kaoslu ve krizli durumunu aşma gücüne de ulaşabilecektir.

BURJUVAZİ TARAFINDAN GASP EDİLEN BİR HALK DEVRİMİ:
İNGİLİZ DEVRİMİ

Halk, mücadele, devrim, esnek zeka, manipülasyon, siyasal boşluk ve burjuva...

Tarih halkların yaptığı ve halk adına gerçekleşen pek çok devrimin dönem egemenlerinin hanesine yazıldığına tanıktır. Bu yüzden yaşanan toplumsal devrimlerin doğru tanımlanmaya ihtiyacı var. Aksi takdirde yanlış yorumlanmış olacak olan tarih, yaşanan güncelin tarihle bağını koparacağı gibi doğru yoldan da saptıracaktır.

Tarihten günümüze köleci, baskıcı, egemen sistemler kendilerini var edebilmek için daima halka dayanmışlardır. Sistemlerini geliştirebilme imkânını da halkın her türlü sömürüsü, zayıflatılması ve insan olmaktan çıkarılmasından bulmuşlardır. Devletin dışında kalanlar olarak tanımladığımız halkı sürüleştirmeyi hedefleyen toplumsal mühendislik çabaları, tüm egemenlerin en temel karakteristik özelliğidir. O nedenle "doğru anlama neden gerekli?" sorusu oldukça can alıcıdır.

Devrimler devletçi uygarlık sisteminin yapısal kriziyle bağlantılı gelişme gösteren toplumsal bunalımlara ve yaşanan kanserleşmeye çare bulma amaçlıdır. Bu nedenden ötürü insana insan olma özelliği ve ayrıcalığını tanıyan yaşam alanının büyük tahripler sonucu yok edilmesiyle (yok edilmeyle karşı karşıya olduğunu söylemek, yok edilen yaşamın dişlisi haline gelmek olur) toplumsal refleksin diğer bir ismi olan devrimlerin patlak vermesi kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla halkın özgür yaşama istemini doğuran mücadeleler çoğu zaman devrimle sonuçlanmıştır. Fakat tarihe sınıfsal bakışın etkisiyle devrimler tüm halka değil de bir sınıfa mal edilmiştir. Çünkü sınıfsal yaklaşım devrimi yapacak güç olarak iktidarla çelişkisi olan toplumun tüm kesimlerini değil, bunlardan sadece bir sınıfı görür. Yani tüm toplumu devrimci görmez, sadece bir sınıfı devrimci görür. Bu nedenle de gerçekleşen devrimler halk devrimi biçiminde değil de sı-

nıf devrimi şeklinde ele alınır. Bunun en belirgin örnekleri özellikle Rönesans, Reformasyan ve Aydınlanma'nın etkisiyle Avrupa'da, Amerika'da gerçekleşen devrimlerin ele alınmasında görülmektedir. İngiliz, Fransız ve Amerika Devrimlerine genel olarak 'burjuva devrimleri' denilir. Böylesi bir tanımlama, 'devrim' kavramının özü nedeniyle doğru bir tanımlama olamaz.

Özü itibariyle devrimler toplumun ahlaki ve politik karakterine yaptığı katkı temelinde anlam kazanır. Gerçekleşenin, devrim veya karşı devrim olup olmadığı, toplumun öz karakteri olan ahlak ve politikaya yaptığı katkı temelinde anlaşılır. Burjuvazi gibi baştan beri iktidar olmayı tek amaç olarak bellemiş ve toplumsallığı dolayısıyla ahlakı dağıttığı oranda var olabilen bir sınıfın devrim yapması, 'devrim'in özüyle çelişiktir. Bu nedenle burjuvaziden devrimci değil, tarihin tanık olduğu en büyük karşı-devrimci çıkar. Ve bu, Marksizm'in belirttiği gibi sonradan gerçekleşen bir karşı-devrimcileşme durumu değildir. Burjuvazi başından beri karşı-devrimcidir. Burjuvazinin tarihsel olarak devrim karşısındaki duruşu, günümüz AKP-sinin durumuna benzetilebilir. AKP örneği burjuvazinin hem karakterini anlamada hem de tarihsel pratiğini ortaya çıkarmada hayli öğreticidir. Beyaz Türkçü faşizmin yerine geçmek isteyen Yeşil Türkçü faşizm ne kadar devrimciyse, aristokrasinin yerine geçmek isteyen burjuvazi de o denli devrimcidir.

Beyaz Türkçü faşizmin yerine geçmek isteyen Yeşil Türkçü faşizm ne kadar devrimciyse, aristokrasinin yerine geçmek isteyen burjuvazi de o denli devrimcidir

Özellikle feodal düzene karşı duyulan tepkilerin bir yerinden tutmuştur burjuvazi. Zira feodal düzen aristokrasiye dayalı bir iktidar formudur. Her sınıf gibi burjuvazi de güç olabilmek için devlete ve iktidara sahip olmak gerektiğinin çok iyi bilincindedir. Bu nedenle de yer yer halkın mevcut feodal düzene duyduğu doğal ve iktidar dışılığı hedefleyen tepkileri ile burjuvazinin mevcut iktidarın yerine geçmek için giriştiği çabalar örtüşmüş olabilir. Yoksa burjuvazi ve halk ortak program etrafında buluşarak hiçbir zaman bir devrimin her aşamasında birlikte yer almamıştır. Çünkü yapıları, karakterleri farklıdır. Birisi egemenliği ortadan kaldırmaya çalışan toplumun geniş kesimi iken, diğeri ise toplumun tümü üzerinde kendini tekellerin tekeli haline getirmek isteyen doyumsuz bir sınıftır. Dolayısıyla burjuvazinin devrimlerde yer almasının asıl nedeni özellikle ulus-devlet örgütlenmesiyle kendini iktidar haline getirme hedefidir. Bu yolda da en büyük gerçekleştirici güç tabiî ki halk olmaktadır. Halktan güç alan, halkın yaptığı devrimler üzerine konmayı görev bilen ve sonuna kadar ihanet içinde olan bir gerçekliktir, burjuvazi gerçekliği. Burjuvazinin devrimlerdeki rolü özü itibariyle budur.

Burjuvazinin yaptığı, esnek zekâsıyla monarşik yapılara karşı halkın harekete geçirilmesi ya da direniş ruhunun kabartılarak yanlış mecraya kanalize edilmesi ve siyasal boşluğun (halkın devrimsel gücünü sisteme dönüştürememesi nedeniyle) kendi çıkarları temelinde doldurulmasıdır. Hollanda, İngiltere, ABD, Fransa vb. devrimlerde burjuvazi şahsında tekerrür edenin bu olduğu görülmüştür.

Diğer tüm devrimler gibi İngiliz Devrimi de burjuvalar tarafından planlanan, sokaklarda burjuvaların çarpıştığı ve tümden burjuvaların beklentilerine uygun gerçekleşen bir devrim değildir. Diyebiliriz ki, 'burjuva devrimleri' diye adlandırılan tüm devrimlerin ortak özellikleri vardır: Kapitalist üretim tarzının önündeki engelleri kaldırmaları. Bu biraz da objektif olarak ortaya çıkan bir sonuçtur. İkinci ortak özellikleri ise, sınırlı sayıda radikal burjuva ve küçük burjuvanın ötesinde, toplumun yoksul, çalışan, ezilen katmanların büyük kitleler halinde seferber olmalarıdır. İngiliz Devrimi açısından da bu durumun geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Literatüre 'Burjuva Devrimleri' adıyla giren devrimlerin tarihsel sonu-

cu bir yönüyle kapitalist üretim tarzının gelişmesi, politik sonucu da burjuvazinin ve burjuvaziyle bağlantılı olarak elit, yönetici bir sınıfın örgütlenmesi olsa da devrimin itici gücü her zaman olduğu gibi elbette halk olmuştur. Ve hiç kuşkusuz halk devrimlerinin gerçekleştiricilerinin ne arzuları kapitalistçe idi ne de yaptıkları devrimlerin kendi mezar kazıcıları olan burjuvalara mal edileceğinden haberdardılar. Tersine, halk kendi çıkarı doğrultusunda mücadele ettiğine sonuna kadar inanıyordu ve kendisi için yapıyordu yaptıklarını. Şimdi İngiliz Devrimi'ni hazırlayan koşullara biraz daha yakından bakalım.

İngiltere'de Kralın Yetkisini Sınırlama Çabası: Magna Carta

İngiltere tarihinde önemli bir dönüm noktasına denk gelen ve dönemin ağır toplumsal ve siyasal koşulları nedeniyle halkın bilincinde yer edinen Magna Carta zamanla baskıya karşı bir simge ve mücadele bayrağı durumuna gelmiş, kuşaklar boyunca özgürlüklerin bir güvencesi olarak yorumlanmış ve Batı anayasalarının temeli olarak kabul edilmiştir.

11. yüzyılda İngiltere'yi egemenliğine alan Norman Krallığı, ele geçirdikleri toprakları doğrudan doğruya kendi adamları olan soylulara dağıtır ve böylece merkeze başkaldırıp direnecek bağımsız senyörlerin türemesini önlemiş olur. Bununla beraber Ortaçağdaki bütün hükümdarlar gibi, İngiltere'deki Norman kralları da kendi egemenliklerini tanıyan soyluları çeşitli konularda görüşlerini almak için toplantıya çağırır. İşte bu toprak sahibi soylular Norman istilasından çok sonra kralın otoritesini sınırlamak ve kendi durumlarını sağlamlaştırmak için Kral John'a 1215 yılında Manga Carta (Büyük Berat) denen bir belge imzalatırlar. Kral bu belgeyle kendi rızaları olmadıkça vergi almayacağına dair senyörlere söz verir. Baron denilen soylular 13. yüzyıl boyunca kendilerine daha sık danışılması için uğraşırlar. Danışılan kimselerin sayıları giderek çoğalır, baronların yanı sıra şövalyeler, din adamları, kent ve kasabalardaki eşrafın temsilcileri de toplantılara çağrılır. İngiltere'de parlamentonun başlangıcı işte bu konuşma toplantılarıdır. 1215'te imzalanan Magna Carta sonraları 1216, 1217 ve 1225'de bazı değişikliklere uğrayarak dönemine göre güncellenecektir.

1215 yılında imzalanan Magna Carta ile başlayan ve daha da gelişen bu süreçle Avrupa'da mutlakiyetçi kraliyet rejiminden parlamenter sisteme geçiş ilk olarak İngiltere'de başlayacaktır. Tabi bu parlamento günümüzdeki anlamda bir parlamento değildir, buna parlamentonun prototipi demek daha doğru olacaktır. Parlamento hala kralın gölgesindedir. Kral isteklerini parlamento yoluyla meşrulaştırmakta olup, parlamentonun bir yasama gücü olarak gelişmesine ve demokratik işleyişine engel olmaktadır. Ancak parlamento ve kral arasındaki mücadele inişli çıkışlı bir şekilde hep sürecektir.

İngiltere Kralı I. Charles'ın parlamentoya danışmadan İspanya ve Fransa'ya savaş ilan etmesi ve bu savaşların maliyetini karşılayabilmek için vergileri arttırması üzerine, İngiliz Parlamentosu 1628 yılında 'Haklar Bildirisi' adı verilen belgeyi yayınlar. Bu bildiride, kralın yetkileri sınırlanarak hukuksal süreçten geçmeden kralın kimseyi suçlayamayacağı, cezalandıramayacağı ve orduyu halka karşı kullanamayacağı yasalarca güvenceye alınır. Kral da buna tepki göstererek parlamentoyu dağıtır. Ancak, vergi izni alabilmek için 1640 yılında parlamentoyu tekrar toplanmaya çağırmak zorunda kalır.

İç İsyanın Öncüsü Oliver Cromwell

İngiliz tarihinin en önemli adlarından biri olan Oliver Cromwell, iç savaşta Kral I. Charles'a karşı ayaklanan parlamento yanlılarının önderlerindendir. Kralın idam edilmesinden sonra ülkenin en yetkili yöneticisi olur.

Cromwell 1640'ta Cambridge'den parlamento üyeliğine seçilir. Dine bağlı olan Cromwell koyu bir Püriten'dir. Tanrının isteklerini yeryüzünde yerine getirmek için kendisini seçtiğine, bu nedenle var gücüyle bunları gerçekleştirmek için çalışması gerektiğine inanmaktadır. Öteki Püritenler gibi kilise ve parla-

mentoda mevcut durumun yaratmış olduğu rahatsızlık nedeniyle reform yapılması görüşünü desteklemektedir.

1642'de İngiliz iç savaşı çıkınca bir asker olarak yetişmemiş olmasına karşın, Cromwell İngiltere'nin doğusundaki kontluklarda parlamentoyu savunmak için savaşacak süvari birlikleri kurar. 1644'te, kralın yeğeni Prens Rupert'in bozguna uğratıldığı Marston Moor Savaşı'na korgeneral olarak katılır ve yetenekli bir askeri önder olduğunu gösterir. Sonraki yıl kralın kuvvetleri Naseby'de yenil-diğinde, tüm parlamento ordularının komutan yardımcısı Cromwell'dir. Parlamentonun kurulmasını kararlaştırdığı "Yeni Model Ordu"yu örgütlemeyi üstlenen Cromwell, askerlerin erdemli, dürüst, dindar olmaları ve uğruna savaştıkları davaya inanmaları gerektiğini savunur. Savaşın son çarpışmasında İskoçları Preston'da bozguna uğratan orduya komuta eden Cromwell, bundan birkaç ay sonra I. Charles'ı yargılayan Yüksek Adalet Divanı'nın 135 üyesi arasında yer alır ve kendini savunmayı reddeden kralın ölüm kararını imzalar.

Parlamentonun kral karşısında güç haline gelmesi için çabalayan Cromwell aynı zamanda parlamentoya da pek güvenmez. 1653'te parlamentoyu dağıtır. Kendisine danışmanlık yapacak bir meclis atar, ama bu meclisle de anlaşmazlığa düşmesiyle ölümüne kadar beş yıl süreyle ülkeyi tek başına yönetir.

Kralın Keyfi Uygulamaları ve 1640 Devrimi

İngiltere'de halk devrimi patlak verdiğinde kral I. Charles "Uzun Parlamento" (1640-53) adı verilen parlamentoyu toplantıya çağırır. Parlamento kral tarafından alınan karar üzerine derhal toplanır. Kralın oluşturduğu ve gereğinde dağıtabildiği bu parlamento daha sonra İngiliz devriminin kurucu organına dönüşür.

İlk olarak 1640'ta toplanan bu parlamento kralın kişisel yönetimine karşı çıkarak kendi varlığını garanti edecek yetkiler talep eder. Bunun üzerine kral ile parlamento karşı karşıya gelir. Tüccar sınıfının parlamentoyu, soyluların (aristokratlar sınıfı) ise kralı desteklemesi ülkeyi ikiye böler: parlamento ve kralcılar. Londra, Bristol ve Norwich gibi kentler parlamentonun ordusu tarafından kontrol edilirken, kuzeydeki bazı İngiliz kentleri ile Wales kralcıların kontrolü altındadır.

İngiliz Devrimi'nin üssü asıl İngiltere (England), kralcıların üssü ise Wales toprakları olur. İskoçya ve İrlanda o tarihte henüz birliğe dâhil değildir.

1642'ye gelindiğinde parlamento ve kralcı güçler arasında çatışmalar başlar. Tüccar yani burjuva sınıfı parlamentoyu, soylular yani aristokratlar da çıkarları gereği kralı desteklediği için savaşın çeperi genişler ve İngiliz toplumunda iç savaşa neden olur. Birçok yerde yaşanan çarpışmalar sonucu binlerce insan yaşamını yitirir. Bu iç savaş 1648'e dek sürer. İç savaşın ilk evresini (1642-46) Cromwellciler (parlamento yanlısı aynı zamanda halkın destek verdiği kesim) kazanır. Kral Cromwellcilerin iç savaşı kazanması üzerine İskoçya'ya kaçar. Kral, parlamento içinde güç kazanan ve püriten İskoçlardan disiplinli bir ordu derleyen Cromwell karşısında yenilgiye uğradıktan sonra, gücünü sağlamlaştırmak için bu sefer İskoç presbiterleriyle anlaşmaya çalışır. Ancak esas hedefi parlamentonun oluşturduğu Protestan ulusal birliğini ele geçirmek ve ona boyun eğdirmektir. İskoçlar, bu karışık ortamda ne yapacaklarını bilemedikleri I. Charles'ı 1649'da parlamentoya teslim ederler. Parlamento, kraldan ordu ve deniz gücü üzerindeki haklarını kendisine devretmesini, presbiter yasasını onaylamasını, kralcıları devlet aygıtından uzaklaştırmasını talep eder. Kralın zaman kazanmak için cevap vermeyi geciktirdiği bu sürede Cromwell Londra üzerine yürüyerek şehri işgal eder. Ordunun koruması altında hapsedilen kral, şehirden kaçar ve presbiteryen özgürlüklerini kabul etmesi karşılığında kendisini tahta yeniden geçirmeleri talebiyle İskoçlarla yeniden temas kurar. 1648'de Cromwell kralın İskoçlardan oluşan ordusunu Preston'da yener. Kral Cromwell'in başını çektiği parlamento yanlılarının eline geçer. Parlamento güçleri tarafından 30 Ocak

1649'da kral I. Charles'ın kafası kesilir. İngiliz devrimi süresince giderek güçlenen parlamento ile kral arasında başlayan iktidar mücadelesi I. Charles'ın idam edilmesiyle son bulur. Charles'ın ölüm kararının onaylanması üzerine İngiltere'de cumhuriyet ilan edilir.

1653'e gelindiğinde, "Uzun Parlamento" yönetim sorunları başta olmak üzere, ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlara cevap olamaması nedeniyle Cromwell tarafından dağıtılır. İngiltere'de beş yıl sürecek parlamentosuz süreç Cromwell tarafından idare edilir. Daha sonra tekrardan parlamento kurulur. 1689'da özel mülkiyeti güvenceye alan yasaların yanı sıra, söz özgürlüğü vb. gibi kişisel özgürlükler ve haklar ilan edilir. Mutlakiyetin yerini anayasal monarşi alır ve kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenir.

1689 yılında İngiliz Parlamentosunun ***Haklar Kanunu***'nu yayınlamasıyla, egemenlik parlamentonun denetimine geçer. Bu bildiriye göre;

1. Parlamento seçimleri serbestçe yapılabilecektir.

2. Parlamento üyeleri tam bir ifade özgürlüğüne sahip olacaktır.

3. Parlamentonun kabul ettiği kanunlar kral dahil herkesi bağlayacaktır.

4. Parlamentonun izni alınmadan asker ve vergi toplanamayacaktır.

Bu kanun ile parlamenter demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeler Avrupa'da ve tüm dünyada ilk önce İngiltere'de uygulanmaya konulmuş olur. Bundan sonra gittikçe diğer ülkelere de yayılacaktır.

Bu haklar üç kuşak insan haklarında birinci kuşak insan hakları olarak bilinen 'kişi hak ve özgürlükleri'dir. Bu durum, kapitalist sistemin özünü oluşturan bireycilik ideolojisiyle de örtüşerek kökleşmiştir. Nitekim kapitalist sistem 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar da 'ekonomik, sosyal ve kültürel haklar' denilen ikinci kuşak insan haklarına sisteminde yer vermeyecektir. Bu hakları ve sonrasında gelişen ve 'dayanışma hakları' olarak bilinen üçüncü kuşak insan haklarını kabul etmesi de yine bireyciliğin gölgesinde ve çok pragmatik bir şekilde gerçekleşmiştir.

Marks, 1852-de, 17. yüzyıl İngiliz Devrimi'nin önderi Crommwell ve İngiliz halkının "kendi burjuva devrimleri" için gerekli dili, ülküleri, tutkuları ve hayalleri Tevrat'tan aldıklarını söyler.

1707'de İngiltere ve İskoçya parlamentoları birleşir ve bu tarihten sonra 'Büyük Britanya' resmi adı benimsenir. 1801'de İrlanda da bu birliğe katılır. Birliği oluşturan üç eski krallık (İskoçya, Wales ve Kuzey İrlanda) değişen derecede bir otonomiye sahip olurlar.

Nasıl Yorumlamalı?

Parlamento ve kralcıların çarpışması sonucu başlayan iç savaşın halk adına yapılıyor olması, monarşistler ve parlamentocuları doğru değerlendirmeyi gerektiriyor. Kral yönetiminin halkın menfaatlerini esas alarak savaş yürütmediği açıktır. Zaten kral yönetiminde böyle bir şeyin olması tarihte hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Kralın yaptığı kral ailesini, toplumun sömürüsü üzerinden zenginleş-

tirmektir. Böyle olunca elit bir kesim refah içinde yaşarken, toplumun ezici çoğunluğu açlıktan kırılmış oluyordu. Halkın deyimiyle krallar gibi yaşıyorlardı. Krallar tanrının yeryüzündeki biçimleridir. Nasıl ki tanrının buyruklarına itaatkâr olmak ve onun kulluğuna soyunmak inanç gereğiyse, krallara da boyun eğmek, kralın söylediğini yerine getirilmesi gereken tartışılmaz ayet olarak anlamak, krala atfedilen tanrısal misyonun gereği olarak toplumlara kavratılmıştır. Tarih boyunca uygarlık adına kurulan tüm krallıklar, imparatorluklar, cumhuriyetler, kent ve ulus-devletler tek ve toplu olarak, uzlaşmış ve rekabetçi halleriyle, hegemonik ve eşit duruşlarıyla özünde sermayenin iktidarlaşmış, devletleşmiş biçimleri olmuşlardır. Kral I. Charles de elindeki sermayesine sermaye katmak ve bu sermaye üzerinden iktidarını güçlendirmek istiyordu. İktidarın katılaştırılmasıyla I. Charles İngilt-eresinin tanrı-kral devleti daha da güçlenecekti. Böylece devlet, baskı aracı olan iktidarıyla devlet dışı kalmış toplumun ahlaki-politik örgüsünü bastırarak ortadan kaldıracaktı. Ahlaksız ve politikasız kalmış sürü toplumla da hanedan-kral düzeninin çarkına dişliler yaratılarak, sistemin akışı devam ettirilecekti. Kral I. Charles tüm bunları İngiliz halkı üzerinden yapıyordu.

Devletli toplumlar parçalı toplumlardır. Biçimlerine bakılmaksızın tüm devletler, alt toplum (halk) üstündeki üst toplumdur. Devlet toplumu parçalar, bu parçalama işini hiç ara vermeksizin alt toplum üzerinde sürdürür. Parçalanmış, bütün inanç değerleriyle özüne yabancılaştırışmış toplum, güçsüz ve sömürülmeyi bekleyen bir toplumdur

Kralı ve monarşik düzeni destekleyen aristokratları da bu çerçevede ele almak gerekir. Bu sınıf her zaman devletin iktidar ortağı olmuştur. Devletle girilen işbirliğine dayalı ilişki bütünlüğüyle, halkın demokratik-komünal değerlerini gasp eden soylular, varlık koşulları olan halkı daima sömürme mantığıyla devlet mekanizmasını derinleştirmişlerdir.

Devletin olduğu yerde toplum komünal ve bütünlük arz eden özüne ters düşerek parçalanmış demektir. Devletli toplumlar parçalı toplumlardır. Biçimlerine bakılmaksızın tüm devletler, alt toplum (halk) üstündeki üst toplumdur. Devlet toplumu parçalar, bu parçalama işini hiç ara vermeksizin alt toplum üzerinde sürdürür. Parçalanmış, bütün inanç değerleriyle özüne yabancılaştırışmış toplum, güçsüz ve sömürülmeyi bekleyen bir toplumdur. Devlet hiçbir zaman karşısında güçlü ve iradeli bir halk görmek istemez. Çünkü güçlenen, kendi sorunlarını çözen, örgütlü ve iradeli bir toplum devlete ihtiyaç duymaz. Bu da devletin sonu olur. Zaten toplumun doğası insanlık tarihinde de görüldüğü gibi devlete ihtiyaç duymayan bir özelliktedir. Bu yönüyle toplum, devlet olmadan da var olabilir, ancak devlet, toplum olmadan yaşayamaz. Devlet biçim değiştirse de özü itibarîyle aynıdır. Monarşi, oligarşi, teokrasi, aristokrasi vb ismi ne olursa olsun, devletçi zihniyet toplumsallığın parçalanması ve özgürlüklerin yitimidir. İngiltere'deki krallık sistemini de bu mantıkla değerlendirmek gerekir. İngiltere'deki kral yönetiminin bu parçalılık üzerinden tüm yetkileri elinde bulundurması soyluların işine yarıyordu. Çünkü kral iktidarda soylulara yer veriyordu.

İngiltere'deki aristokrat sınıf daima kral yönetimiyle birlikte hareket etmiştir. Aristokratların İngiliz iç savaşında kralı desteklemeleri ekonomik, toplumsal ve siyasal gücün monarşik düzenle kendi ellerinde olması nedeniyledir. Dolayısıyla aristokratların kralın tanrı-devletini desteklemeleri çıkarları gereği anlaşılırdır. Soylular ellerindeki zenginliklerin parçalanmasını, pastanın daha fazla bölünmesini istemiyordu. Toprakta çalışan köylülerin

emeği çalınıyor, köylüye de hiçbir şey verilmiyordu. Köylünün emeği üzerinden zenginleşmek isteyen, sadece kral ve onu destekleyen soylular olmak istiyordu.

Parlamentonun krala karşı çıkışıyla başlayan iç savaş ileriki süreçlerde parlamentoyu amaçlarından uzaklaştırmıştır. Parlamento, eskisi gibi kralın savaş önceleri vergi toplamak için biraraya getirdiği ve bağımsız hareket edemeyen bir meclis olmak istemiyordu. Mutlakıyetçi monarşik rejim yerine demokratik parlamenter sistemin artık kaçınılmaz olduğunu savunuyordu. Hatta ilk önceleri kralın despot yönetimine karşı demokrasi mücadelesi verilmiştir. Her türlü baskıcılık reddedilmiştir. Fakat iç savaşın parlamentocular tarafından kazanılması ve kralın kafasının kesilmesiyle birlikte belirlenen demokratik mücadele ilkelerinde değişim yaşanmıştır. İktidar hırsı parlamentoyu hatta geçmişte en keskin çıkışlar yapan milletvekillerini bile alabildiğine yozlaştırmıştır. İktidar bataklığı, uğruna mücadele edilen demokrasiyi unutturmuştur. Parlamentocular yaşanan boşlukla adeta boşluğa düşmüşlerdir. Daha sonraları halkın sorunlarını tartışamayacak, küçük bir sorunun çözümü için tek bir yasa bile çıkaramayacaktır. Hantallaşan ve çıkarları doğrultusunda hareket eden parlamento geçmişini unutmuş, deyim yerindeyse kral dönemindeki parlamenter sistemi aratır duruma gelmiştir.

"Uzun parlamento" diğer ismiyle "Kalıntı Parlamento" birbirleriyle klik çatışmaları ile vakit geçirip hiçbir siyasi karar alamayan, hatta yeni parlamento üyelerinin seçimi konusunda bile bocalayacaktır. Nitekim 20 Nisan 1653'te Oliver Cromwell 40 tüfekli asker getirerek bir söylev verdikten sonra parlamentoyu feshetmiştir. Bu söylevin sözleri şunlardır:

"Acele Edin ve Defolup Gidin...! Oturumunuzu sonlandırmaya geldim. Meclisi yaptığınız her icraat ile kirletmenize ve şerefsizleştirmenize artık kalıcı bir son vermeye geldim. Siz ki fitneci, fesatçı, meclis üyeleri, siz ki iyi bir hükümet olmak dışındaki her şey!! Kiralık sefil yaratıklar, zavallılar, ülkenizi en küçük şahsi çıkar adına satılığa çıkaranlar, birkaç kuruş için Tanrı'ya ihanet edenler, içinizde bir parça da olsun erdem kalmadı mı? Bir parça vicdan da mı yok? Atım kadar bile dindar değilsiniz! Altın sizin yeni Tanrınız olmuş! Satılığa çıkarmadığınız bir değer de kalmadı… Ulusunuz adına iyi bir şey düşünemez misiniz? Sizi çıkarcı sürüsü, bulunduğunuz bu kutsal meclisi, o varlığınızla kirletiyorsunuz! Tanrının kutsadığı bu meclisi, ahlak yoksunu davranışlarınızla hırsızların ini haline çevirdiniz! Halkın size verdiği yetkiyi kötüye kullandınız. Siz ki, halkın umutsuz dertlerine çare olmalıydınız. Kendiniz halka en büyük dert kaynağı oldunuz! Ama ülkeniz beni asırlardan beri temizlenmemiş bu ahırı temizlemeye çağırdı! Ve bu gücü de bana Tanrı verdi. Bu şeytan ocağını yönetmeye geldim. Vay halinize! Şimdi derhal defolun!!! Acele edin rüşvetin köleleri! Acele edin, gidin!Süslü saltanat eşyalarınızı alın ve defolup gidin!..."

İktidar olmanın yolunun devletten geçtiğini bilen burjuvazi de parlamentoyu desteklemiştir. Toprak sistemine dayanan İngiltere'deki krallık rejiminin tüm gelirlerinin soylular arasında paylaşılıyor olması, burjuvaziyi parlamentocularla saf tutmaya götürmüştür. Bu da yeni düzende yaratılacak devletli ulus bilinciyle, burjuvazinin konumunu aristokratlarla değiştirmesi anlamına gelecektir.

"Burjuvazinin üst tekelci kesimleriyle birlikte orta burjuvazinin önemli bir kısmı, bürokrasinin iktidarlaşması ve devlet sınıfları haline gelişi, eskinin birkaç hanedanlık ve krallık gücü yerine binlerce, on binlerce yeni hanedanlık gücünün ikame edilmesi demektir. Bir kral yerine binlerce kralın geçişi anlamına gelir. Cinsiyetçi toplumda gelişen erkek egemen kişilikle bu yeni krallık güçlerinin birleşimi, toplumsal doğanın tümüyle yeni iktidar güçleri tarafından fethedilmesi ve sömürgeleştirilmesi demektir…

Burjuvazinin aristokrasiye, işçi sınıfının her ikisine karşı mücadelesi, Avrupa'da iktidar ve devlet inşasını derinleştirmeye zorlamıştır. Burjuvazinin (orta sınıf) tarihte belki de ilk defa bir orta sınıf olarak devletleşmesi, iktidar ve devletin konumuna büyük değişiklik

getirmiştir. Toplumun içinden doğan bir kütlenin devletleşmesi, dolayısıyla artan iktidar olayı kendisini toplum içinde örgütlemek zorunda bırakmıştır.

Burjuvazi kendini dıştan iktidar ve devlete hükümran kılmayacak kadar büyük bir sınıflaşmadır. Kendini devletleştirdikçe, içte toplumsal çatışma içerisinde bulunacağı açıktır. Sınıf çatışması denilen olgu bu gerçeği açıklar. Burjuva ideolojisi olarak liberalizm, bu soruna çözüm bulmak için bin dereden su getirir. Fakat geçen sürede yaşanan, devlet ve iktidarın daha da büyümesi ve bürokratik kanserleşmedir. Toplumda devlet ve iktidar ne kadar büyürse, bu o kadar iç savaş var demektir. Avrupa toplumunda gelişen en temel sorun baştan itibaren bu nitelikte olmuştur. Büyük anayasa, demokrasi, cumhuriyet, sosyalizm, anarşizm mücadelesi iktidar ve devletin oluşum tarzıyla yakından bağlantılıdır. Günümüze doğru bulunan en gözde çare, kesin anayasal kurallara bağlanmış temel insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasidir. Kalıcı bir çözümden ziyade, devlet ve toplumu iktidar üzerinde uzlaşmaya zorlayarak, eskinin büyük kavgalı dönemini aşmaya çalışmaktadır. İktidar ve devlet sorunu çözümlenmemiştir. Sadece sürdürülebilir bir konuma taşınmıştır."

İngiliz Devrimi'nde burjuvaziyle birlikte iktidarın el değiştirmesi gerçekleşmiştir. Kral-aristokrasi yönetiminin yerini gittikçe burjuva almıştır. Dolayısıyla devlet ve iktidar sistemiyle toplumlara dayatılan kölelik, Önderliğimizin de belirttiği gibi "derinleşmiş ve genelleşmiş" bir hal alır. Burjuvaziyle kartopu gibi büyüyen iktidar hastalığı, biriktirilerek toplumun tüm gözeneklerine değin nüfuz edecek bir konumla zirvesini yaşar. Emek çalınacak ve kölelik derinleştirilecektir. Bu yönüyle iktidar, toplumsal emeğin gaspı ya da yoğunlaşmış toplumsal emek biçimiyle tanımlanabilir. Daha avcılık ve toplayıcılık döneminden beri, 'güçlü ve kurnaz adam'ın başta kadın olmak üzere göz diktiği klan topluluklarının çaba değerlerinden kapitalist zor örgütü olarak ulus-devletin biçimlenmesine dayalı gelişmiş toplumsal artıkların ele geçirilmesine kadar hiçbir birikimin iktidardan soyutlanarak ele alınması mümkün değildir. Beş bin yıllık merkezî uygarlık sürecinin kendisi de yoğunlaşmış ve kurumlaşmış toplumsal birikimdir. İç savaşla halkla birlikte hareket eden burjuvazinin halk adına savaşmadığı bu kısa iktidar tanımıyla anlaşılır olmaktadır. Burjuva sınıfı halkı kandırmıştır. İktidarcı karakteriyle, her türlü baskı ve egemenlikçi-tekçi yöntemlere karşı verdiği mücadeleyi halk adına yaptığını söylemesi büyük bir yalandır. Karaktersiz, yalancı, düzenbaz, pragmatist ve özünde toplum karşıtı olan burjuva sınıfı İngiliz Devrimi de dâhil hiçbir zaman halkı düşünmemiştir. En temel amacı kar payını daha da arttırmak ve bunun için de iktidarı ele geçirmektir. En ustalıklı oldukları husus da gelişen toplumsal tepkileri, verilen mücadeleyi kendi hanelerine yazdırabilmeleridir. Dolayısıyla İngiliz Devrimi ve diğer devrimlere 'Burjuva Devrimi' sıfatını yakıştırmak ezilenler adına egemenleri meşrulaştıran en temel husus olmaktadır. Bu tarihi çarpıtmanın yanı sıra halkı yok saymaktır. Dolayısıyla İngiliz Halk Devrimi'ne burjuva gözlüğüyle bakmak, tarihi egemenlerin teorisiyle değerlendirmektir. Tarihin gerçek sahibi olan halkı tarihin çöp sepetine atmaktır.

Parlamento, burjuva ve halkın aynı yerde saf tuttuğu, iç savaş sonucu kralın kafasının kesildiği bir devrimsel süreç demokratik bir düzenle son bulmamıştır. Kraldan sonra her ne kadar olumlu gelişmeler yaşansa da, sonuç itibariyle kral sistemiyle benzeşme, hatta kraldan daha despot bir duruma gelme yaşanmıştır. Nasıl ki kral ordusuyla birlikte parlamentoyu basıp, psikolojik ve fiziki baskı uygulayarak isteklerini parlamentoya kabul ettirmişse, Oliver Cromwell de kralsız parlamentoda bir kral gibi hareket ederek ordusuyla parlamentoyu basmış ve görüşlerini parlamentoya kabul ettirmiştir. Daha sonra anti-demokratik bir biçimde kendine bağlı bir meclis oluşturmuş (kral da kendine bağlı bir meclis kurmuştu) ardından bu meclisi/parlamentoyu dağıtmış ve beş yıl boyunca da İngiltere'yi tek başına yönetmiştir. Cromwell hem krala karşı çıkarak iç isyana, parlamentoculara önderlik et-

miş, hem de kral sistemine karşı vermiş olduğu mücadele sonrasında kraldan farksız kral uygulamalarını devralmıştır. Adına da 'Anayasal Monarşik Cumhuriyet' denmiştir. Dolayısıyla hiçbir şey değişmemiştir. Kralın yerini Cromwell, soyluların yerini burjuvazi almıştır. Olan yine her zaman olduğu gibi halka olmuştur. Halk savaşmış, halk mücadele etmiş, halk devrimi gerçekleştirmiş, halk şehit vermiş, halk… sefasını sürenler de gelişmekte olanburjuvazi sınıfı olmuştur.

Buradan hareketle mücadele edilen olguyla benzeşme oldukça can alıcı bir konu olarak karşımıza çıkar. Benzeşmeyi yaşamamak için 'nasıl bir yöntem' sorusu da önemlidir. Ta-rihten günümüze birçok hareket, sistem dışı alternatif güç savaştıkları güce benzeme ve onun yedeğine düşme gibi paradigmasal sorunlar yaşamışlardır. Amaca hangi yoldan ulaşılacağı önem kazanmaktadır. Yöntem Önderliğimizin belirttiği gibi amaca giden kestirme yoldur. Hakikat arayışçılığındaki yol biçiminde tanımlanabilir. Dolayısıyla 'hangi yöntem ve araçlar kullanılmalı' sorusu cevaplanmayı gerektirir. Amacımız hakikatin peşinden koşmaksa ve kullandığımız yöntem-araç devlete ya da mücadele ettiğimiz sistemin kendisine aitse, varacağımız yer onun değirmenine su taşımaktan öteye gitmeyecektir. Oliver Cromwell'in iç savaştan sonra içerisine düşmüş olduğu durum kaynağını biraz da yöntemden almaktadır.

İktidarın kullandığı yöntemlerle iktidara karşı mücadelede başarılı olunamaz. İktidar karşıtlarını kendisine benzetir, onlardan beslenir. Ateşi ateşle söndürmek denilen husus tam da budur.

Cromwell kralın despot yönetiminden oldukça rahatsızdı. Parlamentonun kendi rolünü oynaması gerektiğine inanıyordu. Sorunların çözümü için demokratik meclis tartışmalarını önemli buluyordu. Fakat devrimden sonra Cromwell kendisiyle çelişir adımlar atmıştır. Kralı birebir taklit ettiğini söylemek yerinde olacaktır. Nedeni ise hem devlet zihniyetini aşamamış olması, devlet mantığıyla hareket etmesi hem de devletin araçlarını ve yöntemini kullanmasıdır. Devlet ve iktidar öyle bir zihni örgüdür ki, onu bilmeyi ve aşmayı gerektirir. Aksi taktirde canlı iktidar ve kurumlaşmış devlet her şeyi kendi içerisinde eritecektir. Marksizm de reel sosyalist öğretisiyle kapitalist sistemin bilme sınırını aşamadığı için kapitalizme en soldan asırlık ömür kazandırmıştır. Her ne kadar demokrasiyi geliştirme adına sosyalist bir hareket olarak çıkış yapsa da, devlet aygıtına sarılması ve devlet iktidarını (proleter diktatörlük) komünizme geçiş için gerekli bir aşama olarak görmesi, kendisini devlet sosyalizmine (devlet sosyalizmi olmadığı için, devlet kapitalizmi demek daha doğru olacaktır) götürmüştür. Amaç demokrasi olmasına rağmen kullanılan araçların devletçi olması nedeniyle amaç kirlenmiş ve sisteme benzeşme gerçekleşmiştir.

Oliver Cromwell'den Sonra

Oliver Cromwell'i oğlu Richard Cromwell 'Devlet Koruyucu Lord' ünvanı alarak takip etmiştir. Fakat kısa bir müddet sonra onun devlet idaresinde başarılı olamadığı açığa çıkmıştır. Bunun üzerine Commonwealth rejiminin İskoçya'ya gönderdiği vali olan General Monck monarşiyi tekrar geri getirme kararı ile İskoçya'dan ordusuyla gelip Şubat 1660'da parlamentoyu feshedip Richrad Cromwell'i görevinden feragat ettirmiştir. Stuart Hanedanı'ndan (babası idam edilmiş Kral I. Charles olan) II. Charles Londra'ya 23 Nisan 1661'de gelip taç giymiştir. Bu yeni Krallık rejimi İngiliz tarihi açısından 'Restorasyon Devri' olarak anılır.

Kral II. Charles yeniden tahta çıkınca yaptığı ilk iş babasının intikamını almak olmuştur. Babasının idamının öcünü Oliver Cromwell'in tahnit edilmiş cesedini 1661'de mezardan çıkartıp zincirlere bağlayarak ve türlü işkencelerin ardından suçluların idam edildikleri Tyburn'da astırarak ve sonra da başını kestirerek almıştır. Cesedi de darağacının altına gömülmüştür. Kafası ise Westminster Hall'un tepesinde bir kazığa geçirilmiş ve II. Charles'ın hükümdarlığı süresince burada kalmıştır…

Tekdüze, sınırsız, her yerde benzer sosyal yaşamlar yoktur. İzafî yaşam demek biricik, tekil yaşam demektir. Tekillik bilindiği, bilinmesi gerektiği gibi evrenselliği reddetmez. Ne salt tekillik vardır, ne de salt evrensellik. Tekillik-evrensellik, anlam-madde kadar geçerli bir ikilemdir. Evrensellik tekil olmadan gerçekleşmez. Her tekil de evrensel olmadan yaşayamaz. Tüm evren çeşitlemesinde bu kural işler.

Yaşam yaşanırken anlaşılmaz. Anlamla yaşam arasında bu yönlü bir çelişki vardır. Bir âşık maşukla iken, aynı zamanda anlamın bittiği yerdedir. Mutlak anlayabilmek mutlak yalnızlıkla, yani maşuksuz olmakla mümkündür. Ya yardan ya serden olmak deyişi, fizikî anlamda değil de metafizik anlamda bu gerçeği ifade etmek ister. Mutlak yalnızlığa dayanabilmek, mutlak'ı anlamaya yatkın olmakla mümkündür. Mutlak yalnızlık ancak sadece anlam gücü haline gelindiğinde, maddî güç ilişkisi olmaktan çıkıldığında gerçekleşebilir. Varlık-yokluk ikilemi anlam-madde ikilemine benzer. Her iki ikilem de bir soyutlama olup gerçekte yaşanmaz. Yaşam büyük ihtimalle bu ikilemin sonsuz düzenlenme kabiliyetidir. Düzenlenme aralıkları kaos anları olarak ölüm gibi gelse de, yaşamın gerçekleşmesi için zorunlu gibi görünmektedir.